

การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา
ของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย
**DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL ADMINISTRATION MODEL BASED
ON BUDDHIST EDUCATIONAL ADMINISTRATION OF MAHAYANA
SANGHA IN THAILAND**

พระมหาสุริยา คั่นฟ้าบ (แสงอินตา)

ดุขฎิณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎิณิบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา
ของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

พระมหาสุริยา คั่นฟ้าบ (แสงอินตา)

ดุขฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**Development of Educational Administration Model Based
on Buddhist Educational Administration of Mahayana
Sangha in Thailand**

Phramaha Suriya Khánh Pháp (Sanginta)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์
เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกาย
ในประเทศไทย” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุษฎีนิพนธ์

(ดร.เสนห์ เดชะวงศ์)

ประธานกรรมการ

(พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ดร.)

กรรมการ

(ดร.อำนาจ บัวศิริ)

กรรมการ

(ดร.ระวิง เรืองสังข์)

กรรมการ

(รศ. ดร.สิน งามประโคน)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์

รศ. ดร.สิน งามประโคน

ประธานกรรมการ

พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาสุริยา คั่นฟ้าบ)

ชื่อคุณูปนิพนธ์ : การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา
ของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

ชื่อผู้วิจัย : พระมหาสุริยา คั่นฟ้าบ (แสงอินตา)

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมคุณูปนิพนธ์

: รศ. ดร.สิน งามประโคน, พธ.บ. (การบริหารการศึกษา), M.A. (Educational
Administration), Ph.D. (Educational Administration)

: พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน, ดร., ป.ธ. ๘, ศศ.ม. (นโยบายและการจัดการ
ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม), พธ.ด. (พุทธบริหารการศึกษา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๕/๐๒/๒๕๖๒

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้เพื่อสร้างการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาเริ่มศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์มหานิกายจำนวน ๖ โรงเรียน โดยศึกษาสภาพความเป็นจริงที่มีอยู่ในปัจจุบัน ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในโรงเรียน เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้ดีขึ้นด้วยการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้วยการจัดสนทนากลุ่มรับรองรูปแบบของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๑ รูป/คน ได้ผลการศึกษา ดังนี้

๑. สภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย โรงเรียนได้แบ่งการบริหารงาน ๔ ฝ่าย พบว่า ๑) การบริหารงานฝ่ายวิชาการ ผู้บริหารต้องมีการปรับพื้นฐานการเรียนการสอน สำหรับผู้เรียนให้เหมาะสมและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม และใช้สื่อให้ทันสมัย ๒) การบริหารงานงบประมาณ มีจำนวนจำกัดต้องอาศัยความร่วมมือกับผู้มีจิตศรัทธาและชุมชน ตลอดถึงเครือข่ายโรงเรียน ๓) การบริหารงานบุคคล โรงเรียนต้องพัฒนาครูผู้สอนเพื่อให้มีความพร้อมในการสอนและเพิ่มครูสอนให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ ๔) การบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารได้มีการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ระหว่างบุคลากรและผู้เรียนเพื่อช่วยเหลือกัน

๒. การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย มีการบริหารงาน ๔ ฝ่าย ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ประกอบด้วย ๑) หลักการ ๒) วัตถุประสงค์ ๓) กระบวนการดำเนินงาน ๔) หลักพุทธบริหารการศึกษาและ ๕) ประเมินผลโดยการบูรณาการหลักพุทธบริหารการศึกษา ดำเนินการได้ดังนี้ (๑) การบริหารฝ่ายวิชาการ ผู้บริหารใช้หลักธรรม โยนิโสมนสิการ, อิทธิบาท ๔ (๒) การบริหารฝ่ายงบประมาณใช้หลักกุศลมูล ๓, (๓) การบริหารงานฝ่ายบุคคลใช้หลักทศพิธราชธรรม, พรหมวิหารธรรม ๔

(๔) การบริหารงานฝ่ายทั่วไปใช้หลักธรรมกัลยาณมิตตตา, พละ ๕ และใช้กระบวนการการพัฒนาด้วยการส่งเสริมการศึกษาดูงานนอกสถานที่ อบรมและศึกษาต่อเพื่อพัฒนางานทุกด้านให้มีคุณภาพ

๓. รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ที่ได้รับการพิจารณารับรองจากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว มีรูปแบบการบริหารการศึกษาประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ หลักพุทธบริหารการศึกษา และประเมินผลโดยยึดรูปแบบการบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ฝ่าย เพื่อดำเนินการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา และวัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนในคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทยตามรูปแบบ **Mahayana Buddhism Model** ที่มีคุณภาพในบริบทของการบริหารจัดการการศึกษา

Dissertation Title : Development of Educational Administration Model Based on Buddhist Educational Administration of Mahayana Sangha in Thailand

Researcher : Phramaha Suriya Khánh Pháp (Sanginta)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Educational Administration)

Dissertation Supervisory Committee :

: Assoc. Prof. Dr. Sin Ngampracon, B.A. (Education Administration), M.A. (Educational Administration), Ph.D. (Educational Administration)

: Phramaha Yannawat Thitavaddhano, Dr., Pali IX, M.A. (Resources & Environment Policy & Management), Ph.D. (Buddhist Educational Administration)

Date of Graduation : 5/02/2019

Abstract

This dissertation aims to develop an educational administration model based on Buddhist educational administration of Mahayana Sangha in Thailand. The research process was started by the study of the current educational administration condition of Mahayana Sangha from 6 schools. The data were collected from the school stakeholders, documents, research works and connoisseurship with 11 experts.

The study results showed that:

1. The educational administration of Mahayana Sangha in Thailand was divided into 4 main sections; 1) Academic administration, the school administrators had to adjust the level of teaching and learning, develop learning media for learner-centered learning, and implement the modern technology in school, 2) Budget administration, with limitation of budget, schools had to raise the fund from people, community and school networks, 3) Personnel administration, teachers had to be developed in teaching skills and the number of teachers had to be increased, and 4) General administration, teachers and students had been encouraged in teamwork and giving assistance to each other.

2. The development of educational administration according to Buddhist educational administration of Mahayana sangha in Thailand consisted 4 components; 1) principle, 2) objective, 3) work process, and 4) assessment. The integration of Buddhist educational administration can be done as follows; (1) academic administration integrated with Yonisomanasikara and Iddhipada, (2) Budget administration integrated with 3 wholesome roots, (3) personnel administration integrated with the principles of the tenfold code of the king and Brahmavihara Dhamma, and (4) general administration integrated with the principles of kalyanamittata, bala, and training, further study and field trip study.

3. The educational administration model based on Buddhist educational administration approved by connoisseurship consisted of principle, objective, process, and assessment based on the 4 components of educational administration system in order to operate educational management and observe the organizational culture of schools under the administration of Mahayana Sangha in Thailand effectively and successfully.

กิตติกรรมประกาศ

ดุชนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือและแนะนำจากคณาจารย์และผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ผู้วิจัยขออนุโมทนาต่อผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

อนุโมทนากับผู้ที่มีส่วนร่วมการก่อตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ทำให้สถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยแห่งนี้เป็นที่ชื่นชมและยกย่องของนานาชาติว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่รักษาคุณค่า และเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาที่สมบูรณ์แบบในการนี้ดุชนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ต้องอนุโมทนาขอบคุณ รศ. ดร.สิน งามประโคน ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และกราบขอบพระคุณ พระมหาญาณวัณห์ ฐิตวฑฒโน, ดร. กรรมการที่ปรึกษา ตลอดถึงคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสาทความรู้ ให้คำแนะนำในรูปแบบใหม่ ทั้งด้านการศึกษาค้นคว้า ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้และแนวคิดต่าง ๆ ในการทำดุชนิพนธ์เรื่องนี้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณ พระมหาสมบัติ ธนปญโญ, ดร., พระครูกิตติญาณวิสิฐ, ดร., พระกุศลคั่นเหล่, ดร., พระจักรพงษ์ คั่นตัน, พระครูวินัยธร ธฤติ วิโรจน์, ดร.

อนุโมทนาขอบคุณ รศ. ดร.สมศักดิ์ บุญปู, รศ. ดร.อินดา ศิริวรรณ, รศ. ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย ที่ให้คำแนะนำงานวิจัยเพื่อปรับให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณ องสรภานอนัมพจน์, ดร. (พิสิษฐ์ เกียนบัว) เจ้าอาวาสวัดธรรมปัญญาราม บางม่วง ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๔ ผู้จัดการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ที่ให้การสนับสนุนปัจจัยค่าเล่าเรียนตลอดหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุชนิพนธ์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และให้คำปรึกษาในทุกเรื่องในดุชนิพนธ์เล่มนี้

กราบขอบพระคุณ พระครูศัพทสุนทร, ดร. (กิจการ โชติปญโญ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย องปลัดธรรมปัญญาธิวัตร (ธีระยุทธ เกียนคาย) เลขานุการเจ้าคณะใหญ่หน่อกายแห่งประเทศไทย รองผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือทุกเรื่องในการศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุชนิพนธ์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอบคุณเพื่อนสหธรรมิกทุกรูป เพื่อนร่วมรุ่นทุกรูป/คน เจ้าหน้าที่ ที่ให้การสนับสนุนให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา พร้อมด้วยครูอาจารย์ตลอดจนผู้มีพระคุณของผู้วิจัยทุกท่านที่ช่วยให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

พระมหาสุริยา คั่นพาบ (แสงอินตา)

๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อไทย	ก
บทคัดย่ออังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และอักษรย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๘
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๕
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ	๕๖
บทที่ ๒ สภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย	๕๗
๒.๑ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนมัธยมลาวาสวิทยาลัย	๕๗
๒.๒ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนโพธิ์ตรวดวิทยาลัย	๗๔
๒.๓ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา	๙๑
๒.๔ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย	๑๐๖
๒.๕ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย	๑๒๓

๒.๖ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนมหาปัญญา	๑๓๘
๒.๗ สรุปผลการศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา	๑๕๑
บทที่ ๓ การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย	๑๕๘
๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ	๑๕๘
๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบตามหลักพุทธบริหารการศึกษา	๑๕๘
๓.๓ การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา	๑๕๙
๓.๔ ร่างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา	๒๑๓
บทที่ ๔ เสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย	๒๑๖
๔.๑ การสนทนากลุ่ม (focus group)	๒๑๖
๔.๒ รูปแบบการบริหารการศึกษาฯ (แบ่งตามส่วนงาน)	๒๑๗
๔.๓ รูปแบบการบริหารการศึกษาฯ (ฉบับสมบูรณ์)	๒๒๒
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย	๒๒๕
บทที่ ๕ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	๒๒๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๒๖
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๒๔๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๕๓
บรรณานุกรม	๒๕๕
ภาคผนวก	๒๖๐
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	๒๖๑
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้ทรงคุณวุฒิ	๒๖๕
ภาคผนวก ค หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย	๒๖๙
ภาคผนวก ง รูปแบบการพัฒนารูปแบบการบริหารฯ	๒๙๑
ภาคผนวก จ รูปภาพสนทนากลุ่ม และภาคสนามสัมภาษณ์	๒๙๕
ประวัติผู้วิจัย	๓๐๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑.๑ โรงเรียนในคณะสงฆ์มหานิกาย	๕
๑.๒ เขตพื้นที่การศึกษากลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓	๕
๑.๓ เขตพื้นที่การศึกษากลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๔	๖
๑.๔ รูปแบบการดำเนินงานวิจัย	๔๙
๑.๕ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนมังกกรมลาวาสวิทยาลัย	๕๐
๑.๖ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนโพธิ์ตราวิทยาลัย	๕๐
๑.๗ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา	๕๐
๑.๘ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย	๕๑
๑.๙ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย	๕๑
๑.๑๐ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนมหาปัญญา	๕๑
๑.๑๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิสันทนากลุ่ม	๕๒
๓.๑ หลักพุทธบริหารการศึกษาการบริหารงานวิชาการ	๒๑๑
๓.๒ หลักพุทธบริหารการศึกษาการบริหารงานงบประมาณ	๒๑๑
๓.๓ หลักพุทธบริหารการศึกษาการบริหารงานบุคคล	๒๑๒
๓.๔ หลักพุทธบริหารการศึกษาการบริหารงานทั่วไป	๒๑๒

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑.๑ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	๔๘
๑.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย	๕๕
๒.๑ สภาพปัจจุบันโรงเรียนวัดมั่งกรมลาวาสวิทยาลัย	๕๘
๒.๒ อาคารเรียนโรงเรียนมั่งกรมลาวาสวิทยาลัย	๕๙
๒.๓ แผนที่แสดงที่ตั้งโรงเรียนมั่งกรมลาวาสวิทยาลัย	๖๐
๒.๔ ตราประจำโรงเรียน	๖๑
๒.๕ สัมภาษณ์ภาคสนามโรงเรียนมั่งกรมลาวาสวิทยาลัย	๖๕
๒.๖ อาคารเรียนโรงเรียนโพธิ์ตราวิทยาลัย	๗๗
๒.๗ อาคารเรียนโรงเรียนโพธิ์ตราวิทยาลัย	๘๓
๒.๘ บรรยากาศโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา	๙๑
๒.๙ อาคารโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา	๙๒
๒.๑๐ สัญลักษณ์โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา	๙๒
๒.๑๑ ชุมประตู่โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา	๙๓
๒.๑๒ สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา	๙๕
๒.๑๓ อาคารโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา	๙๖
๒.๑๔ อาคารเรียนโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย	๑๐๖
๒.๑๕ อาคารเรียน โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย	๑๒๓
๒.๑๖ อาคารเรียนโรงเรียนมหาปัญญา	๑๓๙
๔.๑ Mahayana Buddhism Model	๒๒๕

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาทรงสั่งสอนด้วยหลักธรรมวินัยเน้นให้พุทธบริษัทเข้าถึงแก่นหลักคำสอนพระพุทธศาสนาด้วยศีล สมาธิ ปัญญา และกระบวนการพัฒนาการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งพุทธบริษัทที่สำคัญเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่เป็นแบบอย่างแห่งการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและเป็นผู้ฝึกอบรมสั่งสอนศีลธรรมและจริยธรรมและเป็นผู้นำด้านจิตใจของประชาชน ซึ่งเป็นรูปแบบและหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ทางสังคมดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์ และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่หยาเวศ และมนุษยทั้งหลาย”^๑ นี่ก็เป็นการประกาศนโยบายครั้งแรกในการออกเผยแผ่หลักคำสอนแก่ประชาชนซึ่งถือว่าออกไปให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยมีพระพุทธรูปเป็นผู้บริหารองค์กรสำหรับการศึกษาในสมัยพุทธกาล และพระองค์ทรงมีลักษณะความเป็นผู้นำที่ยอดเยี่ยมเป็นแบบอย่างแก่พุทธบริษัททั่วไป

ต่อมาพระพุทธศานามหายานได้เข้ามายังประเทศไทยในสมัยกรุงธนบุรี พร้อมกับชาวญวนในสมัยนั้น พระเจ้ากรุงธนบุรี โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้รับไว้แล้วพระราชทานบ้านเรือนอยู่นอกพระนครทางฝั่งตะวันออก ปัจจุบันชื่อว่าพาหุรัด สมัยนั้นชาวญวนได้นำพระพุทธศานามหายานเข้ามายังประเทศไทยโดยนิมนต์พระภิกษุญวนเข้ามาพำนักอยู่ในประเทศไทยเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวญวนในสมัยนั้น คือพระสงฆ์อนัมนิกายในปัจจุบัน ต่อมาพระสงฆ์จีนก็ได้เข้ามาอาศัยอยู่กับพระสงฆ์อนัมนิกายเพราะลัทธิศาสนาของญวนกับจีนมีหลักคำสอนคล้ายกัน และทำพิธีต่าง ๆ เหมือนกัน เช่น กงเต็ก ทั้งกระเจด เป็นตัน และต่อมาได้แบ่งออกเป็นนิกาย อนัมนิกาย จีนนิกาย^๒ ในปัจจุบัน พระสงฆ์มหายานได้เปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓, ๑๔

^๑ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^๒ อนุสรณ์ คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย, เรื่องตำนานพระอนัมนิกาย (พระญวน), (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๖๐), หน้า ๑.

เพื่อสืบทอดทายาท เป็นโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดคณะสงฆ์อนัมนิกาย ๓ โรงเรียน ๑) โรงเรียนกุศลสมาคร วิทยาลัย ๒) โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ๓) โรงเรียนมหาปัญญา ส่วนสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกาย ๓ โรงเรียน ๑) โรงเรียนมังกรกมลาวาสวิทยาลัย ๒) โรงเรียนโพธิ์ตราววิทยาลัย ๓) โรงเรียนวัดหมื่น พุทธวิทยา

การศึกษาของคณะสงฆ์อนัมนิกายและจีนนิกายนั้นมีความจำเป็นต่อคณะสงฆ์คือการ สร้างศาสนทายาทให้กับนิคมหายานในประเทศไทย ทั้งด้านพิธีกรรม และทางการศึกษาทำให้ ประชาชนที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน และเป็นที่พึ่งของพุทธศาสนิกชนคนทั่วไป และเป็นการศึกษาที่ช่วยเด็กที่ไม่มีโอกาสได้เข้ามาเรียนหนังสือ และหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน

สภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย มีความเจริญก้าวหน้า ทางด้านการจัดการศึกษาและมีการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการเรียนการสอน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุนิยมมากกว่าด้านจิตใจ มีผลกระทบถึงบทบาทของผู้บริหาร สถานศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมวัฒนธรรม ประเพณีของพุทธศาสนาที่กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษา นำมาใช้ในการบริหารงานน้อยกว่าที่ควรจะเป็นทำให้การบริหารงานไม่ราบรื่นและไม่ดีเท่าที่ควร ความสำคัญเช่นเดียวกันกับผู้บริหารหน่วยงานอื่น ๆ เพราะหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาก็ต้อง ปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกัน แต่บางครั้งการบริหารงานระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาก็ไม่ราบรื่น อีกทั้งงานด้านคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษายังไม่ได้รับการพัฒนาให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงได้ดี เท่าที่ควรทำให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน เช่น มีการขอย้ายพนักงานครู ซึ่งไม่พอใจในการ บริหารงานของผู้บริหารหรือไม่ได้รับความร่วมมือในการพัฒนางานทำให้ผลงานทางด้านการบริหาร งานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป ไม่เป็นที่ยอมรับ ของประชาชนทั่วไป ดังนั้นการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องได้ทั้งงานและได้ทั้งน้ำใจ ของเพื่อนร่วมงาน ในการนี้ผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งพระเดชพระคุณ ผู้บริหารที่หวังจะใช้อำนาจหรือ พระเดชในการสั่งการให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างเดียวกันนั้น ย่อมไม่เกิดประโยชน์ในการทำงาน ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาบางครั้งไม่ให้ความสำคัญกับการใช้คุณธรรมในการบริหารงานทำให้ พนักงานครูขาดขวัญและกำลังใจ และผู้บริหารมีความรู้เรื่องคุณธรรมไม่ชัดเจนพอ จึงทำให้เมื่อนำไป ปฏิบัติไม่ได้ผลเท่าที่ควร ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องสร้างเสริมภาพพจน์ให้เป็นที่ศรัทธาเชื่อถือ ซึ่งเป็น แนวทางปฏิบัติ คือมีความรัก ความสงสาร ความชื่นชมยินดี ความมีน้ำใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียงทั้ง

รายบุคคลและคณะผู้บริหารที่ดีควรใช้พระคุณมากกว่าพระเดช หรือใช้อำนาจบาตรมีมากกว่าอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย^๓

ความสำคัญของงานวิจัยการบริหารการศึกษาของโรงเรียนในคณะสงฆ์มหานิกายนั้นว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบทั้งเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป ควบคุมการเรียนการสอน จัดครูเข้าสอน จัดให้มีอุปกรณ์เครื่องมือวัสดุ นิเทศการสอนการวัดผลประเมินผลและการจัดการใช้ทรัพยากรทั้งที่เป็นบุคคลและสิ่งของเพื่อปรับปรุงและพัฒนางานให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าการนำการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา โดยเฉพาะหลักพุทธบริหารการศึกษา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นแนวทางที่ดี ในการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะงานด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความเป็นมาและปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่องรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย โดยผลการวิจัยที่ได้รับสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการกำหนด และการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทยในการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์โดยใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาเพื่อปรับปรุงการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป สามารถบูรณาการกับหลักพุทธบริหารการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

^๓ อรรถาณอนันมพจน์ (พิสิษฐ์ เกียนบัว/ศรีวิชา), “การพัฒนารูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพของคณะสงฆ์อนันนิกายในประเทศไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๔๒.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

๑.๒.๓ เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ควรเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ รูปแบบการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย มีขอบเขตในการจัดการงานวิจัยดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาเอกสารพร้อมด้วยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ในแต่ละโรงเรียนที่สังกัดคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

๑. หลักการบริหารการศึกษา ๔ ด้าน คือ ๑) การบริหารงานวิชาการ ๒) การบริหารงานงบประมาณ ๓) การบริหารงานบุคคล ๔) การบริหารงานทั่วไป ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ คือ กระบวนการการบริหารเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน

๒. หลักพุทธบริหารการศึกษา ประกอบด้วย หลักพุทธบริหารการศึกษา บูรณาการกับ หลักการบริหารการศึกษา เพื่อการบริหารงานทั้ง ๔ ด้าน

๓. รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย มีองค์ประกอบ ๕ ด้าน คือ ๑) หลักการและเหตุผล ๒) วัตถุประสงค์ ๓) กระบวนการดำเนินงาน ๔) หลักพุทธบริหารการศึกษา ๕) การประเมินผลการดำเนินงาน

๔. การศึกษาคณะสงฆ์มหานเฑาะการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓, ๑๔

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานเฑาะในประเทศไทย ในด้านการบริหารงานทั้ง ๔ ด้าน เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานเฑาะในประเทศไทย สำหรับสถานศึกษาที่สังกัดคณะสงฆ์มหานเฑาะ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอน และพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในคณะสงฆ์มหานเฑาะ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสัมภาษณ์ (Interview) ด้วยการเลือกแบบเจาะจงจำนวน ๓๒ รูป/คน ดังนี้

ตารางที่ ๑.๑ โรงเรียนในคณะสงฆ์มหานเฑาะ

ที่	รายการ	ผู้อำนวยการ	ครู
๑	โรงเรียนมังกมลาวาสวิทยาลัย	๑	๔
๒	โรงเรียนโพธิ์ตราวิทยาลัย	๑	๕
๓	โรงเรียนวัดหมื่นพุทธรักษา	๑	๔
๔	โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย	๑	๕
๕	โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย	๑	๕
๖	โรงเรียนมหาปัญญา	๑	๓

๑.๔.๓ ด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา (Educational Service Area) สถานที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายของรัฐบาลซึ่งอยู่ภายใต้สังกัดคณะสงฆ์มหานเฑาะในประเทศไทย คือ กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓, ๑๔ มีจำนวน ๖ โรงเรียน ดังนี้

ตารางที่ ๑.๒ เขตพื้นที่การศึกษากลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓

ที่	รายการ	จังหวัด
๑	โรงเรียนมังกมลาวาสวิทยาลัย	กรุงเทพมหานคร
๒	โรงเรียนโพธิ์ตราวิทยาลัย	จังหวัดชลบุรี
๓	โรงเรียนวัดหมื่นพุทธรักษา	จังหวัดเชียงราย

ตารางที่ ๑.๓ เขตพื้นที่การศึกษากลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๔

ที่	รายการ	จังหวัด
๑	โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย	กรุงเทพมหานคร
๒	โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย	จังหวัดอุดรธานี
๓	โรงเรียนมหาปัญญา	จังหวัดสงขลา

๑.๔.๔ ด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหาร การศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ในช่วงระยะเวลาระหว่าง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมระยะเวลา ๑๓ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ หมายถึง การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ประกอบด้วย ๑) หลักการและเหตุผล ๒) วัตถุประสงค์ ๓) กระบวนการดำเนินงาน ๔) หลักพุทธบริหารการศึกษา ๕) การประเมินผลการดำเนินงาน

การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการทำงานรูปแบบการบริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓, ๑๔ โดยมีคณะสงฆ์มหานิกายเป็นผู้ดูแล โดยมีผู้บริหาร สถานศึกษาอย่างเป็นระบบในสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการ ๔ ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

๑. การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ของคณะสงฆ์มหานิกาย การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและ มาตรฐานการศึกษา การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

๒. การบริหารงานงบประมาณ หมายถึง การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร การพัฒนาระบบข้อมูลและ สารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

๓. การบริหารงานบุคคล หมายถึง การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุ แต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัยและการ ลงโทษ การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงาน บุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

๔. การบริหารงานทั่วไป หมายถึง การจัดระบบการบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

หลักพุทธบริหารการศึกษา หมายถึง หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาที่นำมาบูรณาการกับการบริหารการศึกษา ประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, กุศลมูล ๓, โกศล ๓, ทศพิธราชธรรม, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, ปัญญา ๓, พรหมวิหารธรรม ๔, โยนิโสมนสิการ, อัปปมาทะ, อิทธิบาท ๔

คณะสงฆ์มหายาน หมายถึง คณะสงฆ์มหายานที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พระสงฆ์อนัมนิกาย และพระสงฆ์จีนนิกาย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓ มี ๓ โรงเรียน โรงเรียนมังกรมลาวาสวิทยาลัย โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา และกลุ่มที่ ๑๔ มี ๓ โรงเรียน โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย โรงเรียนมหาปัญญา

พระปริยัติธรรม หมายถึง หลักสูตรสำหรับพระภิกษุสามเณร เพื่อให้ศึกษาในหลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ารวมทั้งพระวินัย คือ ข้อบัญญัติต่าง ๆ ที่จะต้องประพฤติ ให้มีความเข้าใจอย่างถูกต้องถ่องแท้ เพื่อจะได้นำมาประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และยังสามารถแนะนำสั่งสอนผู้อื่นให้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง

การบริหาร หมายถึง การบริหารสถานศึกษาตามความในมาตรา ๓๙ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๕๕๓ [๑๑] ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

๑.๖ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ดังนั้นจึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ประกอบด้วย

๑.๖.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

การนำทฤษฎีบริหารมาใช้ในการบริหารโรงเรียนในแต่ละโรงเรียนจะมีบริบทหรือสิ่งแวดล้อมภายในภายนอกที่แตกต่างกัน การนำทฤษฎีบริหารมาใช้ก็สามารถเลือกวิธีการหรือรูปแบบในการทำงาน ที่เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนนั้น ๆ ซึ่งเราต้องเข้าใจ ว่าทฤษฎีใดเหมาะสมกับโรงเรียนของเรา อย่างไรก็ตามเราต้องคำนึงถึงนโยบายการศึกษาชาติ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอีกด้วย งานวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้กำหนดสาระสำคัญไว้ในมาตรา ๓๙ ว่า^๔ ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

๑. ด้านการบริหารงานวิชาการ

- ๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- ๒) การวางแผนงานด้านวิชาการ
- ๓) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
- ๔) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
- ๕) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- ๖) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
- ๗) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
- ๘) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
- ๙) การนิเทศการศึกษา

^๔ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ๒๕๕๓, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔.

๑๐) การแนะแนว

๑๑) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ

๒. ด้านการบริหารงานงบประมาณ

๑) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร

๒) การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ

๓) การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ

๔) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ

๕) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ

๖) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

๗) การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา

๘) การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา

๙) การวางแผนพัสดุ

๑๐) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

๑๑) การจัดหาพัสดุ ฯลฯ

๓. ด้านการบริหารงานบุคคล

๑) การวางแผนอัตรากำลัง

๒) การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

๓) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

๔) การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน

๕) การลาทุกประเภท

๖) การประเมินผลการปฏิบัติงาน

๗) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

๘) การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน

๙) การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

๑๐) การอุทธรณ์และการร้องทุกข์

๑๑) การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ

๑๒) การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ

๑๓) การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต

๔. ด้านการบริหารงานทั่วไป

๑) การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

- ๓) การวางแผนการบริหารงานการศึกษา
- ๔) งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน
- ๕) การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
- ๖) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน
- ๗) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- ๘) ดำเนินงานธุรการ
- ๙) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
- ๑๐) การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
- ๑๑) การรับนักเรียน
- ๑๒) การทัศนศึกษา
- ๑๓) งานกิจการนักเรียน
- ๑๔) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

มนตรีพิทย หรงกิตพิศาล ได้กล่าวถึง การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การจัดการส่งเสริมช่วยเหลือกันของผู้เกี่ยวข้องที่จะผลักดันให้แผนยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้^๕

พระมหาญาณวฑฒน์ ฐิตวฑฒโน, ดร. ได้สรุปว่า พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่สามารถเสนอแนวทางปรับปรุงการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธธรรมได้อย่างเป็นองค์รวม ทั้งในเรื่องความหมายของการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษา ตลอดจนการเรียนการสอน และกระบวนการจัดกิจกรรม จนเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาโดยแท้ เพราะการศึกษาที่ถูกต้องกับพระพุทธศาสนามีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การวิเคราะห์ปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ กับปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) โดยวิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษาที่สำคัญใน ๔ ประเด็น คือ ๑) ความหมายของการศึกษา

^๕ มนตรีพิทย หรงกิตพิศาล, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๓๓.

๒) ความมุ่งหมายของการศึกษา ๓) หลักการของการศึกษา และ ๔) กระบวนการจัดการศึกษา พบว่า มีแนวคิดทางการศึกษาที่สอดคล้องกันและแตกต่างกัน^๖

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการในการทำงานโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติตามภารกิจอย่างเป็นระบบในสถานศึกษาที่จะบริหาร ๔ ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป งานวิจัยครั้งนี้ได้เลือกประเด็นที่สำคัญออกมาได้ดังนี้

ก. หลักการบริหารแนวพุทธ

ทฤษฎีการบริหารการศึกษา มีการพัฒนามาตามขั้นตอน และกาลเวลา หากเลือกใช้ทฤษฎีใดสิ่งที่เป็นหัวใจหลักอันดับแรก สิ่งนั้นก็คือ หลักแห่งพระพุทธศาสนา เพราะหากผู้บริหารมีคุณธรรมแล้วย่อมเป็นที่เชื่อถือศรัทธา รักใคร่ ของผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อได้ใจแล้ว การร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาโรงเรียน ก็จะประสบผลสำเร็จดังนั้นผู้บริหารจึงควรมีคุณธรรมที่พึงประสงค์ กล่าวคือ มีธรรมะผู้นำ ได้แก่

พรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมของผู้ใหญ่ เพราะในศาสนาพราหมณ์ถือว่า พระพรหมเป็นผู้สร้างโลก ซึ่งเทียบกับผู้นำซึ่งมีหน้าที่ปกครองและคุ้มครองผู้น้อย ได้แก่ ธรรมะ ๔ ข้อ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เมตตา มีรากศัพท์เดียวกับคำว่า ไมตรี คือ ความเป็นมิตร ไม่มุ่งร้ายแต่มุ่งประโยชน์ มุ่งความสุขแก่ผู้น้อย ไม่เบียดเบียนผู้น้อย กรุณา คือการช่วยเหลือ นอกจากคิดดี (เมตตา) แล้วเมื่อมีโอกาสก็ทำดี กรุณา คือช่วยเหลือต่อผู้ที่ประสบปัญหา ตกทุกข์ได้ยากให้เขาพ้นจากความทุกข์นั้น ๆ มุทิตา คือการพลอยยินดี เมื่อผู้น้อยได้ดี ประสบความสำเร็จ ผู้นำก็ไม่คิดอิจฉา แต่ยินดีด้วย และสนับสนุนให้ผู้น้อยประสบความสำเร็จสูงขึ้น ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ตามความสามารถ อุเบกขา คือการรู้จักวางเฉยในสถานการณ์ที่เหมาะสม เช่น ลูกน้องจงใจทำผิด ก็ต้องให้มีการลงโทษไปตามกฎ คือรู้จักใช้ทั้งเมตตา กรุณา มุทิตา ในกาลที่เหมาะสม ไม่ให้เสียธรรม (หลักการ) ทั้งสี่ข้อนี้ เมตตาควรมิอยู่เสมอกับทุก ๆ คน ทุก ๆ เมื่อ กรุณาจะใช้เมื่อผู้ที่กำลังเดือดร้อน มุทิตาใช้กับผู้ได้ดีมีความสุขแล้ว ส่วนอุเบกขาต้องมีปัญญาประกอบว่าจะใช้อีกสามข้อเมื่อใด จะวางเฉยเมื่อใด

สังคหัตถ์ ๔ แปลว่า แนวทางการสงเคราะห์ (ช่วยเหลือ) สี่แบบ จัดเป็นธรรมในการผูกมิตร ทำให้คนทั้งหลายรักใคร่ชอบพอ สี่ข้อนี้ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา ทาน คือการให้ แบ่งเป็นสามอย่างคือ ให้ทรัพย์สินสิ่งของ ให้ธรรมะคือ ความรู้ความเข้าใจในหลักความจริงของ

^๖ พระมหาญาณวฑฺฒน์ จิตฺตพฺพณฺโณ, ดร., “วิเคราะห์ปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ กับแนวคิดทางการศึกษาของพระพุทธมกุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)”, วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๗) : หน้า ๑๐๓.

ชีวิต และ ให้อภัย พระพุทธเจ้าสรรเสริญการให้ธรรมะ ว่าเป็นการให้อันสูงส่งที่น่าจะเปรียบเหมือนสอนคนตกปลา กับให้ปลากับคนนั้นเอง ปิยวาจา คือการพูดจาอ่อนหวาน น่ารัก ไม่ระคายหู ผู้พูดควรมีจิตเมตตาเจริญไว้ จะทำให้การพูดอ่อนหวาน ฟังเป็นธรรมชาติไม่ดูเสแสร้ง อุตถจริยา คือการทำตัวให้เป็นประโยชน์ นั่นคือการช่วยเหลือในการงาน หรือ อำนวยความสะดวก ให้งานของเขาคล่องไปโดยง่ายอิกรวมทั้งการให้คำแนะนำ ในฐานะผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์มาก่อนด้วย สมานัตตา คือ วางตนอย่างเหมาะสม รู้กาลเทศะว่าในสถานการณ์ใด ควรวางตัวเช่นไร อีกความหมายหนึ่งคือการวางตัวสม่ำเสมอ ในฐานะผู้ใหญ่ ต้องมีความมั่นคง มีจุดยืนไม่ลังเลไป ๆ มา ๆ

อคติ ๔ ที่ควรต้องเว้นคือ ฉันทาคติ (อคติเพราะรักหรือชอบ) โทสาคติ (อคติเพราะโกรธ) โมหาคติ (อคติเพราะหลง) ภยากติ (อคติ เพราะกลัวภัย) ผู้นำนั้น มีหน้าที่ต้องตัดสินเรื่องราวต่าง ๆ ต้องจัดการข้อพิพาท ต้องแบ่งผลประโยชน์ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ จึงต้องมีการตัดสินใจ ที่มีอคติน้อยที่สุด จึงจะเกิดความเป็นธรรม และได้รับการยอมรับ จากทุก ๆ ฝ่าย เนื่องจากอคติ เป็นอคติที่อยู่ภายในจิตใจเราเอง จึงเป็นสิ่งที่รู้ และสังเกตได้ค่อนข้างยาก เพราะคนทั้งหลายย่อมเข้าข้างตัวเอง ผู้บริหารจึงต้องรู้จักรับฟังความเห็นจากคนรอบข้าง ซึ่งจะสังเกตพฤติกรรมที่อาจเกิดจากอคติของเราได้ดีกว่า

เมื่อมีหลักธรรมะดังกล่าวแล้ว จึงนำไปสู่ ศรัทธา คือ เชื่อผู้นำ ยินดีกระทำตามด้วยความรักและนับถือ เมื่อมีขวัญและกำลังใจความขยันขันแข็ง ก็ตามมา เรียกว่า เกิดความวิริยะอุตสาหะพร้อมกันนั้นผู้บริหารจึงพัฒนาปัญญาควบคู่ไปด้วย การกุมหัวใจคนไว้ได้ อุปสรรคใดก็พ่ายแพ้ในที่สุดแน่นอนว่าผู้บริหารทำให้ทุกคนรักศรัทธาไม่ได้ แต่ถ้าคนส่วนใหญ่เชื่อมั่นก็เพียงพอแล้ว

ข. หลักและทฤษฎีการบริหาร

หลักและทฤษฎีการบริหารที่เรานำมาจากชาติตะวันตกนั้นมีมากมายหลายวิธีการตามยุคสมัย เนื่องจากมีนักการศึกษาไทยได้ไปเรียนรู้แล้วนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยซึ่งสำเร็จบ้างไม่สำเร็จบ้าง การนำทฤษฎีใดที่ไม่เข้ากับคนไทยก็สูญหายไปตามกาลเวลา สิ่งใดปรับเข้ากับวิถีไทยได้ก็อยู่ยังคงกระพันต่อไป อย่างไรก็ตามหากเราไม่เปลี่ยนแปลง เราก็ไม่สามารถแข่งขันหรือพัฒนาได้เท่ากับประเทศอื่น การบริหารสถานศึกษาแนวใหม่นั้น ผู้บริหารควรมีหลักและกระบวนการบริหาร การบริหารการศึกษา หลักการแนวคิดในการบริหาร ภาพรวมของการบริหารทั้งนี้เพื่อให้การจัดการบริหารสถานศึกษามีความเหมาะสมผู้เขียนจะได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมุมมองในการบริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการบริหาร (Model) ในความหมายทั่วไป หมายถึง วิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดสำหรับงานหนึ่ง ๆ เช่น รูปแบบการก่อสร้าง รูปแบบการจัดการ และรูปแบบการประเมินผล เช่น (๑) หมายถึง รูปร่างของวัตถุที่จะทำการก่อสร้างหรือปรับปรุง (๒) หมายถึง รูปลักษณะของวัตถุที่จะใช้ลอกเลียนแบบ (๓) หมายถึง แผนภูมิ หรือรูปภาพที่ใช้แทนวัสดุ หลักการ

หรือความคิดและ (๔) หมายถึง ชุดขององค์ประกอบที่สัมพันธ์และรวมกันขึ้นเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งสามารถเขียนได้ทั้งเป็นสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์และข้อความเชิงพรรณนา^๗

การบริหารสถานศึกษา เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องการจัดระบบการศึกษา เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์การ ที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษา ไว้ดังนี้^๘

“สถานศึกษา” หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียน วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่ หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

“สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

“มาตรฐานการศึกษา” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

“การประกันคุณภาพภายใน” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบ คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือ โดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

“การประกันคุณภาพภายนอก” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบ คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

“ผู้สอน” หมายความว่า ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ

“ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

“คณาจารย์” หมายความว่า บุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและการวิจัยในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐและเอกชน

^๗ เกื้อกูล ขวัญทอง, การนำทฤษฎีบริหารการศึกษามาใช้ในการบริหารโรงเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://bit.ly/2rUmXZM> [๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑].

^๘ พระมหากษัตริย์วชิราวุฒินันท์ ฐิตวาทโน, ดร., “วิเคราะห์ปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๕๒ กับแนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)”, หน้า ๑๒.

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่ง ทั้งของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารการศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษานอกสถานศึกษาดั้งแต่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป

“บุคลากรทางการศึกษา” หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การศึกษา คือ การปฏิบัติศีล สมาธิ และปัญญา การศึกษาที่สมบูรณ์ต้องทำความเป็นมนุษย์ให้ถูกต้องและสมบูรณ์”^๙

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อทำชีวิตให้เข้าถึงอิสรภาพ คือทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำจากปัจจัยภายนอกให้มากที่สุด และมีความเป็นใหญ่ในตัว สามารถกำหนดความเป็นอยู่ของตนให้ได้มากที่สุด”^{๑๐}

สิน งามประโคน ได้สรุปว่า กัลยาณมิตรธรรมมีความสำคัญในการส่งเสริมการสื่อสารที่ดีของผู้นำในองค์กรอย่างมากเพราะกัลยาณมิตรธรรมมุ่งเน้นเป็นการชี้แนวทางและสนับสนุนให้คนในองค์กรมีการสื่อสารและการตั้งใจโดยกัลยาณมิตรที่แท้ต้องเป็นผู้มีศีล ดำรงอยู่ในคุณธรรมที่ดีงาม และสงเคราะห์ผู้อื่นด้วยกัลยาณธรรม เป็นผู้มุ่งประโยชน์แก่มิตร ไม่คิดทำลาย เป็นผู้แนะนำช่วยเหลือและอุปถัมภ์ค้ำชู ให้สังคมดำเนินไปสู่แนวทางแห่งความปกติสุขในองค์กร^{๑๑}

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี ให้ความหมายของรูปแบบว่า “รูปแบบเป็นวิธีการของมนุษย์ในการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจและจินตนาการของตนเกี่ยวกับวัตถุหรือเหตุการณ์ ออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งใน รูปการวาด การสร้างเป็นแผนภูมิ หรือเป็นกระบวนการใน ๔ แนวคิด คือ ๑) เป็นการลอกเลียน หรือถ่ายทอดความเข้าใจออกเป็นโครงสร้างอย่างเป็นระบบเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ๒) ชุดองค์ประกอบย่อยส่วนและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบของสัญลักษณ์ หรือหลักการ

^๙ พุทธทาส ภิกขุ, เป้าหมายของการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: นิพพาน, ๒๕๓๗), หน้า ๔๕.

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๑๑๑.

^{๑๑} ผศ. ดร.สิน งามประโคน, “กัลยาณมิตรธรรม : การสื่อสารที่ดีของผู้ที่องค์กรต้องการ”, นิตยสารเสียงธรรมจากมหาวัน, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐) : หน้า ๑๘.

๓) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่ความเข้าใจที่คล้ายคลึงกันและ ๔) สื่อองค์ประกอบโดยรวมในเพียงภาพเดียว”^{๑๒}

Stoner, A. F., & Wankel ได้ให้ความหมายของรูปแบบในลักษณะคล้ายคลึงกันว่า “รูปแบบ หมายถึง การจำลองสถานการณ์เพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์ได้ง่ายยิ่งขึ้นเป็นชุดของความคิดรวบยอดของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น”

จากความหมายของรูปแบบดังกล่าว รูปแบบ จึงหมายถึงการถ่ายทอดความคิดความเข้าใจ จินตนาการเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ให้เห็นเป็นรูปธรรมด้วยสื่อชนิดต่าง ๆ ที่ทำให้เข้าใจง่าย กระชับ และเป็นระบบ ซึ่งมีได้ในลักษณะ ๒ ลักษณะคือ รูปแบบที่เป็นวัตถุหรือที่จับต้องได้ เช่น แบบเครื่องบิน แบบบ้าน และรูปแบบที่เป็นนามธรรม หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ^{๑๓}

Keeve ได้แบ่งชนิดของรูปแบบทางการศึกษาและสังคมเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. อะนาล็อก โมเดล (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่เปรียบเทียบ ความสัมพันธ์เชิงนามธรรมให้เป็นรูปธรรมที่จะทำให้เข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น

๒. ซีแมนติกโมเดล (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้อธิบายหรือบรรยายเหตุการณ์ในรูปของภาษา แผนภูมิ แผนภาพ เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของส่วนประกอบของเหตุการณ์นั้น

๓. แมทมาติกโมเดล (Mathematic Model) แสดงความสัมพันธ์ของ องค์ประกอบต่าง ๆ ในรูปของสมการทางคณิตศาสตร์

๔. คอซซอลโมเดล (Causal Model) เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นจากเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) และซีแมนติกโมเดลโดยการสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผล^{๑๔}

จากความคิดของคิฟ และเยาเวตี รางชัยกุล ดังกล่าวสิน งามประโคน ได้ให้แนวคิดเพิ่มเติม ในเชิงสนับสนุนชนิดของรูปแบบสามารถจำแนกได้หลายประเภท ทั้งโดยการยึดรูปร่างในการสร้างแบบ และการนำแบบไปใช้ องค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญของเหตุการณ์หรือความคิดนั้น ๆ เช่น รูปแบบการประเมินคัดสรรหรือรูปแบบการประเมินจึงประกอบด้วย

^{๑๒} เยาเวตี รางชัยกุล วิบูลย์ศรี, การประเมินโครงการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๗.

^{๑๓} Stoner, A. F., & Wankel, C. **Management**. 3rd ed., (New Delhi: Prentice-Hill., 1986), p. 2.

^{๑๔} Keeves, P.J. Educational Research, **Methodology and Measurement: An International Handbook**, (Oxford: Pergamon Press, 1988), p. 561.

๑. วัตถุประสงค์ของการประเมิน
๒. สารหรือสิ่งที่จะทำการประเมิน
๓. ขั้นตอนและประสิทธิผลการประเมิน
๔. ผลและการใช้ผลการประเมิน
๕. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการประเมิน
๖. ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมิน^{๑๕}

Keeves ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนารูปแบบและได้ให้หลักการในการสร้าง รูปแบบ

๔ ประการ ประกอบด้วย

๑. รูปแบบต้องประกอบขึ้นด้วยโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์ทางตรง
๒. รูปแบบต้องมีแนวทางที่สามารถทำนายได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นเมื่อนำแบบไปใช้ และสามารถตรวจสอบผลของการใช้รูปแบบได้
๓. รูปแบบต้องสามารถอธิบายกลไกที่จะทำให้เกิดผลเมื่อนำรูปแบบไปใช้ได้
๔. รูปแบบต้องเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ใหม่ ๆ จากตัวแปรลักษณะต่าง ๆ ที่แตกต่างกันได้^{๑๖}

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารถือเป็นเรื่องของการวางแผนงานเพื่อดำเนินงานตามกระบวนการที่ได้ตั้งเอาไว้เพื่อให้บรรลุผลที่ได้ตั้งไว้และได้มีนักวิชาการทั้งชาวต่างชาติและชาวไทยได้ให้ความหมายและได้ออกแบบทฤษฎีไว้พอสรุปได้ ดังนี้

๑. ทฤษฎีการบริหารองค์กรตามแนวคิดคลาสสิก (Classical organization theory)

ทฤษฎีบริหารองค์กรเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นแนวคิดของ Taylor ความหมายสูงสุดของแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์ คือ จะบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดได้อย่างไร Taylor ได้เสนอระบบการจ้างงานบนพื้นฐานของการสร้างแรงจูงใจไว้ ๓ ประการ คือ

- ๑) การแบ่งงาน (division of labors)
- ๒) การควบคุมดูแลบังคับบัญชาตามสายงาน (Hierarchy)
- ๓) การจ่ายค่าจ้างเพื่อสร้างแรงจูงใจ (Incentive payment)

^{๑๕} ไพรัช ถิตย์ผาด, การประเมินผลการปฏิบัติงานเชิงยุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๒), หน้า ๒๙.

^{๑๖} Keeves, P.J., Educational research methodology, and measurement: An international handbook. Oxford, p. 560.

๒. ทฤษฎีการบริหารองค์การอย่างเป็นทางการ (Formal Organization Theory)

จาก แนวคิดของ Fayal ที่วางหลักการไว้ ๗ ประการ ดังนี้

- ๑) หลักการทำงานเฉพาะทาง คือ การแบ่งงานให้เกิดความชำนาญเฉพาะทาง
- ๒) หลักสายบังคับบัญชา ที่เริ่มต้นจากยอดพระมิตของผู้บังคับบัญชาสูงสุดสู่ระดับต่ำที่สุด

- ๓) หลักเอกภาพของการบังคับบัญชา
- ๔) หลักขอบข่ายของการควบคุมดูแล
- ๕) การสื่อสารแนวดิ่ง
- ๖) หลักการแบ่งระดับการบังคับบัญชาให้น้อยที่สุด
- ๗) หลักการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างสายการบังคับบัญชา

หลักการบริหารการจัดโครงสร้างนี้ต่อมา Garlic ได้มาปรับจนเป็นหลักการบริหารที่สำคัญในยุคต้นของศาสตร์การบริหารที่มีชื่อย่อว่า POSDCORB

๓. ทฤษฎีการบริหารองค์การในระบบราชการ (Bureaucracy) หลักการและแนวคิดนี้มาจากแนวคิดของ Weber ประกอบด้วยหลักการดังนี้

- ๑) หลักของฐานอำนาจจากกฎหมาย ทุกคำสั่งมาจากอำนาจที่กำหนดไว้ในกฎหมาย หรือกฎระเบียบ
- ๒) การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
- ๓) การแบ่งงานตามความชำนาญการเฉพาะทาง
- ๔) การบริหารงานไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนตัว
- ๕) มีระบบความมั่นคงในอาชีพ การเลื่อนชั้น เลื่อนระดับ เป็นไปตามหลักอาวุโสและระบบคุณธรรม^{๑๗}

๔. ทฤษฎีการบริหารองค์การเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human relations school)

จากจุดอ่อนบางประการของทฤษฎีการบริหารตามแนวคลาสสิก คือ การที่แนวคลาสสิกมองคนเป็นเครื่องยนต์กลไก และสมาชิกขององค์กรเป็นเพียงเครื่องมือ แต่ด้วยข้อเท็จจริงแล้วในความเป็นมนุษย์ย่อมแตกต่างจากเครื่องยนต์ และมนุษย์ย่อมสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดกลุ่มที่ไม่เป็นทางการในองค์กร จึงทำให้เกิดทัศนใหม่ของกลุ่มมนุษยสัมพันธ์ โดยมีข้อค้นพบที่สำคัญของกลุ่มนี้คือการค้นพบว่าคนงานจะสร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์มีความสำคัญมาก จึงเน้นให้ความสำคัญกับเรื่องขวัญกำลังใจ แรงจูงใจ สติการเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสาร

^{๑๗} วิชัย ตันศิริ, *อุดมการณ์ทางการศึกษา : ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๙๕-๓๐๖.

อย่างไม่เป็นทางการ และพลวัตกลุ่ม ทฤษฎีการจูงใจ (Motivation hygiene theory) Herzberg เชื่อว่าปัจจัยที่จูงใจให้คนทำงาน คือ “ความสำเร็จ การได้รับความยกย่อง ความก้าวหน้า ลักษณะงาน ความรับผิดชอบ และมีความเจริญเติบโตในหน้าที่”^{๑๘}

๕. ทฤษฎีการบริหารองค์กรตามแนวคิดเชิงระบบ (System theory) เป็นทฤษฎีระบบ มีข้อสมมติฐานว่า สังคมเป็นระบบอุปมาเหมือนระบบร่างกายมนุษย์ สัตว์ พืช ที่ทำงานเป็นระบบ ซึ่งหมายความว่าทุก ๆ ส่วนของร่างกายมนุษย์มีส่วนสัมพันธ์กันหากส่วนหนึ่งส่วนใดเกิดปัญหา (ติดเชื้อโรค) ก็จะกระทบการทำงานของอวัยวะส่วนอื่น ๆ ด้วย ขณะเดียวกันระบบของร่างกายมนุษย์ก็ดำรง อยู่ในสิ่งแวดล้อม ระบบของร่างกายมนุษย์จะดำรงอยู่ได้ต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เช่น ในพื้นที่ที่อากาศร้อน ร่างกายก็จะมีเหงื่อออก เพื่อลดความร้อน หรืออุณหภูมิในร่างกาย หากในสภาพอากาศหนาวร่างกายก็ต้องปรับอุณหภูมิให้ร่างกาย โดยสรุป ระบบจึงมีข้อสมมติฐานว่า ส่วนประกอบของระบบต้องสัมพันธ์กัน ระบบต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้สังคมยังต้องพิจารณาถึงระบบปิดระบบเปิด ระบบปิด คือ ไม่ยอมรับข้อมูลใหม่จากสิ่งแวดล้อม ส่วนระบบเปิด นั้น ยอมรับข้อมูลใหม่ตลอดเวลา^{๑๙}

การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) การวิเคราะห์ SWOT หรือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพเป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์สำหรับการประกอบธุรกิจ ซึ่งช่วยให้ผู้บริหารรู้ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน มองเห็นโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจทุกประเภท

จุดแข็ง (Strengths) : จุดเด่นหรือจุดแข็ง (ข้อได้เปรียบ) เป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในบริษัท เช่น จุดแข็งด้านการเงิน และข้อได้เปรียบด้านการผลิต และด้านทรัพยากรบุคคล โดยบริษัทจะต้องใช้ประโยชน์จากจุดแข็งในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด

จุดอ่อน (Weaknesses) : จุดด้อยหรือจุดอ่อน ข้อเสียเปรียบเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในต่าง ๆ ของบริษัท เช่น การขาดเงินทุน นโยบายและทิศทาง การบริหารที่ไม่แน่นอน หรือบุคลากรที่ไม่มีคุณภาพ ซึ่งบริษัทจะต้องหาวิธีในการปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือขจัดให้หมดไปอันจะเป็นประโยชน์ต่อบริษัท

โอกาส (Opportunities) : เกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกของบริษัทเอื้อประโยชน์ หรือส่งเสริมการดำเนินงานของบริษัท โอกาสแตกต่างจากจุดแข็งตรงที่โอกาสเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก แต่จุดแข็งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายใน

^{๑๘} วิชัย ดันศิริ, อุดมการณ์ทางการศึกษา : ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ, ๒๕๕๓:๓๐๖.

^{๑๙} อ้างแล้ว.

ผู้ประกอบการที่จำเป็นต้องแสวงหาโอกาสอยู่เสมอ โดยการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตลอดเวลา เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีและการแข่งขันในตลาด และใช้ประโยชน์จากโอกาสนั้น

อุปสรรค (Threats) : เกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจ เช่น ราคาน้ำมันที่สูงขึ้น อัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้น สภาพเศรษฐกิจที่ชะลอตัว ผู้ประกอบการจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้อง และพยายามขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ได้

การประเมินสภาพแวดล้อมภายใน การวิเคราะห์และพิจารณาทรัพยากร และความสามารถภายในบริษัททุก ๆ ด้านเพื่อที่จะระบุจุดแข็งและจุดอ่อนของธุรกิจ แหล่งที่มาเบื้องต้นของข้อมูลเพื่อการประเมินสภาพแวดล้อมภายใน คือระบบข้อมูลเพื่อการบริหารที่ครอบคลุมทุกด้านทั้งในด้านโครงสร้างระบบ ระเบียบ วิธีปฏิบัติงาน บรรยากาสในการทำงานและทรัพยากรในการบริหาร (คน เงิน วัสดุ การจัดการ) รวมถึงการพิจารณาผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของบริษัทเพื่อที่จะเข้าใจสถานการณ์และผลกระทบก่อนหน้านี้ด้วย

การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก ภายใต้การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกของบริษัท ทำให้สามารถค้นหาโอกาสและอุปสรรค การดำเนินงานของบริษัทที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทั้งในประเทศและระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของบริษัท เช่น อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นโยบาย การเงิน การบริหารงานงบประมาณ สภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น ระดับการศึกษา การตั้งถิ่นฐานและการอพยพของประชาชน ลักษณะชุมชนชนบทชนเมือง ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางการเมือง เช่น บทบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ มติคณะรัฐมนตรี และสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี หมายถึงกรรมวิธีใหม่ ๆ และพัฒนาการทางด้านเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและการบริการ^{๒๐}

Henri Fayol, W. ได้เสนอหลักในการบริหารได้เป็นการทั่วไปไว้ ๑๔ หลัก ประกอบด้วย

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of work) เพื่อที่จะเพิ่มผลผลิตและการทำงานได้ดีกว่าด้วยการใช้ความพยายามเท่าเดิม

๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and responsibility) อำนาจหน้าที่เป็นสิทธิในการสั่งการ และอำนาจบาบริที่จะทำให้นักปฏิบัติตาม

๓. เอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of command) คือ ผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องรับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว

^{๒๐} สถาบันเอกอัครราชทูต ณ กรุงเฮลซิงกิ, การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis). [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://bit.ly/2RjYQPw> [๒๒ กันยายน ๒๕๖๑].

๔. เอกภาพในการอำนวยการ (Unity of direction) คือ การที่มีแผนงานเดียว และผู้บังคับบัญชาคนเดียวรับผิดชอบต่อกลุ่มของกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เหมือนกัน

๕. การรวมอำนาจ (Centralization) การรวมอำนาจมักจะเกิดขึ้นในองค์กรเสมอ หรืออีกนัยหนึ่งในแต่ละสถานการณ์จะต้องมีการสมดุลระหว่างการรวมอำนาจกับการกระจายอำนาจ (Decentralization)

๖. วินัย (Discipline) หมายถึงการยอมรับในข้อตกลงหรือนโยบายระหว่างองค์การ กับผู้ปฏิบัติงาน ที่สำคัญก็คือการสร้างวินัย

๗. ผลประโยชน์ของบุคคล ควรเป็นรองผลประโยชน์ของส่วนรวม (Sub-ordination of individual interest to general interest) บุคคลมักมีแนวโน้มเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่า ประโยชน์ส่วนรวม

๘. การให้ผลตอบแทน (Remuneration of personnel) คือ การจ่ายค่าจ้าง ค่าตอบแทนในการทำงาน

๙. ความเป็นระเบียบเรียบร้อย (Order) การจัดการให้ทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์ให้เป็น ระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิต

๑๐. ความเสมอภาค (Equality) หมายถึงความเมตตาและความยุติธรรมที่จะต้องมี แก่ทุกฝ่ายในองค์การ หลักการนี้จะช่วยจูงใจผู้ปฏิบัติงานให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ และมีความจงรักภักดี

๑๑. ความมั่นคงในหน้าที่การงาน (Stability of tenure of personnel) เป็น หลักการที่กำหนดให้ฝ่ายบริหารให้เวลาช่วงหนึ่ง เพื่อผู้ปฏิบัติงานมีโอกาสเรียนรู้งาน

๑๒. ความคิดริเริ่ม (Initiative) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชาได้แสดง ความคิดริเริ่มต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาขององค์การ

๑๓. สายการบังคับบัญชา (Scalar chain) หมายถึง สายของอำนาจหน้าที่ตาม ตำแหน่งที่ลดหลั่นลงมาจากผู้บังคับบัญชาระดับสูงถึงระดับล่าง มีการติดต่อข้ามสายการบังคับบัญชา ในแนวนอนที่เรียกว่า “Gang plank หรือ Fayol Bridge”

๑๔. ความสามัคคี (Esprit de corps) หมายถึง การสร้างความสามัคคีโดย ปฏิบัติงานเป็นทีมแล้วสมาชิกมีความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน^{๒๑}

^{๒๑} Henri Fayol, แนวคิดและหลักการจัดการองค์การสาธารณะ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๘-๑๙.

Hellriegel ได้กล่าวไว้ว่า “Management หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น”^{๒๒}

Yoder ได้กล่าวไว้ว่า “หมายถึง การนำไปสู่กระบวนการของการทำกิจการที่มีการวางแผน (Planning) การอำนวยการ (Directing) และความร่วมมือ (Coordinating) โดยเฉพาะกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ”^{๒๓}

Chapman ได้กล่าวไว้ว่า “การบริหารหมายถึง การขับเคลื่อนงานภายใน องค์กรให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership) การแนะแนว (Guiding) และการกระตุ้น (Motivative) ความเพียรของผู้อื่นเพื่อสู่เป้าหมายขององค์กร และยังรวมไปถึงการให้ กำลังใจ (Inspiring) การสื่อสาร (communicating) การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Management)”^{๒๔}

ประทาน คงฤทธิศึกษากร ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร คือ การทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรโดยมีหลักการ ดังนี้

๑. ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด

๒. ต้องมีคนทำงานร่วมกัน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน

๓. ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่น ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน

๔. ต้องมีการจัดการในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์^{๒๕}

บรรจบ เนียมมณี ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การบริหารคือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ มีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน มีเป้าหมายหรือ

^{๒๒} Don Hellriegel, **Management**, (third edition, Addison-Wesley: Publishing Company. Inc., 1982), p. 6.

^{๒๓} Dale Yoder, **Personnel Principles and Policies**, (fourth printing, Englewood Cliffs: New Jersey Prentice-Hall, Inc., 1965), p. 7.

^{๒๔} E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit**, (second edition, California: Science Research Associates Inc., 1995), p. 3.

^{๒๕} ประทาน คงฤทธิศึกษากร, “สุขาภิบาลในฐานะหน่วยการปกครองตนเอง”, **วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์**, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม ๒๕๓๐) : หน้า ๓๔๒.

วัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด และวัตถุประสงค์นั้น ๆ ต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำ”^{๒๖}

สรุปว่า การบริหารเป็นกระบวนการที่เป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ ให้คณะบุคคลร่วมกันทำงานโดยอาศัยทรัพยากร และกระบวนการวิธีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ อย่างมีประสิทธิภาพ ในองค์กรหรือหน่วยงานการบริหารเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดการระเบียบอย่างเป็นระบบ คือมีหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารโดยลักษณะนี้การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) เป็นศาสตร์สังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารแต่ละคน ที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม โคเฮน (Cohen) ได้อธิบายทฤษฎีบทบาทว่า “การที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้นเรียกว่า เป็นบทบาทที่ถูกกำหนด ถึงแม้บางบุคคลจะมีได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริงเป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดงหรือได้ปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่งนั้น ๆ”

๑.๖.๒ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

ความหมายของรูปแบบ คำว่า รูปแบบ (Model) มีผู้ให้ความหมายที่ต่างกันอย่างออกไป เช่น ตัวแบบ รูปแบบ แบบจำลอง ตึกตาแบบแผน วงจรหรือแบบ เป็นต้น สำหรับการศึกษาครั้งนี้จะใช้คำว่า รูปแบบ ซึ่งจากการศึกษารวบรวมแนวคิดของนักวิชาการ พบว่า มีการให้ความหมายได้หลายลักษณะ ดังนี้

รูปแบบ หมายถึง รูปแบบของจริง รูปแบบที่เป็นแบบอย่าง และแบบจำลองที่เหมือนของจริงทุกอย่างแต่มีขนาดเล็กลงหรือใหญ่ขึ้นกว่าปกติ^{๒๗}

รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์หรือช่วงของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง^{๒๘}

^{๒๖} บรรจบ เนียมมณี, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

^{๒๗} Good, C. V., **Dictionary of education**, (New York: McGraw-Hill, 1973), p. 25.

^{๒๘} เสรี ชัดแจ้ง, **แบบจำลอง**, (ม.ป.ท., ๒๕๓๘), หน้า ๓.

รูปแบบ หมายถึง ลักษณะที่พึงปรารถนาซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติ หรือเกิดได้ยากในโลกของความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เราอยากได้กับความสามารถที่จะหาสิ่งที่ต้องการนั้นแตกต่างกันมาก เช่น เมืองในอุดมคติ^{๒๙}

รูปแบบ หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความมั่นคง (validity) และที่น่าเชื่อถือ (reliability) แล้วสามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติได้ด้วย

Wilier ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า^{๓๐} เป็นการสร้างความคิดรวบยอดของชุดปรากฏการณ์ ด้วยวิธีการของเหตุผลที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดเจนในนิยามความสัมพันธ์และข้อเสนอของระบบรูปแบบที่เกี่ยวข้อง

Carter V. Good ได้นิยามความหมายของรูปแบบสรุปได้ดังนี้^{๓๑}

๑. เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือการทำความเข้าใจ
๒. เป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ
๓. เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นหลักการหรือแนวคิด
๔. เป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมเป็นตัวประกอบ และเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม ซึ่งอาจจะเขียนเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือทางภาษา

Bardo, J. W., & Hartman กล่าวว่า รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงมิใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม เพราะการกระทำเช่นนั้นทำให้รูปแบบนั้นด้อยลงไป ส่วนการระบุว่าแบบใดจะต้องประกอบด้วยรายละเอียด ซึ่งจะมากน้อยเพียงใด เหมาะสมกับรูปแบบนั้น ควรมียกประกอบอะไรบ้าง ไม่มีการกำหนดตายตัว ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์และวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบนั้นว่าต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้นอย่างไร^{๓๒}

^{๒๙} ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพัช, การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐.

^{๓๐} Wilier, D., **Scientific sociology: Theory and method** Englewood Cliffs, (NJ: Prentice- Hall. 1967), p. 20.

^{๓๑} Good, C. V., **Dictionary of education**, p. 50.

^{๓๒} B. Bardo, J. W., & Hartman, J. J. **Urban society: A systematic introduction**, (New York: F. E. Peacock, 1982), p. 30.

Tosi and Carroll นิยามความหมายของรูปแบบ สรุปได้ว่า^{๓๓} รูปแบบเป็นนามธรรมของของจริง หรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีรูปร่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความซับซ้อน ทั้งในรูปแบบทางกายภาพและรูปแบบเชิงคุณลักษณะ

Stoner and Wankel ให้ทัศนะว่า^{๓๔} รูปแบบในการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้น ๆ ให้ง่ายขึ้น

Keeves, P. J. กล่าวว่า รูปแบบ คือ^{๓๕} การแสดงโครงสร้างเพื่อใช้ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร

Steiner ได้ให้ความหมายของรูปแบบ หมายถึง^{๓๖} สิ่งของสิ่งหนึ่งที่คล้ายคลึงกับ สิ่งของอีกสิ่งหนึ่ง และได้จำแนกเป็น ๒ ลักษณะคือ

๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑) รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) หมายถึง รูปแบบหรือแบบจำลองที่ออกแบบมาจากของจริง

๒) รูปแบบเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) หมายถึง รูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้าง และออกแบบไว้เพื่อใช้เป็นต้นแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

๒. รูปแบบเชิงแนวความคิด (Conceptual Model) แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะคือ

๑) รูปแบบเชิงแนวความคิดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual Model-of) คือรูปแบบที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว

๒) รูปแบบเชิงแนวความคิดเพื่อสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual Model-for) คือ รูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่อใช้อธิบายตัวสาระของทฤษฎี

Daft กล่าวว่า แบบจำลอง หมายถึง^{๓๗} ตัวแทนอย่างง่ายที่ใช้อธิบายมิติที่สำคัญของมิติขององค์การ

^{๓๓} Tooi, H.L., & Carroll, S. J., **Management**, (2nd ed.), (New York: John Wiley & Sons, 1982), p. 20.

^{๓๔} Stoner, A. F., & Wankel, C. **Management**, p. 60.

^{๓๕} Keeves, P. J. Educational Research, **Methodology and Measurement: An International Handbook**, p. 50.

^{๓๖} Steiner, G. A. **Individual behavior and group achievement**, (New York: Oxford University Press, 1969), p. 80.

^{๓๗} Daft, R. L., **Management (2nd ed.)**, (Orlando: Dryden Press, 1992), p. 65.

พลสุข หิงคานนท์ กล่าวโดยสรุป^{๓๘} เกี่ยวกับรูปแบบไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่แสดง โครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญของเรื่องที่ศึกษา^{๓๙} สรุปว่ารูปแบบหรือแบบจำลอง หมายถึง สิ่งที่ได้รับ การพัฒนาขึ้น เพื่ออธิบายหรือแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญ ๆ ของเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์ ได้สรุปความหมายของรูปแบบว่า^{๔๐} รูปแบบเป็นการจำลองภาพในอุดมคติที่นำไปสู่การอธิบายคุณลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ที่ไม่มีองค์ประกอบตายตัว หรือรายละเอียดทุกแง่มุมโดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความแม่นยำและเชื่อถือได้

พูนชัย ยาวีราข ได้สรุปความหมายของรูปแบบ หมายถึง^{๔๑} สิ่งที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ปรีชา สามัคคี สรุปความหมายของรูปแบบ หมายถึง^{๔๒} แบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่อแสดงหรืออธิบาย ปรากฏการณ์ให้เข้าใจง่ายขึ้น หรือในบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

จะเห็นได้ว่า นักวิชาการได้ให้ความหมายของรูปแบบทั้งในลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน จึงสามารถสรุปได้ใน ๔ ลักษณะ คือ

^{๓๘} พลสุข หิงคานนท์, “การพัฒนาแบบจำลองการจัดการของวิทยาลัยพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข”, **ปริญญานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๓๙} ดิเรก วรณเศียร, “การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณ์ในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, **ปริญญานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๔๐} วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์, “การพัฒนาแบบจำลองการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒”, **ปริญญานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๔๑} พูนชัย ยาวีราข, การพัฒนารูปแบบการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, **ปริญญานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๔๒} ปรีชา สามัคคี, “การพัฒนาแบบจำลองการประเมินแผนงานและโครงการในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา”, **ปริญญานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒).

๑. รูปแบบ หมายถึง รูปแบบของจริง รูปแบบที่เป็นแบบอย่าง และแบบจำลอง ที่เหมือนของจริงทุกอย่าง แต่มีขนาดเล็กลงหรือใหญ่ขึ้นกว่าปกติ

๒. รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างชุดของปัจจัย หรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

๓. รูปแบบ หมายถึง ลักษณะที่พึงปรารถนา ซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติ หรือเกิดได้ยากในโลกของความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เราอยากได้กับความสามารถที่จะหาสิ่งที่ต้องการนั้น แตกต่างกันมาก เช่น เมืองในอุดมคติ

๔. รูปแบบ หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรง (validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) แล้วสามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติได้ด้วย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ รูปแบบหมายถึง วิธีการบริหารของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตาม ขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการศึกษา ๔ ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป โดยนำหลักธรรมาภิบาลตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมากำหนดเป็นแนวทางในการบริหารงานแต่ละด้าน ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบใน ลักษณะที่ ๒

ก. ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันซึ่งนักวิชาการด้านต่าง ๆ ก็ได้จัดแบ่งประเภทต่างกันออกไป สำหรับรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์นั้น ได้แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. **Analogue Model** เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

๒. **Semantic Model** เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ

และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ เช่น รูปแบบการสอนของ Joyce and Weil^{๔๓} เป็นต้น

๓. **Mathematical Model** เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

๔. **Causal Model** เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า **Path Analysis** และหลักการสร้าง **Semantic Model** โดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น **The Standard Deprivation Model** ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

Schwirian นักนิเวศวิทยาคนสำคัญได้แบ่งประเภทของรูปแบบด้วยการอธิบายลักษณะจากลักษณะของเมืองออกเป็นรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะพื้นที่และรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะของประชากรรูปแบบที่ใช้ในการอธิบายโดยพื้นที่นั้นมีจุดมุ่งหมายในการบรรยายลักษณะของเมืองว่ามีลักษณะเช่นไร เช่น **Concentric Zone Model** และ **Social Area Analysis Model** เป็นต้น สำหรับรูปแบบที่ใช้อธิบายคุณลักษณะของประชากรเมืองนั้น เป็นรูปแบบที่เสนอแนวคิดในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของประชากรเมืองต่าง ๆ เช่น **Residential Segregation Model** เป็นต้น^{๔๔}

กล่าวโดยสรุป รูปแบบมีหลายประเภท เช่น รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ได้แบ่งออกเป็น รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ และรูปแบบที่นำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ รูปแบบที่ใช้เป็นประเภท **Semantic Model** ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาเพื่อให้เห็นมโนทัศน์ โครงสร้างทางความคิด เป็นรูปแบบอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารการศึกษาและหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย เป็นการนำหลักธรรมของพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกาย มีขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน คือด้านการ

^{๔๓} Joyce, B.R., and Weil, M., **Models of Teaching. 6th ed.**, (Massachusetts: Allyn & Bacon. 1985), p.41

^{๔๔} Bardo, J. W., & Hartman, J. J., **Urban society: A systematic introduction**, p. 70-72.

บริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป เพื่อให้เป็นรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม โดยระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหาร การศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายด้วยเทคนิคเดลฟาย

ข. คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรจะมีข้อกำหนด (requirement) ๔ ประการ คือ

๑. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (structural relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ (associative relationship)

๒. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นสามารถถูกตรวจสอบได้ โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

๓. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

๔. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของ ตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา^{๔๕}

สรุปการวิจัยครั้งนี้ลักษณะของรูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์ใหม่ ในการนำหลักธรรมของ พุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายไปใช้กับขอบข่ายภารกิจการบริหารสถานศึกษาโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกาย ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

๑.๖.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพบว่า การพัฒนารูปแบบนั้น อาจจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้วอาจจะแบ่งออกเป็นสองตอนใหญ่ ๆ คือ การสร้างรูปแบบ (construct) และการหาความตรง (validity) ของรูปแบบ^{๔๖} ส่วนรายละเอียด ในแต่ละขั้นตอนว่ามีการดำเนินการอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดซึ่งเป็นพื้นฐาน ในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ ตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ ได้แก่

การพัฒนารูปซึ่งเป็นรูปแบบ ซึ่งได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น ๒ ขั้นตอน คือ การพัฒนา รูปแบบและการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ ในส่วนการพัฒนารูปแบบนั้น ดำเนินการโดยวิเคราะห์ลำดับในการทำวิทยานิพนธ์ หลักการเขียนรายงานการวิจัย จุดบกพร่องที่

^{๔๕} Keeves, P.J., *Educational research methodology, and measurement: An international handbook Oxford*, p. 560.

^{๔๖} Wilier, D., *Scientific sociology: Theory and method. Englewood Cliffs*, p. 83.

มักจะพบในการทำวิทยานิพนธ์ ฯลฯ แล้วนำองค์ประกอบเหล่านั้นมาสร้างเป็นรูปแบบการควบคุม วิทยานิพนธ์ตามลำดับขั้นในการทำวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นจะเป็นขั้นตอนที่ ๒ นำรูปแบบดังกล่าวไป ทดสอบและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ^{๔๗}

การพัฒนารูปแบบอีกรูปหนึ่งตามแนวทางการศึกษา ได้พัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพ ทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม การศึกษามีรายละเอียดใน การดำเนินการ ๕ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหาร คุณภาพทั้งองค์การ โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่อง การวิจัยและการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาสภาพจริงจากรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพ

ขั้นตอนที่ ๒ เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ โดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ ๑ นำมาสร้างเป็นแบบจำลองระบบ บริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยการสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแบบ เลือกตอบ เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ ๓ เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์การโดยใช้เทคนิคเดลฟาย จากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติการใช้รูปแบบจำลองจากขั้นตอนที่ ๒ นำมาศึกษาวิเคราะห์ และกำหนดรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยเทคนิคเดลฟาย ๓ รอบ

ขั้นตอนที่ ๔ การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาคือผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ ๕ การสรุปและนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การและจัดทำเป็น รายงานผลการวิจัยต่อไป^{๔๘}

สมุทร ขำนาญ ได้พัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มุ่งศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่เหมาะสมกับสภาพสังคม แบ่งการวิจัย ๔ ขั้นตอน คือ

^{๔๗} บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก, ๒๕๓๕), หน้า ๑๓.

^{๔๘} รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘).

ขั้นตอนที่ ๑ เป็นการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี วิธีการบริหารโรงเรียนที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน และสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๒ เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยมีองค์ประกอบ ๕ องค์ประกอบ ด้วยการสร้างเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เพื่อถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ ๓ เป็นขั้นการพัฒนาารูปแบบบริหารสถานศึกษาที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยใช้เทคนิคเดลฟายจากผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ ๔ เป็นขั้นการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

รูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อบรรยายลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในเรื่องที่กำลังศึกษา ให้เกิดความเข้าใจเบื้องต้น และนำไปสู่การศึกษาเชิงลึกต่อไป ดังนั้นรูปแบบที่จะพัฒนาจึงควรมีความชัดเจนและเหมาะสม โดยนักวิชาการได้กำหนด ขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้^{๔๙}

Wilier กล่าวถึง การพัฒนารูปแบบว่า การพัฒนารูปแบบ อาจมีขั้นตอนการดำเนินงานที่แตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปอาจแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ การสร้างรูปแบบและการหา ความเที่ยงตรงของรูปแบบ ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนว่า มีการดำเนินการอย่างไรรั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิด ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ^{๕๐}

Keeves กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบประกอบด้วยหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (ของตัวแปร) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์แบบเส้นตรงธรรมดาทั่วไปนั้นจะมีประโยชน์เฉพาะช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ

๒. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

๓. รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

^{๔๙} สมุทร ชำนาญ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน”, วิทยานิพนธ์การศึกษาศุภบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖).

^{๕๐} Wilier, D., **Scientific sociology : Theory and method** Englewood Cliffs, p. 52.

๔. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่กำลังศึกษา^{๕๑}

วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์ ได้เสนอแนวคิดการพัฒนารูปแบบเป็นการสร้างหรือปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานขององค์การ หน่วยงาน สารหรือองค์ประกอบที่สำคัญในเรื่องที่ต้องการศึกษาที่แสดงถึงแนวคิด วัตถุประสงค์ เป้าหมายและวิธีการ ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ในทางที่ดีขึ้นด้วยกระบวนการศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี การสังเคราะห์ การสร้างรูปแบบ การศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้หรือตรวจสอบรูปแบบและการนำเสนอรูปแบบ^{๕๒}

เพลินใจ พฤกษชาติรัตน์ กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการสอนและการพัฒนา โดยทั่วไปมีขั้นตอนการดำเนินการ ๒ ขั้นตอน คือ ขั้นการพัฒนารูปแบบและขั้นการทดสอบ ประสิทธิภาพของรูปแบบนั้น ๆ ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะแสดงรายละเอียดเชื่อมโยงขึ้นอยู่กัลักษณะและกรอบแนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ^{๕๓}

พูนชัย ยาวีราช กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบหรือแบบจำลอง (Model Development) นั้นพบว่าไม่มีข้อกำหนดหรือขั้นตอนที่แน่นอนตายตัว โดยทั่วไปการพัฒนารูปแบบ จะเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะสร้างหรือต้องการจะพัฒนาแบบจำลองให้ชัดเจนจากในจึงกำหนดหลักเกณฑ์ และองค์ประกอบของแบบจำลองที่จะพัฒนา แล้วสร้างแบบจำลองขึ้นและนำแบบจำลองนั้นไปตรวจสอบหาความเหมาะสม ความเป็นไปได้หรือทดลองใช้ต่อไป^{๕๔}

ปรีชา สามัคคี ได้สรุปไว้ว่า หลักการพัฒนารูปแบบทำให้ทราบว่า การสร้างรูปแบบ (Model) ไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่าต้องทำอะไร แต่โดยทั่วไปการสร้างรูปแบบมักเริ่มจากการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจน จากนั้นจึงค้นหาสมมติฐาน และหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนา แล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น และนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบหาคุณภาพของรูปแบบต่อไป^{๕๕}

^{๕๑} Keeves, P.J., Educational Research, **Methodology and Measurement: An International Handbook**, p. 32-35.

^{๕๒} วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์, “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒”, หน้า ๒๕.

^{๕๓} เพลินใจ พฤกษชาติรัตน์, “การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา”, **ปริญญานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต.**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๕๔} พูนชัย ยาวีราช, “การพัฒนารูปแบบการนโยบายนไปสู่การปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, **ปริญญานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต.**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๕๕} ปรีชา สามัคคี, “การพัฒนารูปแบบการประเมินแผนงานและโครงการในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา”, **ปริญญานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต.**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒).

นงลักษณ์ เรือนทอง ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล” ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ คือ ๑) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ๒) ผู้บริหารและครู เป็นมืออาชีพ ๓) การประกันคุณภาพการตรวจสอบได้และความน่าเชื่อถือ ๔) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ๕) การมีวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ร่วมกัน ๖) เน้นการเรียนการสอน ๗) การสอนที่มีวัตถุประสงค์ ๘) มีความคาดหวังต่อนักเรียนสูง รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลเป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๘ องค์ประกอบซึ่งมีความเหมาะสม เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย^{๕๖}

ชนิตา ทองมณโฑ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการไกล่เกลี่ยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยพบว่า ๑. พฤติกรรมการไกล่เกลี่ยของผู้บริหาร มี ๔ องค์ประกอบคือ ๑) ทักษะและพฤติกรรมของผู้ไกล่เกลี่ย ๒) การจัดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๓) ทักษะ การไกล่เกลี่ย ๔) การคิดแก้ไขปัญหาเหมาะสมในระดับมาก ๒. ประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นรูปแบบที่ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านพฤติกรรมการไกล่เกลี่ย ๔ องค์ประกอบเป็นตัวแปรต้น โดยองค์ประกอบด้านทักษะและพฤติกรรมของผู้ไกล่เกลี่ยและการคิดแก้ไขปัญหาส่งผลต่อองค์ประกอบประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยในภาพรวมโดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า เหมาะสมถูกต้อง เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย^{๕๗}

พระครูใบฎีกาบุญชู ชุตินฺธโร (บุญวงศ์) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผลการวิจัย พบว่า มี ๔ ขั้นตอน คือ ๑) ศึกษาปัญหาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยใช้การระดมความคิด จากผู้เชี่ยวชาญที่เลือกแบบเจาะจง มานำเสนอสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียน ๒) การประเมินสมมุติฐานรูปแบบการบริหารโรงเรียน โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญ ๒๓ รูป/ท่าน มารับทราบสภาพปัญหาในขั้นที่ ๑ แล้วขอให้ผู้เชี่ยวชาญเสนอสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียน และเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติม จากนั้นได้เชิญให้ผู้เชี่ยวชาญระดมความคิดปรับปรุงรูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาแล้วประเมินผลรูปแบบการบริหารโรงเรียน ๓) การทดลองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวัดบึงกิตติวิทยา ๔) ปรับปรุงรูปแบบเป็นครั้งสุดท้าย จากผลการประเมินและทดลองรูปแบบพบว่ารูปแบบนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์ นำไปปฏิบัติได้และมีประโยชน์ รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

^{๕๖} นงลักษณ์ เรือนทอง, “รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

^{๕๗} ชนิตา ทองมณโฑ, “รูปแบบการไกล่เกลี่ยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหาร, ผู้จัดการ, ผู้อำนวยการ, สภานักเรียน, ฝ่ายงานวิชาการ, ฝ่ายงานงบประมาณ, ฝ่ายงานบุคคล, ฝ่ายการบริหารงานทั่วไป^{๔๘}

จากการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องรูปแบบพอสรุปได้ว่าการสร้างรูปแบบ (model) นั้นไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษา องค์ความรู้ (intensive knowledge) เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจนจากนั้นจึงค้นหาสมมติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนาแล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น และนำรูปแบบที่สร้างขึ้น ไปตรวจสอบความเหมาะสมและหาคุณภาพของรูปแบบต่อไป ส่วนการพัฒนาแบบมีการดำเนินการเป็นสองตอนใหญ่ คือ การสร้างรูปแบบและการประเมินความเหมาะสมและการหาคุณภาพของรูปแบบการบริหาร

๑.๖.๔ แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธบริหารการศึกษา

วิถีทางหรือข้อกำหนดการดำเนินงานขององค์การให้บรรลุผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ การใช้รูปแบบเป็นเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อการวิเคราะห์ความต้องการขององค์การ มี ๒ วิธีหลัก คือ การวางแผนระบบและการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ปัจจุบันมีการพัฒนาระบบการบริหารงานเพิ่มขึ้น เพื่อรองรับทันกับการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การบริหารงานจึงมุ่งเน้นไปที่ “คน” มากขึ้น รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงาน โครงสร้างขององค์กร หน่วยงานใหม่ เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับสถานะในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเทคโนโลยีสมัยใหม่รวมไปถึง นวัตกรรมใหม่ที่เป็นองค์ประกอบสนับสนุนในการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ และในปัจจุบันมีการคำนึงถึงสถานะสิ่งแวดล้อมกันมากขึ้น เพราะการบริหารจัดการต้องมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้บริหารควรต้องคำนึงถึงผลได้ผลเสียอันจะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมประกอบกับการบริหารงานเป็นสำคัญ การบริหารงานในยุคปัจจุบัน พยายามทำให้เกิดการมีส่วนร่วม (Participation) มากขึ้น การทำงานเป็นทีม (Team work) การพัฒนาคน พัฒนางาน ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องดำเนินการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันอย่างมีระบบ โดยผ่านกระบวนการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่เป็นพื้นฐาน เกี่ยวข้องกับการบริหารงานเป็นสิ่งที่เกื้อหนุน สนับสนุนให้งานไปสู่ความสำเร็จมี ๔ M คือ

๑. M ตัวที่ ๑ คือ (man) ในการทำงานถือว่า “คน” เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมากที่สุดที่จะขับเคลื่อนให้งานไปสู่ความสำเร็จ หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารงานเกี่ยวกับบุคคล คือ หลักพรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย

^{๔๘} พระครูใบฎีกาบุญชู ชุตติปัญโญ (บุญวงศ์), “รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, ๒๕๕๔).

๑) เมตตา มองความเมตตา รักใคร่ ประารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข หมายถึง
ผู้ร่วมงาน ผู้ได้บังคับบัญชา

๒) กรุณา มีความสงสาร คิดช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเกิดความเดือดร้อนเป็นทุกข์

๓) มุทิตา มีความยินดี ชื่นชมเมื่อผู้อื่นประสบผลสำเร็จ ได้ดีมีความสุข

๔) อุเบกขา วางตนเป็นกลางให้ความเสมอภาคกับทุกคน ไม่มีอคติ

๒. M ตัวที่ ๒ คือ “เงิน” (money) เงิน หรือ งบประมาณ เป็นค่าใช้จ่ายในการ
บริหารงานที่เกี่ยวข้อง ต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามระเบียบกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด มีความซื่อสัตย์
สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ ซึ่งผู้บริหารจะต้องตระหนักในเรื่องนี้ให้มาก เพราะถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ
อย่างยิ่ง หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องคือ โอวาท ๓ เป็นธรรมที่ผู้บริหารจะทำงานให้ประสบผลสำเร็จได้ดี
ซึ่งพระพุทธองค์ได้วางแนวทางไว้ ๓ ประการ คือ

๑) เว้นจากทุจริต การประพฤติชั่วทั้งทางกาย วาจา และใจ

๒) ประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบทั้งกาย วาจา และใจ

๓) ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ คือ ไมโลภ ไม่โกรธ ไม่หลง

๓. M ตัวที่ ๓ วัสดุ อุปกรณ์ (materials) เป็นการใช้วัสดุ และอุปกรณ์ อย่างประหยัด
คุ้มค่า เพราะวัสดุ และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องนั้น ล้วนแต่ใช้งบประมาณในการจัดหา มาประกอบ
สนับสนุน และหากใช้อย่างไม่รู้คุณค่าจะทำให้สิ้นเปลืองวัสดุ-อุปกรณ์ ตลอดจนงบประมาณที่ได้จะไม่
เหมาะสม สอดคล้อง และการใช้งบประมาณจะต้องตั้งอยู่ในความซื่อสัตย์ สุจริต สอดคล้อง
กับข้อ M ตัวที่ ๒ และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง

๔. M ตัวที่ ๔ การบริหารจัดการ (Management) ผู้บริหารสมัยใหม่ที่เป็นมืออาชีพ
ย่อมต้องมีวิสัยทัศน์รู้แจ้งเห็นจริง มองงานอย่างเข้าใจ เชี่ยวชาญ สามารถกำหนดขั้นตอน อธิบาย
กำกับควบคุม ทั้งคนและงานได้อย่างสอดคล้อง และมีการพัฒนาตนเอง พัฒนางานอย่างสม่ำเสมอ
มีหลักกระบวนการบริหารงานแบบ PDCA, POSDCORB และอื่น ๆ ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก ซึ่งผู้บริหารต้อง
ใช้ดุลยพินิจพิจารณาหยิบยกเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพ บริบท สิ่งแวดล้อม ขององค์กร หน่วยงาน
ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ และหากกล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้กับ
กระบวนการบริหารงานรูปแบบใด หลักพุทธธรรมย่อมเข้าได้ใช้ได้กับทุกบริบท ซึ่งหลักพุทธธรรม
ที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานในการบริหารงานคือ อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมก่อให้เกิดความสำเร็จ ดังนี้

๑) ฉันทะ มีความพึงพอใจในงานที่ทำ

๒) วิริยะ มีความขยันหมั่นเพียรตั้งใจทำงาน

๓) จิตตะ มีความห่วงใย มีใจฝักใฝ่จดจ่อ เอาใจใส่ในงานอย่างต่อเนื่อง

๔) วิมังสา มีความคิดรอบคอบ ไตร่ตรอง หาเหตุผล แก้ไขปรับปรุงงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย^{๕๙}

สรุปว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย เชิงพุทธเป็นรูปแบบอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับงานโรงเรียน ผู้ร่วมงาน และผู้บริหารโรงเรียน สิ่งที่สำคัญที่โรงเรียนจะขาดไปไม่ได้ คือบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนของโรงเรียนนั้น ๆ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงานทั้งหมดของโรงเรียน เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในแทบทุกองค์การหลักการบริหารงานสมัยใหม่ จะเน้นไปทางเทคนิครูปแบบกระบวนการบริหารในเชิงระบบซึ่งเป็นแนวทางในการบริหารงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในบริบทในโลกยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่หากผู้บริหารได้นำหลักพุทธธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เข้ามาประกอบประยุกต์ใช้ควบคู่กับการบริหารงานสมัยใหม่ โดยความสอดคล้องและบูรณาการเข้าด้วยกันอย่างสมดุลแล้ว ถือว่าเป็นการบริหารงานแนวใหม่เข้าสู่การบริหารงานในมิติใหม่ “คนเป็นสุขงานสมบูรณ์” และการบริหารเชิงพุทธตามหลักพุทธธรรม หมายถึง ศิลปะในการทำในสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นผลสำเร็จ โดยผู้บริหารไม่ใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะ ให้ผู้ปฏิบัติทำงานให้เราจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารได้ตั้งใจไว้ เป็นกระบวนการในการใช้ศาสตร์และศิลป์ของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินบริหารโรงเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารเป็นปัจจัยอย่างประหยัด และให้เกิดประโยชน์สูงสุด

^{๕๙} ถุตินันท์ สมุทร์ทัย, การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน : การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน, ภาควิชาประเมินผลและวิจัยการศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓).

๑.๖.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยนั้นได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารให้มีข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้อง หนังสือวิทยานิพนธ์ เอกสารต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศดังนี้

ก. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์ ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็น เป็นรูปแบบทางการ ส่วนรูปแบบการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า เป็นรูปแบบการบริหารในลักษณะการผสมผสานระหว่างรูปแบบเป็นทางการและรูปแบบเพื่อนร่วมงาน โดยพบว่าองค์ประกอบ ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมงานด้านวิชาการ ด้านการวัดผลและประเมินผล เป็นรูปแบบเป็นทางการ เพราะต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการจัดสื่อการเรียนรู้ เป็นรูปแบบเพื่อนร่วมงาน เนื่องเพราะในการบริหารนั้นจะต้องมีการขอความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานภายนอกผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปรากฏว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้^{๖๐}

พระมหาขวลิต คงแก้ว ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้ง ๔ โรงเรียนมีพัฒนาการ และสถานการณ์จัดการความรู้เชิงพุทธ โดยเน้นการจัดการความรู้แบบร่วมแรงร่วมใจกันของบุคลากรบนพื้นฐานของความพอเพียง คำนึงถึงความต่างด้านพื้นฐานความรู้ ความสนใจ และความเหมาะสมกับสมณสาธิตของผู้เรียน ส่งเสริมจัดการความรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมโดยยึดโยงอยู่กับความรู้ ๔ ด้าน ตามขั้นตอนการสร้างปัญญาโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างศาสนทายาทไว้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาและเผยแผ่หลักคำสอนสู่สังคม การกำหนดแนวทางการจัดการความรู้เชิงพุทธคือ การจัดการความรู้ที่อิงหลักการพระพุทธศาสนาและความรู้ตามหลักวิชาการ อันประกอบด้วย ๑) ความรู้ที่อิงหลักพระพุทธศาสนา (พระธรรมวินัย) ๒) ความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๓) ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและวิถีท้องถิ่น และ ๔) ความรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ โดยอาศัยกระบวนการจัดการความรู้ตามหลักสากลอันประกอบไปด้วย การกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่ความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ พร้อมทั้งอาศัยขั้นตอนการจัดการความรู้เชิงพุทธซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะ ในทางพระพุทธศาสนาคือหลักปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ (ศึกษาเรียนรู้ นำความรู้ไปปฏิบัติ และเกิดความเข้าใจ ตื่นรู้) เป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดการจัดการความรู้เชิงพุทธขึ้น โดยมีความยึดโยงอยู่กับ ปัจจัยสนับสนุนการจัดการ

^{๖๐} พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์, “การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๖๑).

ความรู้ด้านบุคคล ปัจจัยด้านองค์กร และปัจจัยเชิงพุทธเป็นตัวขับเคลื่อน ไปสู่การสร้างความรู้และ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติที่ดีเลิศ ปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมานี้ จะช่วยสร้างแนวทางการ จัดการความรู้เชิงพุทธให้เกิดขึ้นในโรงเรียนได้อย่างยั่งยืน^{๖๑}

พระปลัดพิพัฒน์พงษ์ ภทฺทวโส (ศักดิ์นิตจารุชัย) ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความคิดเห็นของ ผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการ บริหารวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานบุคคล ๒) ผู้บริหาร ครู ที่มีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา กลุ่มที่ ๔ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้ง ไว้ ๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ พบว่า จากการวิจัยพบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ดังต่อไปนี้ (๑) งบประมาณสนับสนุนในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ไม่เพียงพอ ทำให้งานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ (๒) ครูขาดขวัญ กำลังใจ ในการปฏิบัติงาน ไม่มีหลักประกันความมั่นคงด้านอาชีพและสวัสดิการที่เป็นธรรม (๓) มีการ ปรับเปลี่ยนโยกย้ายบุคลากรบ่อย ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการทำงาน และไม่มีงบบรรจุแต่งตั้งที่ ชัดเจน (๔) จำนวนนักเรียนที่ลดลงในแต่ละปี เพราะเมื่อจำนวนนักเรียนลดลง เงินอุดหนุนที่ได้รับใน การบริหารจัดการก็ลดตามไปด้วย (๕) การฝึกอบรมและพัฒนาครู ให้มีคุณภาพในการจัดการเรียน การสอนยังมีน้อย และไม่มีงบสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างจริงจัง (๖) การจัดทำสรุปรายงานประจำปี และการปฏิบัติงานในโครงการต่าง ๆ ยังไม่เป็นรูปธรรม และชัดเจน (๗) การนิเทศ ติดตามของหน่วยงานต้นสังกัด ยังไม่ครอบคลุมในแต่ละโรงเรียน (๘) ไม่มีระเบียบที่ชัดเจน และไม่มี กฎหมายที่บังคับใช้ทำให้ควบคุมการบริหารยาก (๙) โรงเรียนไม่มีความรู้เรื่องการดำเนินงานประกัน คุณภาพการศึกษา เพราะมีครูย้ายออกบ่อย จึงทำให้ขาดความต่อเนื่องในงานประกันคุณภาพ การศึกษา (๑๐) สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ยังไม่มีประสิทธิภาพ และไม่ครอบคลุม ทุกโรงเรียน ๔) แนวทางในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ จากการ วิจัยพบว่า (๑) ควรผลักดันให้มีพระราชบัญญัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (๒) ควร มีระเบียบบังคับใช้และบรรจุให้ได้รับเงินเดือนวุฒิการศึกษาตามพระราชบัญญัติข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษา ๒๕๔๗ (๓) ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างความตระหนักเรื่องการประกันคุณภาพ การศึกษาแก่บุคลากรทุกคนในโรงเรียน มีการจัดอบรมให้ความรู้ และศึกษาดูงานประกันคุณภาพ

^{๖๑} พระมหาชวลิต คงแก้ว, “การจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในประเทศไทย”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๖๐).

โรงเรียนอื่น ๆ (๔) หน่วยงานต้นสังกัดควรแยกเงินเดือนครูออกจากค่าหัวนักเรียน และควรจัดสรรงบประมาณโดยแยกประเภทของงบประมาณที่จะใช้จ่ายในส่วนต่าง ๆ เพื่อให้แต่ละโรงเรียนมีความสะดวกในการใช้จ่ายงบประมาณ (๕) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระต่าง ๆ (๖) ทางหน่วยงานต้นสังกัดต้องมาเฝ้าติดตามสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเพราะจะได้ทราบปัญหามาปรับปรุงแก้ไขต่อไป (๗) ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดอบรมครู และพัฒนาครูในด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน (๘) ควรมีการจัดทำสรุปรายงานประจำปี และรายงานผลการปฏิบัติโครงการต่าง ๆ เพื่อจัดเข้างานประกันคุณภาพการศึกษา (๙) ผู้บริหารโรงเรียนควรเพิ่มประสิทธิภาพในด้านนวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดกระบวนการเรียนการสอน (๑๐) โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ในทุก ๆ ด้าน เพื่อเพิ่มพูนการนักเรียนให้มากขึ้น และมีการสนับสนุนการศึกษาอย่างครบถ้วน^{๖๒}

คำนิมิตร ราโชทร ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย เมื่อพิจารณาในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมาก ไปหาน้อย คือ ด้านการนำความรู้ไปใช้ รองลงมา คือ ด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ ด้านการกำหนดความรู้ ด้านการแสวงหาความรู้ และด้านการเก็บความรู้ และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านการสร้างความรู้ และ ๒) ข้อเสนอแนะการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย ควรจัดหาแหล่งเรียน อย่างเหมาะสม สนับสนุนให้ทุนการศึกษาแก่บุคลากรให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป ควรมีแหล่งข้อมูลที่ทันสมัย อุปกรณ์การเรียนรู้ครบครันเพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียน ควรให้มีการประเมินผลงานโดยให้หน่วยงานมีการกำหนดเกณฑ์ใช้ร่วมกัน การนำความรู้ไปบริหารพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ^{๖๓}

ธีรวัฒน์ พันธศรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อวิเคราะห์สภาพการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (๒) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาและ (๓) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและการนำเสนอรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจำนวน

^{๖๒} พระปลัดพิพัฒน์พงษ์ ภัททวโส, “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔”,วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๓) : หน้า ๕๒.

^{๖๓} คำนิมิตร ราโชทร, “การศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย”, Veridian E-Journal, Silpakorn University, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘) : หน้า ๒๗.

๔๑๐ โรงเรียนทั่วประเทศ และผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติพรรณนาและข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า มีความไม่เพียงพอด้านเงินงบประมาณที่จัดสรรตามรายหัว สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ส่งผลกระทบต่อบุคลากรทางการศึกษาเนื่องจากความไม่มั่นคงในอาชีพ และคุณภาพการศึกษา รวมถึงสื่อการเรียนการสอน นวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ ๆ ห้องทดลองวิทยาศาสตร์ ห้องสมุดที่ไม่ได้รับการพัฒนาและไม่เพียงพอ ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารทรัพยากรการเงิน พบว่า ด้านภาวะผู้นำ โรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๓.๒๗ รองลงมาคือโรงเรียนขนาดกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๙ และโรงเรียนขนาดเล็กมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๕ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๒.๙๒ รองลงมาคือโรงเรียนขนาดกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๓ และโรงเรียนขนาดเล็กมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๑๒ ด้านการกระจายอำนาจการบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๓.๑๕ รองลงมาคือโรงเรียนขนาดกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๔ และโรงเรียนขนาดเล็กมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๓๒ และด้านความมีอิสระในการตัดสินใจ โรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๓.๑๗ รองลงมาคือโรงเรียนขนาดกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๖ และโรงเรียนขนาดเล็กมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๓๙ จากค่าเฉลี่ยจึงสรุปได้ว่า โรงเรียนทั้งสามขนาด พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำมีความเด่นชัดมากที่สุดและด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความเด่นชัดน้อยที่สุด สำหรับรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินแบบผสมผสานระหว่างภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมของชุมชน^{๒๔}

สิงหา จันทน์ขาว การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาพิเศษกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษาสำหรับสามเณรระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมพระราหุล แผนกสามัญศึกษา วัดปัญญานันทาราม ๒) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติของสามเณรระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมพระราหุล แผนกสามัญศึกษา วัดปัญญานันทาราม ๓) ศึกษาประสิทธิภาพของหลักสูตรสถานศึกษาพิเศษกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษาสำหรับสามเณรระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมพระราหุล แผนกสามัญศึกษา วัดปัญญานันทาราม และ ๔) ศึกษาความพึงพอใจของสามเณรต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาพิเศษกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษาสำหรับสามเณรระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมพระราหุล แผนกสามัญศึกษา วัดปัญญานันทาราม

^{๒๔} อีรวัดน์ พันธุ์ศรี “การนำเสนอรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, *ปริญญานิพนธ์คุณูปกต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

การวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับสามเณรที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๘ โรงเรียนพระปริยัติธรรมพระราหุล แผนกสามัญศึกษา วัดปัญญานันทาราม โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ๒) การพัฒนาหลักสูตร ๓) การหาคุณภาพของหลักสูตร ๔) การทดลองใช้หลักสูตร ๕) การประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตร โดยการนำแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน ๒๑ แผน ไปใช้สอนกับกลุ่มตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ละ ๑ ชั่วโมง มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการทดลอง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบความแตกต่างด้วยการทดสอบ Wilcoxon Signed Ranks Test ผลการวิจัย ๑) ผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาพิเศษกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา สำหรับสามเณรระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมพระราหุล แผนกสามัญศึกษา วัดปัญญานันทาราม พบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตและข้อบัญญัติของสามเณรระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนพระปริยัติธรรมพระราหุล แผนกสามัญศึกษา วัดปัญญานันทาราม ซึ่งพบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรจำนวน ๑๓ องค์ประกอบ ดังนี้ (๑) วิสัยทัศน์ (๒) หลักการ (๓) เป้าหมาย (๔) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (๕) สาระของหลักสูตร (๖) คำอธิบายหลักสูตร (๗) มาตรฐานการเรียนรู้ (๘) ตัวชี้วัด (๙) สาระการเรียนรู้เรื่องวิถีชีวิตของสามเณร (๑๐) โครงสร้างเวลาเรียน (๑๑) แนวทางการจัดการเรียนรู้ (๑๒) แนวทางการวัดและประเมินผล และ (๑๓) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ๒) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ เจตคติ และด้านการปฏิบัติ ของกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อนำมาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการทดลอง ก็พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ เจตคติ และด้านการปฏิบัติหลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓) ประสิทธิภาพของหลักสูตร มีค่าเท่ากับ ๗๘.๕๐/๗๔.๗๓ ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ๗๐/๗๐ ๔. กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษาพิเศษกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษาสำหรับสามเณรระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมพระราหุล แผนกสามัญศึกษา วัดปัญญานันทาราม โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด^{๒๕}

^{๒๕} สิงหา จันทน์ขาว, “การพัฒนาหลักสูตรสุขศึกษาและพลศึกษาสำหรับสามเณรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนพระปริยัติธรรม”, *ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต*, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

พระมหาสมปัติ ธนปญฺโญ (ฉลอง) ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า (๑) ด้านวิชาการพบว่า บริหารจัดการโดยเน้นวิชาหลักในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระ และเสริมวิชาพระพุทธศาสนา ในกลุ่มที่ ๔ คือ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม บางโรงเรียนมีวิชามากกว่าที่นักเรียนจะรับไหว ครูมีความรู้และทักษะในการสอนไม่เพียงพอ (๒) ด้านงบประมาณ โรงเรียนต้องวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการเพื่อให้สอดคล้องกับระบบราชการ งบประมาณไม่เพียงพอ ขึ้นอยู่กับสำนักงานพระพุทธศาสนาจะจัดให้ (๓) ด้านบุคลากรพบว่า ครูไม่ตรงสายงาน ครูมีการเปลี่ยนแปลง เข้าออกบ่อย ทำให้การเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง ไม่มีบุคลากรปฏิบัติหน้าที่เฉพาะทาง กิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนงานทะเบียนไม่เป็นระบบเพราะขาดบุคลากร (๔) ด้านงานทั่วไปพบว่า ไม่มีงบประมาณในการขยายอาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่อรองรับจำนวนนักเรียน ต้องใช้พื้นที่วัดที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด สรุปสภาพปัญหาปัจจุบันคือขาดงบประมาณและการบริหารจัดการไม่เป็นระบบ ๒) การใช้หลักพุทธธรรมกำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า (๑) ด้านวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาส่วนใหญ่ใช้หลักอริยบท ๔ เป็นหลัก ครองตน ครองคน และครองงาน และเมตตาพรหมวิหาร (๒) ด้านงบประมาณ ใช้หลักสัปปริสธรรม ๗ และธรรมมาภิบาลมาปรับประยุกต์บูรณาการเพื่อการบริหาร (๓) ด้านบุคลากร หรือการบริหารงานบุคคล ใช้หลักเมตตาพรหมวิหารธรรม ๔ และอริยบท ๔ (๔) ด้านการบริหารทั่วไปพบว่า ใช้หลักอริยบท ๔ และสัปปริสธรรม ๗ ๓) รูปแบบยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้นำเสนอยุทธศาสตร์เชิงพุทธมี ๕ ยุทธศาสตร์ประกอบด้วย (๑) ยุทธศาสตร์ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารต้องมีการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพโดยใช้หลักพรหมวิหาร ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักสัปปริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ควบคู่กัน (๒) ยุทธศาสตร์ การทำงานเป็นทีมเพื่อพัฒนาระบบการบริหารโรงเรียนให้เข้มแข็งตรงตามมาตรฐานโดยใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักธรรมมาภิบาลควบคู่กัน (๓) ยุทธศาสตร์การสร้างความรู้และความเข้าใจโดยกำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยใช้หลักอริยบท ๔ และหลักสังคหวัตถุ ๔ ควบคู่กัน (๔) ยุทธศาสตร์การกำหนดความรับผิดชอบผู้บริหารโดยการสร้างแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งภายในและนอกโดยใช้หลักพรหมวิหารธรรม และผู้บังคับบัญชาใช้หลักอริยบท ๔ ควบคู่กัน (๕) ยุทธศาสตร์การวางแผนและการมีส่วนร่วมโดยการกำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยหลักพรหมวิหาร ๔ และหลักสัปปริสธรรม ๗ ควบคู่กันโดยใช้หลักวิเคราะห์แบบสวอท (SWOT) เพื่อหาจุดเด่น จุดอ่อน โอกาสพัฒนา ภาวะคุกคาม เป็นตัวชี้วัด ยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้นต้องมีวิสัยทัศน์ที่จะสร้างศาสนทายาทที่มีปัญญาและเปี่ยมด้วยคุณธรรม ผลักดันให้ประเทศไทยได้เป็นศูนย์กลางด้านพระพุทธศาสนา มีเป้าประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนมีสมรรถนะผ่าน

เกณฑ์มาตรฐานมืองค์ความรู้ทั้งภูมิธรรมและภูมิความรู้ที่สมบูรณ์ มีการจัดการศึกษาที่ได้มาตรฐาน จำนวนผู้ศึกษาชาวต่างชาติต่อปีเพิ่มขึ้น ชุมชนได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องมาตรฐานมีชีวิตที่ดีขึ้น ให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาวโลกเพื่อการน้อมถือปฏิบัติ และมียุทธศาสตร์ในการพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารโรงเรียนให้เข้มแข็งตรงตามมาตรฐาน กำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา สร้างแผนการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาทั้งภายในและนอกประเทศ^{๖๖}

วันทนา เนาว์วัน ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ ผลวิจัยพบว่า ๑) แนวคิดภาวะผู้นำตามหลักพุทธ ธรรมและทฤษฎีทางตะวันตกของภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ พบว่า (๑) คุณลักษณะภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมด้านหลักปาปนิกรธรรม ๓ รองลงมา คือสังฆโสภณสูตร อันดับที่สามคือคุณธรรม อนาถปิณฑิกเศรษฐี และด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (๒) กระบวนการและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีผลต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การเข้ารับการอบรมสัมมนาภาวะผู้นำ การศึกษาดูงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีการบริหารจัดการ ที่ดีและมีผู้นำที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติหรือเป็นที่รู้จักกันดีและการกระจายอำนาจภาวะผู้นำใน ลักษณะการประสานความร่วมมือ ๒) สภาพปัญหาทั่วไปและคุณลักษณะภาวะผู้นำของบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ (๑) ด้านบุคลากร พบว่าบุคลากรขาดความมั่นคง ในวิชาชีพครู สวัสดิการไม่เท่าเทียมบุคลากรภาครัฐ อัตราการเข้าออกบ่อยทำให้ขาดความต่อเนื่องใน การปฏิบัติงาน (๒) ด้านงบประมาณ งบประมาณหลักของโรงเรียนมาจากค่าบุดหนุนเฉลี่ยราย หัวต่อนักเรียน เมื่อนักเรียนมีจำนวนน้อยจึงทำให้มีงบประมาณหมุนเวียนน้อย ซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรค ในการบริหารจัดการ และ (๓) ด้านการบริหารงานของผู้บริหาร ผู้บริหารหลักคือเจ้าอาวาสแม้จะมี คณะกรรมการบริหาร แต่มีภารกิจสงฆ์มาก จึงทำให้การบริหารขาดความคล่องตัว และคุณลักษณะ ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า มีความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อ เมตตา กรุณา มีวิสัยทัศน์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบ ความทุ่มเทในการทำงาน และการบริหารงานแบบมี ส่วนร่วม ๓) ส่วนรูปแบบการพัฒนาคูณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า อันดับแรก หลักธรรมด้านหลักปาปนิกรธรรม ๓ ในด้านจักขุมา (การมีวิสัยทัศน์ที่ดี) ด้านวิรุโ (ด้านความชำนาญ ในงาน ความเป็นมืออาชีพ) และด้านนิสสยสัมปโน (การสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดี ตลอดจนการสร้างสรรคทางสังคม โดยอาศัยทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์) รองลงมาคือสังฆโสภณสูตร

^{๖๖} พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (ฉลอง), “ยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ด้านวิสารโท (เป็นผู้แก้หลัก เป็นผู้องอาจในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น) ด้านวินีโต (เป็นผู้มีระเบียบวินัยดี มีความเรียบร้อยในกิจการงานที่ได้รับมอบหมาย) ด้านวิยัตโต (การเป็นผู้มีปัญญา มีความรอบรู้และมีความฉลาดหลักแหลมในการปฏิบัติงาน) ด้านธมมานุธมมปฏิปันโน (ผู้ปฏิบัติธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร) และด้านพหุสุโต (เป็นผู้มีความรู้ศึกษาความทรงจำ ผู้ที่ได้รับการศึกษามาก) อันดับที่สามคือ คุณธรรมอนาถบิณฑิกเศรษฐี การมีความซื่อสัตย์ สุจริต และขยันสติปัญญาเป็นเลิศ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และด้านความเสียสละ และภาวะผู้นำตามทฤษฎีตะวันตกได้แก่ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การให้อิสราภาพในการทำงาน การกระตุ้นให้มีเจตคติที่ดีในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การเป็นแบบอย่างสันติภาพและสิทธิมนุษยชนและต้องการให้ผู้นำ มีความยุติธรรมเสมอภาคในการปฏิบัติงาน ต้องมีความกล้าหาญในการเปลี่ยนแปลง โดยนำมาซึ่งจริยธรรม การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนวัตกรรมเพื่อความเหนือกว่าภายใต้การยึดหยุ่นปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ของโรงเรียน อันนำมาซึ่งความอยู่รอด รวมทั้งนอกจากนี้ผู้นำต้องรู้จักใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ตนเองด้วย^{๖๗}

พระราชปริยัติวิธาน (สุนทร สุนทรเมธี) ผลการวิจัย พบว่า ๑) สภาพปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ส่วนใหญ่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กล่าวคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ในระดับที่ขาดคุณภาพและมีวิธีดำเนินการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพในระดับต่ำ ส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้นในการบริหารงานโรงเรียน โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับแรงจูงใจและประสิทธิภาพในการทำงาน เมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลที่สำรวจจากประชากร กลุ่มตัวอย่าง ก็ปรากฏผลในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ ในภาพรวม มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๖๗$, $S.D. = ๐.๗๖$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านการอบรม ด้านการฝึกอบรม และด้านการพัฒนา พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เช่นเดียวกัน ๒) พุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ประกอบไปด้วยทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ L.Nadler ได้แก่ หลักการศึกษา หลักการฝึกอบรม และหลักการพัฒนา นำมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และความคิดสติปัญญา ของทรัพยากรมนุษย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ให้มีความพร้อมต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลงของการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างดีที่สุด

^{๖๗} วันทนา เนาว์วัน, “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

๓) รูปแบบพุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ประกอบไปด้วย (๑) ขั้นการศึกษาบูรณาการกับศีล สมาธิ ปัญญา ผลที่ได้คือ บุคลากรจะมีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง ถูกวิธี และถูกต้อง (๒) ขั้นการฝึกอบรมบูรณาการกับศีล สมาธิ ปัญญา ผลที่ได้คือ บุคลากรจะได้รับการปรับปรุงพฤติกรรม เพิ่มความมั่นใจ และมีความละเอียดรอบคอบที่มากยิ่งขึ้น และ (๓) ขั้นการพัฒนาบูรณาการกับศีล สมาธิ ปัญญา ผลที่ได้คือ บุคลากรจะได้รับการพัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิตใจ และพัฒนาความคิดหรือสติปัญญาในระดับที่สูงยิ่งขึ้น เมื่อทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ได้เข้ากระบวนการพัฒนาผ่านรูปแบบพุทธบูรณาการด้วยหลักไตรสิกขาแล้ว ผลสัมฤทธิ์ที่ได้รับคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียน จะเป็นผู้ประกอบไปด้วย ๓ E's คือ (๑) Educated เป็นผู้มีการศึกษา กล่าวคือ เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้อง เหมาะสม ดีงาม สมกับการเป็นครูที่สอนพระภิกษุสามเณร (๒) Ethics เป็นผู้มียุติธรรม กล่าวคือ เป็นผู้มีความประพฤติดี จริยธรรม ศีลธรรม มีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่น่ายกย่อง และ (๓) Effectiveness เป็นผู้มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ เป็นผู้มีความสามารถในการทำงาน ในระดับที่สูงยิ่งขึ้น โดยมีกระบวนการศึกษาอบรม และพัฒนา เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔^{๖๘}

ภาณุรัฐ หนูมาก มีผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ ๑) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือ ปัจจัยด้านนโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และปัจจัยด้านยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตามแนวทางดัชนีสมดุลทั้ง ๔ มุมมอง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทุกด้านดังนี้ (๑) ปัจจัยด้านการปฏิบัติตามนโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พบว่าความคิดเห็นในภาพรวมเท่ากับ ๓.๗๔ (๒) ปัจจัยด้านประสิทธิผลองค์การ พบว่ามีภาพรวมเฉลี่ยที่ระดับ ๓.๘๐ (๓) ปัจจัยด้านกระบวนการภายในพบว่ามีภาพรวมเฉลี่ยที่ระดับ ๓.๗๓ (๔) ปัจจัยด้านการเรียนรู้และพัฒนา พบว่ามีภาพรวมเฉลี่ยที่ระดับ ๓.๗๑ และ (๕) ปัจจัยด้านผู้เรียนและมีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่ามีภาพรวมเฉลี่ยที่ระดับ ๓.๕๔ ๒) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า ปัจจัยทุกตัว คือ ปัจจัยด้านนโยบายของสำนักงาน

^{๖๘} พระราชปริยัติวิธาน (สุนทร สุนทรเมธี), “พุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ปัจจัยด้านประสิทธิผลองค์การปัจจัยด้านกระบวนการภายในปัจจัยด้าน การเรียนรู้และพัฒนา และปัจจัยด้านผู้เรียนและมีส่วนเกี่ยวข้อง มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลของ การจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั้งสิ้น ๓) การสร้างสมการพยากรณ์ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถนำมาสร้างสมการเพื่อพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ และรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้ รูปคะแนน ดิบ ได้แก่ $\hat{Y}$ (คณิตศาสตร์) = $26.420 + 0.484$ (ปัจจัยด้านกระบวนการภายใน(X_3)) - 0.347 (ปัจจัยด้านประสิทธิผลองค์การ (X_2)), $\hat{Y}$ (ภาษาไทย) = $33.849 + 0.372$ (ปัจจัยด้านนโยบายของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (X_1)), $\hat{Y}$ (ภาษาอังกฤษ) = $19.047 + 0.540$ (ปัจจัยด้าน กระบวนการภายใน (X_3)), $\hat{Y}$ (สมศ.) = $1.630 + 0.257$ (ปัจจัยด้านกระบวนการภายใน (X_3)), $\hat{Y}$ (คุณลักษณะ) = $0.111 + 0.520$ (ปัจจัยด้านการเรียนรู้และพัฒนา (X_4)) + 0.219 (ปัจจัยด้าน ผู้เรียนและผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง (X_5)) + 0.170 (ปัจจัยด้านประสิทธิผลองค์การ (X_2)) สมการ พยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้ $^{\wedge}Z$ (คณิตศาสตร์) = 3.125 (ปัจจัยด้านกระบวนการภายใน (X_3)) - 2.455 (ปัจจัยด้านประสิทธิผลองค์การ (X_2)), $^{\wedge}Z$ (ภาษาไทย) = 1.965 (ปัจจัยด้าน นโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (X_1)), $^{\wedge}Z$ (ภาษาอังกฤษ) = 1.543 (ปัจจัยด้าน กระบวนการภายใน (X_3)), $^{\wedge}Z$ (สมศ.) = 0.300 (ปัจจัยด้านกระบวนการภายใน (X_3)), $^{\wedge}Z$ (คุณลักษณะ) = 0.568 (ปัจจัยด้านการเรียนรู้และพัฒนา (X_4)) + 0.211 (ปัจจัยด้านผู้เรียนและผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง (X_5)) + 0.214 (ปัจจัยด้านประสิทธิผลองค์การ(X_2))^{๖๙}

ข. งานวิจัยต่างประเทศ

Murray, K.W. ได้ศึกษาภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนและแบบเปลี่ยนสภาพกับประสิทธิผล ของวิทยาลัยขนาดเล็ก โดยประเมินผลใน ๘ ด้าน คือ ความพึงพอใจในการศึกษา การพัฒนา ทางด้านวิชาการ พัฒนาการทางด้านอาชีพ สุขภาพขององค์กร การพัฒนาส่วนบุคคล ความพึงพอใจ ในด้านการจ้างงาน ความเป็นระบบเปิดของวิทยาลัย การจัดหาทรัพยากร ผลการวิจัย ไม่พบ ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ แบบเปลี่ยนสภาพกับประสิทธิผล^{๗๐}

Person, J. L. ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการรับรู้ ประสิทธิภาพของสถาบันของวิทยาลัยชุมชนในรัฐนอร์ทแคโรไลนา โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็น

^{๖๙} ภาณุรัฐสร หนูมาก, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๖).

^{๗๐} Murray, K. W., “Transactional and transformational leadership”, A constructive Developmental Analysis Academy of Management Review. 2, 1988. p. 50.

ผู้บริหาร คณะครูและเจ้าหน้าที่ในวิทยาลัย พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับประสิทธิผล และพบว่าระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารไม่มีผลต่อการรับรู้ในประสิทธิผลของวิทยาลัย^{๗๑}

Dondero, Grace M. ได้ศึกษาเรื่องการจัดการโรงเรียนที่อาศัยโรงเรียนเป็นพื้นฐาน ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครู ประสิทธิภาพของโรงเรียน และความพึงพอใจในงานผล การศึกษาพบว่า การจัดการของโรงเรียน ที่อาศัยโรงเรียนเป็นพื้นฐานมีการจัดการในโรงเรียนตามข้อเสนอแนะของครูผู้ร่วมงานโดยกำหนดบทบาทหน้าที่ให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการกำหนด กฎระเบียบในการปกครองตนเองจะ พบว่า ครูที่ได้รับความรับผิดชอบและให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันจะมีความสุขุมรอบคอบโรงเรียนมีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนั้น การที่ครูได้มีโอกาสในการร่วมตัดสินใจ พบว่า มีความสัมพันธ์ในด้านบวกกับขวัญและกำลังใจในการทำงาน^{๗๒}

Ross, M.L. ได้ศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการวางแผนของครูในสาม รูปแบบของการกระจายอำนาจในโรงเรียน พบว่า ครูที่มีการตัดสินใจโดยตรงไปตรงมาจะมี ผลกระทบต่อการทำงานของพวกเขา แม้ว่าโรงเรียนจะพบว่าครูมีขวัญกำลังใจเพิ่มขึ้น มีจิตวิญญาณความเป็นมืออาชีพ และการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ดีขึ้นที่มีประโยชน์ที่สำคัญที่สุดก็คือ การให้โอกาสครูร่วมมือกันในการทำงานให้ดีขึ้นอย่างมีนัย^{๗๓}

Iverson. ได้วิจัยเรื่อง การศึกษารายกรณีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management : A Case Study) ผู้วิจัยทำการศึกษารายกรณีการใช้รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในเมืองนิวยอร์กเป็นเวลา ๑ ปีผลการวิจัยพบว่า SBM ไม่ได้เกิดขึ้นจากภายในโรงเรียนแต่ถูกสั่งการลงมาจากรัฐ โดยในเบื้องต้นโรงเรียนเพียงรับรู้ทำให้โรงเรียนตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ครูใหญ่ของโรงเรียนจะมีความเข้าใจว่าผู้บริหารและคณะกรรมการโรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายมากขึ้น จำนวนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนเพิ่มขึ้น การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่จะประสบความสำเร็จ ต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมในโรงเรียน

^{๗๑} Person, J. L., An examination of the relationship between anticipative management and perceived institutional effectiveness in North Carolina Community Colleges, (Dissertation Abstract Internation, 53, 1993), p. 70-71.

^{๗๒} Dondero, Grace M., **School-based Management, Teacher' Decisional Participation Level**, School Effectiveness, and Job Satisfaction. (Dissertation Abstracts International, 1993), p. 10.

^{๗๓} Ross, M.L., **A Comparative Case Study of Teacher Participation in Planning in Three Types of Decentralization Schools.** Ph.D. Dissertation, (State University of New York at Buffalo, U.S.A., 1997), p. 20.

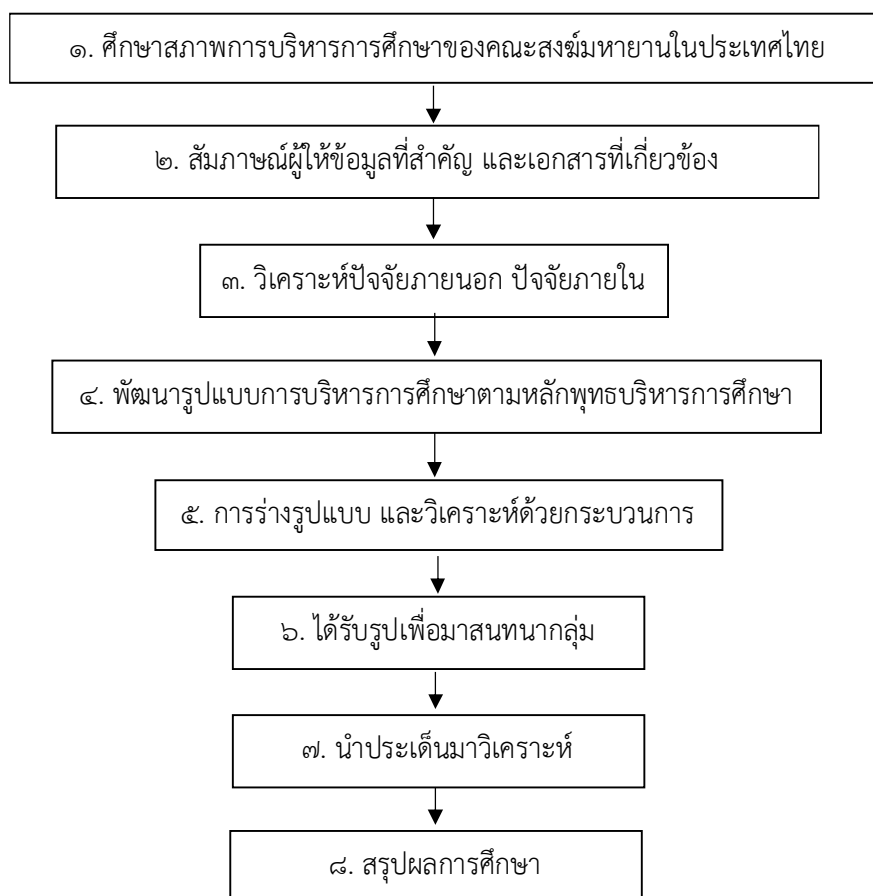
ต้องออกกฎหมายที่ทำให้เกิดการกระจายอำนาจอย่างจริงจัง และมีธรรมนูญหรือแผนแม่บทในระดับโรงเรียนอย่างชัดเจน ^{๗๔}

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่าการดำเนินกิจกรรมใด ๆ จะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการวางแผนในการบริหารการศึกษา รูปแบบและมีการเตรียมการในเรื่องต่าง ๆ ให้พร้อมมากที่สุด ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามรูปแบบที่วางไว้ และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของโรงเรียนสูงขึ้น

^{๗๔} Iverson, **School-Based Management : A Case Study**, (Dissertation Abstracts International, 2001), p. 62-65.

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น ๘ ส่วน ดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๑.๑ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

๑.๗.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมี
วิธีดำเนินการวิจัย ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ตารางที่ ๑.๔ รูปแบบการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอน	วิธีดำเนินการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการวิจัย
ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาสภาพรูปแบบการ บริหารการศึกษาตามหลัก พุทธบริหารการศึกษาของ คณะสงฆ์มหานิกายใน ประเทศไทย	๑. การวิเคราะห์เอกสาร ๒. การสัมภาษณ์ข้อมูล สำคัญ ๓๒ รูป/คน	๑. การวิเคราะห์เนื้อหา ๒. วิเคราะห์ด้วยการ ปัจจัยภายนอก ปัจจัย ภายใน	สภาพรูปแบบการบริหาร การศึกษาตามหลักพุทธ บริหารการศึกษาของคณะ สงฆ์มหานิกายในประเทศไทย
ขั้นตอนที่ ๒ พัฒนารูปแบบการบริหาร การศึกษาตามหลักพุทธ บริหารการศึกษาของ คณะสงฆ์มหานิกายใน ประเทศไทย	๑. การวิเคราะห์เอกสาร ๒. การร่างรูปแบบ	๑. การวิเคราะห์เนื้อหา ๒. วิเคราะห์ด้วย กระบวนการบริหาร	การพัฒนารูปแบบการ บริหารการศึกษาตามหลัก พุทธบริหารการศึกษาของ คณะสงฆ์มหานิกายใน ประเทศไทย
ขั้นตอนที่ ๓ เสนอการพัฒนารูปแบบ การบริหารการศึกษาตาม หลักพุทธบริหาร การศึกษาของคณะสงฆ์ มหานิกายในประเทศไทย	๑. สันทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ ๑๑ รูป/คน เพื่อประมาณความ เหมาะสมและความ เป็นไปได้ของรูปแบบ	๑. การวิเคราะห์เนื้อหา	รูปแบบการบริหาร การศึกษาตามหลักพุทธ บริหารการศึกษาของคณะ สงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

๑.๗.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา (Educational Service Area) สถานที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายของรัฐบาลซึ่งอยู่ภายใต้สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยการเลือกแบบเจาะจง คือ หน่วยงานต้นสังกัด กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓, ๑๔ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยจำนวน ๖ โรงเรียน

ตารางที่ ๑.๕ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนม้งกรมลาวาสวิทยาลัย

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	พระมงคลรัตน์ เสียม่วย	ผู้อำนวยการโรงเรียน
๒	พระภาณุวัฒน์ เสี่ยง	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ
๓	พระนรินทร์ เสี่ยง	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ
๔	พระชัยภัทร เสี่ยง	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล
๕	พระธวัชชัย เสี่ยง	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป

ตารางที่ ๑.๖ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนโพธิ์ตราราชวิทยาลัย

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	พระถนอม จรณสมปนโน	รักษาการแทนผู้อำนวยการโรงเรียน
๒	พระนคร สุกุล	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ
๓	นายพรชัย นามหมื่นไวย	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ
๔	นางสาวแสงเดือน ชัยศิริศักดิ์	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ
๕	นายขวลิต พลางาม	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล
๖	นายไพลวัลย์ เทาศิริ	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป

ตารางที่ ๑.๗ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนวัดหมื่นพุทธรักษา

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	หลวงจีนวินัยธรเกริกพล เสี่ยง	ผู้อำนวยการโรงเรียน
๒	นายศาสตรินทร์ อุ่นอินตะ	รองผู้อำนวยการ/หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ
๓	นางสาวรัชนิกรณ์ บั้งเงิน	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ
๔	นายสิทธิพร กงทะสร	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล
๕	นางพรทิพย์ สลัดคำ	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป

ตารางที่ ๑.๘ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	พระครูศัพทสุนทร, ดร.	ผู้อำนวยการโรงเรียน
๒	องปัดธรรมปัญญาวีตร	รองผู้อำนวยการโรงเรียน
๓	นายศุภกร วิสูงเนิน	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ
๔	นางสาวศุภนิชชา ทิกขุนทด	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ
๕	องธรรมธรเด่นชัย เหวมิน	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล
๖	นายนันทพล ทิกขุนทด	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป

ตารางที่ ๑.๙ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	พระมหาสายบัว กิตติโสภโณ	ผู้อำนวยการโรงเรียน
๒	พระมหากุศล เลี่ยนดีก	รองผู้อำนวยการโรงเรียน
๓	พระมหาสมสมัย ดั้นแห่ว	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ
๔	พระมหาพิชัยภูษิต เหวถั่น	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ
๕	นายทวีศักดิ์ ถาชาคำ	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล
๖	นายณรงค์ มาตรสงคราม	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป

ตารางที่ ๑.๑๐ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนมหาปัญญา

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	พระครูวิบูลย์บริยัติสุนทร	ผู้อำนวยการโรงเรียน
๒	นางวัลลิกา สังข์แก้ว	ครูพิเศษ
๓	นางสาวพิมพ์ใจ ชูน้อย	ครูพิเศษ
๔	นายเทพฤทธิ์ รัตนอุดม	ครูพิเศษ

๑.๗.๓ ผู้ทรงคุณวุฒิในการจัดสนทนากลุ่ม

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา สถานที่จัดการศึกษา ขึ้นพื้นฐานตามนโยบายของรัฐบาลซึ่งอยู่ภายใต้สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีผู้ทรงคุณวุฒิ ในการจัดสนทนากลุ่ม ๑๑ รูป/คน ประกอบด้วย

ตารางที่ ๑.๑๑ ผู้ทรงคุณวุฒิสถนนาถลุ่ม

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	พระมหาสมบัตติ ฌนปญญ, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตร พธ.ด.(พุทธบริหารการศึกษา)
๒	พระครูกิตติญาณวิสิฐ, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตร พธ.ด.(พุทธบริหารการศึกษา)
๓	องสรภานอนันมพจน, ดร.	ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ กลุ่มที่ ๑๔
๔	พระครูศัพทสุนทร, ดร.	ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย
๕	องปลัดธรรมปัญญาธิวัตร	เลขานุการเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกายแห่งประเทศไทย
๖	พระกุศล คั่นเหล, ดร.	ผอ. การฝ่ายผลิตรายการ "บอกข่าวเล่าธรรม" DDTV
๗	พระจักรพงษ์ คั่นตัน	ผอ. สถานีวิทยุคลื่นมหายาน FM 101.25 MHz.
๘	พระครูวินัยธรธฤติ วิโรจโน, ดร.	เลขานุการเจ้าคณะเขตทุ่งครุ
๙	รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู	ผู้อำนวยการหลักสูตร พธ.ด.(พุทธบริหารการศึกษา)
๑๐	รศ.ดร.อินดา ศิริวรรณ	อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา
๑๑	รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา

๑.๗.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑. แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสัมภาษณ์เพื่อการพัฒนาารูปแบบการบริหาร การศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

๒. การสนทนากลุ่ม เป็นแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนาารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหาร การศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ประกอบไปด้วย ๑) เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม ๒) แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ๓) คู่มือการใช้รูปแบบ

๑.๗.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. แบบสัมภาษณ์ (Interview)

แบบสัมภาษณ์การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษามีขั้นตอนเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ ดังนี้

๑) ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๒) นำหนังสือสัมภาษณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนำไปมอบให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง โดยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

๓) เก็บรวบรวมข้อมูลที่สัมภาษณ์ และทำการบันทึกการสัมภาษณ์ด้วยการจดบันทึก ภาพนิ่ง และเครื่องบันทึกเสียง

แบบสัมภาษณ์มีแบบสัมภาษณ์ ๒ ระยะ

๑) แบบสัมภาษณ์ สภาพปัญหาการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานาย

๒) แบบสัมภาษณ์ การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

๒. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานายในประเทศไทย มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) ขั้นตอนการเตรียมการ ประกอบด้วย การกำหนดวันสนทนากลุ่ม การจัดทำกำหนดการสนทนากลุ่ม การจัดทำหนังสือเชิญประธานพร้อมคำกล่าวเปิด และคำกล่าวรายงานต่อประธาน การประสานงานเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ การขออนุมัติใช้สถานที่พร้อมสื่อทัศนูปกรณ์ในการจัดสนทนากลุ่ม และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

๒) ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย การนำเสนอวิทยานิพนธ์ การดำเนินการอภิปราย และจดบันทึกเสนอแนะ พร้อมทั้งทำการบันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่ง

ประเด็นที่นำเข้าสู่สนทนากลุ่ม ๑๑ รูป/คน

๑) การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานายในประเทศไทย

๒) รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานายในประเทศไทย

๓. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทยใช้ขั้นตอนดังนี้

๑) การวิเคราะห์เอกสาร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การจัดทำข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์จากการสนทนาและบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำการบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึก บางกรณีอาจใช้เครื่องบันทึกเสียงในการบันทึกข้อมูลการสนทนาตลอดถึงการใช้กล้องบันทึกภาพ ทั้งกล้องถ่าย วิดีทัศน์ และกล้องบันทึกภาพธรรมดา

๒) นำข้อมูลที่บันทึกมาสรุปในแต่ละวัน และทำการจัดหมวดหมู่เพื่อหาคำตอบตามเนื้อหาของการวิจัย

๓) การตรวจสอบข้อมูลตรวจสอบข้อมูลขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจะตรวจสอบความแม่นยำ และความน่าเชื่อถือได้ ของข้อคำถามข้อมูลภาคสนามทุกครั้งเก็บข้อมูลด้วยการดูข้อคำถาม ได้สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ และข้อมูลอื่นที่มีอยู่เดิมจากแหล่งอื่น ๆ

ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ข้อมูลมีความแม่นยำ และมีความเชื่อถือได้มากที่สุด จากการสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ด้วยการตรวจสอบข้อมูลในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) ตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Member Checks) โดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือสมาชิกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ จากภาคสนามที่วิจัย (Audience Members) ตรวจสอบความถูกต้อง ของหลักฐานทางข้อมูล และผลงานวิจัยที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการแสวงหาความรู้ ความจริง ที่ปฏิบัติการอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

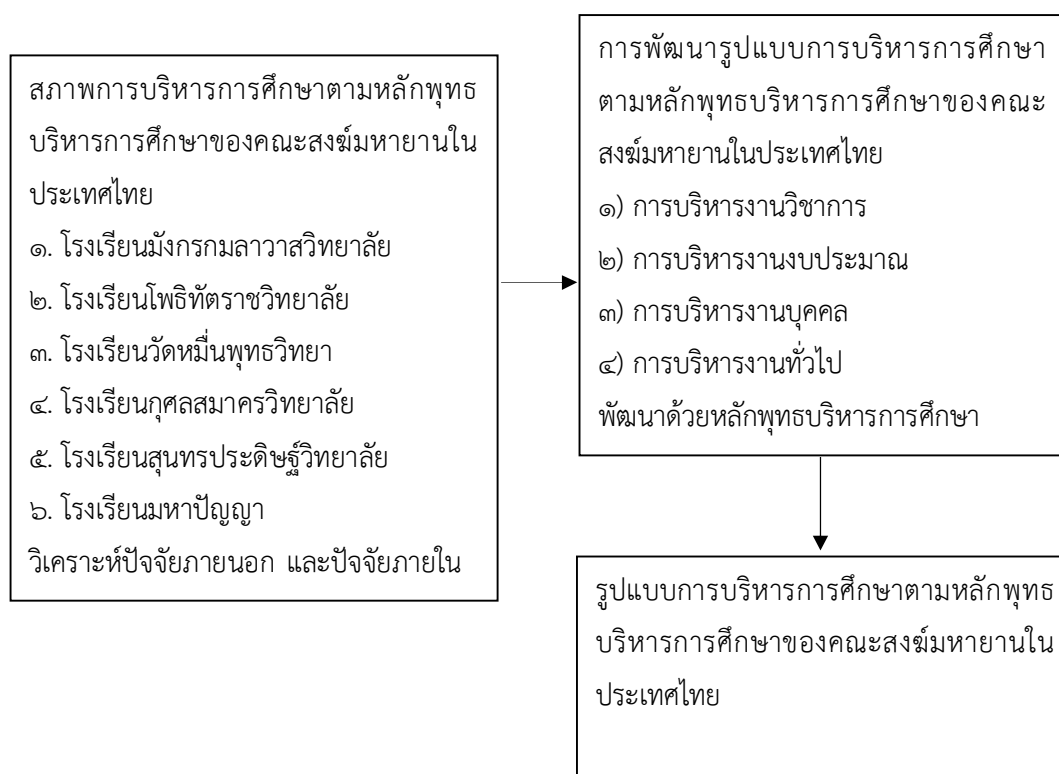
๒) ตรวจสอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญที่เป็นที่ปรึกษางานวิจัย โดยการขอความร่วมมือ จากผู้เชี่ยวชาญที่เป็นที่ปรึกษางานวิจัยรายละเอียด แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ตลอดถึงการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักฐานและข้อมูล แบบแผนที่เป็นสารแก่นสาร ที่ทำการวิเคราะห์ได้จากข้อมูลหลักฐานที่เก็บได้รวบรวมได้จากสนามการวิจัย

๔. การวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม จัดบันทึกไว้ในลักษณะการบรรยาย แบบพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน เพื่อให้เห็นภาพเกี่ยวกับปัญหาที่พบและสร้างองค์ความรู้ใหม่รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานานในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ ๑.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๙.๑ ได้ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย สามารถนำไปพัฒนาการบริหารโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๙.๒ ได้ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย มองให้เห็นปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในเพื่อจะแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๙.๓ ได้รูปแบบการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ที่มีความถูกต้องและตรงประเด็น

บทที่ ๒

สภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เป็นการศึกษาตามแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย โดยใช้รูปแบบพุทธบริหารการศึกษา และการนำเสนอรูปแบบเชิงพุทธ ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา โดยมีกระบวนการและขั้นตอนในการรวบรวมเรียบเรียงข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนมังกรมลาวาสวิทยาลัย
- ๒.๒ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย
- ๒.๓ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา
- ๒.๔ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย
- ๒.๕ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย
- ๒.๖ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนมหาปัญญา
- ๒.๗ สรุปสภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

๒.๑ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนมังกรมลาวาสวิทยาลัย

โรงเรียนมังกรมลาวาสวิทยาลัย เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตั้งอยู่ที่วัดมังกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) เลขที่ ๔๒๓ ถนนเจริญกรุง แขวงป้อมปราบ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐

โรงเรียนมังกรมลาวาสวิทยาลัยได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ และทำการเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้ตึกอาคารอเนกประสงค์ ขนาด ๙ ชั้น เป็นอาคารทำการเรียนการสอนมีผู้จัดการโรงเรียนคนแรกคือ พระพิสิทธิ์ (เสียงจง) ในปีการศึกษาแรกนั้นมีนักเรียนประมาณ ๒๐ รูป เนื้อที่โรงเรียน ๓ งาน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาทั้งวิชาสามัญและวิชาพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและมหานิกาย เป็นการอนุเคราะห์แก่บุตรหลานของชาวพุทธที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแต่ไม่มีโอกาสเล่าเรียนได้เข้ามาบวชเรียนเพื่อพัฒนาตนเป็นอนาคตที่ดีของชาติ ซึ่งได้รับความเมตตาจากพระเดชพระคุณพระคณาจารย์จันทธรรมปัญญจริยาภรณ์ ผู้ก่อตั้งโรงเรียน ตั้งอยู่ที่วัดมังกรมลาวาส หรือ วัดเล่งเน่ยยี่

(มีชื่อเป็นอักษรภาษาจีนตัวเต็ม: 龍蓮寺 และตัวย่อ : 龙莲寺 สำเนียงฮกเกี้ยน : เล้งเหลียนซี่ สำเนียงแต้จิ๋ว : เล้งเน้ยยี่) เป็นวัดจีนสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่บนถนนเจริญกรุง ระหว่างซอยเจริญกรุง ๑๙ และ ๒๑ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เป็นที่รู้จักของกลุ่มไทยเชื้อสายจีน และชาวจีนจากต่างประเทศ

ภาพที่ ๒.๑ สภาพปัจจุบันโรงเรียนวัดมังกรกมลาวาสวิทยาลัย

บางคนเรียกว่า “วัดมังกร” เพราะคำว่า “เล้ง” หรือ “เล้ง” ในภาษาจีนแต้จิ๋ว แปลว่า มังกร (คำว่า “เน้ย” แปลว่า ดอกบัวและคำว่า “ยี่” แปลว่า วัด) ชื่อวัดอย่างเป็นทางการคือ “วัดมังกรกมลาวาส” ได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานจาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวล้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ วัดนี้ก่อตั้ง เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๑๔ ใช้เวลาก่อสร้าง ๘ ปี มีลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบจีนตอนใต้ของสกุลช่างแต้จิ๋ว โดยวางแปลนตามแบบวัดหลวง คือ มีวิหารท้าวจตุโลกบาลเป็นวิหารแรก ตรงกลางเป็นพระอุโบสถ หลังพระอุโบสถเป็นวิหารเทพเจ้า การสร้างใช้ไม้และอิฐเป็นวัสดุสำคัญ จากประตูทางเข้า จะถึงวิหารท้าวจตุโลกบาล จะเห็นเทพเจ้า ๔ องค์กร (ข้างละ ๒ องค์กร) ในชุดนักรบจีนและถืออาวุธ และสิ่งของต่างกัน เช่น พืน ดาบ ร่ม เจดีย์ ชาวจีนเรียกว่า “ซี้ไต่เหียงอ้วง” หมายถึงเทพเจ้าที่ปกป้องรักษาคุ้มครองทิศต่าง ๆ ทั้ง ๔ ทิศ ถัดจากวิหารท้าวจตุโลกบาล คือ อุโบสถเป็นที่ประดิษฐานของพระประธานของวัด คือ พระศากยมุนีพุทธเจ้า พระอมิตาภพุทธเจ้า พระนาคชครุฑพุทธเจ้า ทั้งหมด ๓ องค์กร หรือ “ซาป่อหุกโจ้ว” พร้อมพระอรหันต์ อีก ๑๘ องค์กร หรือที่เรียกว่า “จับโป้ยหล่อหัง” ทางด้านขวามีเทพเจ้าต่าง ๆ หลายองค์กร เช่น เทพเจ้าคุ้มครองดวงชะตา

หรือ “ให้ส่วยเอี้ยะ” เทพเจ้าแห่งยาหรือหมอเทวดา “หัวท้อเชียงซือกง” และที่นิยมไหว้ขอพรมากคือ เทพเจ้าแห่งโชคลาภ “ไฉ่ซิ้งเอี้ยะ” เทพเจ้าแห่งเงิน หรือ “ไต้เสี่ยหุกโจ้ว” พระเมตไตรยโพธิสัตว์หรือ “ปู้กั๊ยหุกโจ้ว” ซึ่งคล้ายกับพระสังกัจจายน์ “กวนอิมผู้สั้ก” หรือ พระโพธิสัตว์กวนอิม “แป๊ะกง” และ “แป๊ะม่า” รวมเทพเจ้าในวัด จะมีทั้งหมด ๕๘ องค์

โรงเรียนมังกรกมลาวาส โดยพระคณาจารย์จีนธรรมปัญญาจริยาภรณ์ อดีตครองเจ้าคณะใหญ่สงฆ์จีนนิกาย อดีตเจ้าอาวาสวัดมังกรกมลาวาส ผู้สถาปนาโรงเรียนมังกรกมลาวาสวิทยาลัย เดิมโรงเรียนมังกรกมลาวาสวิทยาลัย ใช้เป็นตึกพิพิธภัณฑวัตถุธรรมของวัด ใช้เป็นสถานที่ศึกษาพระธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจเพียงอย่างเดียว ด้วยความเมตตาของ พระคณาจารย์จีนธรรมปัญญาจริยาภรณ์ (เจ้าคุณเย็นเขียว) ได้ปรับเปลี่ยนอาคารดังกล่าวเป็นห้องเรียนและได้ก่อตั้งเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นามว่า “โรงเรียนมังกรกมลาวาสวิทยาลัย” พุทธศักราช ๒๕๓๓ ได้ทำการเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๖ ตามหลักสูตรโรงเรียนการเรียนการสอนที่ประกอบด้วย ๘ กลุ่มสาระวิชาตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด มีเน้นภาษาจีนเป็นพิเศษ โดยทางโรงเรียนได้จ้างครูภาษาจีนโดยเฉพาะสอนทุกระดับ เพื่อเพิ่มทักษะด้านภาษา และให้สามารถใช้ภาษาจีนได้อย่างคล่องตลอดระยะเวลาที่ศึกษาถ้านักเรียนท่านใดมีความใส่ใจต่อภาษาจีนเป็นพิเศษจะได้เปรียบ เพราะเรียนกับเจ้าของภาษาเอง โรงเรียนเน้นให้นักเรียนทุกคนใช้ภาษาจีนเป็นภาษาที่สองในชีวิตประจำวัน นอกจากภาษาไทยที่เป็นภาษาแม่ทั้งจีนกลางและกวางตุ้งที่ผ่านมานักเรียนที่จบออกไปเมื่อเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาสามารถใช้ภาษาจีนได้คล่อง และประกอบอาชีพเป็นล่าม และมีคุณเทศก์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ ๒.๒ อาคารเรียนโรงเรียนมังกรกมลาวาสวิทยาลัย

พระคณาจารย์จีนธรรมปัญญาจริยาภรณ์ ได้เล็งเห็นประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานจีนนิกาย และช่วยเหลือสังคมด้วยการรับกุลบุตรผู้มีความศรัทธาเข้าบรรพชา เพื่อได้รับการศึกษาพระธรรมวินัย คุณธรรม จริยธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานจีนนิกาย และส่งเสริมให้มีการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐานไปพร้อมกันเพื่อสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพต่อพระพุทธศาสนาและสังคม นับแต่การก่อตั้ง เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๓ ปัจจุบัน พุทธศักราช ๒๕๕๗ ประมาณ ๒๔ ปี ได้สร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพมีความรู้ และมีคุณธรรมดำรงตนเป็นสมณเพศและลาสิกขากลับไปใช้ชีวิตเป็นทรัพยากรบุคคลทางสังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างมากมาย

ปัจจุบันมีพระมงคลรัตน์ เสี่ยมุ่ย ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนมังกรกมลาวาสวิทยาลัยซึ่งเป็นพระหนุ่ม และมีความสามารถในการบริหารโรงเรียนอย่างดียเยี่ยม ท่านได้นำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้กับครูและนักเรียนให้การเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ภาพที่ ๒.๓ แผนที่แสดงที่ตั้งโรงเรียนมังกรกมลาวาสวิทยาลัย

๑. ลักษณะของโรงเรียน เป็นตึกอาคารเอนกประสงค์ สูง ๙ ชั้น มีรายละเอียดดังนี้
 ชั้นที่ ๑ เป็นสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓ ห้องผู้บริหาร
 ห้องพักครู ห้องธุรการ และห้องถ่ายเอกสาร ชั้นที่ ๒ ห้องสื่อ ห้องประกันคุณภาพ ชั้นที่ ๓
 เป็นห้องสมุด ห้องพักครูพิเศษ ชั้นที่ ๔ เป็นห้องเรียน ห้องโสตทัศนศึกษา เป็นห้องประชุม ชั้นที่ ๕
 เป็นห้องเรียน ชั้นที่ ๖ พิพิธภัณฑสถาน ชั้นที่ ๗ เป็นห้องเรียน ชั้นที่ ๘ เป็นห้องปฏิบัติธรรม

อาคารเรียน โรงเรียนมั่งกรมลาลาวาสวิทยาลัย สถานที่ตั้ง ตั้งอยู่เลขที่ ๔๒๓ ถนนเจริญ
 กรุง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐ โทรศัพท์ ๐๒-๒๒๒-๓๙๙๕ ต่อ ๑๕ โทรสาร
 ๐๒-๒๒๖-๖๕๕๒ ตราโรงเรียน รูปดอกบัว ๘ แฉก หมายถึง มรรค ๘ อันเป็นทางสายกลางที่จะดำเนิน
 ไปสู่จุดหมาย มังกรตรงกลางดอกบัว เป็นสัญลักษณ์แห่งความมีอำนาจ มีพลังเปรียบประดุจดั่งความ
 มั่นคงตั้งใจ เศวตฉัตรข้างดอกบัว อักษรย่อของโรงเรียน มกว.คตพจน์ของโรงเรียนจริยาดีมีคุณธรรม
 นำความรู้ เชิดชูพระพุทธศาสนา พัฒนาสังคม ปรัชญาของโรงเรียน “วิชานนินิปปทานมคค์” ความรู้
 เป็นทางแห่งความสำเร็จ สีประจำโรงเรียน สีเหลือง และสีน้ำเงิน สีเหลือง หมายถึง สีแห่ง
 พระพุทธศาสนาและเป็นสีประจำวันเกิดของผู้สถาปนาโรงเรียน สีน้ำเงิน หมายถึง สีแห่งสถาบัน
 พระมหากษัตริย์ซึ่งทรงดำรงองค์เป็นพุทธมามกะ และเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ตราประจำ
 โรงเรียน / สีประจำโรงเรียน

ภาพที่ ๒.๔ ตราประจำโรงเรียน

ตราโรงเรียนรูปดอกบัว ๘ แฉก หมายถึง มรรค ๘ อันเป็นทางสายกลางที่จะดำเนินไปสู่จุดหมาย มังกรตรงกลางดอกบัว เป็นสัญลักษณ์แห่งความมีอำนาจ มีพลังเปรียบประดุจดั่งความมุ่งมั่นตั้งใจแสวงหานิพพานดอกบัว^๑

๒.๑.๑ การบริหารงานวิชาการ

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนมัธยมกลาวาสวิทยาลัย การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมกลาวาสวิทยาลัย นับจากการก่อตั้ง ผ่านสภาพการต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่องและทุก ๆ ด้าน “สภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการ เกือบทุกโรงเรียนจะพบเจอสภาพปัญหาค้าง ๆ กัน คือ ครูผู้สอนที่ไม่มีความต่อเนื่อง เพราะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนตลอดภาคการศึกษา วิชาที่พบเจอมากที่สุด คือ วิชาภาษาอังกฤษ วิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์^๒ เพราะเป็นวิชาหลักในกลุ่มสาระวิชา ๘ กลุ่มสาระวิชา”^๓ ประเด็นหลักที่โรงเรียนประสบอยู่อย่างต่อเนื่อง คือ งานธุรการ งานทะเบียน งานส่งเสริมวิชาการ^๔

งานการบริหารงานวิชาการที่มีปัญหา คือ^๕ “งานทะเบียนนักเรียน เกิดจากครูมีความรู้ และทักษะไม่เพียงพอในการสร้างแบบทดสอบ ขาดการวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผล และครูไม่ใช้การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง สืบเนื่องจากความไม่ต่อเนื่องของครู ส่วนหนึ่ง และการ ทำหน้าที่หลายอย่างในขณะเดียวกันเพราะเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ”^๖ การบริหารงานวิชาการของ^๗ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ มีปัญหาเกิดจาก “ระบบงานมีความคล่องตัวน้อย มีการทำงานที่เป็นระบบไม่สอดคล้องกัน ไม่มีการนำระบบสารสนเทศเข้ามาใช้ในระบบงานทะเบียน อันเป็น เป้าหมายของระบบงานใหม่” กลุ่มผู้บริหาร กับเจ้าหน้าที่ทำงานขาดการประสานงานให้เป็น

^๑ โรงเรียนมัธยมกลาวาสวิทยาลัย, รายงานการประเมินตนเอง (SAR), ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ พระพนธิ์ เสือเจ้า, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณโรงเรียนมัธยมกลาวาสวิทยาลัย, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ พระมงคลรัตน์ เสือม่วย, ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมกลาวาสวิทยาลัย, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ พระภาณุวัฒน์ เสือสก, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมกลาวาสวิทยาลัย, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ พระภาณุวัฒน์ เสือสก, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ พระชัยภัทร เสือจิ้ง, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล โรงเรียนมัธยมกลาวาสวิทยาลัย, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ พระพนธิ์ เสือเจ้า, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ พระชัยภัทร เสือจิ้ง, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ระบบ งบประมาณที่หน่วยงานรัฐจัดให้ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ”^๙ “โครงสร้างการบริหารงาน ฝ่ายวิชาการ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการฝ่ายวิชาการ งานหลักสูตร มีส่วนในงานการจัดการเรียนการสอน งานนิเทศสอน งานทะเบียนวัดผล งานข้อสอบ งานวิจัยในชั้นเรียนงานห้องสมุดและศูนย์การเรียนรู้ ไม่มีการประสานงานอย่างเป็นระบบ ทุกคนทำงานอย่างมีเงื่อนไข หรือทำตามหน้าที่ให้งานผ่านไปแต่ละวันเท่านั้น^{๑๐} เนื่องจากทุกคนไม่มีความมั่นคงในวิชาชีพ ค่าครองชีพไม่เพียงพอ ต้องดิ้นรนเพื่ออยู่รอดงานในหน้าที่จึงลดความเข้มข้นลง เพราะทุกคนอยู่ในฐานะ ลูกจ้างวัดมากกว่าที่จะเป็นพนักงานองค์กรของรัฐ”^{๑๑} ประเด็นที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่งเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญทั่วประเทศก็ว่าได้ คือ “ปัญหาด้านผู้เรียนต้องเรียนในกลุ่มสาระวิชาตามที่กระทรวงศึกษาธิการบังคับ คือ รายวิชาใน ๘ กลุ่มสาระวิชา นักเรียนต้องเรียนวิชาเสริมในกลุ่มที่ ๔ คือ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะศาสนาที่ต้องเรียนเพื่อคงไว้ ซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่บริหารจัดการโดยองค์กรทางพุทธศาสนา มองว่าหลายวิชาซ้ำซ้อนกันอยู่ เช่น วิชาธรรมวินัย นักเรียนต้องเรียนเป็นรายวิชา และเรียนในหลักสูตรนักเรียนทั้ง ๓ ชั้น วิชาเหล่านี้ไม่บูรณาการและเป็นปัญหาต่อการเรียนอยู่มาก”^{๑๒} ภาพรวมเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านปัญหาของโรงเรียนมัธยมลาวาสวิทยาลัย การบริหารงานวิชาการ ขาดความต่อเนื่อง และการบริหารจัดการที่เป็นระบบ การบริหารงานวิชาการอาจบริหารจัดการโรงเรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้ บุคคลไม่ต่อเนื่อง ไม่ตรงตามสายงานวิชาการ เพื่อรองรับความเจริญและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างเป็นระบบ

สรุปว่าสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับงานการบริหารงานวิชาการที่ต้องรับภาระอยู่ คือ วิชาที่สอนเกินกว่าที่นักเรียนจะรับไหว ทั้งวิชาบังคับใน ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิชาเสริมบังคับแก่นักธรรมและบาลี นักเรียนต้องเรียนตามเวลา และต้องสอบผ่านทุกวิชา ในความเป็นจริงเด็กจะต้องพักอย่างน้อยวันหนึ่งประมาณ ๘ ชั่วโมง แต่นักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีเวลาพักน้อยมาก เพราะต้องเข้านอนตามระเบียบของวัดประมาณ ๒๒.๐๐ นาฬิกา ตื่นนอน ๐๔.๐๐ นาฬิกา ทุกวัน เพราะต้องทำกิจกรรมทางศาสนา ในฐานะพระภิกษุและสามเณร คือ ทำวัตรสวดมนต์เช้า เริ่ม ๐๔.๐๐ นาฬิกา ทำวัตรสวดมนต์เย็น เริ่ม ๑๙.๐๐ นาฬิกา หรือแล้วแต่ว่าวัดใดจะกำหนดเวลาที่ชัดเจน และยืดหยุ่นบ้างตามสถานการณ์ส่วนสถานที่ยังรอการสร้างอาคารจอดรถจนแล้วเสร็จ สภาพปัญหา

^๙ สัมภาษณ์ พระธวัชชัย เสี่ยเหลียง, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป โรงเรียนมัธยมลาวาสวิทยาลัย, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระธวัชชัย เสี่ยเหลียง, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระมงคลรัตน์ เสี่ยมุย, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระมงคลรัตน์ เสี่ยมุย, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

งานการบริหารงานวิชาการ เช่น งานด้านการเรียนการสอนกิจกรรมส่งเสริม การสอนงานทะเบียน อันเป็นงานในหน้าที่ปฏิบัติโดยตรงของฝ่ายวิชาการ ที่รับผิดชอบด้านเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ของนักเรียน ตั้งแต่การเข้าเรียน ระหว่างเรียนจนถึงการออกจากโรงเรียน การปฏิบัติงาน จึงต้องมีความละเอียดถี่ถ้วน และงานต้องเป็นระบบขั้นตอน การจัดเก็บเอกสารหลักฐาน ต้องมีความปลอดภัย ผู้ปฏิบัติงานต้องเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะการให้บริการที่ดีอุทิศเวลาให้การทำงานอย่างจริงจัง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับ ครู อาจารย์ นักเรียนและผู้ปกครอง ตลอดจนมีความคิดริเริ่ม พัฒนา ปรับปรุงงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้นนั้น ขาดการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ โรงเรียนพระปริยัติธรรมประสบปัญหาโดยตลอด การบันทึกไว้ในฐานข้อมูล ไม่มีการริเริ่ม สร้างฐานข้อมูล เป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ส่งผลให้ระบบอื่น ๆ ในภาพรวมไม่พัฒนา และหยุดอยู่กับที่ ตลอดเวลาที่ผ่านมา สภาพปัญหาไม่ได้รับการเหลียวแลจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง โรงเรียนพระปริยัติธรรม จึงเกิดขึ้นจากคณะสงฆ์ แต่ในอนาคตอาจถูกตัดรอนด้วยเงื่อนไขหลาย ๆ ประการ

๒.๑.๒ การบริหารงานงบประมาณ

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนมัธยมกลาวาสวิทยาลัย การบริหารงานงบประมาณ เป็นเสมือนเส้นเลือดใหญ่ของการบริหาร ในสภาพสังคมปัจจุบันที่ใช้เงินเป็นตัวตั้ง การขับเคลื่อนองค์กร ทุก ๆ ด้านไม่ว่าด้านใด ล้วนต้องใช้เงินเป็นตัวหลักทั้งสิ้น “สภาพการณ์เกี่ยวกับปัญหาของงบประมาณ ที่มีผลด้านการบริหาร คือ โรงเรียนขาดงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาบุคคล อย่างเป็นระบบ งบที่ได้เป็นงบบุคลากรและเป็นงบจัดสรรแบบรายหัว ไม่ใช้งบประมาณแบบตรงทั่วไป บุคคลอยู่ในฐานะลูกจ้างวัดมากกว่า วัดโดยเจ้าอาวาสต้องจัดหางบประมาณมาสมทบเพื่อให้โรงเรียนดำรงอยู่ได้ อย่างเป็นระบบ”^{๑๓} งบที่ได้รับจากรัฐบาลเป็นงบบุคลากรและถูกจัดระบบเป็นรายหัวให้กับนักเรียน รวมทั้งค่าอาหารค่าอื่น ๆ รวมทั้งค่าตอบแทนครูและบุคคลด้านอื่น ๆ ก็รวมอยู่ในเงินก้อนนี้ ไม่ได้แยกว่าจำนวนเท่าไรในการบริหารจัดการแต่ละส่วน งบประมาณที่ทางโรงเรียนได้ ยังเป็นระบบ สัดส่วนอีก ถ้าโรงเรียนมีนักเรียนน้อยจะเสียเปรียบทันที เพราะจำนวนรายหัวก็จะลดลงตามสัดส่วน “การจัดสรรงบประมาณที่ได้รับเป็นหน้าที่ของโรงเรียนว่าจะให้ครอบคลุมและสอดคล้องอย่างไร ปัญหาเกิดขึ้นเพราะบุคคลน้อยเพราะงบน้อย นักเรียนน้อยก็ต้องพึ่งตนเองมาก เจ้าอาวาสต้องหาทุน มาสนับสนุนเพื่อเติมเต็ม ส่วนที่ขาดให้เกิดความสมดุล”^{๑๔} ต้องจัดสรรและบริหารจัดการอย่างเหมาะสมในทุก ๆ ส่วน ให้สอดคล้อง บางครั้งไม่พอ “โดยเจ้าอาวาสและผู้จัดการโดยตำแหน่งเป็นผู้ จัดหาเสริมทุก ๆ รายการเพราะฉะนั้นเจ้าอาวาส และผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระภาณุวัฒน์ เสี่ยง, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระนนธิ์ เสี่ยง, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

แผนกสามัญศึกษามีภารกิจต้องรับผิดชอบ คือ ส่วนบริหารจัดการวัดตามระเบียบการปกครอง คณะสงฆ์จีนนิกาย โดยอาศัยระเบียบแบบแผนจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม ๒๕๓๕ ที่ให้เจ้าอาวาสต้องรับผิดชอบงานหลัก คือ “งานด้านการปกครอง งานด้านศาสนศึกษา นักธรรมบาลี รวมทั้งโรงพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ด้วยงานสาธารณูปการ งานด้านการเผยแผ่งานศึกษาสงเคราะห์ และงานสาธารณสงเคราะห์”^{๑๔}

รูปที่ ๒.๕ สัมภาษณ์ภาคสนามโรงเรียนมังกรมลาวาสวิทยาลัย

สภาพปัญหาของโรงเรียนมังกรมลาวาสวิทยาลัย การบริหารงานงบประมาณ ของสถานศึกษาทุกประเภทในภาพรวมรัฐได้จัดให้กับสถานศึกษานั้น ๆ เป็นรายหัว ทุกพื้นที่ทุก โรงเรียนมีสถิติและรายการใช้จ่ายที่ชัดเจน และเป็นระบบ มีกรอบการเบิกจ่ายที่แน่นอน ผู้บริหารและ กลุ่มคณะกรรมการสามารถจัดการได้อย่างเป็นระบบ สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา นั้น เป็นกรณีพิเศษเฉพาะที่รัฐได้ละเลยและปฏิบัติแบบประชากรชั้น ๒ ทั้งที่โรงเรียนมีการเรียน การสอนและตอบสนองพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ แต่รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับ ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ทั้ง ๓ ระบบ คือ “ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ระบบ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี และระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา รัฐจัด งบประมาณสนับสนุนผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยการควบคุมของกรมการศาสนา มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม มอบหมายให้สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ กองพุทธศาสนศึกษาดูแล และ

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระชัยภัทร เสี่ยงงั่ง, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ได้จัดงบประมาณลักษณะบุดหนุนแบบรายหัว ให้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศแบบรายหัว ให้โรงเรียนแต่ละแห่งจัดการบริหารกันเองตามสัดส่วน และขนาดโรงเรียนที่ผ่านมาได้ดำเนินการลักษณะนี้มาอย่างต่อเนื่อง ปัญหา คือ “ในรายหัวนั้นรวมค่าใช้จ่ายทุกอย่าง ไม่ได้ระบุว่างบอะไร เช่น ค่าจัดการเรียนการสอน ค่าหนังสือเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพนักเรียน เป็นเงินอุดหนุนรายหัวเพื่อปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนที่จัดรวมมาปัญหาเกิดที่ หากโรงเรียนมีขนาดใหญ่ และใหญ่พิเศษ จะได้เปรียบโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก เพราะสัดส่วนมันบังคับก็จริงแต่ปริมาณมันถัวเฉลี่ยกับภาระหน้าที่ ไม่ว่าโรงเรียนเล็ก กลาง ใหญ่ หรือใหญ่พิเศษ งานก็เท่าเดิมแต่เงินงบประมาณไม่เท่ากัน โรงเรียนขนาดเล็ก และกลาง เพราะถัวเฉลี่ยทุกรายการ โรงเรียนขนาดใหญ่ และใหญ่พิเศษย่อมได้เปรียบมาก”^{๑๖} รายจ่ายของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ หมายถึง รายจ่ายซึ่งกำหนดไว้สำหรับแต่ละส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะ จำแนกออกเป็น ๕ ประเภทบรายจ่าย ได้แก่ ๑) งบบุคคล ๒) งบดำเนินงาน ๓) งบลงทุน ๔) งบเงินอุดหนุน ๕) งบรายจ่ายอื่น งบเงินอุดหนุน มี ๒ ประเภท ได้แก่ เงินอุดหนุนทั่วไป หมายถึง เงินที่กำหนดให้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของรายการ เช่น ค่าบำรุงสมาชิกองค์กรการอุดมศึกษาโลก ค่าบำรุงสมาชิกสหภาพวิทยุกระจายเสียงแห่งเอเชีย เงินอุดหนุนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด เงินอุดหนุนเพื่อบูรณะท้องถิ่น ๒) เงินอุดหนุนเฉพาะกิจ หมายถึง เงินที่กำหนดให้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของรายการและตามรายละเอียดที่สำนักงานงบประมาณกำหนด เช่น รายการค่าครุภัณฑ์หรือค่าสิ่งก่อสร้าง รายจ่ายงบเงินอุดหนุนรายการใดจะเป็นรายจ่ายประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป หรือเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ ให้เป็นไปตามที่สำนักงานงบประมาณกำหนด “โรงเรียนพระปริยัติธรรมได้รับงบประมาณจากรัฐผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยเห็นชอบของมหาเถรสมาคม ประเภทบุดหนุนทั่วไป ตามรายหัวปัญหาเกิดตามมา คือ เงินงบประมาณเมื่อถัวเฉลี่ยจะได้ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียน นักเรียนมากได้มากถัวเฉลี่ยก็มากตามสัดส่วนแต่นักเรียนน้อยถัวเฉลี่ยก็น้อยตามสัดส่วน ผลที่ตามมา คือ บุคคลที่ทำหน้าที่ครูสอนในรายวิชาเฉพาะด้านไม่มีความเชี่ยวชาญ เพราะงบประมาณไม่พอ ครูวุฒิไม่ตรงกับข้อบังคับของกระทรวง โรงเรียนแก้ปัญหาด้วยการจ้างครูพิเศษที่มีคุณวุฒิตรงแต่ก็อยู่ได้ไม่นาน เพราะงบจำกัดผู้มาสอนอยู่ไกล ภาระค่าเดินทางไม่ไหว ต้องเปลี่ยนแปลง ผลสุดท้ายผู้เรียนต้องรับปัญหาเต็ม ๆ เป็นปรากฏการณ์จริงที่เกิด และเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่องตลอดมา”^{๑๗}

สรุปว่า สภาพปัญหาปัจจุบันแม้จะเป็นวัดในคณะสงฆ์มหานิกาย แต่ระเบียบปฏิบัติทางการบริหารการปกครองต้องทำตามกติกาและกฎของมหาเถรสมาคมทุกอย่าง ยกเว้นการ

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระภาณุวัฒน์ เสี่ยสก, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระนนธิ์ เสี่ยเจ้า, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่ใช้ระบบมหายานเป็นเกณฑ์ ในส่วนของการศึกษา พระภิกษุสามเณรมหายนต้องเรียนนักธรรม และสอบให้ผ่าน ถึงนักธรรมเอก ส่วนบาลีที่ผ่าน มาพระเณรในคณะสงฆ์จีนิกายไม่ได้ส่งสอบ ขดเซยโดยส่งเสริมให้พระเณรได้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ให้เรียนที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สภาพปัญหาการบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนมังกรมกลาวาสวิทยาลัย ประสบปัญหาไม่แตกต่างจากโรงเรียนปริยัติธรรมอื่น ๆ และมีปัญหากับคณะผู้บริหารตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาโรงเรียนพยายามปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้โรงเรียนขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการตั้งมูลนิธิ และระดมทุนเพื่อนำดอกผลมาบริหารจัดการ ซึ่งที่ผ่านมาก็ได้ผลพอสมควร แต่ไม่อาจที่จะสร้างความคล่องตัวและความมั่นคงให้กับบุคคล และเจ้าหน้าที่ได้อย่างเต็มร้อย

๒.๑.๓ การบริหารงานบุคคล

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนมังกรมกลาวาสวิทยาลัย การบริหารงานบุคคล เป็นงานที่สำคัญสำหรับสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่เปรียบเสมือนโรงเรียนการกุศลของวัด การบริหารจัดการโดยพระสงฆ์ และคณะกรรมการที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบวัด โดยส่วนมากจะเป็นผู้ที่เจ้าอาวาสไว้วางใจ และมีความใกล้ชิดกับวัดเป็นอย่างดี “สภาพปัจจุบันที่พบเจอ คือ ความไม่ต่อเนื่องของบุคคลในทุก ๆ แผนกตั้งแต่ธุรการยันครูประจำชั้น ไม่มีที่ไหนไม่เจอ เพียงแต่จะมากหรือน้อย และความมียุทธศาสตร์ของผู้บริหารมากน้อยเท่านั้นที่จะช่วยประคับประคองให้โรงเรียนผ่านพ้นไป”^{๑๘} สภาพปัจจุบันที่พบและภาคภูมิใจ คือ “นักเรียนไม่ดื้อ ไม่เกเรสั่งให้ปฏิบัติอะไรก็ทำตาม ครูประจำชั้นโดยเฉพาะครูผู้หญิง จะสบายใจมากในจุดนี้ ที่เป็นอย่างนี้เพราะเป็นประสบการณ์จริงที่สอนมานาน กับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แม้จะเป็นครูพิเศษแต่ก็รับผิดชอบ และสอนให้ด้วยความภาคภูมิใจ พยายามจัดเวลาให้สอดคล้องกับงานประจำ ไม่ให้กระทบ และสอนในรายวิชา บางครั้งต้องทำหน้าที่อื่น ในส่วนงานสารบัญและงานทะเบียนก็ไม่มีสีกว่าหนักเกินไป”^{๑๙}

สภาพปัญหาของโรงเรียนมังกรมกลาวาสวิทยาลัย การบริหารงานบุคคล ภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษา มุ่งเน้นภารกิจหลักในการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความรู้คู่คุณธรรมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้อง กับภารกิจหลักตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ด้วยการพัฒนาทั้งระบบซึ่ง ได้แก่ การพัฒนา

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระวัชชัย เสือเหลือง, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระมงคลรัตน์ เสือม่วย, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

คุณภาพของปัจจัยการผลิต การพัฒนาคุณภาพของกระบวนการบริหารจัดการ และการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนนอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ยังกำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องมีการประกันคุณภาพภายในผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหาร จัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลาเพื่อจะได้เป็นหลักประกันว่าสถานศึกษาจะสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ตลอดจนสามารถสร้างสรรค์จริยธรรมให้มีความสงบและมีสันติสุข การประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพจึงเป็นเรื่องใหม่ที่มีความสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ได้รับอำนาจตามกฎหมาย ในการมีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ “สภาพปัญหาเกี่ยวกับบุคคล ส่วนของวิชาศาสนาไม่มีแต่วิชาแกนหลัก เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาโดยเฉพาะภาษาต่าง ๆ ประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษมีมากที่สุดในจำนวน ๘ กลุ่มสาระวิชา โรงเรียนไม่อาจจ้างครูที่มีคุณวุฒิให้ตรงสายได้ ได้แต่ครูที่มีคุณภาพที่เกษียณราชการแล้วมาสอนให้ เพราะบาง ท่านก็รักในการสอน และมีจิตอาสาที่จะทำโดยไม่คิดค่าจ้าง ให้เท่าไรก็รับทำเพื่อการกุศลมากกว่า”^{๒๐}การที่โรงเรียนเลือกจ้างครูพิเศษหลังเกษียณมาเป็นครูสอนให้กับโรงเรียนเกิดปัญหาเพราะ “ครูพิเศษ ที่เกษียณแล้วไม่อาจรับสอนในรายชั่วโมงได้เยอะ เพราะติดเงื่อนไขด้านอายุ และสุขภาพ”^{๒๑}

สรุปว่า สภาพปัญหามานagementการบริหารงานบุคคล คือ ครูไม่ตรงสาย บุคคลไม่นิ่งมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย เข้าออกอยู่ตลอดเวลา ไม่สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนาที่มีแนวคิดที่ว่าชีวิตของมนุษย์ทั้งชีวิตนั้นเกี่ยวข้องกับการศึกษาอยู่ตลอดเวลา トラบที่ยังไม่สิ้นกิเลสเป็นเสขบุคคลยังต้องศึกษา ฉะนั้นการพัฒนาตนเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงต้องมีจุดหมายเพื่อความสิ้นกิเลส อันเป็นจุดหมายของชีวิต “มนุษย์” ในมรรควิถีสองมนุษย์ การมีบุคคลด้านการศึกษาที่ดี สมบูรณ์สอดคล้องกับสภาพการณ์อย่างต่อเนื่อง จะส่งผลกระทบยาวในการดำเนินการสู่เป้าหมาย ให้เกิดสังคมคุณธรรม มีความสงบร่มเย็น เป็นระเบียบ สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคล โรงเรียนมัธยมกรมฉาวาสวิทยาลัย ประสบปัญหาไม่แตกต่างจากโรงเรียนปริยัติธรรมอื่น ๆ และมีปัญหากับคณะผู้บริหารตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนพยายามปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้โรงเรียนขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่องด้วยการตั้งมูลนิธิ และระดมทุน เพื่อนำดอกผลมาบริหารจัดการ ซึ่งที่ผ่านมาก็ได้ผลพอสมควร

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระชัยภัทร เสี่ยงงั้ง, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระธวัชชัย เสี่ยงเหลือง, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒.๑.๔ การบริหารงานทั่วไป

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนมัธยมกลาวาสวิทยาลัย การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วยกลุ่มงาน ดังนี้ ๑) งานสารบัญ ๒) งานธุรการ ๓) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงานหรือสถานศึกษา ๔) การรับส่งงานในหน้าที่ราชการ ๕) งานอาคารสถานที่ของสถานศึกษา ๖) งานเลขานุการคณะกรรมการของสถานศึกษา ๗) การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ ๘) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา ๙) การวางแผนการบริหารการศึกษา ๑๐) งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผนตลอดถึงการวิจัยในชั้นเรียน ๑๑) การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร ๑๒) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน ๑๓) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ๑๔) การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน ๑๕) การประชาสัมพันธ์ ๑๖) การส่งเสริมสนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กรหน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา ๑๗) งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น ๑๘) การรายงานผลการปฏิบัติงาน ๑๙) การจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการลงโทษนักเรียน ภาระงานเหล่านี้ สถานศึกษาต้องมีและมีแผนรับผิดชอบอย่างเป็นระบบ พร้อมงบประมาณสนับสนุนอย่างชัดเจน “ที่ผ่านมางานส่วนนี้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั่วประเทศต่าง ๆ ก็ประสบปัญหาคล้ายๆ กัน คือ สืบเนื่องจากงบประมาณ บุคคล ที่ไม่ชัดเจน ไม่เป็นระบบ และไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ กลับกลายเป็นว่าโรงเรียนต้องรับภาระเองเกือบทุกด้านแม้ว่ากฎหมายการศึกษาหรือรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมาตรา ๘๐ (๔) ที่ระบุไว้ว่า “ส่งเสริม สนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ปลูกจิตสำนึก และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น” ในความเป็นจริงไม่ได้เป็นอย่างนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๔๐๔ แห่งทั่วประเทศ ยังถูกทอดทิ้ง ที่ดำรงอยู่ได้ไม่ใช่รัฐให้การสนับสนุน แต่เป็นพุทธศาสนิกชนโดยการแนะนำให้เกิดศรัทธาของพระสงฆ์ระดับผู้บริหาร ระดมทุนก่อตั้งกองทุนมูลนิธิเพื่อนำดอกผลมาใช้ในกิจการของโรงเรียนและของวัด”^{๒๒} สภาพปัจจุบัน ของงานทั่วไป ยกเว้นงานด้านการก่อสร้างโรงเรียนไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำที่ทำหน้าที่เฉพาะ เพราะหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงตลอด ทั้งงานทะเบียนและงานสารบัญ หรืองานอื่น ๆ คือ “โรงเรียนพยายามสร้างบุคคลแต่ละด้านให้มีความเชี่ยวชาญและปฏิบัติงานได้จริงสมบูรณ์แบบ และมีศักยภาพแต่ติดขัดเรื่องอัตราค่าจ้างบ้าง เรื่องสถานภาพสุดท้ายก็ออกไปเมื่อได้งานที่ดีกว่าที่อยู่ปัจจุบัน คือ ผู้ทำหน้าที่ด้วยเมตตาจิตและสำนึกในความเป็นชาวพุทธที่ต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จึงอยู่กับโรงเรียนและช่วยเหลืออย่างเสียสละตลอดมา”^{๒๓} สำหรับงานด้านการก่อสร้างทั้งอาคารเรียน และอาคารสำนักงานปัจจุบัน โรงเรียนมัธยมกลาวาสวิทยาลัย ไม่อาจทำ

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระพนนธิ์ เสียเจ้า, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระมงคลรัตน์ เสียม่วย, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ได้โดยประการทั้งปวงเพราะพื้นที่จำกัด ความเจริญทุก ๆ ด้านทางสังคมส่งผลให้ชุมชนเกิดความแออัด และไม่มีพื้นที่ที่จะขยายได้ โดยใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด สภาพปัญหาของโรงเรียนมัธยมกรมฉลาสาวิทยาลัย การบริหารงานทั่วไป สภาพปัญหางานทั่วไปของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำหรับโรงเรียนมัธยมกรมฉลาสาวิทยาลัยการบริหารงานทั่วไปที่ครอบคลุมเกี่ยวกับงานการจัดระบบการบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการบริหารการศึกษาทุกรูปแบบมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมส่งเสริมในการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล “สภาพปัญหางานด้านนี้ของโรงเรียนมัธยมกรมฉลาสาวิทยาลัย เป็นที่ยอมรับว่าไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนี้ ๑) การขยายพื้นที่เพราะจำกัดด้านความเจริญของสังคมและชุมชน ๒) พื้นที่ใกล้เคียงพยายามพัฒนาปรับปรุงจนส่งผลกระทบต่อวัดและโรงเรียน ๓) งบประมาณที่รัฐจัดให้เป็นรายหัว ไม่อำนวยความสะดวกการขยายพื้นที่และส่งเสริมคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพสังคม^{๒๔}

สรุปว่าสภาพเกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป ซึ่งครอบคลุมหลายๆ งานเช่นการก่อสร้าง การต่อเติมอาคารหรือห้องเรียนตลอดถึงงานจัดซื้อจัดจ้างทุกประเภท ประสบปัญหาที่คล้าย ๆ กับโรงเรียนปริยัติธรรมทุกโรงเรียนและทุกพื้นที่ ปัจจัยหลักอยู่ที่งบประมาณและระบบการบริหารจัดการที่รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนด ให้งบแต่ให้ไม่พอ ไม่สอดคล้อง กับสภาพความจริงของบริบทกฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติไม่ชัดเจน คนที่รู้ปัญหาไม่ได้เข้ามา แก้ปัญหาคคนที่มีส่วนในการแก้กลับไม่รู้ปัญหาที่แท้จริง การพัฒนาส่วนอื่น ๆ ทำได้เข้าและไม่ต่อเนื่อง หากต้องการให้งานเดินหน้าอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ วัดและผู้บริหารวัด คือ เจ้าอาวาสต้องจัดการหาทุนเอง

๒.๑.๕ สรุปการศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา

จากการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิโรงเรียนมัธยมกรมฉลาสาวิทยาลัย ได้ใช้หลักการวิเคราะห์ ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ซึ่งสามารถทำให้ผู้บริหารรู้ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน มองเห็นโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ได้วิเคราะห์ออกมาดังนี้

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระมงคลรัตน์ เสียมุย, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ปัจจัยภายในจุดแข็ง ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) โรงเรียนมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยคอยให้บริการแก่ผู้เรียนและชุมชน เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ และห้องสมาร์ทคลาสรูม ที่ผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตได้ ห้องชาวด์แล็บ ห้องบันทึกเสียง ห้องสมุด และห้องประชุมใหญ่ (๒) จัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบตามหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และมีหลักสูตรภาษาจีนเป็นวิชาเพิ่มเติมของโรงเรียน จึงทำให้นักเรียนมีคุณภาพและประสิทธิภาพสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ อย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างดี (๓) ผู้เรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ถึง ๖ สามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา (๔) ส่งเสริมให้ผู้เรียนและบุคคลของสถานศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการทั้งในและนอกสถานศึกษา ส่งครูเข้าอบรมตลอด (๕) โรงเรียนสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาส ชุมชน และสังคมไทย ๒) การบริหารงานงบประมาณ (๑) มีอาคารเรียนที่มั่นคงถาวร ใช้พื้นที่สำหรับเป็นที่พักและห้องเรียนได้อย่างดี มีโรงอาหาร ห้องประชุมที่มีขนาดเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ของสถานศึกษา และมีสถานที่สำหรับจอดรถภายในวัด (๒) การคมนาคมสะดวก มีรถประจำทางผ่านและเป็นโรงเรียนซึ่งอยู่ใจกลางเมืองกรุงเทพมหานคร อยู่ในย่านชุมชนคนจีนที่เจริญ ส่วนมากนักเรียนจะเป็นนักเรียนที่กินนอนในวัดโรงเรียนนั้น ๆ จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการเดินทาง (๓) การบริหารงานบุคคล (๑) บุคคลที่ทำหน้าที่ครู และเจ้าหน้าที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ ๘๐ ส่งผลให้ผู้เรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาไปแล้ว เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะด้านความรู้ ความประพฤติ ความซื่อสัตย์สุจริต และความกตัญญูทดแทน (๒) โรงเรียนให้การสนับสนุนแก่ผู้เรียน เรียนฟรี พร้อมทั้งค่าอาหารมื้อเช้ามื้อกลางวัน และที่พัก โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๖ และมีทุนการศึกษาเรียนในระดับปริญญาตรี โท เอก (๓) ส่งเสริมและสนับสนุนบุคคล และผู้เรียนได้รับการพัฒนาในด้านความรู้และวิชาการในด้านต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา (๔) ด้านกิจการนักเรียน ผู้เรียนได้รับการอนุเคราะห์ด้านทุนการศึกษา เพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ๔) การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนยังไม่อาจกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้อย่างชัดเจน แม้มีก็อาจทำได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพราะขาดทั้งงบประมาณและบุคคลที่มีคุณภาพคอยสนับสนุน

ปัจจัยภายในจุดอ่อน ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กัน ทำให้มีพื้นฐานด้านความรู้แตกต่างกัน จึงต้องมีการปรับความรู้ขึ้นพื้นฐานใหม่ในหลาย ๆ วิชาจึงส่งผลกระทบทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน (๒) ครูมีแผนการสอนที่ยังไม่สมบูรณ์ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการปรับปรุง เพิ่มขึ้นอีกเพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (๓) มีการนิเทศการประชุม แต่การติดตามผลประเมินผลยังไม่ต่อเนื่อง เช่น ต้องมีการวิเคราะห์และแก้ไขด้วยระบบการบริหารจัดการแบบวงจร ๒) การบริหารงานงบประมาณ มีจำกัด ไม่เพียงพอในการขยายสถานที่โรงเรียน และการจัดซื้อจัดจ้าง เกี่ยวกับงานด้านพัสดุครุภัณฑ์เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน ๓) การบริหารงานบุคคล ขาดแคลนผู้สอนที่ตรงกับสาขาวิชาที่จบมา ครูผู้สอนบางท่านยังไม่ได้รับ

การพัฒนาในวิชาที่สอนโดยเข้ารับการอบรมหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป การร่วมกิจกรรมระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่ม หรือกับโรงเรียนอื่นยังมีน้อย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้อย

ปัจจัยภายนอกโอกาส ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ส่งเสริมผู้เรียนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดี ผู้ที่เรียนจบหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ถึง ๖ แล้วสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทั่วไปได้ (๒) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเปิดโอกาสให้จัดการศึกษาได้ตามความต้องการของสถานศึกษาโดยให้เพิ่มเนื้อหาตามความต้องการของท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษา (๓) ผู้ปกครองมีค่านิยมสนับสนุนบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงยิ่งขึ้น ๒) การบริหารงานงบประมาณ (๑) โรงเรียนตั้งอยู่ในย่านชุมชนมีรถประจำทางผ่าน การคมนาคมสะดวก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ตามความต้องการ จึงไม่มีความจำเป็นในการจัดหายานพาหนะในการรับส่งนักเรียน (๒) สถานศึกษาตั้งอยู่ในชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ที่มีฐานะดีทำให้พุทธศาสนิกชนมาสนับสนุนด้านการศึกษาและกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวก และโรงเรียนมีแหล่งทุนในการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนเพียงพอ ๓) การบริหารงานบุคคล (๑) เทคโนโลยีสารสนเทศเปิดโอกาสให้บุคลากรของสถานศึกษา สามารถค้นคว้าหา ความรู้ได้ตามความต้องการของตนเองและสถานศึกษา (๒) การศึกษาระบบใหม่สนับสนุนให้ผู้สอนต้องมีการนิเทศวิชาชีพครู หรือเข้าอบรมตามสาขาวิชาที่สอน เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สอน และประสิทธิภาพของการสอน ๔) การบริหารงานทั่วไป (๑) สถานศึกษาอยู่ในชุมชนที่เป็นแหล่งการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ตามความต้องการ (๒) โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา และสถานศึกษาเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน (๓) โรงเรียนพัฒนาสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต อีเมล เว็บไซต์ต่าง ๆ เปิดโอกาสให้มีการค้นคว้าหาความรู้ติดต่อสื่อสารและเป็นแหล่งการเรียนรู้ของผู้เรียน

ปัจจัยภายนอกอุปสรรค (Threats) ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) สภาพเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอนของประเทศ ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของการศึกษา พร้อมทั้งปัญหาเรื่องเด็กเข้ามาบวชเรียนจำนวนน้อยลงทุกปี (๒) การขยายโอกาสทางการศึกษาของภาครัฐ ทำให้เยาวชนที่จะบวชเรียนลด จำนวนลงพร้อมทั้งเด็กที่เรียนในโรงเรียนของภาครัฐไม่ค่อยเห็นคุณค่าของคุณธรรม ซึ่งผู้ที่จะเป็นคนดีของสังคมได้ก็ต้องมีคุณธรรม (๓) สภาพสังคมในปัจจุบันมีผลต่อค่านิยมในการบวชเรียนของเยาวชนลดลง และการเข้าถึงคุณธรรมของเยาวชนก็น้อยลงไปตามกัน ๒) การบริหารงานงบประมาณ การพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่และอุปกรณ์ทางการศึกษาในปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายสูง โรงเรียนได้รับงบประมาณจำกัด และที่ดินมีราคาสูง ทำให้การขยายพื้นที่การใช้สอยเป็นไปได้ยาก ส่วนการบริหารงานงบประมาณยังต้องให้วัดช่วยเป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารต่าง ๆ เช่น ค่าจ้างครู อุปกรณ์การเรียน เป็นต้น ๓) การบริหารงานบุคคล (๑) การจัดสรรงบประมาณที่มีในปัจจุบันมีจำกัดทำให้

ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาบุคคล บางโรงเรียนไม่มีเงินจ้างครูมาสอนก็ต้องให้ทางวัดช่วยเหลือทาง
การบริหารงานงบประมาณ (๒) การแข่งขันในการสรรหาบุคคลในปัจจุบันมีสูงจึงเป็นอุปสรรคใน
การสรรหาบุคคลในสถานศึกษาส่วนมากครูที่มาสอนนักเรียนสามเณรเป็นครูที่จบใหม่และกำลัง
จะสอบบรรจุราชการต่อไป เมื่อสอบติดก็จะลาออกจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
๔) การบริหารงานทั่วไป (๑) การนำเสนอข่าวสารในด้านลบที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ที่เสนออย่างขาด
วิจลณญาณ ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทำให้มีแต่ภาพไม่ดีที่
ออกไปนำเสนอในข่าวในทุก ๆ ด้าน (๒) ภาระหน้าที่ของประชาชนในปัจจุบันมีมากไม่อำนวยต่อการ
ร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนทำให้ชุมชนไม่เห็นคุณค่าของนักเรียนสามเณร

๒.๒ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย

โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย ได้ตั้งอยู่ที่วัดโพธิ์ตรัชาธรรม ได้ถือกำเนิดก่อสร้างโดยการนำของ พระมหาคณาจารย์จันทรรณวิตร (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) อดีตเจ้าคณะใหญ่สงฆ์จันทรรณ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ในเนื้อที่ซึ่ง คุณวิท-คุณอารีย์ ประสารพานิช เป็นผู้ถวายส่วนหนึ่งและอีกส่วนหนึ่งซื้อด้วยเงินบรรดาสาธุชน นับตั้งแต่ก่อสร้างแล้วเสร็จได้มีการก่อตั้งผู้รักษาการเจ้าอาวาสเพื่อมาปกครองและดูแลวัดมาทั้งสิ้น ๓ องค์ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มจากพระมหาคณาจารย์จันทรรณวิตร (โพธิ์แจ่มมหาเถระ) เป็นองค์แรก องค์ต่อมา คือ พระคณาจารย์จันทรรณปัญญจริยาภรณ์ อดีตรองเจ้าคณะจันทรรณ อดีตเจ้าอาวาสวัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) กรุงเทพมหานคร และพระอาจารย์จันทรรณรสจันทรรณ (เย็นเกา) เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ซึ่งเป็นผู้คิดริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนสำหรับพระภิกษุสามเณร ภายในวัดโดยใช้ชื่อว่า “โรงเรียนวัดโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย” มูลเหตุการณจัดตั้งโรงเรียนเนื่องด้วยพระเดชพระคุณท่านเจ้าอาวาส ท่านเป็นผู้มีจิตเมตตาธรรมบารมีสูงประกอบกับการที่ท่านได้เล็งเห็นปัญหาสังคมของไทยในอนาคต อันจะเกิดจากการที่เยาวชนของชาติขาดความรู้ความสามารถท่านจึงเริ่มจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กยากจนขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษาและผู้ด้อยโอกาสให้มีโอกาสได้รับการศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑-ม.๓) อีกทั้งยังช่วยอบรมบ่มนิสัยให้เขาเหล่านั้นเป็นคนดีของบิดา-มารดา และเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งจะสามารถช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ได้มากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาอื่น ๆ ขนาดและที่ตั้งครั้งแรก โรงเรียนวัดโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย ตั้งอยู่ ณ วัดโพธิ์ตรัชาธรรม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยมีเนื้อที่ทั้งหมด (รวมทั้งวัดด้วย) ประมาณ ๑ ไร่ ๒ งาน ซึ่งมีขนาดเล็กเกินไปไม่เพียงพอสำหรับพระภิกษุสามเณร ซึ่งมีอยู่ประมาณ ๘๐ รูป และจะเพิ่มขึ้นอีกทุก ๆ ปี สถานที่ตั้งแห่งใหม่ ณ สำนักสงฆ์โพธิ์ถาวรราม เลขที่ ๗๖/๒ หมู่ ๗ ตำบลสุรศักดิ์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ตรงข้ามหมู่บ้านอัมพรเพชร จำนวน ๑๔ ไร่ ๒ งาน ใช้งบประมาณซื้อที่ดินประมาณ ๑๗ ล้านบาทเศษ และจัดสร้างอาคารเรียน ๑ อาคาร จำนวน ๕ ชั้น ค่าก่อสร้างประมาณ ๓๐ ล้านบาทเศษ และหอฉัน ๑ หลัง ค่าก่อสร้างประมาณ ๒ ล้านบาท กับบ้านพักครู ๑ หลัง ๑๐ ห้อง ค่าก่อสร้างโดยประมาณ ๒ ล้านบาท ซึ่งได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์แล้วในวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๔๔ โดยมีพระมหาคณาจารย์จันทรรณวิตร (เย็นเต็ก) เจ้าคณะใหญ่จันทรรณ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์แมนคุณาราม กรุงเทพมหานคร ประธานวางศิลาฤกษ์ โรงเรียนวัดโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย เริ่มเปิดการศึกษาและดำเนินการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรับนักเรียนที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ขึ้นไปเข้ามาทำการบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อศึกษาต่อ ซึ่งแรกเริ่มนั้นสถานที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนเป็นวัดที่ชื่อว่า “วัดโพธิ์ตรัชาธรรม” หรือ โพงเต็กยี่ ซึ่งจะกล่าวในช่วงต่อไป

เริ่มต้นจากวัดโพธิ์ตัดาราม พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้มีการสร้างวัดโพธิ์ตัดาราม โดยมีพระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นเจ้าคณะใหญ่จีนนิกายแห่งประเทศไทย สถานภาพภายในวัดโพธิ์ตัดารามประกอบด้วยอาคารวิหารอวโลกิเตศวร หรือรู้จักกันทั่วไป คือ เจ้าแม่กวนอิม (อยู่ทางด้านหลังโบสถ์) พระอุโบสถ (อยู่ทางส่วนกลางของวัด) วิหารท้าวจตุโลกบาล (อยู่ด้านหน้าโบสถ์) และกุฏิชั้นเดียวสองแถว ซึ่งอยู่ทางด้านข้างของโบสถ์ทั้งสองข้าง ขณะนั้นมีพระภิกษุจำพรรษาเพียง ๑ รูป

พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้ประกาศให้หลวงจีนธรรมนันท์จีนประพันธ์ (เย็นเขียว) รักษาการเจ้าอาวาส ซึ่งขณะนั้น มีพระภิกษุและสามเณรจำพรรษารวม ๒๔ รูป

พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้มีการสร้างกุฏิเพิ่มเติมจากเดิม ๑ ชั้น ทางด้านข้างพระอุโบสถให้เป็นสองชั้นทั้งสองข้าง ขณะเดียวกันได้มีคำสั่งให้ย้ายพระอาจารย์จีนธรรมรสจีนศาสน์มาช่วยงาน ณ วัดโพธิ์ตัดาราม ซึ่งประกอบด้วยสงฆ์จีน ๒ รูป สามเณร ๖ รูป จำพรรษาอยู่ พ.ศ. ๒๕๔๐ พระอาจารย์จีนธรรมรสจีนศาสน์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ตัดาราม และในขณะเดียวกัน พระอาจารย์จีนธรรมรสจีนศาสน์ได้ทำการขอตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต่อกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเปิดรับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อบวชเรียน ซึ่งในขณะนั้นมีนักเรียนมาบรรพชาทั้งหมด ๒๘ รูป ซึ่งได้เข้ามาศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งในขณะนั้นทางวัดได้ขอใช้ชื่อ “วัดเนินบุญญาราม” มาเป็นชื่อโรงเรียนชั่วคราว

พ.ศ. ๒๕๔๑ การเรียนการสอนประกอบด้วยวิชา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาจีน สุขศึกษา และวิชาธรรมะ ซึ่งเป็นวิชาหลักของการศึกษา และมีอาจารย์เข้ามาทำการสอนรวม ๑๐ ท่าน ซึ่งวิชาภาษาจีนนั้นเจ้าอาวาสเป็นผู้สอนเอง ส่วนวิชาธรรมะนั้นจะมีพระสงฆ์ไทยมาทำการสอนให้ และได้มีการจัดการสอบนักธรรมตรี ขึ้นครั้งแรกซึ่งมีสามเณรทั้งหมด ๒๘ รูป และได้เข้ามาทำการสอบทั้งหมด สถานที่ใช้ในการเรียนการสอนคือ สามเณรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เรียนที่ “วิหารอวโลกิเตศวร” ชั้น ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เรียนที่ วิหารบูรพาจารย์ชั้นล่าง หรือที่เรียกว่า “โจวซือ” ส่วนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เรียนใกล้กุฏิด้านข้างของวิหารบูรพาจารย์ ในปีเดียวกันนี้ทางวัดโพธิ์ตัดารามได้ดำเนินการซื้อที่ดินใหม่ ขึ้นบนเนื้อที่ ๑๔ ไร่กว่า ติดถนนสายศรีราชาและสาย ๓๓๑

พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้แต่งตั้งพระอาจารย์จีนธรรมรสจีนศาสน์เป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ตัดาราม วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้รับชื่อโรงเรียนจากกระทรวงศึกษาธิการ มีชื่อว่า “โรงเรียนวัดโพธิ์ตัดาราชวิทยาลัย” แต่ยังไม่มีการโอนใช้ชื่อนี้ ซึ่งยังคงใช้ชื่อโรงเรียน “วัดเนินบุญญาราม” อยู่ ณ วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้มีการวางศิลาฤกษ์ โดยเจ้าคณะใหญ่สงฆ์จีนนิกาย เป็นประธานใหญ่ ณ พื้นที่ทำการซื้อใหม่ เพื่อสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ของวัดโพธิ์ตัดาราม

พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้ประกาศใช้ชื่อ “โรงเรียนวัดโพธิ์ทตราวิทยาลัย” แทนชื่อเดิม คือ “โรงเรียนวัดเนินบุญญาราม” และได้ดำเนินการสอนตามปกติ ในช่วงนี้ได้ทำการโอนชื่อสามเณรจาก วัดเนินบุญญารามมาอยู่ในความปกครองของ “โรงเรียนวัดโพธิ์ทตราวิทยาลัย” ภายใต้ความควบคุม ของพระอาจารย์จันทรรณรสังฆาสน์ และในด้านการก่อสร้างโรงเรียนใหม่นั้น ได้มีการลงเสาเข็ม โดยมีนายกเทศมนตรีเมืองศรีราชา นายฉัตรชัย ทิมกระจำ เป็นประธานในการจัดงาน เพื่อสร้าง โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น รายได้ทั้งหมดที่นำมาสร้างโรงเรียน ได้มาจากผู้มีจิต ศรัทธา โดยการร่วมทำบุญจากผ้าป่ากฐินสามัคคี ส่วนเงินสนับสนุนที่ทางวัดได้ขอจากรัฐบาลนั้น ได้ดำเนินการขอไปแล้วแต่ไม่ได้รับการตอบรับ

พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา หอฉัน และบ้านพักครูขึ้นอย่างเร่งด่วน เพื่อรองรับนักเรียนที่จะจบการศึกษา ชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๖ เข้ามาศึกษาต่อ ตามเจตนารมณ์ของพระอาจารย์จันทรรณรสังฆาสน์เพื่อให้เด็กนักเรียนที่ขาด ทุนทรัพย์ได้เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรได้มีที่ศึกษาต่อ ทางโรงเรียนวัดโพธิ์ทตราวิทยาลัยก็จะได้ ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทั้งทางโลก และทางธรรม ให้เยาวชนที่สนใจจะศึกษาต่อในด้านนี้ เพื่อให้เด็ก ทุกคนมีอนาคตที่ดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันนี้ได้รวมทั้งเมื่อจบการศึกษาแล้วจะได้ ช่วยกันพัฒนาประเทศชาติให้เจริญต่อไป

๑. ที่ตั้งโรงเรียน สิ่งอำนวยความสะดวกภายในและภายนอกโรงเรียน รวมถึงชุมชน ใกล้เคียง ปัจจุบัน ได้เปิดรับสมัครเยาวชนเข้ามาศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ บนเนื้อที่ ๑๔ ไร่ ๓ งาน ตั้งอยู่ติดถนนใหญ่สาย ๓๓๑ เขตการศึกษากลุ่มที่ ๑๓ ในสังกัดกลุ่มโรงเรียนจินนิกาย

๒. ปรัชญาโรงเรียน นตฺถิ ปญฺญา สมาอาภา หมายความว่า แสงสว่าง เสมอด้วย ปัญญาไม่มี

๓. วิสัยทัศน์โรงเรียน มุ่งพัฒนาส่งเสริมศาสนทายาทให้มีคุณธรรมและมีคุณภาพ สามารถประยุกต์หลักธรรมนำองค์ความรู้มาใช้ดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขและมีคุณค่าใน สังคม

ภาพที่ ๒.๖ อาคารเรียนโรงเรียนโพธิ์ตรารวิทยาลัย

๔. เป้าหมายโรงเรียน

- ๑) เพื่อให้เป็นสนามแข่งการอภิบาลและเผยแผ่ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
- ๒) เพื่อให้ตอบสนองด้านการศึกษา
- ๓) เพื่อให้สามเณรนักเรียนเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความรู้และคุณธรรมอันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเองและสังคมต่อไปในอนาคต
- ๔) เพื่อปลูกฝังให้สามเณรนักเรียนมีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ
- ๕) เพื่อเป็นแหล่งวิทยาการและการให้บริการแก่ชุมชน

๕. อัตลักษณ์โรงเรียน

คุณธรรมเป็นเลิศ ประเสริฐน้ำใจ วินัยจันทิกาย สืบสายศาสนทายาท

๖. กฎระเบียบสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนวัดโพธิ์ตรารวิทยาลัย

- ๑) สามเณรควรสำรวมกาย วาจา ใจ และประพฤติตนให้เหมาะสมกับเพศบรรพชิต
- ๒) สามเณรต้องไม่ออกไปนอกบริเวณโรงเรียนก่อนได้รับอนุญาต หากมีความจำเป็นจะต้องเขียนใบขออนุญาต (หากออกไปโดยไม่ได้รับอนุญาต ทางโรงเรียนจะไม่รับผิดชอบในความปลอดภัย)

๓) ห้ามสามเณรมีเครื่องดนตรีหรือโทรศัพท์ เครื่องมือสื่อสารทุกชนิด (ในกรณีที่ ยึดได้ทางโรงเรียนไม่คืนเด็ดขาด)

๔) ห้ามสามเณรเจาะหู ทำการสัก สวมใส่เครื่องประดับทุกชนิด และพกพาอาวุธ หรือของมีคม (ในกรณีที่พกพาอาวุธ หรือมีไว้ในครอบครองทางโรงเรียนจะส่งดำเนินคดีตามกฎหมายทันที)

๕) ห้ามสามเณรทิ้งขยะลงพื้น รักษาความสะอาด ไม่ทำลายทรัพย์สินของทาง โรงเรียน หรือของผู้อื่น หากสามเณรทำลายทรัพย์สินของทางโรงเรียน นักเรียนต้องรับผิดชอบเป็น ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซม หรือจัดซื้อใหม่

๖) ห้ามสามเณรก่อการทะเลาะวิวาท หรือทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ

๗) ห้ามสามเณรสูบบุหรี่ และสิ่งเสพติดทุกชนิด

๘) ห้ามสามเณรเล่นการพนัน และลักขโมยของผู้อื่น

๙) ห้ามสามเณรไว้เล็บยาว ส่วนของมีราคา ถ้านำมาแล้วเกิดสูญหาย ทางโรงเรียน ไม่รับผิดชอบ

๑๐) สามเณรต้องให้ความเคารพพระผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ ด้วยกิริยาอันสุภาพ อ่อนน้อมเสมอ

๑๑) เมื่อสามเณรได้ยินสัญญานเข้าเรียนครั้งแรก นักเรียนต้องเลิกเล่นทันที จัดทำธุระให้เสร็จแล้วเตรียมตัวเข้าแถว เมื่อสัญญานครั้งที่สองดังขึ้น นักเรียนต้องเจีบ และรีบเข้า แถวขึ้นห้องเรียนอย่างเรียบร้อยและตั้งใจเรียน

๑๒) ถ้าสามเณรไม่ประพฤติตามข้อต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้น ข้อสำคัญ ๆ บางข้อ ผู้ใหญ่ทางโรงเรียนมีสิทธิที่จะจัดการตามสมควร ถึงกับเชิญให้ออกจากโรงเรียนได้^{๒๕}

๒.๒.๑ การบริหารงานวิชาการ

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย การบริหารงานวิชาการโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย นับจากการก่อตั้ง ผ่านสภาพการต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่องและทุก ๆ ด้าน “สภาพปัจจุบัน การบริหารงานวิชาการ เกือบทุกโรงเรียนจะพบเจอสภาพปัญหาล้ำๆ กัน คือ ตัวครูผู้สอนที่ไม่มีความต่อเนื่อง เพราะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนตลอดภาคการศึกษา วิชาที่พบเจอมากที่สุด คือ วิชาภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เพราะเป็นวิชาหลักในกลุ่มสาระวิชา ๘ กลุ่มสาระวิชา”^{๒๖}

^{๒๕} โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย, รายงานการประเมินตนเอง (SAR), ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระณอม จรณสมปนโน, รักษาการแทนผู้อำนวยการ โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ประเด็นหลักที่โรงเรียนประสบอยู่อย่างต่อเนื่อง คือ งานธุรการ งานทะเบียน งานส่งเสริมวิชาการ ยังไม่มีความเป็นระบบที่ถูกต้อง^{๒๗}

สภาพปัญหาของโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา “โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย” เป็นโรงเรียนสังกัดกลุ่มที่ ๑๓ มีโรงเรียนในกลุ่มเดียวกัน อีก ๒ โรงเรียน คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดหมื่นพุทธวิทยา ตั้งอยู่ ณ วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย และโรงเรียนมังกรกลาวาวิทยาลัย^{๒๘} ตั้งอยู่ ณ วัดมังกรกลาวาส หรือ วัดเล่งเน่ยยี่ เป็นวัดในสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย ถนนเจริญกรุง ซอยเจริญกรุง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร การบริหารจัดการ โดยคณะสงฆ์มหานิกายจีนนิกายแห่งประเทศไทย สภาพปัญหาที่โรงเรียนได้รับในภาพรวมเป็นโรงเรียนที่มีสถานที่เพียงพอต่อนักเรียน และมีการบริหารงานวิชาการไม่ต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ คือ^{๒๙} “โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา “โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย” เป็นเสมือน โรงเรียนการกุศลของวัด บุคคลเป็นเสมือนลูกจ้างของวัดทุกอย่างต้องวางตน หมายความว่า เป็นลูกจ้างที่ได้รับเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นบางส่วน ส่วนที่ขาดทางวัดเป็นผู้จ่าย และกำหนดให้ได้ว่าทำงานให้วัดการเสียสละต้องมาก่อนผลตอบแทนไม่ต้องหวังให้สูงมาก เพราะครูที่มาเป็นครูสอนที่โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัยเป็นผู้สอนด้วยจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูและผลตอบแทนได้เท่าไรก็เท่านั้น ทำจิตให้เป็นกุศล ต้องเสียสละเพื่อส่วนรวมและอยู่อย่างพอเพียง”^{๓๐} งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับสถานศึกษาและผู้บริหาร เพราะเป็นงานที่จะต้องปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน เพราะขาดบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญความสามารถ และยังหวังพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จความสามารถของการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา หรือโรงเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพที่สุด^{๓๑} เพราะเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาทุกแห่ง คือ “การให้ความรู้ทางการบริหารงานวิชาการแก่ผู้เรียน

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระนคร สุกุล, ผู้ช่วยผู้อำนวยการ โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายพรชัย นามหมื่นไวย, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายชวลิต พลายนาม, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระณอม จรณสมปนโน, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ แสงเดือน ชัยศิริศักดิ์, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

การบริหารงานวิชาการประกอบด้วยงานหลายอย่าง สิ่งสำคัญของงานการบริหารงานวิชาการ คือ หลักสูตรเป็นตัวกำกับงานการบริหารงานวิชาการ และยังมีหลักสูตรปรับใหม่วิชาคอมพิวเตอร์ ม.๑ และ ม.๔ ยังไม่มีการปรับให้ตรงตามหลักสูตรเพราะยังขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำว่าจะส่งครูฝ่ายวิชาการไปอบรมอย่างไร ในการนำไปใช้ในแต่ละสถานศึกษาจึงแตกต่างกันไป การจัดการศึกษาจึงขึ้นกับปัจจัยหลายอย่าง”^{๓๒} ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนโพธิ์ตรุวิทยาลัย ในภาพรวม คือ “ความพร้อมของทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้สอนและผู้เรียน มีความสอดคล้องที่ไม่เท่าเทียมกัน ผู้เรียนมาจากครอบครัวที่แตกต่างกันมาก และยังมีนักเรียนบนดอยมาเรียนอีกด้วย เป็นปัญหาเรื่องบัตรประชาชนไม่มีทั้งด้านเชื้อชาติและภาษา นักเรียนหลายคนมีวุฒิภาวะ และจบการศึกษาภาคบังคับมา แต่เมื่อมาเรียนกับทางโรงเรียนกลับปรับตัวไม่ได้ มีสาเหตุหลากหลายปัจจัย เช่น ทนต่อสภาพแวดล้อมไม่ได้ ไม่มีความอดทนเพียงพอ เลิกเรียนกลางคัน และลาออก ประเด็นต่อมา คือ นักเรียนเขียนอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ แต่มีความตั้งใจสูง และจริงจังในการเรียน โรงเรียนต้องปรับเวลาเพื่อสอนพื้นฐานทางภาษาไทยทั้งการเขียนและการอ่าน นี่คือสภาพปัญหาที่โรงเรียนพบ และเผชิญอยู่อย่างต่อเนื่อง”^{๓๓}

งานการบริหารงานวิชาการที่มีปัญหา คือ “งานทะเบียนนักเรียน เกิดจากครูมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในการสร้างแบบทดสอบ ขาดบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญด้วยการวิจัยในชั้นเรียน ขาดการวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผล และครูไม่ใช้การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง สืบเนื่องจากความไม่ต่อเนื่องของครูส่วนหนึ่ง และการทำหน้าที่หลายอย่างในขณะเดียวกัน เพราะเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ”^{๓๔} การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ มีปัญหาเกิดจาก “ระบบงานมีความคล่องตัวน้อย มีการทำงานที่เป็นระบบไม่สอดคล้องกัน ไม่มีการนำระบบสารสนเทศเข้ามาใช้ในระบบงานทะเบียน อันเป็นเป้าหมายของระบบงานใหม่ ๆ กลุ่มผู้บริหารกับเจ้าหน้าที่ทำงานขาดการประสานงานให้เป็นระบบ งบประมาณที่หน่วยงานรัฐจัดให้ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ”^{๓๕} “โครงสร้างการบริหารงานวิชาการผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการฝ่ายวิชาการงานหลักสูตรมีส่วนในการจัดการเรียนการสอนงานนิเทศสอนงานทะเบียนวัดผล งานข้อสอบ งานวิจัยในชั้นเรียน งานห้องสมุดและศูนย์การเรียนรู้ ไม่มีการประสานงานอย่างเป็นระบบ ทุกคนทำงานอย่างมีเงื่อนไข หรือทำตามหน้าที่ให้งานผ่านไปแต่ละวันเท่านั้น เนื่องจากทุกคนไม่มีความมั่นคงในวิชาชีพค่าครองชีพไม่เพียงพอ ต้องดิ้นรนเพื่ออยู่รอด งานใน

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระนคร สุกุล, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายพรชัย นามหมื่นไวย, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางสาวแสงเดือน ชัยศิริศักดิ์, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายชวลิต พลายนาม, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

หน้าที่จึงลดความเข้มข้นลง เพราะทุกคนอยู่ในฐานะ ลูกจ้างวัดมากกว่าที่จะเป็นพนักงานองค์กรของรัฐ” แต่ทางวัดยังมีประกันสังคมให้กับครูทุกท่าน เวลาป่วยก็สามารถเบิกจ่ายได้ตามระบบ^{๓๖}

โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย นับจากการก่อตั้ง ผ่านสภาพการต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง และทุก ๆ ด้าน “สภาพปัจจุบัน การบริหารงานวิชาการ เกือบทุกโรงเรียนจะพบเจอสภาพปัญหา คล้าย ๆ กัน คือ ยังขาดบุคคลที่เชี่ยวชาญ บุคคลยังขาดความรู้ในเรื่องหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรยังไม่ชัดเจน วิชาการเรียนมากเกินไป เวลาเรียนสามแฉลบไม่เพียงพอ^{๓๗} ขาดการต่อเนื่องในการอบรม บุคคล มีวิชาเพิ่มเติมของคณะสงฆ์มากเกินไป เวลาเรียนไม่เพียงพอ กิจกรรมทางวัดมีบ่อขาด เครื่องมือที่ทันสมัย นักเรียนอ่านและเขียนไม่ออก บุคคลไม่มีความเชี่ยวชาญในงานประเมิน บุคคล ความรู้ไม่ตรงสาย ปัญหาเรื่องนักเรียนติด ๐, ติด ๓ บุคคลยังขาดความรู้การวิจัย บุคคลไม่ตรงสาย ความรู้ ขาดผู้เชี่ยวชาญแนะนำ ยังขาดความรู้ในเรื่องระบบประกันคุณภาพบุคคล ความรู้ไม่ตรงสาย ขาดผู้เชี่ยวชาญในการแนะนำประกันคุณภาพ ประกันคุณภาพในเรื่องผู้เรียนยังไม่ต่อเนื่อง ยังไม่มีระบบประกันภายในแบบเป็นส่วนกลาง สื่อเทคโนโลยีในการสอนไม่เพียงพอ ยังขาดการพัฒนาสื่อเพื่อการสอนในรายวิชานั้น ๆ บุคคลยังต้องปรับความรู้แบบเก่า มาบูรณาการกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ขาดผู้เชี่ยวชาญในการแนะนำ งบประมาณในการจัดซื้อสื่อไม่เพียงพอ

สรุปว่า สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับงานการบริหารงานวิชาการที่ต้องรับภาระอยู่ คือ วิชาที่สอนเกินกว่าที่นักเรียนจะรับไหว ทั้งวิชาบังคับใน ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ มีวิชาภาษาจีน และวิชาเสริมบังคับแก่นักธรรมและบาลีตามนโยบายของคณะสงฆ์จีนนิกายอีกด้วย นักเรียนต้องเรียนตามเวลาและต้องสอบผ่านทุกวิชา นักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีเวลาพักน้อยมาก เพราะเวลานักเรียนปกติต้องพัก ๘ ชั่วโมง ถึงจะเพียงพอต่อร่างกายของคน แต่ต้องเข้านอนตามกฎของวัดประมาณ ๒๒.๐๐ นาฬิกา ตื่นนอน ๐๕.๐๐ นาฬิกา ทุกวัน เพราะต้องทำกิจกรรมทางศาสนาในฐานะพระภิกษุและสามเณร คือ ทำวัตรสวดมนต์เช้า เริ่ม ๐๕.๐๐ นาฬิกา ทำวัตรสวดมนต์เย็นเริ่ม ๑๙.๐๐ นาฬิกา จึงทำให้นักเรียนพักผ่อนไม่เพียงพอ หรือแล้วแต่ว่าวัดใดจะกำหนดเวลาที่ชัดเจนและยืดหยุ่นบ้าง ตามสภาวะการณ์ สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการ เช่น งานจัดหลักสูตรให้ตรงตาม ๘ กลุ่มสาระ และวิชาเพิ่มเติมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และนโยบายคณะสงฆ์จีนนิกาย งานด้านการเรียนการสอน กิจกรรมส่งเสริมการสอนงานทะเบียน อันเป็นงานในหน้าที่ปฏิบัติโดยตรงของฝ่ายวิชาการที่รับผิดชอบด้านเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ของนักเรียนตั้งแต่การเข้าเรียนระหว่างเรียนจนถึงการออกจากโรงเรียน การปฏิบัติงาน จึงต้องมีความละเอียดถี่ถ้วน และงาน

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายไพวัลย์ เทาศิริ, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระณอม จรณสมปนโน, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ต้องเป็นระบบขั้นตอน การจัดเก็บเอกสารหลักฐาน ต้องมีความปลอดภัย ผู้ปฏิบัติงานต้องเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะการให้บริการที่ดีใช้เวลาให้การทำงานอย่างจริงจัง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครูอาจารย์ นักเรียนและผู้ปกครอง ตลอดจนมีความคิดริเริ่ม พัฒนาปรับปรุงงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้นนั้น ขาดการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ โรงเรียนพระปริยัติธรรมประสบปัญหามาโดยตลอด การบันทึกไว้ในฐานข้อมูลไม่มีการริเริ่ม สร้างฐานข้อมูลเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ส่งผลให้ระบบอื่น ๆ ในภาพรวมไม่พัฒนา

๒.๒.๒ การบริหารงานงบประมาณ

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนโพธิ์ตรัษฎวิทยาการ บริหารงานงบประมาณ เป็นเสมือนเส้นเลือดใหญ่ของการบริหารในสภาพสังคมปัจจุบันที่ใช้เงินเป็นตัวตั้งการขับเคลื่อนองค์กรทุก ๆ ด้านไม่ว่าด้านใด ล้วนต้องพึ่งเงินเป็นตัวหลักทั้งสิ้น “สภาพปัญหาของงบประมาณที่มีผลด้านการบริหาร คือ งบประมาณถือว่าโรงเรียนขาดงบประมาณ สนับสนุนการพัฒนาบุคคล อย่างเป็นระบบ และปัจจุบันใช้เงินวัดมาบริหารเป็นส่วนใหญ่เพราะว่าเงินสนับสนุนจากภาครัฐไม่เพียงพอ งบที่ได้เป็นงบอุดหนุนและเป็นงบจัดสรรแบบรายหัว ไม่ใช้งบประมาณแบบตรงทั่วไป บุคคลอยู่ในฐานะลูกจ้างวัด โดยเจ้าอาวาสต้องจัดหางบประมาณมาสมทบเพื่อให้โรงเรียนดำรงอยู่ได้อย่างเป็นระบบ”^{๓๘} งบที่ได้รับจากรัฐบาล เป็นงบอุดหนุนและถูกจัดระบบเป็นรายหัวให้กับนักเรียน แต่โรงเรียนมีจำนวนนักเรียนไม่ถึงร้อยรูปจึงทำให้งบสนับสนุนมีไม่เพียงพอและยังขาดเยอะรวมทุกอย่างทั้งค่าอาหารค่าอื่น ๆ รวมทั้งค่าตอบแทนครูและบุคคลด้านอื่น ๆ ก็รวมอยู่ในเงินก้อนนี้ ไม่ได้แยกว่าจำนวนเท่าไรในการบริหารจัดการแต่ละส่วน งบประมาณที่ทางโรงเรียนได้ ยังเป็นระบบสัดส่วนอีก “การจัดสรรงบประมาณที่ได้รับเป็นหน้าที่ของโรงเรียนว่าจะให้ครอบคลุมและสอดคล้องอย่างไร ปัญหาเกิดขึ้นเพราะบุคคลน้อย เพราะงบประมาณไม่เพียงพอ นักเรียนน้อยยังต้องพึ่งตนเองมาก เจ้าอาวาสต้องหาทุนมาสนับสนุนเพื่อเติมเต็ม โดยการบอกบุญญาติโยมที่มาทำบุญที่วัด และเงินส่วนที่ขาดให้เกิดความสมดุล”^{๓๙} สถานศึกษาทุกพื้นที่ต้องจัดสรรและบริหารจัดการอย่างเหมาะสมในทุก ๆ ส่วนให้สอดคล้องจะไม่พอ^{๔๐}

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระณอม จรณสมปนโน, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระนคร สุกุล, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายพรชัย นามหมื่นไวย, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ภาพที่ ๒.๗ อาคารเรียนโรงเรียนโพธิ์ตราราชวิทยาลัย

สภาพปัญหาของโรงเรียนโพธิ์ตราราชวิทยาลัย การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาทุกประเภทในภาพรวมรัฐได้จัดให้กับสถานศึกษานั้น ๆ เป็นรายหัวทุกพื้นที่ที่ทุกโรงเรียนส่วนมากโรงเรียนที่มีปัญหาคือโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนน้อย หรือเป็นโรงเรียนที่มีขนาดเล็กมีสถิติ และเป็นระบบ มีการเบิกจ่ายที่แน่นอน ผู้บริหารและกลุ่มคณะกรรมการสามารถจัดการได้อย่างเป็นระบบสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้น^{๔๑} รายจ่ายของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ หมายถึง รายจ่ายซึ่งกำหนดไว้สำหรับแต่ละส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจโดยเฉพาะ จำแนกออกเป็น ๕ ประเภทงบรายจ่าย ได้แก่ ๑) งบบุคคล ๒) งบดำเนินงาน ๓) งบลงทุน ๔) งบเงินอุดหนุน ๕) งบรายจ่ายอื่น งบเงินอุดหนุนมี ๒ ประเภท ได้แก่ เงินอุดหนุนทั่วไป หมายถึง เงินที่กำหนดให้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของรายการ ๒) เงินอุดหนุนเฉพาะกิจ หมายถึง เงินที่กำหนดให้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของรายการและตามรายละเอียดที่สำนักงานงบประมาณกำหนด เช่น รายการค่าครุภัณฑ์หรือค่าสิ่งก่อสร้าง รายจ่ายงบเงินอุดหนุนรายการใดจะเป็นรายจ่ายประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป “โรงเรียนพระปริยัติธรรมได้รับงบประมาณจากรัฐผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยเห็นชอบของมหาเถรสมาคม ประเภทงบอุดหนุนทั่วไป ตามรายหัว ปัญหาเกิดตามมาคือเงินงบประมาณเมื่อถัวเฉลี่ยจะได้ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียน นักเรียนมากได้มากถัวเฉลี่ยก็มากตามสัดส่วน แต่นักเรียนน้อยถัวเฉลี่ยก็น้อยตามสัดส่วน ผลที่ตามมา คือ ครูสอนในรายวิชาเฉพาะด้าน

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระนคร สุกุล, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ไม่ได้มาตรฐาน เพราะงบประมาณไม่มี ให้ครูที่มารับภาระก็ติดที่วุฒิไม่ตรงกับข้อบังคับของกระทรวง
โรงเรียนแก้ปัญหาด้วยการจ้างครูพิเศษที่มีคุณวุฒิ ตรงแต่ก็อยู่ได้ไม่นาน เพราะงบจำกัด”^{๔๒}
สภาพปัญหาการบริหารงานงบประมาณ ยังขาดบุคคลที่เชี่ยวชาญในการทำแผนงบประมาณรายปี
บุคคลยังขาดความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร ขาดการพัฒนาหลักสูตรที่ชัดเจน เช่น ภาษาจีน วิชาเรียน
ของนักเรียนมากเกินไป เวลาพักสอนไม่เพียงพอเพราะมีกิจกรรมเยอะ ขาดการอบรมบุคคลทางด้าน
จัดสรรงบประมาณ มีวิชาเพิ่มเติมที่อุดหนุนของคณะสงฆ์ เวลาเรียนไม่เพียงพอต้องมาจัดการเรียน
การสอนในวันเสาร์อาทิตย์ ต้องมีการอนุมัติงบประมาณเพิ่มเติม เบิกงบต้องมีบันทึกอย่างสม่ำเสมอ ขาดการนำ
เทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการอนุมัติงบประมาณเพิ่มเติม สำหรับนักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ไม่มีระบบ
ในการจัดการงบประมาณ ยังขาดบุคคลที่มีความรู้ด้านสารสนเทศ บุคคลไม่มีความรู้มากเพียงพอใน
การจัดทำสารสนเทศ ปัญหาเรื่องความรู้ที่ใช้ระบบข้อมูลเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

สรุปว่าโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย แม้จะเป็นวัดในคณะสงฆ์มหานิกายจีนิกาย
แต่ระเบียบปฏิบัติทางการบริหารการปกครองต้องทำตามระเบียบและกฎหมายของมหาเถรสมาคมทุกอย่าง
ยกเว้นการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่ใช้ระบบมหานิกายเป็นเกณฑ์ในส่วนของการศึกษา
พระเถรมหานิกายต้องเรียนทั้งภาษาจีน และนักธรรมตรี โท เอก จึงต้องสอบให้ผ่านถึงนักธรรมเอก

สภาพปัญหาการบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย ประสบปัญหา คือ
การขาดบุคคลที่มีความต่อเนื่อง และครูผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ และมีปัญหากับคณะผู้บริหารตลอด
ระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนพยายามปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้โรงเรียนขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง
มีการระดมทุน เพื่อนำดอกผลมาบริหารจัดการ ซึ่งที่ผ่านมาก็ได้ผลพอสมควร แต่ไม่อาจที่จะสร้าง
ความคล่องตัวและความมั่นคงให้กับบุคคล และเจ้าหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

๒.๒.๓ การบริหารงานบุคคล

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย การบริหารงานบุคคลเป็นงานที่สำคัญ
สำหรับสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่เปรียบเสมือนโรงเรียน
การกุศลของวัดเพื่อสืบสานทายาทของคณะสงฆ์จีนิกายทำให้มีพระภิกษุสามเณรอยู่จำพรรษาตาม
วัดต่าง ๆ ถึงปัจจุบัน การบริหารจัดการโดยพระสงฆ์ และคณะกรรมการที่มีความรู้ความเข้าใจใน
ระบบวัดโดยส่วนมากจะเป็นผู้ที่เจ้าอาวาสไว้วางใจและความใกล้ชิดกับวัดเป็นอย่างดี “สภาพปัจจุบันที่
พบเจอ คือ ความไม่ต่อเนื่องของบุคคล เพราะพระภิกษุบางท่านลาสิกขา ออกไปทำงานข้างนอกทำให้
ขาดบุคคลอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ธรรมาภิบาลพระจำชั้น ไม่มีที่ไหนไม่เจอ เพียงแต่จะมากหรือน้อย และ

^{๔๒} สัมภาษณ์ นายพรชัย นามหมื่นไวย, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ความมีรูปแบบของผู้บริหารมากน้อยเท่านั้นที่จะช่วยประคับประคองให้โรงเรียนผ่านพ้นไป”^{๔๓} สภาพปัจจุบันที่พบและภาคภูมิใจ คือ “นักเรียนไม่ดื้อ ไม่เกเร ครูประจำชั้นโดยเฉพาะครูผู้หญิงจะสบายใจมากในจุดนี้ ที่เป็นอย่างนี้ เพราะเป็นประสบการณ์จริงที่สอนกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แม้จะเป็นครูพิเศษแต่ก็รับผิดชอบและสอนให้ด้วยความภาคภูมิใจ พยายามจัดเวลาให้สอดคล้องกับงานประจำไม่ให้เกิดทบท และสอนในรายวิชาบางครั้งต้องทำหน้าที่อื่น ในส่วนงานสารบัญและงานทะเบียนก็รู้สึกว่าการหนักเกินไป” อีกอย่างการปกครองฝึกฝนนักเรียนโดยมีพระอาจารย์ที่ดูแลนักเรียน ๒๔ ชั่วโมงสลับเปลี่ยนกันมาดูแลสามเณรเพื่อให้เกิดความเรียบร้อย^{๔๔}

สภาพปัญหาของโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย การบริหารงานบุคคลโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัยมีภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษา^{๔๕} มุ่งเน้นภารกิจหลักในการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเป็นคนดีของสังคม มีความรู้คู่คุณธรรมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขด้วยเหตุนี้ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาการบริหารงานบุคคลจึงเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อการพัฒนาให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้อง^{๔๖}

สรุปว่าสภาพปัจจุบันงานการบริหารงานบุคคล คือ ครูไม่ตรงสายในวิชาที่สอน บุคคลไม่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยสาเหตุจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่เงินสนับสนุนขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนทำให้ครูบางท่านไม่มีสวัสดิการเพียงพอ บางท่านสอบติดครูราชการโรงเรียนข้างนอกการเข้าออกอยู่ตลอดเวลา ไม่สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนาที่มีแนวคิดชีวิตของมนุษย์ทั้งชีวิตนั้นเกี่ยวข้องกับการศึกษาอยู่ตลอดเวลา トラบที่ยังไม่สิ้นกิเลสเป็นเสขบุคคล ยังต้องศึกษา ฉะนั้นการพัฒนาตนเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงต้องมีจุดหมายเพื่อความสิ้นกิเลส อันเป็นจุดหมายของชีวิต “มนุษย์” ในมรรควิธีของมนุษย์ การมีบุคคลด้านการศึกษาที่ดี สมบูรณ์สอดคล้องกับสภาพการณ์อย่างต่อเนื่อง จะส่งผลกระทบยาวในการดำเนินการสู่เป้าหมายให้เกิดสังคม คุณธรรม มีความสงบร่มเย็น เป็นระเบียบ ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกผูกพันกับโรงเรียนเหมือนบ้านตัวเอง สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคล โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย ประสบปัญหากับคณะผู้บริหารตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนพยายามปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้โรงเรียนขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการระดมทุนจากญาติโยมและระดมทุนจากคณะสงฆ์ เพื่อนำดอกผลมาบริหารจัดการ ซึ่งที่ผ่านมาก็ได้ผลไม่พอสำหรับการจ้างครูมาสอน ทางวัดยังคงต้องรับค่าใช้จ่ายในด้านอื่น ๆ และไม่อาจที่จะสร้างความคล่องตัวและความมั่นคงให้กับบุคคลและเจ้าหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

^{๔๓} สัมภาษณ์ นางสาวแสงเดือน ชัยศิริศักดิ์, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายชวลิต พลายงาม, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางสาวแสงเดือน ชัยศิริศักดิ์, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายชวลิต พลายงาม, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒.๒.๔ การบริหารงานทั่วไป

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย ทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วยกลุ่มงาน ดังนี้ ๑) งานสารบัญ ๒) งานธุรการ ๓) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงานหรือสถานศึกษา ๔) การรับส่งงานในหน้าที่ราชการ ๕) งานอาคารสถานที่ของสถานศึกษา ๖) งานเลขานุการคณะกรรมการของสถานศึกษา ๗) การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ ๘) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา ๙. การวางแผนการบริหารการศึกษา ๑๐) งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผนตลอดถึงการวิจัยในชั้นเรียน ๑๑) การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร ๑๒) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน ๑๓) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ๑๔) การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน ๑๕) การประชาสัมพันธ์ ๑๖) การส่งเสริมสนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา ๑๗) งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น ๑๘) การรายงานผลการปฏิบัติงาน ๑๙) การจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการณ์ของนักเรียน ภาระงานเหล่านี้ สถานศึกษาต้องมีและมีแผนกรับผิดชอบอย่างเป็นระบบพร้อมงบประมาณสนับสนุนอย่างชัดเจน “ที่ผ่านมางานส่วนนี้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ทุกประเทศต่าง ๆ ก็ประสบปัญหาคล้าย ๆ กัน คือ สืบเนื่องจากงบประมาณ บุคคล ที่ไม่ชัดเจน ไม่เป็นระบบ และไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่กลับกลายเป็นว่าโรงเรียนต้องรับภาระเองเกือบทุกด้านแม้ว่ากฎหมายการศึกษาหรือรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมาตรา ๘๐ (๔) ที่ระบุไว้ว่า “ส่งเสริมสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ปลูกจิตสำนึกและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น” ในความเป็นจริงไม่ได้เป็นอย่างนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปัจจุบัน ๔๐๔ แห่ง ทั่วประเทศ ยังถูกทอดทิ้ง ที่ดำรงอยู่ได้ไม่ใช่รัฐให้การสนับสนุน แต่เป็นพุทธศาสนิกชนโดยการแนะนำให้เกิดศรัทธาของพระสงฆ์ระดับผู้บริหารระดมทุนก่อตั้งกองทุนโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย เพื่อนำดอกผลมาใช้ในกิจการของโรงเรียนและของวัด”^{๔๗} สภาพปัจจุบันของงานทั่วไปยกเว้นงานด้านการก่อสร้าง โรงเรียนไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ เพราะหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงตลอด ทั้งงานทะเบียนและงานสารบัญ หรืองานอื่น ๆ คือ “โรงเรียนพยายามสร้างบุคคลแต่ละด้านให้มีความเชี่ยวชาญและปฏิบัติงานได้จริงสมบูรณ์แบบและมีศักยภาพแต่ติดขัดเรื่องอัตราค่าจ้างบ้าง เรื่องสถานภาพบ้าง สุดท้ายก็ออกไปเมื่อได้งานที่ดีกว่าที่อยู่ปัจจุบันคือ ผู้ทำหน้าที่ด้วยเมตตาจิตและสำนึกในความเป็นชาวพุทธที่ต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จึงอยู่กับโรงเรียนและช่วยเหลืออย่างเสียสละตลอดมา”^{๔๘} สำหรับงานด้านการก่อสร้างทั้งอาคารเรียน

^{๔๗} สัมภาษณ์ นางสาวแสงเดือน ชัยศิริศักดิ์, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นายไพวัลย์ เทาศิริ, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

และอาคารสำนักงาน สภาพการณ์ปัจจุบัน โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย ไม่อาจทำได้โดยประการทั้งปวงเพราะพื้นที่จำกัด ความเจริญทุก ๆ ด้านทางสังคมส่งผลให้ชุมชนเกิดความแออัดและไม่มีพื้นที่จะขยายได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

สภาพปัญหาของโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย การบริหารงานทั่วไป ครอบคลุมเกี่ยวกับการจัดการจัดระบบ บริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการบริหารการศึกษาทุกรูปแบบมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักโดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล“สภาพปัญหาทางด้านนี้ของโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย เป็นที่ยอมรับว่าไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนี้ ๑) การขยายพื้นที่เพราะจำกัดด้านความเจริญของสังคมและชุมชน ๒) พื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียงพยายามพัฒนาปรับปรุงจนส่งผลกระทบต่อด้านศิลปกรรมต่อวัด และโรงเรียน ๓) งบประมาณที่รัฐจัดให้เป็นรายหัว ไม่อำนวยความสะดวกขยายพื้นที่และส่งเสริมคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพสังคม^{๔๔} การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษายังขาดความเป็นระบบ ขาดบุคคลที่มีความรู้ในการบริหารการประสานงานและพัฒนาเครือข่ายมีการประสานงานหน่วยระหว่างโรงเรียนอย่างเสมอ การประสานงานยังเป็นเอกสารจึงไม่สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพมากพอ เครือข่ายระหว่างโรงเรียนยังไม่มีรูปแบบที่แน่นอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนยังใช้การประสานงานผ่านเอกสาร ยังขาดการพัฒนาผ่านระบบสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพ การดำเนินงานธุรการยังเป็นรูปแบบเอกสาร ยังขาดบุคคลที่มีความรู้ในเรื่องธุรการโดยตรง ขาดงานที่เป็นระบบสารสนเทศ ขาดงบประมาณในการบริหารด้านต่าง ๆ บุคคลไม่เพียงพอต่อการดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม พื้นที่ของโรงเรียนมีมากพอที่จะบริหารโรงเรียนและรองรับกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น สถานที่มีความสะดวกในการตั้งสถานที่โรงเรียนเพียงพอ ห้องเรียนมีจำนวนมากเพียงพอเป็นสภาพที่มีพื้นที่เพียงพอในการจัดการสภาพแวดล้อม อากาศดี การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่มีการจัดไปทัศนศึกษาเป็นประจำทุกปี มีโรงเรียนปฏิบัติธรรมประจำปี มีสังฆครู นักเรียนเข้าร่วมงานขาดการบริหารงานงบประมาณยังต้องให้ทางวัดช่วยเหลือ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษาประชาสัมพันธ์กิจกรรมโรงเรียนผ่านเฟซบุ๊ก การติดป้ายประชาสัมพันธ์ในงานต่าง ๆ และขาดงบประมาณในการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ขาดบุคคลที่มีความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียนผ่านเว็บไซต์

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายชวลิต พลายนาม, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สรุปว่าสภาพเกี่ยวกับงานทั่วไปของโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย ซึ่งครอบคลุมหลาย ๆ งาน เช่น การก่อสร้าง การต่อเติมอาคาร หรือห้องเรียนตลอดถึงงานจัดซื้อจัดจ้างทุกประเภท ปัจจัยหลักอยู่ที่งบประมาณและระบบการบริหารจัดการที่รัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนด ให้งบแต่ให้ไม่พอ ส่งเสริมแต่ส่งเสริมแบบครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่สอดคล้อง กับสภาพความจริงของบริบท กฎระเบียบ และแนวทางปฏิบัติไม่ชัดเจน คนที่รู้ปัญหาไม่ได้เข้ามาแก้ปัญหาคนที่มีส่วนในการแก้กลับไม่รู้ปัญหาที่แท้จริง การพัฒนาส่วนอื่น ๆ ทำได้ช้าและไม่ต่อเนื่อง หากต้องการให้งานเดินหน้าอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ และผู้บริหารวัด คือ เจ้าอาวาสต้องจัดการหาทุนเอง

๒.๒.๕ สรุปการศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา

จากการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิโรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย ได้ใช้หลักการวิเคราะห์ ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ซึ่งสามารถทำให้ผู้บริหารรู้ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน มองเห็นโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ได้วิเคราะห์ออกมาดังนี้

ปัจจัยภายในจุดแข็ง ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) โรงเรียนได้นำเทคโนโลยีที่ทันสมัย คอยให้บริการแก่ผู้เรียนและชุมชน เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ และห้องสมาร์ตคลาสรูม ที่ผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตได้ ห้องชาวด์แล็บ ห้องบันทึกเสียง ห้องสมุด และห้องประชุมใหญ่ (๒) จัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบตามหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีคุณภาพและประสิทธิภาพสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นรูปธรรมได้อย่างดี (๓) ผู้เรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หรือจบระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ สามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือระดับสูงได้ทั้งในและนอกประเทศ (๔) ส่งเสริมให้ผู้เรียนและบุคคลของสถานศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการทั้งในและนอกสถานศึกษา (๕) โรงเรียนสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาส ชุมชน และสังคมไทย ๒) การบริหารงานงบประมาณ มีอาคารเรียนที่มั่นคงถาวร ใช้พื้นที่สำหรับเป็นที่พักและห้องเรียนได้อย่างดี มีโรงอาหาร และห้องประชุมที่มีขนาดเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ของสถานศึกษา และมีสถานที่สำหรับจอดรถภายในวัด ๓) การบริหารงานบุคคล (๑) บุคคลที่ทำหน้าที่ครูและเจ้าหน้าที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป ส่งผลให้ผู้เรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาไปแล้ว เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะด้านความรู้ ความประพฤติ ความซื่อสัตย์สุจริต และความกตัญญูทดแทน (๒) โรงเรียนให้การสนับสนุนแก่ผู้เรียน เรียนฟรี พร้อมทั้งค่าอาหารมื้อเช้ามื้อ กลางวัน และที่พัก โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๖ และมีทุนการศึกษาเรียนในระดับปริญญาตรี โท เอก (๓) ส่งเสริมและสนับสนุนบุคคล และผู้เรียนได้รับการพัฒนาในด้านความรู้และวิชาการในด้านต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนมีห้องปฏิบัติธรรมไว้บริการสำหรับ

นักเรียนและชุมชน และโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชน องค์กร หน่วยงาน และบุคคลหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐและเอกชนโรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานบูชาดาวนพเคราะห์ประจำปี งานบุญทั้งกระเจา การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน งานวันประชุมผู้ปกครอง ซึ่งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัด โรงเรียนและชุมชน ๔) การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนยังไม่อาจกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้อย่างชัดเจน แม้มีก็มิอาจทำได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพราะขาดทั้งงบประมาณและบุคคลที่มีคุณภาพ

ปัจจัยภายในจุดด้อย ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กัน ทำให้มีพื้นฐานด้านความรู้แตกต่างกันจึงต้องมีการปรับความรู้ขึ้นพื้นฐานใหม่ในหลาย ๆ วิชาจึงส่งผลกระทบทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน เช่น การอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เป็นต้น (๒) ครูมีแผนการสอนที่ยังไม่สมบูรณ์ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการปรับปรุง เพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ๒) การบริหารงานงบประมาณ มีจำกัดไม่เพียงพอในการขยายสถานที่โรงเรียน และการจัดซื้อจัดจ้าง เกี่ยวกับการด้านพัสดุครุภัณฑ์เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน ๓) การบริหารงานบุคคล ขาดแคลนผู้สอนที่ตรงกับสาขาวิชาที่จบมาครูผู้สอนบางท่านยังไม่ได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนโดยเข้ารับการอบรมหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป การร่วมกิจกรรมระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่มหรือกับโรงเรียนอื่นยังมีน้อยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้อยเพราะการแนะแนวและกรณีศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยภายนอกโอกาส ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ส่งเสริมผู้เรียนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดี ผู้ที่เรียนจบหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ แล้วสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับสูงหรือระดับอุดมศึกษาทั่วไปได้ (๒) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเปิดโอกาสให้จัดการศึกษาได้ตามความต้องการของสถานศึกษา โดยให้เพิ่มเนื้อหาตามความต้องการ (๓) ผู้ปกครองมีค่านิยมสนับสนุนบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงยิ่งขึ้น ๒) การบริหารงานงบประมาณ (๑) โรงเรียนตั้งอยู่ในย่านชุมชนมีรถประจำทางผ่าน การคมนาคมสะดวก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ตามความต้องการจึงไม่มีความจำเป็นในการจัดหยานพาหนะในการรับส่งนักเรียน (๒) สถานศึกษาตั้งอยู่ในชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ที่มีฐานะดีทำให้พุทธศาสนิกชนมาสนับสนุนด้านการศึกษาและกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวก และโรงเรียนมีแหล่งทุนในการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนเพียงพอ ๓) การบริหารงานบุคคล (๑) เทคโนโลยีสารสนเทศเปิดโอกาสให้บุคลากรของสถานศึกษาสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ตามความต้องการของตนเองและสถานศึกษา (๒) การศึกษาระบบใหม่สนับสนุนให้ผู้สอนต้องมีประสบการณ์วิชาชีพครู หรือเข้าอบรมตามสาขาวิชาที่สอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สอนและประสิทธิภาพของการสอน ๔) การบริหารงานทั่วไป (๑) สถานศึกษาอยู่ในชุมชนที่เป็นแหล่งการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้

แสวงหาความรู้ตามความต้องการ (๒) โรงเรียนพัฒนาสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต อีเมล เว็บไซต์ต่าง ๆ เปิดโอกาสให้มีการค้นคว้าหาความรู้ ติดต่อสื่อสารและเป็นแหล่งการเรียนรู้ของผู้เรียน

ปัจจัยภายนอกอุปสรรค ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) สภาพเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอนของประเทศ ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของการศึกษา พร้อมทั้งปัญหาเรื่องเด็กเข้ามาบวเรียนจำนวนน้อยลงทุกปี (๒) การขยายโอกาสทางการศึกษาของภาครัฐ ทำให้เยาวชนที่จะบวเรียนลดจำนวนลงพร้อมทั้งเด็กที่เรียนในโรงเรียนของภาครัฐส่วนมากจะไม่ค่อยเห็นคุณค่าของคุณธรรม ซึ่งผู้ที่จะเป็นคนดีของสังคมได้ก็ต้องมีคุณธรรม (๓) สภาพสังคมในปัจจุบันมีผลต่อค่านิยมในการบวเรียนของเยาวชนลดลง และการเข้าถึงคุณธรรมของเยาวชนก็น้อยลง ๒) การบริหารงานงบประมาณ การพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่และอุปกรณ์ทางการศึกษาในปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายสูง โรงเรียนได้รับงบประมาณจำกัด ทำให้การขยายพื้นที่การใช้สอยเป็นไปได้ยาก ส่วนการบริหารงานงบประมาณยังต้องให้วัดช่วยเป็นเจ้าภาพ เช่น ค่าจ้างครู อุปกรณ์การเรียน เป็นต้น ๓) การบริหารงานบุคคล การจัดสรรงบประมาณที่มีในปัจจุบันมีจำกัดทำให้ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาบุคคล ๔) การบริหารงานทั่วไป (๑) การนำเสนอข่าวสารในด้านลบที่ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทำให้มีแต่ภาพไม่ดีที่ออกไปนำเสนอในข่าวในทุก ๆ ด้าน (๒) ภาระหน้าที่ของประชาชนในปัจจุบันมีมากไม่อำนวยต่อการร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน ทำให้ชุมชนไม่เห็นคุณค่าของนักเรียนสามเณร

๒.๓ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา

โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา มีชื่อภาษาจีนว่า 萬佛慈恩寺中學 ชื่อภาษาอังกฤษว่า Wat Muenbuddha Wittaya School โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา ได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้ทำการเปิดการเรียนการสอน แผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม แผนกสามัญศึกษาแผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา แผนกหลักสูตรภาษาจีนกลาง โดยพระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (เย็นเต็ก) เจ้าคณะใหญ่จีนนิกายแห่งประเทศไทย มีลักษณะเด่นตรงที่เป็นโรงเรียนในสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกาย ฝ่ายมหายานมีเพียง ๓ แห่งทั่วประเทศ ๑) โรงเรียนมังกรกมลาวาสวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ๒) โรงเรียนโพธิ์ไตรราชวิทยาลัย จังหวัดชลบุรี ๓) โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา จังหวัดเชียงราย และมีเพียงแห่งเดียวในเขตจังหวัดภาคเหนือ นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเยาวชนบนพื้นที่สูง มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา เปิดสอนในหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๖ ปัจจุบันมีหลวงจีนวินัยธร เกริกพล (เสี่ยยัง) เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยาเป็นโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้สำหรับเยาวชนที่ต้องการเรียนหนังสือเข้ามาบวชเพื่อศึกษาธรรม และแผนกสามัญศึกษา ไม่จำกัดว่าจะเป็นคนไทย หรือเป็นชนเผ่า ก็สามารถมาบวชเรียนที่นี่ ได้อย่างมีความสุข

ภาพที่ ๒.๘ บรรยากาศโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา

โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยานับวิชาภาษาจีน โดยครูผู้สอนจากสถาบันขงจื้อแห่งมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มีอาคารโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยาสอง ๓ ชั้น ๒๓ ห้องเรียนเป็นสถานที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้แก่พระภิกษุสามเณรจีนนิกาย

ภาพที่ ๒.๙ อาคารโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา

ภาพที่ ๒.๑๐ สัญลักษณ์โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา

เปลวรัศมี	แสดงถึงการเผยแผ่และความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา
ธรรมจักร	เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา หมายถึง การนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่หมู่คนทุกคนชั้นในทั่วทุกหนทุกแห่ง
ตัวอักษร ม.ว.	เป็นอักษรย่อของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา
ชื่อเต็มของโรงเรียน	มีทั้งภาษาไทยและภาษาจีน แสดงถึงเป็นโรงเรียนในสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกาย
แท่นชูธรรมจักร	แสดงถึงความเคารพนอบน้อมและความมีสติสัมปชัญญะ
ริ้วแถบผ้า	เป็นคติพจน์และที่อยู่ของโรงเรียน

๑. วิสัยทัศน์โรงเรียน มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม ส่งเสริมทักษะภาษาจีน พัฒนาแหล่งเรียนรู้คู่พระพุทธศาสนา มหายาน สนองงานในโครงการตามพระราชดำริ

๒. ปรัชญาโรงเรียน นิमितต์ สาธูรูปานํ กตญญกตเวทิตา ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายแห่งคนดี

ภาพที่ ๒.๑๑ ซุ้มประตูโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา

สรุปว่าโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา เป็นโรงเรียนที่มีบรรยากาศดีเหมาะสำหรับการตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และเป็นแหล่งที่มีความเหมาะสมในการศึกษาถือว่า ส่วนอาคารสถานที่โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยามีสถานที่เพียงพอต่อการเรียน และสามารถรองรับนักเรียนที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต มีความก้าวหน้าในการสร้างอาคาร และสถานที่เพียงพอ การจัดซื้อจัดจ้าง การสรรหาอุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมงานวิชาการ และการเพิ่มจำนวนครู ต้องทำภายใต้แรงศรัทธาของญาติโยม และความอนุเคราะห์จากท่านเจ้าอาวาส พุทธบริษัทให้ความเคารพศรัทธามากถือว่าเป็นวัดมหานานที่มีอยู่ในภาคเหนือ^{๕๐}

๒.๓.๑ การบริหารงานวิชาการ

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนทำอย่างเคร่งครัด เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนให้ครบ เป็นไปตามกฎกระทรวง ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษา “ในส่วนของวิชาเสริมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น โรงเรียนได้จัดสอนตามมติมหาเถรสมาคม และข้อกำหนดว่าด้วยหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”^{๕๑}

สภาพปัญหาของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา การบริหารงานวิชาการ การจัดการศึกษา ส่งผลให้คงมีความหมายและเป้าหมายตามหลักพระพุทธศาสนา ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงเสื่อมทรุดของสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และอำนาจเงินตรา การทำให้ชีวิตการศึกษาของสงฆ์

^{๕๐} โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา, รายงานการประเมินตนเอง (SAR), ๒๕๖๑.

^{๕๑} สัมภาษณ์ หลวงจันทน์วัชร เกริกพล เสียงยัง, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ถือเป็นอุดมคติและเป็นตัวอย่างรูปธรรมที่เป็นจริงได้แก่ผู้คนทั่วไป รวมถึงการทำให้การศึกษาพุทธธรรมเป็นการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานที่ไม่แยกออกจากชีวิตฆราวาส สามารถตอบสนองปัญหาใหม่ ๆ ของสังคม และทำให้วัดกลายเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ที่แผ่ขยายกว้างขวางถึงระดับที่สังคมชาวพุทธจะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ชั่วชีวิต ได้เป็นโจทย์ใหญ่ที่ไม่เพียงแต่คณะสงฆ์ต้องขบคิดและรับมือ หากแต่รวมถึงการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบต้องคิดและครอบคลุมไปถึงเมื่อแก้ปัญหาในเชิงหลักการไม่ได้ ปัญหาเชิงวิธีการมีน่านปการ ผู้บริหารคณะสงฆ์จะต้องคิดนอกกรอบเดิม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตามมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่บัญญัติว่า ๑) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ๒) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ๓) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง^{๕๒} งานวิชาการเป็นงานที่ละเอียดครอบคลุมหลายด้านผลสำเร็จของโรงเรียนวัดกันที่วิชาการ สภาพปัญหาเกี่ยวกับงานการบริหารงานวิชาการ คือ “การดำเนินงานเกี่ยวกับงานวิชาการด้านต่าง ๆ ไม่ค่อยต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นครูหรือบุคคลทางการศึกษามีการสับเปลี่ยนตลอดเวลา ส่งผลต่อระบบการเรียนการสอนครูพิเศษเฉพาะด้านต้องจ้างครูสอนมาจากภายนอก เพราะที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีไม่ตรงตามสาขามีแต่น้อย ต้องอาศัยคนที่มีความรู้ในวิชาชีพ ส่วนมากจะเป็นศิษย์เก่า ผลงานทางการบริหารงานวิชาการด้านการเรียนการสอนประสิทธิภาพไม่ค่อยเต็มที่ต่างจากบุคคลที่จบสายตรงมา จะมีทักษะและมีประสิทธิภาพในสาขาวิชาที่สอนมากกว่าในการเรียนการสอน”^{๕๓} ในภาพรวมการบริหารงานวิชาการโรงเรียนได้จัดลำดับความสำคัญของงานวิชาการไว้เป็นอันดับแรกจากงานอื่น ๆ การที่บุคคลทางการศึกษาไม่นิ่งมีการสับเปลี่ยนบ่อย สาเหตุมาจาก “ค่าครองชีพไม่เพียงพอ ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีฐานะเหมือนลูกจ้างของวัดโรงเรียนไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะจ้างครูในอัตราที่สูงได้ แม้กฎหมายจะให้สิทธิกับผู้จบปริญญาตรีต้องได้ค่าจ้างไม่ต่ำกว่า ๑๕,๐๐๐ ต่อเดือน แต่โรงเรียนไม่สามารถจ้างครูได้ เพราะรายจ่ายที่ต้องรับภาระด้านอื่น ๆ มีมากพอ ๆ กับรายการค่าจ้างครูสอน ด้วยการระดมทุนจากญาติโยม และเจ้าอาวาสเพื่อโรงเรียนต้องหาเงินมาจ่ายทดแทนส่วนที่ขาด และหาได้ยากในสภาพสังคมเศรษฐกิจปัจจุบัน”^{๕๔}

^{๕๒} สัมภาษณ์ นางสาวรัชนิภรณ์ บั้งเงิน, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายสิทธิพร กงทะสร, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๔} สัมภาษณ์ หลวงจันวินัยธร เกริกพล เสื่อยัง, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ภาพที่ ๒.๑๒ สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหมื่นพุทธรักษา

สภาพปัญหาเกี่ยวกับระบบงานวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือ “การวางแผนงานวิชาการ เกิดจากการดำเนินงานโครงการไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนการเรียนการสอน และโรงเรียนไม่ได้สำรวจปัญหาก่อนการวางแผนเนื่องจากบุคคลที่รับผิดชอบไม่ต่อเนื่อง มีการเข้าออกอย่างต่อเนื่อง”^{๕๕} สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการมีสาเหตุมาจาก “การที่กิจกรรมด้านการเรียนการสอนโรงเรียนจัดให้ไม่มีความหลากหลายเพื่อให้ นักเรียนได้เลือกตามความถนัด ความสนใจ ขาดข้อมูลในการจัดแผนการเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และแนวปฏิบัติในการจัดครูเข้าสอนแทนไม่ชัดเจน การจัดการเรียนการสอน เกิดจากการขาดการสนับสนุนเรื่องการจัดหาจัดทำสื่อการเรียนการสอน ครูไม่มีความรู้ความสามารถในการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน และครูไม่ใช่วิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการพัฒนาและส่งเสริมทางการบริหารงานวิชาการเกิดจากครูไม่นำผลจากการอบรมสัมมนามาขยายผลหรือปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ เอกสารทางวิชาการที่ใช้เพิ่มพูนความรู้มีน้อย และครูขาดความรู้ ความเข้าใจในกิจกรรมที่รับผิดชอบ”^{๕๖}

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายศาสตรินทร์ อุ่นอินตะ, รองผู้อำนวยการ/ฝ่ายบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวัดหมื่นพุทธรักษา, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นางสาวรัชนิภรณ์ บั้งเงิน, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ภาพที่ ๒.๑๓ อาคารโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา

การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษายังขาดบุคคลที่เชี่ยวชาญ บุคคลยังขาดความรู้ในเรื่องหลักสูตรขาดการพัฒนาหลักสูตรที่ชัดเจน มีวิชาการเรียนมากเกินไปเวลาเรียนสามแฉลบมีเพียงพอต่อการเรียนขาดการอบรมบุคคล การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษามีวิชาเพิ่มเติมของคณะสงฆ์ เวลาเรียนไม่เพียงพอ เวลาทางวัดมีกิจกรรมจะส่งนักเรียนไปช่วยเสมอ ขาดเครื่องมือที่ทันสมัย นักเรียนอ่านและเขียนไม่ออก และนักเรียนไม่มีเลขบัตรประชาชน การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน บุคคลยังไม่เชี่ยวชาญ บุคคลพัฒนาด้วยการอบรมและการสอบถาม ปัญหาเรื่องนักเรียนติด ๐, ติด ร เป็นเรื่องเจอบ่อย แต่มีวิธีแก้คือการสอนเสริม การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ยังขาดความรู้การวิจัยที่มีประสิทธิภาพบุคคลไม่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่วิจัยแล้วนำมาพัฒนา ขาดผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทางด้านวิจัยแนะนำการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษายังขาดความรู้ การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ บุคคลต้องมีการพัฒนาอย่างมีระบบมากยิ่งขึ้น ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านการประกันคุณภาพแนะนำ สถานที่เพียงพอต่อการเรียนยังไม่มีระบบประกันภายในที่ชัดเจน การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีสื่อการสอนเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ในโรงเรียน ยังขาดครูที่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้งาน บุคคลไม่จบตามสายงานขาดผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีแนะนำ งบประมาณในการจัดซื้อสื่อการสอนไม่เพียงพอ

สรุปว่า สภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา โรงเรียนใช้รูปแบบและแนวคิด บริหารจัดการโดยเน้นวิชาหลักในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระ และเสริมวิชาพุทธศาสนา ในกลุ่มที่ ๔ คือ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม โดยการบูรณาการให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคม และให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้ที่สมบูรณ์แบบ คือ “ความรู้คู่คุณธรรม” สร้างศาสนทายาทและให้เกิดสังคมอุดมปัญญา สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนวัดหมื่น

พุทธวิทยา เกิดจากครุมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในการสร้างแรงจูงใจ และส่วนการสอนต่อนักเรียนเอง ขาดการวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผล ครูไม่ใช้การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง การประเมินผลการจัดการงานวิชาการ เกิดจากแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประเมินผลการจัดการงานวิชาการ ไม่ชัดเจน โรงเรียนไม่ได้นำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนา และผู้รับผิดชอบในการประเมินขาดความชำนาญการเฉพาะด้าน การขาดความต่อเนื่องการบริหารงานบุคคล ขาดงบประมาณในการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเพียงพอ

๒.๓.๒ การบริหารงานงบประมาณ

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา การบริหารงานงบประมาณที่ได้รับเป็นงบอุดหนุนไม่ใช่งบประมาณที่ให้โดยตรง รัฐจัดงบให้โดยผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและจัด เป็นรายหัว อนุมัติให้แบบรายหัวจาก “งบประมาณทั้งหมดถูกจัดมาแบบรวม ๆ ไม่ได้แยกอย่างชัดเจนว่าในจำนวนทั้งหมดที่ได้รับ ให้ใช้ในส่วนใด”^{๕๗} โรงเรียนทราบว่าได้งบประมาณมาบริหารเท่าไรในแต่ละปี ต้องวางแผนการบริหารจัดการว่าจะใช้งบทั้งหมดมาพัฒนาโรงเรียนทั้ง ๔ ด้านให้ครอบคลุมและสมบูรณ์เกิดประสิทธิภาพกับผู้เรียนสูงสุด “การจัดสรรงบประมาณต้องคำนึงถึงผลได้ผลเสีย โดยให้เกิดผลกระทบกับนักเรียนในภาพรวมน้อยที่สุด แต่เกิดผลในทางบวกกับนักเรียนมากที่สุด”^{๕๘}

สภาพปัญหาของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา การบริหารงานงบประมาณ เป็นเงินค่าจ้างบุคคลหรือรายจ่ายอื่น ๆ ที่สำคัญ ได้จากการสนับสนุนตามกฎหมาย เป็นจำนวนเงินที่สูงที่อนุญาตให้จ่ายหรือให้ก่อหนี้ผูกพันได้ ตามวัตถุประสงค์ของการบริหารองค์กร ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย อยู่ในความรับผิดชอบของส่วนราชการที่ได้ไว้เป็นกรรมสิทธิ์ นอกจากเงินรายได้ของแผ่นดิน เงินงบประมาณ เป็นเงินเบิกเกินส่งคืน เงินเหลือจ่ายปีเก่าส่งคืน หรือเป็นเงินทดลองราชการ เงินบำรุง เงินรับฝาก เงินทุน เงินทุนหมุนเวียน อยู่ในความรับผิดชอบของส่วนราชการที่ได้ไว้เป็นกรรมสิทธิ์ นอกจากเงินราชการแผ่นดิน เงินงบประมาณ เงินเบิกเกินส่งคืน เงินเหลือจ่ายปีเก่าส่งคืน เงินทดลองราชการ เงินบำรุง เงินรับฝาก เงินทุน เงินทุนหมุนเวียน “เงินงบประมาณของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ งบประมาณมีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กร และต่อการพัฒนาประเทศ ถ้าขาดงบประมาณในการบริหารจัดการ”^{๕๙} องค์กร

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายศาสตรินทร์ อุ่นอินตะ, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นางสาวรัชนิภรณ์ บั้งเงิน, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๙} พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (ฉลอง), “ยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๘, หน้า ๑๙๗.

และ สถาบันจะไม่สามารถนำพาสู่ความสำเร็จได้ ดังนั้นในการบริหารงบประมาณ ต้องยึดหลักของความ โปร่งใสเป็นธรรม ประหยัดและมีประสิทธิภาพ ตามหลักธรรมาภิบาล สภาพปัจจุบันและปัญหา การบริหารงานงบประมาณ”^{๖๐} งบประมาณที่ใช้เกี่ยวกับการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นเงินงบประมาณที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดสรรให้กับ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา บริหารจัดการให้เป็นไปตามนโยบายยุทธศาสตร์และ จุดเน้นของสถานศึกษา โดยในแต่ละปีงบประมาณ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะจัดสรร งบประมาณเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาใน ๓ ลักษณะ คือ ๑) งบประมาณเพื่อใช้ในการบริหาร จัดการและการพัฒนาในแต่ละปีงบประมาณ ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจะได้รับจัดสรรงบประมาณ โดยมีกรอบการดำเนินการ ประกอบด้วย (๑) เพื่อการพัฒนา กำกับ ติดตาม ประเมินสถานศึกษาใน กลุ่มการศึกษา (๒) เพื่ออบรมพัฒนาครูและบุคคลตามความจำเป็น (๓) เพื่อพัฒนาระบบประกัน คุณภาพให้พร้อมรับการประเมินคุณภาพ (๔) เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สถานศึกษา (๕) เพื่อการพัฒนาสื่อการศึกษา ให้สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาที่มีแนวทางปฏิบัติและ การดำเนินการที่ดีที่สุด (Best practices)^{๖๑} ๒) งบกิจกรรมร่วม หรืองบประมาณขับเคลื่อนภารกิจ และนโยบายจากส่วนกลาง (Top Down) เป็นงบประมาณที่รัฐจัดสรรให้กับหน่วยงานทางการศึกษา ของรัฐ และหรือสถานศึกษา ตามกิจกรรมที่ได้กำหนดร่วมกันในส่วนกลาง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่บังคับ ต้องดำเนินการ^{๖๒}

สรุปว่า สภาพปัจจุบันการบริหารงานงบประมาณของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา คือ งบประมาณที่ได้รับเป็นรายหัว โรงเรียนต้องวางแผนและกำหนดรูปแบบในการใช้เองเพื่อให้สอดคล้อง กับระบบราชการและมีความสมดุลกับทุก ๆ ฝ่าย ผลกระทบ คือ บุคคล เพราะต้องจัดสรรให้ สอดคล้องกับระบบค่าแรงขั้นต่ำ เมื่อได้ตามระเบียบไม่ได้ บุคคลจะออกและเข้าบ่อย บางวิชาต้อง เปลี่ยนครูมากกว่า ๓ คนต่อ ๑ ภาคการศึกษา เพราะครูที่สอนแต่ละคนต้องดิ้นรนเพื่อความมั่นคงทาง เศรษฐกิจของตนเองมากกว่าที่จะทุ่มเทเพื่องานสอนและวิชาการ สภาพปัญหาการบริหารงาน งบประมาณของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา ไม่มีความแน่นอน ขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียน โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาจะจัดให้เพราะโรงเรียนมีฐานะต่างกัน นักเรียนมากเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ จะได้เปรียบเพราะสัดส่วนจะได้มาก หากน้อยลงมาจะเสียเปรียบเพราะงบที่ได้ตลอดปีไม่ถึงล้าน แต่ต้องบริหารจัดการให้ครอบคลุมทุกระบบ วัดที่รับผิดชอบโรงเรียนต้องอาศัยเงินจากวัดช่วยและ

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายสิทธิพร กงทะสร, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายศาสตรินทร์ อุ่นอินตะ, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นางสาวรัชนิภรณ์ บั้งเงิน, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ญาติโยมเข้ามาสนับสนุน เพื่อหาเงินงบประมาณมาชดเชย ด้วยสภาพเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ แต่โรงเรียนวัดหมื่นพุทธรักษา เป็นโรงเรียนของคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย

๒.๓.๓ การบริหารงานบุคคล

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธรักษา การบริหารงานบุคคล โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีสภาพที่คล้ายกัน คือ เป็นเสมือนลูกจ้างของวัด ที่เป็นเจ้าของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยเจ้าอาวาสของแต่ละวัดจะเป็นผู้จัดการโดยตำแหน่ง และท่านจะให้ใครมาเป็นผู้อำนวยการก็ได้ ตำแหน่งครูใหญ่ในสมัยก่อน แต่ครูใหญ่ที่รู้จักกันในสามัญทั่วไปกับครูใหญ่หรือ ผู้อำนวยการในมิติของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้นต่างกันอย่างสิ้นเชิง “ผู้จัดการคือ เจ้าอาวาสวัดและเจ้าของพื้นที่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตั้งโดยเจ้าอาวาสทั้งอดีต เจ้าอาวาสและองค์กรปัจจุบัน ล้วนมีอิทธิพลต่อระบบการบริหารจัดการทุกอย่าง โรงเรียนใดที่มีเจ้าอาวาสและผู้จัดการเห็นความสำคัญและตระหนักถึงคุณค่าของการศึกษาการบริหารจัดการจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันผู้อำนวยการ คณะครูจะมีความสุขและหมดความกังวลในหลาย ๆ เรื่อง”^{๖๓} สภาพปัจจุบันการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธรักษา คือ “การหมุนเวียนเข้าออกของครู ความไม่ต่อเนื่องของครู การไม่มีบุคคลทำหน้าที่ตามกระบวนการของสถานศึกษาทั่วไป”^{๖๔}

สภาพปัญหาของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธรักษา การบริหารงานบุคคลถือได้ว่าเป็นหัวใจของการศึกษาในทุกกระบวนการศึกษาคณะสงฆ์ ไม่เว้นแม้การศึกษาในสายนักธรรมและบาลี โดยเฉพาะโรงเรียนวัดหมื่นพุทธรักษามีวิชาเพิ่มเติมคือวิชาภาษาจีน เป็นปัจจัยให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดีมีประสิทธิภาพ ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะที่ว่า “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้ศิษย์สัมผัสได้” การศึกษาของคณะสงฆ์จะมีประสิทธิภาพ ครูเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญมากที่สุดรองจากผู้เรียน^{๖๕}

สภาพปัญหาในระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะการขาดแคลนครูผู้สอนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบและครูสอนที่มีอยู่ ก็ขาดคุณภาพ ต้องใช้ระบบพี่สอนน้อง คือผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นสูงกว่ามาสอนชั้นที่ต่ำกว่า ครูเป็นทั้งนักเรียนและเป็นผู้สอน เช่น ผู้จบนักธรรมชั้นเอก มาสอนนักธรรมชั้นโท จะต้องมาเป็นครูสอน ครูในระบบนี้ขาดทั้งความรู้ ขาดทั้งประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญก็ไม่มีเมื่อมาเป็นครูสอนย่อมขาดเทคนิค ขาดประสบการณ์ในการสอนทำให้ผู้เรียนมี

^{๖๓} สัมภาษณ์ นายสิทธิพร กงทะสร, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นายศาสตรินทร์ อุอินตะ, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นางสาวรัชนิกร บังเงิน, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ความรู้ที่ไม่แตกฉาน และระบบการเรียนการสอนก็เป็นไปคนละทิศคนละแนวทาง ครูที่จะมาสอน พระภิกษุสามเณรให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ ของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันหลักพระธรรมวินัยแล้ว จำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์กว้างขวาง จะมีความรู้ทางธรรมเพียงอย่างเดียวคงจะไม่ได้ เพราะในสภาพบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา ก่อให้เกิดความสลับซับซ้อนและปัญหาในสังคมอย่างไม่มีสิ้นสุด การจะผลิตศาสนทายาทเพื่อเผยแผ่หลักพุทธธรรมคำสอนในสังคมปัจจุบัน จำเป็นจะต้องรอบรู้เท่าทันกับบริบทของสังคมไทยด้วย ทั้งนี้ได้หมายความว่า วงการคณะสงฆ์จะไม่มีพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถพอที่จะเป็นครูได้ แต่เนื่องจากระบบการศึกษาของ คณะสงฆ์ยังไม่มีระบบการคัดสรรผู้ที่จะมาเป็นครู และไม่มีกระบวนการบ่มและพัฒนาคู ยังไม่มีระบบบริหารจัดการและการส่งเสริมให้กำลังใจผู้ที่จะมาเป็นครูอีกด้วย บุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนพยายามที่จะส่งครูไปอบรมในสาขาวิชาต่าง ๆ แต่ทางสำนักพุทธมีงบประมาณด้านการพัฒนาอบรมค่อนข้างน้อย ในแต่ละปีจะมีให้แต่ละโรงเรียนไม่เกิน ๓ คน โรงเรียนต้องจัดหางบประมาณมาพัฒนาบุคคลเอง ต้องนิเทศภายในกันเอง คือ การพัฒนาบุคคลทำเป็นระดับกลุ่มของโรงเรียน บุคคลในแต่ละปีได้มาไม่มาก^{๖๖}

การวางแผนอัตรากำลังมีการวางแผนกำลังบุคคลทดแทนบุคคลไม่คงที่แผนการพัฒนาบุคคลเปลี่ยนบ่อยเมื่อสอบติดครูข้างนอก บุคคลครูขึ้นอยู่กับนักเรียน ถ้านักเรียนมีน้อยครูก็ไม่พอ บุคคลไม่เพียงพอ กับการวางแผนการสอน บุคคลยังไม่มีผู้เชี่ยวชาญบางเรื่องต้องมีการอบรมการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครู ผู้ที่ศึกษาจบปริญญาตรีขึ้นไป การสรรหาขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียน ๒๐ ต่อครู ๑ ท่าน การแต่งตั้งครูสำนักงานพุทธแห่งชาติหรือสำนักงานพุทธจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง บุคคลไม่เพียงพอต้องใช้งบประมาณซึ่งอาศัยทางวัดช่วยจ้างครูมาสอน บุคคลจ้างครูจากข้างนอกมาสอน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น การประเมินผลการปฏิบัติงานมีการประชุมของโรงเรียนเป็นประจำทุกเดือน มีการเรียกดูแบบแผนการสอนเป็นประจำการประเมินของหน่วยงานภายในแบบประเมินตัวเองในการสอน ประเมินด้วยผู้บริหาร การดำเนินการทางวินัย และการลงโทษตามระเบียบประกาศของโรงเรียนลงโทษเบาที่สุด ถึงไล่ออก ถ้าบุคคลไม่ทำตามระเบียบการลงโทษนักเรียนตามประกาศของโรงเรียนวางไว้ การพัฒนาคูและบุคคลทางการศึกษาการดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นมีการส่งครูเข้าอบรมตามหน่วยงานที่จัด เป็นประจำ มีการอบรมภายในสถานศึกษาโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาอบรม มีการปฏิบัติธรรมพร้อมกับนักเรียนเป็นประจำทุกปี มีการพัฒนาตนเองด้วยการแสดงความคิดเห็นในองค์กร มีการอบรมครูตามแผนงานที่หน่วยงานอื่น ๆ และเข้าร่วมอย่างตลอด

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายสิทธิพร กงทะสร, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สรุปว่า สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยาการบริหารงานบุคคล คือการขาดความต่อเนื่อง และไม่มีบุคคลทำหน้าที่เฉพาะทาง เพราะไม่มีตำแหน่งที่เป็นทางการ สภาพปัญหาของบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยาบอบรมเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีประสิทธิภาพ การพัฒนาบุคคลเกิดความเหลื่อมล้ำ และบุคคลที่มีก็ไม่อาจคาดหวังได้ว่าจะอยู่อย่างมั่นคงถาวร เพราะปัญหาค่าครองชีพ เงินเดือนที่ได้จากความเป็นครูหรือเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ไม่สอดคล้องกับสภาพเป็นจริง ครอบครัวไม่อาจดำรงตนอยู่ได้อย่างที่ควรจะเป็น ต้องดิ้นรนหาความมั่นคง เมื่อได้อาชีพและงานที่มีเงินเดือนสูงกว่า ต้องลาออกไปอยู่ในที่ใหม่ที่ได้เงินเดือนสูง พร้อมกับความมั่นคงในฐานะและครอบครัว

๒.๓.๔ การบริหารงานทั่วไป

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา การบริหารงานทั่วไป งานที่ใช้แรงงานและงานสารบัญจนถึงงานจัดซื้อจัดจ้างทั้งงานที่เกี่ยวข้องกับครุภัณฑ์ ตลอดจนการก่อสร้างทุกชนิด “สภาพปัจจุบันงานด้านนี้ในภาพรวมสรุปว่าไม่ก้าวหน้าอย่างที่ควรจะเป็น การจัดซื้อสื่อการศึกษา การจัดสร้างอาคารเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา ไม่มีความคืบหน้า โรงเรียนมีโครงการที่จะทำเจ้าของหรือผู้จัดการต้องจัดหางบประมาณเอง พระสงฆ์ผู้มีบารมี มีผู้เคารพ และเชื่อถือมากจะได้เปรียบ ถ้าผู้อำนวยการมีวิสัยทัศน์และวางรูปแบบได้อย่างเหมาะสม ก็จะระดมทุนได้มากและสร้างสิ่งก่อสร้างตามแผนที่วางไว้ได้อย่างเป็นระบบแล้วเสร็จพร้อมใช้งานได้อย่างดี”^{๖๗}

สภาพปัญหาของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กรให้การบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการบริหารการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักโดยเน้น “ความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล”^{๖๘} สภาพปัญหาเกี่ยวกับงานทั่วไปของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ครอบคลุมงานด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ๑) งานสำนักงานกลุ่มบริหารทั่วไป ๒) งานโภชนาการโรงเรียน ๓) งานพยาบาลและอนามัย ๔) งานสวัสดิการ ๕) งานประชาสัมพันธ์ ๖) งานยานพาหนะ ๗) งานจัดระบบการบริหารและ

^{๖๗} สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ สลิคำ, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

^{๖๘} สัมภาษณ์ นางพรทิพย์ สลิคำ, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

พัฒนาองค์กร ๘) งานอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ๙) งานตกแต่งอาคารสถานที่ ๑๐) งานสาธารณูปโภค ๑๑) งานโสตทัศนูปกรณ์ ๑๒) งานชุมชนสัมพันธ์และบริการสาธารณะ ๑๓) งานนักปฏิบัติการ ภาระงานเหล่านี้ในภาพรวมไม่พบว่ามีปัญหามากนัก ที่พบก็สามารแก้ไขได้ แต่ไม่อาจขับเคลื่อนโรงเรียนด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องได้ เพราะปัญหาเกิดจากความไม่ต่อเนื่องจากบุคคลและงบประมาณเพราะการที่โรงเรียนจะผลักดันงานเกี่ยวกับ “การส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่กำหนดการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถเต็มตามศักยภาพพร้อมเข้าสู่การแข่งขันและร่วมมือในระดับสากล พัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การเสริมสร้างสุขภาพอนามัยและการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนการเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการให้บริหารการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความเป็นเลิศทุก ๆ ด้านตามศักยภาพของผู้เรียน ส่งเสริมสนับสนุน และประสานความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ และเอกชนสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่อาจทำได้ เพราะขาดงบประมาณ และการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเป็นระบบ”^{๖๔} การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษาสารสนเทศภายในสถานศึกษายังไม่มีระบบ ขาดบุคคลที่มีความรู้ในการบริหารระบบสารสนเทศ ภายในสถานศึกษายังกระจายกันอยู่ ขาดการบริหารสารสนเทศที่เป็นระบบอย่างถูกต้อง บุคคลยังขาดความเชี่ยวชาญในการจัดระบบสารสนเทศการประสานงาน และพัฒนาเครือข่ายมีการประสานงานหน่วยงานหลักกับโรงเรียนอย่างเสมอ การประสานงานยังเป็นเอกสารจึงใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพไม่มากพอ เครือข่ายระหว่างโรงเรียนยังไม่มีแบบเป็นรูปแบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ชัดเจน โรงเรียนยังใช้การประสานงานผ่านเอกสาร ยังขาดการใช้งานระบบสารสนเทศการดำเนินงานธุรการยังเป็นรูปแบบการจัดเก็บแบบเอกสาร ยังขาดบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญด้านธุรการ ขั้นตอนยังไม่เป็น ขาดงบประมาณในการบริหาร ขาดบุคคลที่เป็นงานธุรการโดยตรง การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมสถานที่เพียงพอแก่นักเรียน สภาพแวดล้อมโรงเรียนอยู่ในพื้นที่ป่า จึงทำให้สภาพอากาศดี สภาพการเรียนนักเรียนเป็นโรงเรียนกึ่งนอนอาคารเรียนมีเพียงพอสำหรับนักเรียน เป็นสภาพที่มีความสวยงาม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่มีการทัศนศึกษานอกสถานที่เป็นประจำทุกปี โครงการปฏิบัติธรรมก็จัดให้เรียนเดินทางป่า ส่งครูนักเรียนไปร่วมงาน เช่น งานวิสาขบูชา เป็นต้น สิ่งสำคัญในการจัดงานคือ ขาดการบริหารงานงบประมาณในการจัดทัศนศึกษายังต้องให้ทางวัดช่วยเหลือ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษาการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊ก การติดป้ายประชาสัมพันธ์ และขาดบุคคลที่มีความรู้ในการประชาสัมพันธ์

^{๖๔} สัมภาษณ์ หลวงจันทน์วิญญู เกริกพล เสี่ยยัง, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สรุปว่า การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา ไม่มีความก้าวหน้าในการสร้างอาคาร การจัดซื้อจัดจ้าง การสรรหาอุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมงานวิชาการ และการเพิ่มจำนวนครู สภาพปัญหาของงานทั่วไปโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา สถานที่มีจำนวนมากเพียงพอสามารถรองรับนักเรียนที่จะเพิ่มในอนาคตได้ มีแหล่งเรียนรู้อย่างมีศักยภาพ เช่น ห้องสมุดมีพื้นที่คับแคบ ห้องฝึกงาน และห้องประชุมตลอดถึงการจัดการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการบริหารงานทั่วไป เรื่องการก่อสร้างมีปัญหาทั้งระบบเพราะงบด้านนี้ ไม่มีเลยและหากจะสร้างอาคารเรียนเพื่อให้โรงเรียนมีอาคารเรียนทันสมัย และสอดคล้องกับสภาพสังคม วัดหรือเจ้าสำนักจะต้องดำเนินการจัดหางบประมาณเอง

๒.๓.๕ สรุปการศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา

จากการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา ได้ใช้หลักการวิเคราะห์ ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ซึ่งสามารถทำให้ผู้บริหารรู้จักจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน มองเห็นโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ได้วิเคราะห์ออกมาดังนี้ ปัจจัยภายในจุดแข็ง ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) โรงเรียนมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยคอยให้บริการแก่ผู้เรียนและชุมชน เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ และห้องสมาร์ทคลาสรูม ที่ผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตได้ ห้องชาวด์แล็บ ห้องบันทึกเสียง ห้องสมุด และห้องประชุมใหญ่ (๒) จัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบตามหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และมีหลักสูตรภาษาจีน มีคุณภาพและประสิทธิภาพสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างดี (๓) ผู้เรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หรือจบระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ สามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาหรือระดับสูงได้ทั้งในประเทศและนอกประเทศ (๔) ส่งเสริมให้ผู้เรียนและบุคคลของสถานศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการทั้งในและนอกสถานศึกษา (๕) โรงเรียนสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาส ชุมชน และสังคมไทย (๖) โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนฝึกพูดภาษาจีนเป็นหลัก ๒) การบริหารงานงบประมาณมีอาคารเรียนที่มั่นคงถาวร ใช้พื้นที่สำหรับเป็นที่พักและห้องเรียนได้อย่างดี มีโรงอาหาร ห้องสมาร์ทคลาสรูม และห้องประชุมที่มีขนาดเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ของสถานศึกษา และมีสถานที่สำหรับจอดรถภายในวัด ๓) การบริหารงานบุคคล (๑) บุคคลที่ทำหน้าที่ครู และเจ้าหน้าที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ ๘๐ ส่งผลให้ผู้เรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาไปแล้ว เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะด้านความรู้ ความประพฤติ ความซื่อสัตย์สุจริต และความกตัญญูตเวที (๒) โรงเรียนให้การสนับสนุนแก่ผู้เรียนเรียนฟรี พร้อมทั้งค่าอาหารมื้อเช้า มื้อกลางวัน และที่พัก โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๖ และมีทุนการศึกษาเรียนในระดับปริญญาตรี โท เอก (๓) ส่งเสริมและสนับสนุนบุคคล และผู้เรียนได้รับการพัฒนาในด้านความรู้และวิชาการในด้านต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโรงเรียนมีห้องปฏิบัติธรรมไว้บริการสำหรับ

นักเรียนและชุมชน และโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชน องค์กรหน่วยงาน และบุคคลหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐและเอกชนโรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานบุญทิ้งกระจาดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน งานวันประชุมผู้ปกครอง ซึ่งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัด โรงเรียนและชุมชน (๔) ด้านกิจการนักเรียน ผู้เรียนได้รับการอนุเคราะห์ด้านทุนการศึกษา เพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โรงเรียนเน้นและส่งเสริมกิจกรรมตามความสามารถของผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถและมีโอกาสได้แสดงออกด้านศิลปะแขนงต่าง ๆ อย่างเป็นบูรณาการ มีกิจกรรมร้านค้าสหกรณ์บริการ ให้ความสะดวกภายในโรงเรียนมีการจัดตั้งสถานักเรียนในรูปคณะกรรมการนักเรียน เพื่อส่งเสริมหลักประชาธิปไตย ๔) การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนยังไม่อาจกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายได้อย่างชัดเจน แม้มีก็อาจทำได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพราะขาดบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญคอยสนับสนุน

ปัจจัยภายในจุดด้อย ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กัน ทำให้มีพื้นฐานด้านความรู้แตกต่างกัน จึงต้องมีการปรับความรู้ขึ้นพื้นฐานใหม่ในหลายๆ วิชาจึงส่งผลกระทบทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน (๒) ครูมีแผนการสอนที่ยังไม่สมบูรณ์ซึ่งอยู่ในระหว่างการค้าเนินการปรับปรุงเพิ่มขึ้นอีก เพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (๓) มีการนิเทศการประชุม แต่การติดตามผลประเมินผล ยังไม่ต่อเนื่อง ๒) การบริหารงานงบประมาณ งบอุดหนุนจากภาครัฐไม่เพียงพอในการขยายสถานที่โรงเรียน และการจัดซื้อจัดจ้าง เกี่ยวกับการด้านพัสดุครุภัณฑ์ เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน ๓) การบริหารงานบุคคล ขาดแคลนผู้สอนที่ตรงกับสาขาวิชาที่จบมาครูผู้สอนบางท่านยังไม่ได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนโดยเข้ารับการอบรมหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป การร่วมกิจกรรมระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่มหรือโรงเรียนอื่นยังมีน้อย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้อย เพราะการแนะแนวและกรณีศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยภายนอกโอกาส ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ส่งเสริมผู้เรียนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดี ผู้ที่เรียนจบหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ แล้วสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทั่วไปได้ ๒) การบริหารงานงบประมาณ (๑) โรงเรียนตั้งอยู่บนเขามีรถประจำทางผ่าน การคมนาคมสะดวก เปิดโอกาส ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ตามความต้องการจึงไม่มีความจำเป็นในการจัดหายานพาหนะในการรับส่งนักเรียน (๒) สถานศึกษาตั้งอยู่ในชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ที่มีฐานะดีทำให้พุทธศาสนิกชนมาสนับสนุนด้านการศึกษาและกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวก และโรงเรียนมีแหล่งทุนในการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนเพียงพอ ๓) การบริหารงานบุคคล (๑) เทคโนโลยีสารสนเทศเปิดโอกาสให้บุคลากรของสถานศึกษา สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ตามความต้องการของตนเองและสถานศึกษา ๔) การบริหารงานทั่วไป (๑) สถานศึกษาอยู่ในชุมชนที่เป็นแหล่งการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ตามความต้องการ (๒) โรงเรียนพัฒนาสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต อีเมล เว็บไซต์ต่าง ๆ เปิดโอกาสให้มีการค้นคว้าหาความรู้ ติดต่อสื่อสาร และเป็นแหล่งการเรียนรู้ของผู้เรียน

ปัจจัยภายนอกอุปสรรค ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) สภาพเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอนของประเทศ ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของการศึกษา พร้อมทั้งปัญหาเรื่องเด็กเข้ามาบวเรียนจำนวนน้อยลงทุกปี (๒) การขยายโอกาสทางการศึกษาของภาครัฐ ทำให้เยาวชนที่จะบวเรียนลดจำนวนลงพร้อมทั้งเด็กที่เรียนในโรงเรียนของภาคไม่ค่อยเห็นคุณค่าของคุณธรรม ซึ่งผู้ที่จะเป็นคนดีของสังคมได้ก็ต้องมีคุณธรรม ๒) การบริหารงานงบประมาณ การพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่และอุปกรณ์ทางการศึกษาในปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายสูง โรงเรียนได้รับงบประมาณจำกัด และที่ดินมีราคาสูง ทำให้การขยายพื้นที่การใช้ สอยเป็นไปได้ยาก ยังต้องให้วัดช่วยเป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารต่าง ๆ ๓) การบริหารงานบุคคล การจัดสรรงบประมาณที่มีในปัจจุบันมีจำกัดทำให้ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาบุคคล บางโรงเรียนไม่มีเงินจ้างครูมาสอนก็ต้องให้ทางวัดช่วยเหลือทางการบริหารงานงบประมาณ ๔) การบริหารงานทั่วไป (๑) การนำเสนอข่าวสารในด้านลบที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ที่เสนออย่างขาดวิจาร์ณญาณ ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทำให้มีแต่ภาพไม่ดีที่ออกไปนำเสนอในข่าวในทุก ๆ ด้าน (๒) ภาระหน้าที่ของประชาชนในปัจจุบันมีมากไม่อำนวยต่อการร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนทำให้ชุมชนไม่เห็นคุณค่าของนักเรียนสามเณร

๒.๔ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย

โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดกองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้เปิดดำเนินการเรียนการสอน ทั้งแผนกธรรมแผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา สำหรับพระภิกษุสามเณรทั่วไป

ภาพที่ ๒.๑๔ อาคารเรียนโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย

โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ได้เริ่มก่อตั้งพุทธศักราช ๒๕๒๙ สมัยที่ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ขณะดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี และ ฯพณฯ ศาสตราจารย์มรรุต บุนนาค เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มีวัดใกล้เคียง เช่น วัดคณิกาผล วัดปทุมคงคา วัดชัยชนะสงคราม โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย มีอาคารเรียนสูง ๗ ชั้น เป็นตึกที่มีศิลปะและรูปทรงแบบจีนผสม ใช้เป็นทั้งอาคารเรียนและสำนักงานจากการขยายตัว ทางด้านการศึกษาประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายในเรื่องการปฏิรูปการศึกษา พระเดชพระคุณพระมหาคณานันมธรรม ปัญญาธิวัตร (เจริญ กิ่งเจียมมหาเถระ) อดีตเจ้าอาวาสวัดกุศลสมาคร อดีตเจ้าคณะใหญ่นันทนิกาย จึงมีนโยบายในการขยายสถานที่เรียนเพิ่มเติมขึ้นที่วัดศรัทธาเยี่ยมพานิชวราราม (โผ้วเจียมตื้อ) จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อปี ๒๕๔๓ ปัจจุบันย้ายมาอยู่วัดกุศลสมาคร กรุงเทพมหานคร ซึ่งอาคารเรียนแห่งนี้รองรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนอาคารเรียนหลังปัจจุบันนี้จะเป็นสถานที่เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและเป็นสำนักงานของครูอาจารย์เจ้าหน้าที่ และสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๔ ใช้เป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัยเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

อีกแห่งหนึ่ง สังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ได้เปิดการเรียนการสอน ขึ้นทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรทั่วไป โดยมีประวัติ ความเป็นมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ สมัยที่ ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งเป็น นายกรัฐมนตรี และมี ฯพณฯ ศาสตราจารย์มารุต บุณนาค เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในสมัยนั้น ท่านได้มอบหมายให้ อาจารย์สมศักดิ์ สายหยุด อดีตเลขาธิการ ดำเนินการจัดให้มี โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๓๐ ซึ่งถือว่าเป็นปีมหามงคลวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระชนมายุครบ ๕ รอบ ๖๐ พรรษา เพื่อเป็นการถวายพระราชกุศล และเฉลิมพระเกียรติแด่พระองค์ท่าน จึงได้ประสานงานกับทางคณะสงฆ์ทั้งฝ่ายมหานิกาย และ ฝ่ายอนัมนิกายโดยมีวัดใกล้เคียงที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าวหลายวัดด้วยกัน เช่น วัดคณิกามผล วัดปทุมคงคา วัดชัยชนะสงคราม วัดกุศลสมาคร เป็นต้น โดยเฉพาะวัดกุศลสมาครแห่งนี้เป็นวัดอนัมนิกาย วัดแรกที่เข้าร่วมโครงการฯ ดังกล่าว อาจารย์สมศักดิ์ สายหยุด จึงได้จัดโครงการฯ พระครูบริหารอนัมพรต (เจริญ กีนเจียมมหาเถระ) อดีตเจ้าอาวาสวัดกุศลสมาคร อดีตเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย ซึ่งท่านก็ อนุมัติหมายินดีให้การอุปถัมภ์สนับสนุนโครงการฯ อย่างดียิ่งโดยที่ท่านรับเป็นประธานดำเนินงานฝ่าย สงฆ์และมี ฯพณฯ ศาสตราจารย์มารุต บุณนาค เป็นประธานดำเนินงาน ฝ่ายคฤหัสถ์ ร่วมกับ คณะกรรมการทั้งฝ่ายบรรพชิต และคฤหัสถ์ ตลอดจนสาธุชนโดยทั่วไป เนื่องจากเป็นปีแรกแห่งการ จัดโครงการดังกล่าว ทางคณะกรรมการจึงมีความประสงค์ที่จะรับเยาวชนเพื่อเข้าร่วมบรรพชาเป็น สามเณรเพียง ๖๑ รูป เพื่อเป็นการถวายพระราชกุศลดังกล่าวแต่มีเยาวชนที่มีจิตศรัทธาเข้าร่วม บรรพชาเป็นสามเณร จำนวนมากถึง ๘๔ รูป ในระหว่างวันที่ ๖ เมษายน ถึง วันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๐ เป็นเวลา ๓๐ วัน ภายหลังจากเสร็จสิ้น โครงการฯ เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ท่านพระครูบริหารอนัมพรต (เจริญ กีนเจียมมหาเถระ) อดีตเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย ท่านได้เล็งเห็น คุณประโยชน์และผลที่ได้รับดังกล่าวจึงได้ปรารภกับอาจารย์สมศักดิ์ สายหยุด ว่า “สามเณรที่ลาสิกขา ไปแล้วจะดำเนินชีวิตที่ดีในสังคมได้อย่างไร เพราะล้วนแต่เป็นเยาวชนที่ขาดแคลนปัจจัยสนับสนุนใน การศึกษาหากไม่ได้รับการศึกษาที่ดีแล้วก็จะปัญหาสังคม และถ้าสามเณรเหล่านี้ไม่ลาสิกขาแต่อยู่ เพื่อศึกษาวิชาความรู้ทางพระพุทธศาสนานับว่า จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการดำรงไว้ซึ่ง พระพุทธศาสนาฝ่ายอนัมนิกาย ทำอย่างไร จึงจะได้วางรากฐานทางการศึกษาให้แก่สามเณรเหล่านี้ ได้” อาจารย์สมศักดิ์ สายหยุด จึงได้นำคำปรารภดังกล่าว ไปปรึกษากับ ฯพณฯ ศาสตราจารย์มารุต บุณนาค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในสมัยนั้นท่านได้แนะนำให้ไปปรึกษากับ ร.อ.อดุลย์ รัตตานนท์ ซึ่งเป็นอธิบดีกรมการศาสนา ในขณะนั้นจึงได้รับคำแนะนำให้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียน พระปริยัติธรรมขึ้นที่วัดกุศลสมาคร ทั้งนี้เพื่อเป็นศาสนสถานทางการศึกษาอีกแห่งหนึ่งของคณะสงฆ์ อนัมนิกาย ในการดำเนินงานเริ่มแรกนั้นมี พระครูบริหารอนัมพรต (เจริญ กีนเจียมมหาเถระ)

อดีตเจ้าอาวาสวัดกุศลสมาคร อดีตเจ้าคณะใหญ่หน้มนิกายเป็นประธานคณะกรรมการบริหารโรงเรียน และมี ฯพณฯ ศาสตราจารย์มารุต บุณนาคร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้น เป็นประธานอุปถัมภ์ และที่ปรึกษา มี อาจารย์สมศักดิ์ สายหยุด เป็นกรรมการและเลขานุการ พร้อมด้วย แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดำเนินงานอีกหลายท่านพร้อมกับได้ทำเรื่องเสนอขอจัดตั้งโรงเรียนไปยัง กรมการศาสนา เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๑ ต่อมา เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๒ กรมการศาสนาได้อนุมัติให้จัดตั้งโรงเรียนเปิดดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้ โดยใช้อาคาร คอนกรีตเสริมเหล็ก ๔ ชั้น วัดกุศลสมาครเป็นสถานที่เรียนไปก่อน จนกว่าจะก่อสร้างอาคารเรียนหลัง ใหม่เสร็จ จึงถือเอาวันที่ ๒๐ มกราคมของทุกปี เป็นวันก่อตั้งโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย จากความ ล่าช้าเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงเรียนนี้ ใช้เวลาถึง ๒ เดือน เพราะเนื่องมาจากกรมการศาสนาไม่อนุญาตให้ ใช้ชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย” เพราะลงท้ายด้วยคำว่า “วิทยาลัย” แต่ต้องการให้ใช้ ชื่อว่า “โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดกุศลสมาคร” เหมือนกับโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมทั่วไป ต่อมาภายหลังท่านองปลัดถนอม เกียนธิก (อารี กุลชัย) เป็นผู้ประสานงานจนประสบ ความสำเร็จ โดยให้เหตุผลว่าโรงเรียนอื่น ๆ ยังใช้คำว่าวิทยาลัยต่อท้ายได้ เช่น โรงเรียนสวนกุหลาบ วิทยาลัย โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย เป็นต้น ทำไมโรงเรียนกุศลสมาครจึงจะใช้วิทยาลัยต่อท้ายไม่ได้ และในที่สุดจึงได้ชื่ออย่างเป็นทางการของโรงเรียนว่า “โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย” ใช้นามจน ปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่าผลสืบเนื่องจากการเข้าร่วมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนจึงทำให้ โรงเรียนก่อตั้งขึ้นมาได้ และสามารถผลิตบุคคลที่สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ ตอนปลาย จนสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี โท เอก ได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็น จำนวนหลายรูปด้วยกัน เนื่องจากการขยายตัวทางด้านการศึกษา ประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการมี นโยบายในเรื่องการปฏิรูปการศึกษา พระเดชพระคุณ พระมหาคณานันธธรรมปัญญาวิวัตร (เจริญกีนเจียมมหาเถระ) อดีตเจ้าอาวาสวัดกุศลสมาคร อดีตเจ้าคณะใหญ่หน้มนิกาย จึงมีนโยบายใน การขยายสถานที่เรียนเพิ่มเติมขึ้นที่วัดศรัทธาอัมพพานิชวราราม (โผ้วเจียวตือ) จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อปี ๒๕๔๓ ซึ่งอาคารเรียนแห่งนี้จะรองรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนอาคารเรียนหลัง ปัจจุบันนี้จะเป็นสถานที่เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และเป็นสำนักงานของครูอาจารย์เจ้าหน้าที่ และสำนักงานกลุ่มที่ ๑๔ ทั้งนี้ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมาก ยิ่งขึ้น ปัจจุบันได้ย้ายกลับมาที่วัดกุศลสมาคร กรุงเทพมหานคร^{๗๐}

^{๗๐} โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย, รายงานการประเมินตนเอง (SAR), ๒๕๖๑.

๒.๔.๑ การบริหารงานวิชาการ

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย การบริหารงานวิชาการ สภาพปัจจุบันโรงเรียนงบประมาณไม่เพียงพอในการจัดหาโปรแกรมระบบการบริหารงานและพัฒนาบุคคลให้มีศักยภาพได้ โรงเรียนต้องจัดหางบประมาณเอง ด้วยการระดมทุน โรงเรียนหรือสถานศึกษาทุกแห่งทุกประเภท ถือว่า “งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดกว่างานด้านอื่น ๆ เพราะวิชาการเป็นตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนและส่งผลต่อระบบการศึกษาของชาติ ปัจจุบันโรงเรียนต้องเผชิญปัญหาเดิมที่รัฐผลักระมาให้แต่เดิมคณะผู้บริหารต้องรับผิดชอบ สภาพปัจจุบัน สิ่งตามมา คือ องค์กรไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ คณะสงฆ์อันมีฐานะเป็นองค์กรทางศาสนาพุทธฝ่ายมหานิกายองค์กรหนึ่งอยู่คู่กับสังคมไทย หวังจะใช้การศึกษาดึงเยาวชนให้ห่างไกลจากอบายมุข แต่กลับไม่อาจขับเคลื่อนได้อย่างเป็นระบบ เพราะสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป รัฐอ่อนแอ ผู้นำด้านการบริหารไม่มีคุณธรรมพอ และสังคมเจริญขึ้นด้านวัตถุ และศีลธรรมจริยธรรมกลับถดถอยเสื่อมลง ส่งผลระยะยาวพระภิกษุสงฆ์ที่เข้ามาบวชไม่มีความสมดุล เพราะส่วนมากมาจากครอบครัวแตกแยกบ้าง เป็นเด็กขาดโอกาสทางการศึกษาบ้าง พื้นฐานทางครอบครัว ส่งผลให้การเรียนไม่ทันไม่เป็นไปในระดับเดียวกัน จึงต้องปรับปรุง และปรับพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนต้องเสียเวลาและเสียงบประมาณกับเด็กที่เข้ามาบวชแล้วไม่อาจทนอยู่กับสภาพที่มีกฎเกณฑ์ ได้ลาสิกขากลับเข้าสู่กระบวนการเดิม”^{๗๑)} การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร และการสอน ผู้บริหารต้องใช้ความพยายาม และความสามารถเป็นอย่างมากในการนำคณะครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร “การบริหารงานวิชาการ เป็นสิ่งที่ผู้บริหารทุกคนต้องรับผิดชอบ และเป็นผู้นำครูในการบริหารงานวิชาการ โดยทำงานร่วมกับครู กระตุ้นเตือนครูให้แนะนำและประสานให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ กระจายอำนาจ และมอบหมายความรับผิดชอบไปให้ครูทุกคนเพื่อที่จะให้เขามีความรู้สึกรับรู้ทำงานด้วยความเต็มใจมิใช่การบีบบังคับทั้งนี้คงจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนนั้น มิใช่เฉพาะแต่เพียงการเรียนการสอนภายในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังหมายถึง กิจกรรมทุกอย่างภายในโรงเรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการศึกษาของเด็กให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดในการส่งเสริมงานวิชาการในโรงเรียนก็คือครูและผู้บริหารโรงเรียนนั่นเอง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียน เพราะว่าเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยตรง ซึ่งจะหาแนวทางหรือวิธีการที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีเจตคติที่กระตือรือร้นต่อการเรียนและการเป็นพลเมืองดี ส่วนงานอื่น ๆ เป็นเพียงงานที่ช่วยสนับสนุนให้งานวิชาการ

^{๗๑)} สัมภาษณ์ พระครูศัพทสุนทร, ดร., ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย แต่ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ครูที่สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมพัฒนาให้มีขีดความสามารถสูงไม่ได้ ทำได้แต่ติดขัดที่ระบบโครงสร้างและหน่วยงานภาครัฐไม่พยายามผลักดันให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม มีศักยภาพเป็นองค์กรในกำกับของรัฐเต็มรูปแบบ สถานภาพของบุคคลก็จะเกิดความมั่นคง การพัฒนาจะสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ ที่ผ่านมามีได้เป็นอย่างดี เพราะรัฐยังให้ความสำคัญกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญไม่สูงพอ”^{๗๒} งานวิชาการที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมทั่วประเทศที่เผชิญอยู่ คือ “การต้องนำบทที่ได้รับจากรัฐบาลมาเฉลี่ยให้ครอบคลุมภาระงาน ๔ ด้าน ให้สมบูรณ์ที่สุดและเกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย แต่ความเป็นจริงไม่สามารถทำได้เต็มร้อย เพราะขนาดโรงเรียนต่างกัน งบประมาณที่ได้รับจะแตกต่างกัน โรงเรียนขนาดเล็กจะเสียเปรียบ เพราะงบมาเป็นรายหัว เมื่อมีนักเรียนมากจำนวน ๒๐๐ ขึ้นไป งบจะมากตามสัดส่วน การจัดระบบบริหารงบประมาณ แบบถัวเฉลี่ยจะได้มากตามสัดส่วน และทุกพื้นที่ก็เป็นอย่างนี้ สำหรับโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ที่ปฏิบัติ คือ วัดโดยเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการ โดยตำแหน่งเพราะรับใบอนุญาต ต้องจัดทำงบประมาณมาสมทบ เพื่อให้เกิดความคล่องตัว และโรงเรียนดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่องจากสถานภาพของสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีความเจริญรุ่งเรือง หรืออ่อนแอลงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง มีใช้เฉพาะแต่ความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงของสังคมไทยทั้งหมด การศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ รัฐได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษา ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในมาตรา ๘๑ ระบุว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม ให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง และได้ให้ความสำคัญต่อสถาบันพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษา”^{๗๓}

สภาพปัญหาของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย การบริหารงานวิชาการ อาศัยวัดในการแก้ด้วยการหาแหล่งทุนหรือผู้มีจิตศรัทธาบริจาคอุดหนุนเพื่อให้งานทุก ๆ ส่วนดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องราบรื่นปราศจากปัญหา การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องมือชี้ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร งานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษา

^{๗๒} สัมภาษณ์ นายศุภกร วิสูงเนิน, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๓} สัมภาษณ์ องปัลลิตธรรมปัญญาธิวัตร, รองผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย จะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหาร จัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลประเมินผล รวมทั้งวัดปัจจัย เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพ ปัญหางานการบริหารงาน วิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทุกพื้นที่ทั่วประเทศ โยงใยอยู่กับงบประมาณ และบุคคลทุก ที่ไม่เฉพาะแต่โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัยเท่านั้น แม้ที่อื่นก็เช่นกัน เพียงแต่จะมากหรือน้อย “โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย เผชิญกับปัญหาที่คณะครูประเมินแล้ว ตกใจ คือ ปัญหาเด็กอ่าน หนังสือไม่ได้เขียนอักษรพยัญชนะภาษาไทยไม่ถูก สะกดไม่เป็น อ่านไม่ได้ ทั้งที่เด็กจบชั้นประถมต้น จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เด็กเหล่านี้ผ่านการเรียนทั้งก่อนเกณฑ์อนุบาลและ ระดับประถมมาแล้วอย่างน้อย ๘ ปี แต่ไม่ทราบเกิดอะไรขึ้น นักเรียนจบประถมต้น กลับเขียนไม่ได้ อ่านไม่ออก ทั้งที่ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติยังไม่นับวิชาภาษาต่างประเทศและวิชาอื่น ๆ ใน ๘ สาระวิชา โรงเรียนต้องใช้เวลามากในการปรับพื้นฐานเพื่อให้นักเรียนมีพื้นฐานความรู้ในระดับ เดียวกันและใกล้เคียงกัน”^{๗๔} ปัญหางานวิชาการด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น กิจกรรมส่งเสริม วิชาการ ในภาพรวมไม่อาจจัดการให้สมบูรณ์แบบได้เพราะติดขัดทั้งงบประมาณ ส่งผลให้ “กระบวนการบริหาร กิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอน ตั้งแต่การ กำหนดนโยบาย การวางแผนการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตาม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด กับผู้เรียน งานเกี่ยวกับหลักสูตรตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และ แนวความคิดในการปฏิรูปการศึกษา สถานศึกษาจะต้องนำหลักสูตรแกนกลางมาจัด เป็นหลักสูตร สถานศึกษา ร่วมกับสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นที่สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดขึ้น งานเกี่ยวกับการ เรียนการสอน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงความคิดที่ให้นับผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการปฏิบัติจริง งาน เกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน ที่หันมาเน้นการประเมินตามสภาพจริง ไม่เน้นการใช้ข้อทดสอบแต่ เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังมีงานอีกหลาย ๆ ด้านที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพ ซึ่งรวมเรียกงานทั้งหมดนี้ว่า งานวิชาการ ดังนั้นการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาจึง หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจของ สถานศึกษา ทำได้อย่างไม่สมบูรณ์”^{๗๕} แต่ความเป็นจริงงานวิชาการต้องมิงบสำรองเพื่อหาครู

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระครูศัพทสุนทร, ดร., ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๕} สัมภาษณ์ องปตฺถธรรมปัญญาธิวัตร, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

เชี่ยวชาญเฉพาะด้านงบประมาณที่รัฐจัดให้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญทั่วประเทศ สามารถเบิกจ่ายตามกรอบการดำเนินงานเบิกจ่ายเงินอุดหนุนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องดำเนินการตามระเบียบ หลักเกณฑ์ วิธีการ และแนวปฏิบัติที่ทางราชการกำหนดเพื่อให้การใช้จ่ายเงินถูกต้องตามระเบียบและวัตถุประสงค์รวมทั้งเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน สรุปรายชื่อและแนวทางดำเนินงานเบิกจ่ายเงินอุดหนุนในรายการที่สำคัญเพื่อให้สถานศึกษา ศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้ ๑) การเบิกจ่ายค่าจ้างชั่วคราว ๒) การเบิกจ่ายค่าตอบแทน ๓) การเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการชั่วคราว ๔) การเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม ๕) การเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการจัดงาน ๖) การเบิกจ่ายค่าอาหารนักเรียน ๗) การเบิกจ่ายค่าพาหนะนักเรียน ๘) การเบิกจ่ายค่าจ้างเหมาบริการ ๙) การเบิกจ่ายค่าสาธารณูปโภค ๑๐) การเบิกจ่ายค่าวัสดุและครุภัณฑ์ ๑๑) การเบิกจ่ายค่าปรับปรุงอาคารหรือสิ่งก่อสร้าง ๑๒) การยืมเงินอุดหนุน จากสภาพความเป็นจริงนี้ โรงเรียนจัดสรรงบประมาณแล้วแต่จะจ่ายได้เป็นค่าจ้างชั่วคราว ค่าตอบแทน ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม ค่าอาหารนักเรียน เท่านั้น ส่วนอื่น ๆ อยู่ในดุลยพินิจ ของผู้บริหารหรือความจำเป็นเท่านั้น จะเห็นได้ว่าแม้รัฐจะมีพระราชบัญญัติการศึกษาเป็นลักษณะปฏิรูปและพัฒนาตามกรอบและเป็นกฎหมาย แต่แนวปฏิบัติไม่ใช่ ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๕๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๕ หมวด ๒ มาตรา ๑๐ ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และหมวด ๘ มาตรา ๖๐ (๑) “ให้รัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้กับการศึกษาในฐานที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ โดยจัดสรรเป็นเงินงบประมาณเพื่อการศึกษาในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐและเอกชนให้เท่าเทียมกัน” จากบทบัญญัติดังกล่าวรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นเงินอุดหนุนให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานอื่นที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงจำเป็นต้องบริหารจัดการงบประมาณอุดหนุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เพิ่มโอกาสทางการศึกษาเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจน และจัดหาที่พักให้นักเรียนที่มีถิ่นที่อยู่ไม่สะดวก ห่างไกล โดยเงินงบประมาณ งบอุดหนุนประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป มีรายการที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาของนักเรียน ได้แก่ ๑) เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๑) เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัว (๒) เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน (๒) เงินอุดหนุนค่าอาหาร

นักเรียนประจำ (๓) เงินอุดหนุนค่าอาหารนักเรียนไป-กลับ (๔) เงินอุดหนุนให้เป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนประจำ^{๗๖}

สรุปว่า งานการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่มีคนที่ไม่ตรงกับสายวิชาที่สอน ทั้งนี้เพราะเป็นไปตามกระบวนการทางสังคม ที่เปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางระบบ สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย มีปัญหาสืบเนื่องจากงบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เพราะการจัดบัตถลักษณะอุดหนุน โรงเรียน ต้องถัวเฉลี่ยนักเรียนที่อยู่ในโครงสร้างของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนนั้น เพราะความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อของสำนักพุทธที่เป็นหน่วยงานหลักในการดูแลกิจกรรมพุทธศาสนาโดยตรง

๒.๔.๒ การบริหารงานงบประมาณ

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย การบริหารงานงบประมาณ เป็นงานที่สำคัญและยึดโยงกับงานอื่น ๆ งบประมาณเป็นเสมือนจุดเป็นจุดตายขององค์กร หรือหน่วยงาน “โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัยได้ใช้โอกาสในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนระบบการบริหารเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา จะได้แก้ไขได้ตรงจุด ขอบข่ายงานวิชาการของโรงเรียนครอบคลุมการรับผิดชอบของฝ่ายวิชาการ เช่น ๑) โครงการการดำเนินงานของฝ่ายวิชาการ ๒) เป็นที่ปรึกษาของผู้บริหาร ๓) จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน ๔) แนะนำดูแลการสอนของครู ๕) จัดโปรแกรมการเรียนให้แก่ นักเรียน ๖) ดำเนินการวัดผลการศึกษา ๗) สนับสนุนให้มีการค้นคว้าทดลอง ๘) จัดให้มีการประชุมและอบรมครู ๙) เป็นที่ปรึกษาของครู ๑๐) จัดตารางสอน ๑๑) วางแผนงานการบริหารงานวิชาการ ร่วมกับหัวหน้าหมวดหัวหน้าสายงาน ๑๒) รายงานผลการศึกษาแก่ผู้บริหาร โรงเรียนทั้งหมดเป็นงานที่เจอปัญหา ไม่สามารถบริหารจัดการให้อยู่ในระดับที่ควรจะเป็นได้ โรงเรียนได้ปรับระบบการทำงานให้สอดคล้องกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ แต่ติดปัญหาการบริหารงานบุคคลและงบประมาณ^{๗๗} งบประมาณที่โรงเรียนได้รับ ไม่อาจจะบริหารให้ครอบคลุมและเกิดความพึงพอใจกับคณะครูผู้บริหารการบริหารงานวิชาการและด้านอื่น ๆ ได้ เพราะงบประมาณไม่เพียงพอทางโรงเรียนต้องหามาเสริม “การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถตอบสนองนโยบายการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ช่วยให้พระภิกษุสามเณร ได้รับโอกาสทางการศึกษา ประโยชน์เกี่ยวกับการศึกษาธรรม-บาลี และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับ

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายศุภกร วิสูงเนิน, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๗} สัมภาษณ์ องธรรมธรเด่นชัย เหวมิน, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

วัด แต่ด้านการบริหารการจัดการเพื่อให้คุณภาพในการจัดการศึกษามีความสมบูรณ์ยังแตกต่างกันอยู่มาก แนวทางการดำเนินงานยังไม่เป็นระบบ มีความขาดแคลนในทุกด้านโดยเฉพาะการบริหารงานงบประมาณ เพื่อพัฒนาบุคคล สื่อการเรียนการสอน และการสร้างอาคารสถานที่^{๗๘}

สภาพปัญหาของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย การบริหารงานงบประมาณด้านการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ หมวด ๒ มาตรา ๑๐ บัญญัติไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิ และโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และหมวด ๘ มาตรา ๖๐ บัญญัติไว้ว่า “ให้รัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน ให้กับการศึกษาในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศโดยจัดสรรเป็นงบประมาณเพื่อการศึกษา ดังนี้ (๑) จัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลที่เหมาะสมแก่ ผู้เรียนการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐและเอกชนให้เท่าเทียมกัน” จึงเป็นหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จะต้องดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามข้อบัญญัติดังกล่าวและงบประมาณประเภทเงินอุดหนุนประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป รายการเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ค่าใช้จ่ายรายหัว) ที่จัดสรรให้สถานศึกษาเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้ได้ประโยชน์สูงสุดในการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ อัตราการจัดสรรเงินอุดหนุน (ค่าใช้จ่ายรายหัว) รัฐจัดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดสรรให้นักเรียนในพื้นที่ มีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้ ๑) ระดับก่อนประถมศึกษา คนละ ๑,๗๐๐ บาท/หัว (เทอมละ ๘๕๐ บาท) ๒) ระดับประถมศึกษาคนละ ๑,๙๐๐ บาท/หัว (เทอมละ ๙๕๐ บาท) ๓) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คนละ ๓,๕๐๐ บาท/หัว (เทอมละ ๑,๗๕๐ บาท) ๔) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายคนละ ๓,๘๐๐ บาท/หัว (เทอมละ ๑,๙๐๐ บาท) จากสภาพปัจจุบันที่ค่าครองชีพสูงขึ้นแต่ละวันไม่อาจรับรองได้ว่าพอเพียงสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถ้าวเฉลี่ยแล้วจะอยู่ที่คนละประมาณ ๒๙๒ บาทต่อคนต่อเดือน เมื่อ ถ้าวเฉลี่ยทุกรายการ นักเรียนจะมีรายหัวเพียง ๕๙ บาทเศษ เท่านั้น สำหรับนักเรียนมัธยมต้นปีที่ ๑-๓ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมปลาย ที่มีรายหัวอยู่ที่ ๓,๘๐๐ บาทต่อปี และ ๑,๙๐๐ บาทต่อภาคการศึกษา เมื่อถ้าวเฉลี่ยแล้ว นักเรียนจะได้รับจริงอยู่ที่ประมาณ ๖๓ บาท/คน ต่อภาคการศึกษา ในขณะที่โรงเรียนต้องแบกรับภาระด้านอื่น ๆ อีกมากมาย “โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัยโชคดีอยู่บ้าง

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระครูศัพทสุนทร, ดร., ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ที่วัดมีกองทุน และมูลนิธิ สามารถประคับประคองจุดนี้ได้ตลอดมา”^{๗๙} ความจริงแล้วการจัดสรรงบประมาณ สำหรับสถานศึกษา มีแนวทางจากสำนักงบประมาณ แนวทางการใช้งบประมาณ กำหนดให้โรงเรียนแบ่งสัดส่วนการใช้งบประมาณ ดังนี้ ๑) งบการบริหารงานวิชาการ ร้อยละ ๖๐-๗๐ ของวงเงินงบประมาณ ๒) งบด้านบริหารทั่วไป ร้อยละ ๒๐-๓๐ ของวงเงินงบประมาณ ๓) งบสำรองจ่าย ร้อยละ ๑๐-๒๐ ของวงเงินงบประมาณ ในทางปฏิบัติเมื่อยึดหลักเกณฑ์นี้ นักเรียนจะได้รับความกระทบกระเทือนอย่างหนัก เพราะไม่มีงบประมาณวิชาการเลยไม่ว่าจะมองในมุมใด

สรุปว่า สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับงานการบริหารงานงบประมาณ งบประมาณไม่เพียงพอ วัดต้องจัดหามาสมทบเพื่อให้งานดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง วิธีการ คือการจัดทอดผ้าป่าเพื่อส่งเสริมการศึกษาพระภิกษุสามเณรและการจัดตั้งมูลนิธิและขอรับบริจาคโดยตรงจากผู้มีจิตศรัทธา สภาพปัญหาการบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย มีปัญหาเพราะงบประมาณไม่เพียงพอ โรงเรียนเป็นกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน ๑๒๐ รูป และได้รับการจัดสรรแบบสัดส่วนแต่ภาระงานเท่ากับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ การบริหารจัดการต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบอยู่ตลอด สาเหตุมาจากงบประมาณ และบุคคลที่สับเปลี่ยนหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา สิ่งที่ตามมา คือ ผู้บริหารต้องมีเมตตาธรรมสูง ให้ความสำคัญกับนักเรียนสูง มองความก้าวหน้าขององค์กรผ่านระบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ

๒.๔.๓ การบริหารงานบุคคล

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย การบริหารงานบุคคล จัดว่าเป็นงานหลักในมิติของการบริหารจัดการ ถ้ามีบุคคลในองค์กร มีคุณภาพเป็นคนเก่ง ดี และมีคุณธรรม คนเหล่านั้นจะสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวหน้าได้อย่างมั่นคง “ที่ผ่านมามูลการในโรงเรียนปริยัติธรรมไม่จัดว่าไม่เข้มแข็ง แต่ไม่อาจสรุปได้ว่าเก่งพอหรือเปล่า เพราะสภาพการณ์ที่เจอคือ การเปลี่ยนแปลงและหมุนเวียนอย่างไม่เป็นระบบ ผู้ที่ทำหน้าที่ไม่มีทักษะและความสามารถเฉพาะทางการบริหารจัดการทุกระบบเสมือนเริ่มนับหนึ่งใหม่ตลอดเวลา งานจึงไม่ก้าวหน้าและพัฒนาอย่างที่ควรจะเป็น”^{๘๐} การเปลี่ยนแปลงบ่อย ๆ ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา เพราะไม่มีความต่อเนื่อง ต้องนับหนึ่งอยู่ตลอดเวลา บางครั้งในรายวิชาเดียว ณ ปัจจุบันที่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมได้รับและพบเจอมาโดยตลอด การพัฒนาบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ “การมุ่งเน้นพัฒนาบุคคลให้เป็นนักการศึกษาและสอนศิษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข และมี

^{๗๙} สัมภาษณ์ นางสาวศุภนิชชา ทึกขุนทด, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๐} สัมภาษณ์ องปลัดธรรมปัญญาธิวัตร, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพอย่างสุจริต เมื่อเขาไม่อาจดำรงความเป็นสมณเพศอยู่ได้ด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม การพัฒนาลักษณะนี้ใช้เงินอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีองค์ประกอบอื่น ๆ อย่างมากมาย โดยเฉพาะเวลาในการอบรมพัฒนา จะใช้ตัวชีวิตแบบสถิตก็ไม่ได้ ตั้งเป้าหมายแบบนามธรรมก็ไม่ได้ เพราะมันคือ มนุษย์ที่ทางวัดและโรงเรียนได้มาจากสังคมที่ยิ่งกว่าชนบท ยากยิ่งกว่าภาสิตโบราณที่ว่า “ฝนทั่งให้เป็นเข็ม” แต่ต้องทำเพราะคนที่มีบุตรหลานและมีชาติตระกูลที่สมบูรณ์พร้อม ไม่ยอมแน่นอนที่จะให้บุตรหลานบวชเรียนอย่างเป็นระบบ ศาสนาสืบสร้างสังคมที่ดี การศึกษาในระบบศาสนาทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แต่สังคมไทยกลับนำบุตรหลานออกห่างจากศาสนา การนิยามว่าสังคมไม่ดี เพราะพระสงฆ์ไม่ใส่ใจ เป็นค่านิยมที่เจ็บปวด ต่อวงการคณะสงฆ์ในภาพรวม สภาพปัญหาขณะนี้ คือ คณะสงฆ์อ่อนมึนกายในภาพรวม ไม่มีบุคคลเพียงพอ องค์กรพร้อมที่จะนำบุตรหลานในสังคมไทยมาพัฒนาโดยการให้การศึกษาแต่สังคมกลับมองไม่เห็นคุณค่า ประกอบกับองค์กรทำงานเชิงรุกไม่เป็นระบบ จึงขาดบุคคลและทรงกับทรุดในทุก ๆ ด้าน”^{๘๑}

สภาพปัญหาของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย การบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาทั่วไป มีฐานะเป็นข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และชั่วคราว มีความมั่นคง เพราะรัฐรับรองฐานะทางสังคม มีสวัสดิการที่ได้ตามกฎหมาย สำหรับบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ไม่มีสถานภาพและรับรองโดยองค์กรของรัฐ มีสถานภาพเดียวคือ “ลูกจ้างของวัด” งบประมาณที่รัฐจัดให้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นงบบุคลากร และได้เป็นรายหัว โรงเรียนต้องจัด เป็นสัดส่วนและถ่วงดุลทุกรายการ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกส่วนงาน เมื่อส่วนใดไม่เพียงพอวัดโดยท่านเจ้าอาวาสจะต้องจัดการหาเงินงบประมาณมาเสริมในส่วนที่เหลือที่ผ่านมางบบริหารงานบุคคลของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ประสบปัญหาไม่แตกต่างจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั่วไป คือ “งานวิชาการด้านครูที่ไม่คงที่ งบประมาณที่ไม่เอื้อในการจัดหาบุคคลครูที่มีคุณภาพ กฎหมายว่า ด้วยอัตราจ้างปัจจุบันระบบการบริหารจัดการในภาพรวม มีปัญหา คือ “เจ้าหน้าที่ประจำที่ทำหน้าที่ สารบัญ และงานอื่น ๆ ไม่มีบุคคลครูเฉพาะทางไม่มี ใช้ระบบอัตราจ้าง และจ้างได้ไม่แพง มีการปรับเปลี่ยนตลอด แต่ละภาคการศึกษาเปลี่ยนครูแต่ละรายวิชามากกว่า ๒ หรือ ๓ คน”^{๘๒} การบริหารจัดการเกี่ยวกับงานการบริหารงานบุคคล คือ “ให้ครูที่มีอยู่และครูพิเศษที่เสียสละเพื่อส่วนรวมรับผิดชอบในรายวิชาปัจจุบันแก้ปัญหาได้เฉพาะกาลเท่านั้น ในระยะยาวยังต้องหาวิธีการและใช้ยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องต่อไป”^{๘๓} “ครูสอนโรงเรียน

^{๘๑} สัมภาษณ์ นายนพพล ทิฐุทน, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๒} สัมภาษณ์ องธรรมธรเด่นชัย เหวมิน, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๓} สัมภาษณ์ นายนพพล ทิฐุทน, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

พระปรียัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในภาพรวม ที่ได้เพราะใจรัก ครูที่เป็นพระภิกษุ จะเปลี่ยนแปลงก็ต่อเมื่อลาสิกขาเท่านั้น トラบไต่ที่ยังอยู่ในสมณเพศก็สามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ได้”^{๘๔}

สรุปว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับงานการบริหารงานบุคคลโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ได้รับผลกระทบมาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเพื่อยกระดับให้โรงเรียนได้ก้าวขึ้นไปสู่กลุ่มโรงเรียนขนาดกลาง และขยายสู่ความเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ทำได้ยาก สภาพปัจจุบัน คือ การสร้างความเป็นโรงเรียนที่เป็นเอกลักษณ์ และมีอัตลักษณ์เฉพาะเน้นความเป็นอนันต์ศึกษารักษาความเป็นอัตลักษณ์เพื่อสร้างจุดได้เปรียบทางวิชาการ และเช่นการเน้นภาษาจีน ภาษาเวียดนามเป็นพิเศษ เพื่อที่จะได้เกิดแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนได้มีโอกาสไปต่อยังต่างประเทศ เพราะมีตัวอย่างรุ่นพี่ที่จบมาให้เห็นเป็นต้นแบบ การบริหารงานบุคคลมีปัญหา โดยเฉพาะครูสอนวิชาหลัก เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ บุคคลประจำส่วนมากไม่ถนัดเพราะจบจากมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทาง ด้านภาษาพอสอนได้ แต่วิชาอื่น ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ โรงเรียนต้องสรรหาครูชำนาญจากภายนอกลักษณะครูสอนพิเศษ และต้องอยู่นอกเวลาประจำ จึงต้องเรียนช่วงเย็น บางครั้งครูติดภาระอื่นติดประชุมมาช้าบ้าง หรือมาไม่ได้ ก็ต้องหยุดเรียนโดยปริยาย

๒.๔.๔ การบริหารงานทั่วไป

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย การบริหารงานทั่วไป รวมงานบางส่วนในสามแผนกเข้ามาด้วย เช่น “งานวิชาการ คือการจัดซื้อจัดจ้างวัสดุอุปกรณ์งานการบริหารงานงบประมาณ คือ การบริหารจัดการงบประมาณให้เป็นระบบ งานการบริหารงานบุคคล คือ การคัดเลือกคัดสรร บุคคลที่ดีมีคุณภาพ งานบริหารทั่วไปโดยตรง เช่น การซ่อมบำรุง การก่อสร้าง เหล่านี้โรงเรียนไม่อาจทำให้เป็นระบบได้ เพราะมีความไม่แน่นอน การบริหารงานงบประมาณส่งผลเป็นระบบลูกโซ่ ตามมากับงานอื่น ๆ ที่เหลือ”^{๘๕} ในความเป็นจริงและสภาพการณ์ปัจจุบัน คือ “ขวัญกำลังใจของบุคคลในองค์กร เป็นเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารงานทุก ๆ ด้าน ถ้าบุคคลในองค์กรมีขวัญกำลังใจ ในการปฏิบัติงานดีจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตและผลผลิตสูงขึ้น ครูในโรงเรียนพระปรียัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นบุคคลที่เสียสละอย่างยิ่ง แต่เงื่อนไขบางอย่างไม่อาจทำให้ผู้บริหารให้ความสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและพัฒนาขวัญกำลังใจให้กับครูเหล่านั้น เพราะการเอาใจใส่จากผู้บริหารเป็นเหตุผลหนึ่งที่จะเป็นกำลังใจให้กับครูได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ แต่บุคคลในโรงเรียนแม้ว่าจะทำงานได้ดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด แต่ไม่ได้รับความเอาใจใส่จากองค์กร การที่เขาทำงานอยู่ส่งผลให้หลายโรงเรียนต้องขาดบุคคล และเกิดการหมุนเวียน

^{๘๔} สัมภาษณ์ งามปัทมธรรมปัญญาวิวัตร, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๕} สัมภาษณ์ นางสาวศุภนิชชา ทีกขุนทด, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

อย่างต่อเนื่อง บุคคลไม่นิ่ง งานไม่แน่นอน และไม่เป็นระบบ ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้หมายความว่าผู้บริหารไม่ดี แต่ท่านที่เป็นผู้บริหารรับภาระหลายอย่าง ในขณะเดียวกัน ต้องบริหารวัดซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของเจ้าอาวาส งานก่อสร้างในวัดก็ต้องทำงานการศึกษาด้านธรรมและบาลีก็ต้องดูแลงานด้านการเผยแผ่สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ยังไม่รวมงานเกี่ยวกับหน้าที่ของพระที่ต้องทำตามตำแหน่งทางการคณะสงฆ์ การบริหารโรงเรียนใช้ทั้งเงินและทักษะด้านอื่น ๆ อย่างมาก”^{๘๖} การขยายอาคารหรือการสร้างอาคารเพื่อรองรับแผนพัฒนาระยะยาวของโรงเรียน ไม่อาจทำได้เพราะติดขัดเรื่องงบประมาณ เพราะงบประมาณที่รัฐจัดให้เป็นงบอุดหนุน และให้มาเป็นรายหัว ไม่แยกว่าเท่าใดใช้ประเภทใด บุคคลของโรงเรียนมีฐานะเป็นเพียงลูกจ้างของวัด สวัสดิการก็ไม่มากพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้พวกเขาเหล่านั้นอยู่รับใช้องค์กรได้อย่างตลอด เมื่อมีงานที่ดีกว่าและมีสวัสดิการดีกว่าก็ออกไปอยู่กับตำแหน่งและหน้าที่ใหม่ที่มั่นคงกว่า “การที่โรงเรียนจะขยายพื้นที่หรือจัดซื้อจัดจ้างสิ่งที่จะเป็นปัจจัยสนับสนุนงานวิชาการให้มีความเข้มแข็งและสมบูรณ์นั้น เป็นไปได้ยาก อาศัยเพียงอย่างเดียว คือ โรงเรียนต้องจัดหาเอง ซึ่งเป็นเรื่องยากมากถ้าเจ้าอาวาสมีบารมีไม่เพียงพอ”^{๘๗}

สภาพปัญหาของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย การบริหารงานทั่วไป ประสบปัญหาไม่ว่าจะเป็นงานครุภัณฑ์หรือลหุภัณฑ์ การจัดซื้อจัดจ้างไม่อาจทำได้ เพราะไม่มีงบประมาณเพียงพอ “อาศัยวัดจัดสร้างก็แสนจะยากลำบาก เพราะค่านิยมชาวพุทธที่ฝังรากอยู่นาน ที่ว่าการสร้างโบสถ์สร้างวิหาร สร้างกุฏิสงฆ์นั้นง่ายมาก บอกบุญก็ทำบุญ และทำมาก แต่บอกบุญเพื่อสร้างโรงเรียนมันยาก คนยังเห็นว่าโรงเรียนเป็นหน้าที่ของรัฐมีงบรัฐควรสร้าง ค่านิยมคนไทยไม่เคยคิดว่า โรงเรียนคือแหล่งเพาะมนุษย์ให้เจริญทั้งกายและใจ เพื่อสร้างชาติให้เจริญพร้อมสรรพทรัพยากรของชาติ การบริหารงานบุคคลจะมีคุณภาพได้เพราะการศึกษา”^{๘๘} งานก่อสร้างสิ่งก่อสร้างที่ใหญ่โตต้องอาศัยบารมีของเจ้าอาวาส ที่สรรหาทุนทรัพย์ด้วยวิธีบอกบุญกับศิษยานุศิษย์ และผู้มีจิตศรัทธาให้ร่วมกันบริจาค หรือขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้จัดสรรงบประมาณลักษณะอุดหนุน บางครั้งก็ได้ผลหากผู้บริหารในหน่วยงานนั้นเป็นลูกศิษย์และนับถือเจ้าอาวาสอุปถัมภ์มากเป็นการส่วนตัว เจ้าอาวาสในฐานะผู้จัดการหากมีบารมีมากมีศิษย์มาก ก็จะได้เปรียบ นี่เป็นปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา “ประเด็นหนึ่งที่เป็นปัญหา คือ การลดลงของศาสนทายาท เป็นปัญหาด้านการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทุก ๆ ด้าน บางโรงเรียนมีนักเรียนไม่ถึงต้องยุบตัวเองปิดเองโดยปริยาย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบันมองได้หลายมิติ มองในมิติพุทธศาสนาน่าจะไม่พัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์มากนัก ทั้งระบบ

^{๘๖} สัมภาษณ์ องค์กรธรรมเด่นชัย เทวมิน, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๗} สัมภาษณ์ นายนำพล ทิกขุนทด, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๘} สัมภาษณ์ นายนำพล ทิกขุนทด, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ประเมิน ระบบงบประมาณ ระบบการพัฒนาบุคคล คณะสงฆ์ปรับตัวไม่ทัน และทำงานไม่เข้าระบบ เพราะเมื่อคณะสงฆ์รู้ตัว ทางราชการ หรือผู้เกี่ยวข้องอื่นฝ่ายอาณาจักรก็ก้าวหน้าไปไกลแล้ว กว่าพระสงฆ์จะเรียนรู้ และปรับตัวได้หลักสูตรก็เปลี่ยนแปลงแล้ว ปัญหาตอนนี้ คือ “คณะสงฆ์ผลิตศาสนทายาทที่มีศักยภาพไม่ทันและไม่มีแผนที่จะทำทั้งระยะสั้น กลาง และยาว ต่างจากศาสนาอื่น ๆ ที่อยู่ประเทศไทยส่วนมากจะได้บุคคลที่มีคุณภาพทำงานเชิงรุกได้ทุกด้านภายใต้พระราชบัญญัติเดียวกันรัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน แต่แนวทางปฏิบัติข้างต่างกันอย่างสิ้นเชิงอย่างกับฟ้าดิน คณะสงฆ์ยิ่งอ่อนแอหนักได้แต่โทษกันเอง”^{๘๙}

สรุปว่า สภาพปัจจุบัน การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย มีสภาพหยุดนิ่ง ก่อสร้างอะไรไม่ได้ ใช้พื้นที่เท่าที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุดและใช้สอยให้ครอบคลุมอย่างเหมาะสมลงตัว จัดระบบให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันมากที่สุด สภาพปัญหาด้านการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย เป็นไปอย่างช้าและไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ด้านอาคารสร้างมานานมีอายุการใช้งานมากกว่า ๒๐ ปี การปรับปรุงและซ่อมบำรุงทำได้อย่างไม่ต่อเนื่อง ด้านอื่น ๆ เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง และงานสารบัญต่าง ๆ ก็มีปัญหาซึ่งเพราะขาดหลักการบริหาร และเกณฑ์มาตรฐานด้านต่าง ๆ ที่ผ่านมา โรงเรียนพึ่งตนเองมาอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน ๑๐๐ งบ จึงถึงจัดสรรมาอย่างเป็นสัดส่วนที่น้อย เป็นค่าตอบแทนสำหรับผู้เสียสละเวลามาสอน ที่เหลือจะเป็นส่วนที่วัดจัดหามาเองทั้งหมด โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก แม้ในอดีตจะเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ แต่ด้วยเงื่อนไขภายนอกและระบบสังคมที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้โรงเรียนปรับตัวได้ช้าจนมีผลให้นักเรียนลดลงอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันโรงเรียนกำหนดรูปแบบใหม่ว่าจะดำเนินการให้โรงเรียนก้าวสู่ระดับกลางขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ การนำรูปแบบทั่วไปมาใช้โดยใช้แบบบูรณาการให้เข้ากับหลักธรรมในพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้นำมาปรับใช้เป็นรูปแบบ คือ หลักสังคหวัตถุ ๔ ที่พุทธศาสนมหายานเน้นเรื่องทานเป็นอันดับแรก หลักสังคหวัตถุ ๔ ประกอบด้วย “ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา”

๒.๔.๕ สรุปการศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา

จากการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ได้ใช้หลักการวิเคราะห์ ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ซึ่งสามารถทำให้ผู้บริหารรู้จักจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน มองเห็นโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ได้วิเคราะห์ออกมาดังนี้

^{๘๙} สัมภาษณ์ องค์กรธรรมเด่นชัย เหวมิน, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ปัจจัยภายใน จุดแข็ง ๑) การบริหารงานวิชาการ(๑) โรงเรียนมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยคอยให้บริการแก่ผู้เรียนและชุมชน เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ และห้องสมาร์ทคลาสรูม ที่ผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตได้ ห้องชาวด์แล็บ ห้องบันทึกเสียง ห้องสมุด และห้องประชุมใหญ่ (๒) จัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบตามหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ อย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างดี (๓) ผู้เรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หรือจบระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ สามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือระดับสูงได้ทั้งในและนอกประเทศ (๔) ส่งเสริมให้ผู้เรียน และบุคคลของสถานศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการทั้งในและนอกสถานศึกษา (๕) โรงเรียนสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาส ชุมชน และสังคมไทย ๒) การบริหารงานงบประมาณ (๑) มีอาคารเรียนที่มั่นคงถาวร ใช้พื้นที่สำหรับเป็นที่พักและห้องเรียนได้อย่างดี มีโรงอาหาร ห้องสมุด ห้องชาวด์แล็บ ห้องบันทึกเสียง ห้องสมาร์ทคลาสรูม และห้องประชุมที่มีขนาดเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ ของสถานศึกษา และมีสถานที่สำหรับจอดรถภายในวัด (๒) การคมนาคมสะดวก มีรถประจำทางผ่าน อยู่ในย่านชุมชนที่เจริญ ส่วนมากนักเรียนจะเป็นนักเรียนที่กินนอนในวัดโรงเรียนนั้น ๆ จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการเดินทาง (๓) โรงเรียนตั้งอยู่ใกล้แหล่งอบายมุขเป็นสิ่งยั่วชวนของภิกษุและสามเณร การงบประมาณที่โรงเรียนจะได้รับด้วย แม้ว่าวัดจะมีนโยบายเพื่อที่จะขยายสถานศึกษา เพื่อรองรับจำนวนผู้เรียนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต แต่ไม่อาจทำได้เพราะติดขัดเรื่องพื้นที่ ๓) การบริหารงานบุคคล (๑) บุคคลที่ทำหน้าที่ครู และเจ้าหน้าที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ ๘๐ ส่งผลให้ผู้เรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาไปแล้ว เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะด้านความรู้ ความซื่อสัตย์สุจริตและความกตัญญูต่เวทิต (๒) โรงเรียนให้การสนับสนุนแก่ผู้เรียน เรียนฟรี พร้อมทั้งค่าอาหารมื้อเช้ามื้อ กลางวัน และที่พัก โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๖ และมีทุนการศึกษาเรียนในระดับปริญญาตรี โท เอก (๓) ส่งเสริมและสนับสนุนบุคคล และผู้เรียนได้รับการพัฒนาในด้านความรู้และวิชาการในด้านต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนมีห้องปฏิบัติธรรมไว้บริการสำหรับนักเรียนและชุมชน และโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชน องค์กรหน่วยงาน และบุคคลหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนโรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานบูชาตาวนพเคราะห์ประจำปี งานบุญทิ้งกระจาด การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ประชุมผู้ปกครอง ซึ่งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชน (๔) ด้านกิจการนักเรียน ผู้เรียนได้รับการอุดหนุนด้านทุนการศึกษา เพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โรงเรียนเน้นและส่งเสริมกิจกรรมตามความสามารถของผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถและมีโอกาสได้แสดงออกด้านศิลปะการพูดและศิลปะแขนงต่าง ๆ อย่างเป็นบูรณาการมีกิจกรรม ร้านค้าสหกรณ์บริการให้ความสะดวก ภายในโรงเรียนมีการจัดตั้งสถานักเรียนในรูปคณะกรรมการนักเรียน เพื่อส่งเสริมหลักประชาธิปไตย ๔) การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนยังไม่อาจ

กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้อย่างชัดเจน แม้ก็มีอาจทำได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพราะขาดทั้งงบประมาณและบุคลากรที่มีคุณภาพคอยสนับสนุน

ปัจจัยภายในจุดด้อย (Weakness) ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กัน ทำให้มีพื้นฐานด้านความรู้แตกต่างกัน จึงต้องมีการปรับความรู้ขึ้นพื้นฐานใหม่ในหลาย ๆ วิชาจึงส่งผลกระทบทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน เช่น การอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เป็นต้น (๒) ครูมีแผนการสอนที่ยังไม่สมบูรณ์ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการปรับปรุง เพิ่มขึ้นอีก เพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (๓) มีการนิเทศการประชุม แต่การติดตามผลประเมินผลยังไม่ต่อเนื่อง เช่น ต้องมีการวิเคราะห์และแก้ไขด้วยระบบการบริหารจัดการแบบวงจร ๒) การบริหารงานงบประมาณมีจำกัด ไม่เพียงพอในการขยายสถานที่โรงเรียน และการจัดซื้อจัดจ้าง เกี่ยวกับงานด้านพัสดุครุภัณฑ์เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน (๓) การบริหารงานบุคคล ขาดแคลนผู้สอนที่ตรงกับสาขาวิชาที่จบมา ครูผู้สอนบางท่านยังไม่ได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนโดยเข้ารับการอบรมหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป การร่วมกิจกรรมระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่มหรือกับโรงเรียนอื่นยังมีน้อย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้อย เพราะการแนะแนวและกรณีศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยภายนอกโอกาส ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ส่งเสริมผู้เรียนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดี ผู้ที่เรียนจบหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ถึง ๖ แล้วสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับสูงหรือระดับอุดมศึกษาทั่วไปได้ (๒) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเปิดโอกาสให้จัดการศึกษาได้ตามความต้องการของสถานศึกษาโดยให้เพิ่มเนื้อหาตามความต้องการของท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษา (๓) ผู้ปกครองมีค่านิยมสนับสนุนบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงยิ่งขึ้น ๒) การบริหารงานงบประมาณ (๑) โรงเรียนตั้งอยู่ในย่านชุมชนมีรถประจำทางผ่าน การคมนาคมสะดวก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ตามความต้องการ จึงไม่มีความจำเป็นในการจัดหายานพาหนะในการรับส่งนักเรียน (๒) สถานศึกษาดังอยู่ในชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ที่มีฐานะดีทำให้พุทธศาสนิกชนมาสนับสนุนด้านการศึกษาและกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวก และโรงเรียนมีแหล่งทุนในการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนเพียงพอ ๓) การบริหารงานบุคคล (๑) เทคโนโลยีสารสนเทศเปิดโอกาสให้บุคลากรของสถานศึกษา สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ตามความต้องการของตนเองและสถานศึกษา (๒) การศึกษาระบบใหม่สนับสนุนให้ผู้สอนต้องมีประสบการณ์วิชาชีพครู หรือเข้าอบรมตามสาขาวิชาที่สอน เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สอนและประสิทธิภาพของการสอน ๔) การบริหารงานทั่วไป (๑) สถานศึกษาอยู่ในชุมชนที่เป็นแหล่งการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหา ความรู้ตามความต้องการ (๒) โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา และสถานศึกษาเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน (๓) โรงเรียนพัฒนา

สื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต อีเมล เว็บไซต์ต่าง ๆ เปิดโอกาสให้มีการค้นคว้าหาความรู้ ติดต่อสื่อสารและเป็นแหล่งการเรียนรู้ของผู้เรียน

ปัจจัยภายนอกอุปสรรค ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) สภาพเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอนของประเทศ ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของการศึกษา พร้อมทั้งปัญหาเรื่องเด็กเข้ามาบวเรียน จำนวนน้อยลงทุกปี (๒) การขยายโอกาสทางการศึกษาของภาครัฐทำให้เยาวชนที่จะบวเรียนลดจำนวนลงพร้อมทั้งเด็กที่เรียนในโรงเรียนของภาครัฐส่วนมากจะไม่ค่อยเห็นคุณค่าของคุณธรรม ซึ่งผู้ที่จะเป็นคนดีของสังคมได้ก็ต้องมีคุณธรรม (๓) สภาพสังคมในปัจจุบันมีผลต่อค่านิยมในการบวเรียนของเยาวชนลดลง และการเข้าถึงคุณธรรมของเยาวชนก็น้อยลงไปตามกัน ๒) การบริหารงานงบประมาณ การพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่และอุปกรณ์ทางการศึกษาในปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายสูง โรงเรียนได้รับงบประมาณจำกัด และที่ดินมีราคาสูง ทำให้การขยายพื้นที่การใช้สอยเป็นไปได้ยาก ส่วนการบริหารงานงบประมาณยังต้องให้วัดช่วยเป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารต่าง ๆ เช่น ค่าจ้างครู อุปกรณ์การเรียน เป็นต้น ๓) การบริหารงานบุคคล (๑) การจัดสรรงบประมาณที่มีในปัจจุบันมีจำกัด ทำให้ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาครู บางโรงเรียนไม่มีเงินจ้างครูมาสอนก็ต้องให้ทางวัดช่วยเหลือทางการบริหารงานงบประมาณ (๒) การแข่งขันในการสรรหาบุคคลในปัจจุบันมีสูง จึงเป็นอุปสรรคในการสรรหาบุคคลในสถานศึกษาส่วนมากครูที่มาสอนนักเรียนสามเณรเป็นครูที่จบใหม่และกำลังจะสอบบรรจุราชการต่อไป เมื่อสอบติตราชการก็จะลาออกจากโรงเรียน ๔) การบริหารงานทั่วไป (๑) การนำเสนอข่าวสารในด้านลบที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ที่เสนออย่างขาดวิจาร์ณญาณ ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทำให้มีแต่ภาพไม่ดีที่ออกไปนำเสนอในข่าวในทุก ๆ ด้าน (๒) ภาระหน้าที่ของประชาชนในปัจจุบันมีมากไม่อำนวยต่อการร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนทำให้ชุมชนไม่เห็นคุณค่าของนักเรียนสามเณร (๓) ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีทำให้นักเรียนต้องมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น ตามนโยบาย ๔.๐ นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปัญหาตามมาคืองบประมาณที่จะมาใช้จ่าย แต่ก็ไม่พ้นเจ้าอาวาสที่คอยสนับสนุนตลอดมา

๒.๕ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย

โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัด กองพุทธศาสนาศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ได้เปิดการเรียนการสอนขึ้นทั้ง แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา สำหรับพระภิกษุ และสามเณรนักเรียน โดยมีประวัติความเป็นมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน ดังนี้ จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ความไม่เสมอภาคทางการศึกษา พระเดชพระคุณองสรภณมธุรส (ถนอม เกี่ยนถึก) มีความเห็นว่า การที่ประเทศจะเจริญก้าวหน้า ชีวิตของปวงชนจะอยู่ดีมีความสุข สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ คือ การศึกษาจึงมีปณิธานว่าอยากจะจัดตั้งโรงเรียนขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชน ที่มีความประสงค์จะศึกษาเล่าเรียน แต่ขาดทุนทรัพย์ ได้เข้ามาบรรพชา เพื่อศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และเป็นการสร้างศาสนทายาทที่ดี เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงต่อไป จึงมีความประสงค์ที่จะจัดสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น

ภาพที่ ๒.๑๕ อาคารเรียน โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ องสรภณมธุรส (ถนอม อารีย์กุลชัย) ปัจจุบันเลื่อนสมณศักดิ์พระคณานัมมธรรมเมธาจารย์ เจ้าคณะใหญ่หน่อนนิกายแห่งประเทศไทย เจ้าอาวาสวัดโลกานุเคราะห์รักษาการเจ้าอาวาสวัดสุนทรประดิษฐ์ ได้ขอจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้นภายในวัด โดยเสนอขอต่อกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ขอจัดตั้งโรงเรียน ซึ่งได้รับใบอนุญาตจากกรมการศาสนา ตามใบอนุญาต เลขที่ ๑๖๔/๓๔ เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๔ โดยมีอธิบดีกรมการศาสนา ในขณะนั้น เป็นผู้อนุญาตให้จัดตั้ง ทางวัดสุนทรประดิษฐ์ได้จัดสร้างโรงเรียนขึ้นที่วัด มีอาณาบริเวณประมาณ ๑ ไร่ ๓๘ ตารางวา เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปี

ที่ ๑-๖ ปัจจุบันผู้อำนวยการ พระมหาสายบัว กิตติโสภโณ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ จนถึงปัจจุบัน

สรุปโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย เป็นโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๔ และอยู่ในการดูแลของคณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย ได้เปิดโรงเรียนศึกษาทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา มีผู้สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค ทุกปี ถือว่าโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย และเป็นโรงเรียนมหาดยานแห่งเดียวของภาคอีสาน ทำให้เด็กผู้มีโอกาสอยากศึกษาเล่าเรียนเข้ามาบวชเรียนเป็นนักเรียนและเมื่อเรียนจบออกไปก็สามารถเป็นคนดีของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๙๐}

๒.๕.๑ การบริหารงานวิชาการ

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย การบริหารงานวิชาการ สภาพปัจจุบันโรงเรียนไม่มีงบประมาณเพียงพอในการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตร และบริหารงานพัฒนาครูให้มีศักยภาพได้ โรงเรียนต้องจัดหางบประมาณเองจากญาติโยมที่มาทำบุญที่วัดและได้ความอนุเคราะห์จากหลวงพ่ोज้าอาวาสซึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้จัดการโรงเรียน ยังขาดการพัฒนาบุคคลให้มีศักยภาพ ต้องใช้งบประมาณสูง โรงเรียนหรือสถานศึกษาทุกแห่งทุกประเภท ถือว่า “งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุด กว่างานด้านอื่น ๆ เพราะวิชาการเป็นตัวชี้วัดคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนและส่งผลต่อระบบการศึกษาของชาติ ปัจจุบันโรงเรียนต้องเผชิญปัญหาเดิมที่รัฐหลักภาระมาให้แต่เดิม คณะผู้บริหารต้องรับผิดชอบ สภาพปัจจุบันสิ่งที่ตามมา คือองค์กรไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ คณะสงฆ์อนัมนิกายมีฐานะเป็นองค์กรทางศาสนาพุทธฝ่ายมหาดยานองค์กรหนึ่งอยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านาน หวังจะใช้การศึกษาดึงเยาวชนให้ห่างไกลจากอบายมุข และให้โอกาสสำหรับเด็กที่ด้อยโอกาสอยากเข้ามาศึกษาเล่าเรียนทางธรรม แต่กลับไม่อาจขับเคลื่อนได้อย่างเป็นระบบ เพราะสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป รัฐอ่อนแอ ผู้นำด้านการบริหารไม่มีคุณธรรมพอ และสังคมเจริญขึ้นด้านวัตถุนิยม และศีลธรรมจริยธรรมกลับถดถอยเสื่อมลง ส่งผลระยะยาวพระเณรลดลง และสมัยนี้ประชาชนมีความรู้ด้านการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และที่เข้ามาบวชก็ไม่มีคุณสมบัติ เป็นเด็กขาดโอกาสทางการศึกษาบ้าง ส่งผลให้การเรียนไม่ทันไม่เป็นไปในระดับเดียวกัน จึงต้องปรับปรุงและปรับพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนต้องใช้เวลาและงบประมาณกับเด็กที่เข้ามาบวชแล้วอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ทางโรงเรียนก็ได้มาปรับพื้นฐานวิชาภาษาไทยให้กับเด็กเป็นประจำทุกปี

^{๙๐} โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย, รายงานการประเมินตนเอง (SAR), ๒๕๖๑.

อยู่กับสภาพที่มีกฎเกณฑ์ได้ลาสิกขากลับเข้าสู่กระบวนการเดิม”^{๙๑} การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอน ผู้บริหารต้องใช้ความพยายามและความสามารถเป็นอย่างมากในการนำคณะครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร “การบริหารงานวิชาการเป็นสิ่งที่ผู้บริหารทุกคนต้องรับผิดชอบ และเป็นผู้นำครูในการบริหารงานวิชาการ โดยทำงานร่วมกับครู กระตุ้นครู ให้แนะนำและประสานให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ กระจายอำนาจและมอบหมาย ความรับผิดชอบไปให้ครูทุกคนเพื่อที่จะให้เขามีความรู้สึกรู้สึกว่าทำงานด้วยความเต็มใจมิใช่การบีบบังคับ ทั้งนี้คงจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนนั้น มิใช่เฉพาะแต่เพียงการเรียน การสอนภายในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังหมายถึงกิจกรรมทุกอย่างภายในโรงเรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการศึกษาของเด็กให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดในการ ส่งเสริมงานวิชาการในโรงเรียน ก็คือครู และผู้บริหารโรงเรียนนั่นเอง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียนเพราะว่าเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยตรงซึ่งจะหาแนวทางหรือวิธีการที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีเจตคติทักษะตลอดจนค่านิยมและการเป็นพลเมืองดี ส่วนงานอื่น ๆ อันได้แก่ งานบริหารงานบุคคล งานธุรการ เป็นเพียงงานที่ช่วยสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย แต่ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ครูที่สอนในโรงเรียนการพัฒนาให้มีขีดความสามารถสูงไม่ได้ทำได้ แต่ติดขัดที่ระบบโครงสร้างและหน่วยงาน ภาครัฐไม่พยายามผลักดันให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมมีศักยภาพเป็นองค์กรในกำกับของรัฐเต็มรูปแบบสถานภาพของบุคคลก็จะเกิดความมั่นคง การพัฒนาจะสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ ที่ผ่านมากไม่ได้เป็นอย่างนั้น เพราะรัฐยังให้ความสำคัญกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไม่มากพอ และขาดบุคคลที่เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านครูผู้สอนจบไม่ตรงสายทำให้เกิดปัญหาในการเรียนการสอนของโรงเรียน”^{๙๒} งานวิชาการที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมทั่วประเทศที่เผชิญอยู่ คือ “การต้องนำงบที่ได้รับจากรัฐบาลมาเฉลี่ยให้ครอบคลุมภาระงาน ๔ ด้าน ให้สมบูรณ์ที่สุดและเกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายแต่ความเป็นจริงไม่สามารถทำได้เต็มร้อย เพราะขนาดโรงเรียนต่างกัน งบประมาณที่ได้รับจะแตกต่างกัน โรงเรียนขนาดเล็กจะเสียเปรียบเพราะงบมาเป็นรายหัว เมื่อนักเรียนมากจำนวน ๒๐๐ ขึ้นไป งบจะมากตามสัดส่วน การจัดระบบบริหารงบประมาณ แบบถัวเฉลี่ยจะได้มากตามสัดส่วน และทุกพื้นที่ก็เป็นอย่างนี้ สำหรับโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัยเป็นที่ปฏิบัติ คือ วัดโดยเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการโดยตำแหน่งเพราะรับ

^{๙๑} สัมภาษณ์ พระมหาสายบัว กิตติโสภโณ, ผู้อำนวยการโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๒} สัมภาษณ์ นายณรงค์ มาตรสงคราม, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไปโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ใบอนุญาตต้องจัดทำงบประมาณมาสมทบ เพื่อให้เกิดความคล่องตัว และโรงเรียนดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง ทางโรงเรียนได้เงินสนับสนุนจากทางญาติโยมและจากความอนุเคราะห์จากท่านเจ้าอาวาส เป็นผู้สนับสนุนรายจ่ายทั้งหมด ทั้งจ้างครูพิเศษมาสอน ค่าใช้จ่ายในโรงเรียนทุกอย่าง งบจากทางภาครัฐนั้นไม่มีเพียงพอเพราะโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย เป็นโรงเรียนขนาดเล็กทำให้มีเงินสนับสนุนน้อย แต่ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเจ้าอาวาสอย่างสม่ำเสมอ “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม ให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับ การศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้อง กับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง และได้ ให้ความสำคัญต่อสถาบันพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษา”^{๙๓}

สภาพปัญหาของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ประสบปัญหา ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคอุดหนุนเพื่อให้งานทุก ๆ ส่วนดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องราบรื่นปราศจากปัญหา การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการ เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องมือชี้ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย แม้ที่อื่นก็เช่นกัน เพียงแต่จะมากหรือน้อย ปัญหาเด็กอ่านหนังสือไม่ได้ เขียนอักษรพยัญชนะภาษาไทยไม่ถูก สะกดไม่เป็น อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ทั้งที่เด็กจบชั้นประถมต้นจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แต่ความเป็นจริง งานวิชาการต้องมิงบสำรองเพื่อหาครูเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในขณะที่เงินงบประมาณที่รัฐจัดให้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญทั่วประเทศ สามารถเป็นไปตามกรอบการดำเนินงานเบิกจ่ายเงินอุดหนุนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน สถานศึกษาต้องดำเนินการตามระเบียบ หลักเกณฑ์ วิธีการ และแนวปฏิบัติที่ทางราชการกำหนด เพื่อให้การใช้จ่ายเงินถูกต้องตามระเบียบและวัตถุประสงค์รวมทั้งเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน สรุปขั้นตอนและแนวทางดำเนินงานเบิกจ่ายเงินอุดหนุนในรายการที่สำคัญเพื่อให้สถานศึกษา ศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน จากสภาพความเป็นจริงนี้ โรงเรียนจัดสรรงบประมาณแล้วเฉลี่ยและจ่ายได้ เป็นค่าจ้างชั่วคราว ค่าตอบแทน ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม ค่าอาหารนักเรียน เท่านั้น ส่วนอื่น ๆ อยู่ในดุลยพินิจ ของผู้บริหารหรือความจำเป็นเท่านั้น โดยเงินงบประมาณ งบอุดหนุนประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป มีรายการที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาของนักเรียน ได้แก่ เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัว เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน ประกอบด้วย ค่าหนังสือและอุปกรณ์การเรียน ค่าเสื้อผ้าและวัสดุเครื่องแต่งกายนักเรียน ค่าอาหาร

^{๙๓} สัมภาษณ์ พระมหากุศล เกียนติก, รองผู้อำนวยการ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

กลางวัน ค่าพาหนะในการเดินทาง และเงินอุดหนุนค่าอาหารนักเรียนประจำ เงินอุดหนุนค่าอาหารนักเรียนไป-กลับ^{๙๔} การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังขาดบุคคลที่เชี่ยวชาญ บุคคลยังขาดความรู้ในเรื่องหลักสูตร ขาดการพัฒนาหลักสูตรที่ชัดเจน มีวิชาการเรียนมากเกินไปเวลาเรียนสามเณรมีเพียงพอต่อการเรียน ขาดการอบรมบุคคล การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา มีวิชาเพิ่มเติมของคณะสงฆ์เวลาเรียนไม่เพียงพอ ทางวัดมีกิจกรรมทางโรงเรียนจะส่งนักเรียนไปช่วยเสมอ ขาดเครื่องมือที่ทันสมัย การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน บุคคลยังไม่เชี่ยวชาญ บุคคลพัฒนาด้วยการอบรมและการสอบถามปัญหาเรื่องนักเรียนติด ๐, ติด ร เป็นเรื่องเจอบ่อย แต่มีวิธีแก้คือการสอนเสริม การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษายังขาดความรู้การวิจัยที่มีประสิทธิภาพ บุคคลไม่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่วิจัยแล้วนำมาพัฒนา ขาดผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทางด้านวิจัยแนะนำ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาขาดความรู้การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ บุคคลต้องมีการพัฒนาอย่างมีระบบมากยิ่งขึ้น ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านการประกันคุณภาพแนะนำ สถานที่เพียงพอต่อการเรียน ยังไม่มีระบบประกันภายในที่ชัดเจน การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่มีสื่อการสอนเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ในโรงเรียน ยังขาดครูที่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้งาน บุคคลไม่จบตามสายงาน ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีแนะนำงบประมาณในการจัดซื้อสื่อการสอนไม่เพียงพอ

สรุปว่างานการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ ครูมีการเปลี่ยนแปลงเข้าออกบ่อยไม่มีความต่อเนื่อง งบประมาณไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายของบุคคลในโรงเรียน แม้คณะผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องจะหาทางแก้ไขแต่ภาพรวมก็ยังเหมือนเดิม ทั้งนี้เพราะเป็นไปตามกระบวนการทางสังคม ที่เปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางระบบโรงเรียนยังมีการพัฒนาของบุคคลอย่างสม่ำเสมอ และใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุดเพื่อให้เด็กเรียนเกิดการเรียนรู้ และใช้ความสามารถให้เพียงพอ สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย มีปัญหาสืบเนื่องจากงบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงยังต้องหาทุนมาสนับสนุนโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนบริหารงานด้านต่าง ๆ เพราะการจัดงบลักษณะอุดหนุน โรงเรียนต้องถัวเฉลี่ยให้สอดคล้องกับทุกภาคส่วนเป็นธรรมและโปร่งใส ไม่เหลื่อมล้ำนักเรียนที่อยู่ในโครงสร้างของโรงเรียน ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนนั้นเพราะความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อของสำนักพุทธที่เป็นหน่วยงานหลักดูแลกิจกรรมพุทธศาสนาโดยตรง และยังขาดบุคคลที่เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ และครูที่จบไม่ตรงสายจึงทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพมากเพียงพอ

^{๙๔} สัมภาษณ์ นายณรงค์ มาตรสงคราม, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒.๕.๒ การบริหารงานงบประมาณ

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย การบริหารงานงบประมาณ เป็นงานที่สำคัญและยึดโยงกับงานอื่น ๆ งบประมาณเป็นเสมือนจุดเป็นจุดตายขององค์กร หรือหน่วยงาน “โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ได้ใช้โอกาสในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนระบบการบริหารเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา จะได้แก้ไขได้ตรงจุด ขอบข่ายงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ไม่สามารถบริหารจัดการให้อยู่ในระดับที่ควรจะเป็นโรงเรียนได้ปรับระบบการทำงานให้สอดคล้องกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ และออกกฎควบคุม แต่ติดปัญหาการบริหารงานบุคคลและงบประมาณ^{๙๕} งบประมาณที่โรงเรียนได้รับไม่อาจบริหารให้ครอบคลุมและเกิดความพึงพอใจกับคณะครูผู้บริหารการบริหารงานวิชาการ และด้านอื่น ๆ ได้เพราะงบประมาณไม่เพียงพอทางโรงเรียนต้องหามาเสริม เพราะโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จึงได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐไม่เพียงพอ ทางโรงเรียนจึงหางบสนับสนุนจากทางญาติโยมหรือขอความอนุเคราะห์จากท่านเจ้าอาวาสวัด “การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถตอบสนองนโยบายการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ช่วยให้พระภิกษุสามเณรได้รับโอกาสทางการศึกษาช่วยเหลือประโยชน์เกี่ยวกับการศึกษาระดับบาลี และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับวัด แต่ด้านการบริหารและการจัดการ เพื่อให้คุณภาพในการจัดการศึกษามีความสมบูรณ์ยังแตกต่างกันอยู่มาก แนวทางการดำเนินงานยังไม่เป็นระบบมีความขาดแคลนในทุกด้าน โดยเฉพาะการบริหารงานงบประมาณ เพื่อพัฒนาบุคคล สื่อการเรียนการสอน และการสร้างอาคารสถานที่ ได้รับความอนุเคราะห์จากทางวัดเป็นเจ้าของกิจการต้องแบกรับภาระด้วยการจัดหาและจัดการให้เกิดความคล่องตัวตลอดมา”^{๙๖}

สภาพปัญหาของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย การบริหารงานงบประมาณ งบประมาณด้านการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากสภาพปัจจุบันที่ค่าครองชีพสูงขึ้นแต่ละวัน ไม่อาจรับรองได้ว่าพอเพียง สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๖ ถัวเฉลี่ยแล้วจะอยู่ที่คนละประมาณ ๒๙๒ บาทต่อคนต่อเดือน เมื่อถัวเฉลี่ยทุกรายการ นักเรียนจะมีรายหัวเพียง ๕๙ บาทเศษเท่านั้น สำหรับนักเรียนมัธยมต้น ปีที่ ๑-๓ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมปลาย ที่มีรายหัวอยู่ที่ ๓,๘๐๐ บาทต่อปี และ ๑,๙๐๐ บาทต่อภาคการศึกษา เมื่อถัวเฉลี่ยแล้ว นักเรียนจะได้รับจริงอยู่ที่ประมาณ ๖๓ บาท/คน ต่อภาคการศึกษา ในขณะที่โรงเรียนต้องแบก

^{๙๕} สัมภาษณ์ พระมหาพิชัยภูษิต เหว่ถั่น, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นายทวีศักดิ์ ฤชาคำ, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

รับภาระด้านอื่น ๆ อีกมากมาย “โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย โชคดีอยู่ข้าง วัดมีกองทุนและเจ้าอาวาสคอยช่วยเหลือ สามารถประคับประคองจุดนี้ได้ตลอดมา”^{๙๗} ในทางปฏิบัติ เมื่อยึดหลักเกณฑ์นี้ นักเรียนจะได้รับความกระทบกระเทือนอย่างหนัก เพราะไม่มีงบประมาณวิชาการ และการพัฒนาบุคคลได้เลย และยังต้องจ้างครูมาสอนพิเศษ เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดเงินไม่เพียงพอต่อการจ่ายครูพิเศษทำให้การบริหารงานงบประมาณยังไม่มีประสิทธิภาพมากเพียงพอการจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณยังขาดบุคคลที่เชี่ยวชาญในการทำแผนงบประมาณรายปี บุคคลยังขาดความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร ขาดการพัฒนาหลักสูตรที่ชัดเจน เช่น ภาษาจีน วิชาการของนักเรียนมากเกินไป เวลาเรียนนักเรียนสามเณรไม่เพียงพอ ขาดการอบรมบุคคลทางด้านจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรรมีวิชาเพิ่มเติมที่อุดหนุนงบประมาณของคณะสงฆ์ เวลาเรียนไม่เพียงพอต้องมาจัดการเรียนการสอนในวันเสาร์ อาทิตย์ต้องมีการอนุมัติงบเพิ่มเติม เบิกงบต้องมีบันทึกอย่างสม่ำเสมอ ขาดการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการอนุมัติงบประมาณงบประมาณเพิ่มเติมสำหรับนักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุไม่มีระบบในการจัดงบประมาณ ยังขาดบุคคลที่มีความรู้ด้านสารสนเทศ บุคคลไม่มีความรู้มากเพียงพอในการจัดทำสารสนเทศปัญหาเรื่องความรู้ที่ใช้ระบบข้อมูลเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

สรุปว่า สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับงานการบริหารงานงบประมาณ งบประมาณไม่เพียงพอวัดต้องจัดหาสมทบจากญาติโยม และผ้าป่าโรงเรียน เพื่อให้งานดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง วิธีการคือการจัดทอดผ้าป่าเพื่อส่งเสริมการศึกษา พระภิกษุสามเณร และการจัดตั้งมูลนิธิและขอรับบริจาคโดยตรงจากผู้มีจิตศรัทธา ทำให้งบประมาณที่ได้มาใช้ในการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป สภาพปัญหาการบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย มีปัญหาเพราะงบที่ได้ไม่สอดคล้องและเพียงพอ โรงเรียนเป็นกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน ๑๐๐ รูป และได้รับการจัดสรรแบบสัดส่วนการบริหารจัดการ การบริหารจัดการต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบอยู่ตลอดเวลาสาเหตุมาจากงบประมาณ และบุคคลที่สับเปลี่ยนหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา สิ่งตามมา คือ ผู้บริหารต้องมีเมตตาธรรมสูง และต้องระดมทุนมาช่วยในการบริหารโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ และให้ความสำคัญกับนักเรียนสูงมองความก้าวหน้าขององค์กรผ่านระบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

^{๙๗} สัมภาษณ์ นายทวีศักดิ์ ฤชาคำ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒.๕.๓ การบริหารงานบุคคล

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย การบริหารงานบุคคลจัดว่าเป็นงานหลักคือการสร้างคนไปพร้อมกับสร้างองค์กร ในมิติของการบริหารจัดการ ถ้ามีบุคคลในองค์กรมีคุณภาพเป็นคน เก่ง ดี และมีคุณธรรม คนเหล่านั้นจะสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวหน้าได้อย่างมั่นคง “ที่ผ่านมามูลค่าการในโรงเรียนไม่จัดว่าไม่เข้มแข็ง แต่ไม่อาจสรุปได้ว่าเก่งพอ เพราะสภาพการณ์ที่เจอ คือ การเปลี่ยนแปลงและหมุนเวียนอย่างไม่เป็นระบบ ผู้ที่ทำหน้าที่ไม่มีทักษะและความสามารถเฉพาะทางการบริหารจัดการทุกระบบเหมือนเริ่มนับหนึ่งใหม่ตลอดเวลา และสวัสดิการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังขาดความมั่นคง เพราะส่วนมากครูที่สอบติดเป็นข้าราชการก็จะออกจากโรงเรียน จึงทำให้งานไม่ก้าวหน้าและพัฒนาอย่างที่เราควรจะเป็น”^{๙๘}

การเปลี่ยนแปลงบ่อย ๆ ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา เพราะไม่มีความต่อเนื่อง ต้องนับหนึ่งอยู่ตลอดเวลาไม่ต่อเนื่องทางวิชาการ คือ สภาพการณ์ ณ ปัจจุบันที่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมได้รับ และพบเจอมาโดยตลอด การพัฒนาครูของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ “การมุ่งเน้นพัฒนาบุคคลให้เป็นนักการศึกษา และสอนศิษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย จบออกมาถึงจะลาสิกขาก็สามารถเป็นคนดีของสังคม มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพอย่างสุจริต เมื่อเขาไม่อาจดำรงความเป็นสมณเพศอยู่ได้ด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตามการพัฒนาลักษณะนี้ใช้เงินอย่างเดียว ไม่ได้ต้องมืองค์กรประกอบอื่น ๆ อย่างมากมาย โดยเฉพาะเวลาในการอบรมพัฒนา จะใช้ตัวชีวิตแบบสถิติก็ไม่ได้ตั้งเป้าหมายแบบนามธรรมก็ได้ เพราะมัน คือ มนุษย์ที่ทางวัด และโรงเรียนได้มาจาก สังคมที่ยิ่งกว่าชนบท เพราะคนที่มีบุตรหลานและมีชาติตระกูลที่สมบูรณ์พร้อม ไม่ยอมแน่นอนที่จะทำให้บุตรหลานบวชเรียนอย่างเป็นระบบศาสนา สร้างสังคมที่ดี การศึกษาในระบบศาสนาทำให้มนุษย์ที่สมบูรณ์แต่สังคมไทยกลับนำบุตรหลานออกห่างจากศาสนา การนิยามว่าสังคมไม่ดี คณะสงฆ์อันมีเกียรติแห่งประเทศไทยในภาพรวม ไม่มีครูเพียงพอ ทั้งการบริหารงานงบประมาณ และองค์กรพร้อมที่จะนำบุตรหลานในสังคมไทยมาพัฒนาโดยการให้การศึกษา แต่สังคมกลับมองไม่เห็นคุณค่า ประกอบกับองค์กรทำงานเชิงรุกไม่เป็นระบบจึงขาดบุคคลและตรงกับทุกด้าน” ทางโรงเรียนยังมีโครงการนักเรียนแลกเปลี่ยนกับประเทศไต้หวัน เพราะมีรุ่นพี่ที่จบมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวนมากที่ไปศึกษาต่อประเทศไต้หวัน และในตอนนี้มีรุ่นน้องที่สนใจจะไปศึกษาที่ประเทศไต้หวันเป็นจำนวนมาก^{๙๙}

^{๙๘} สัมภาษณ์ พระมหาสมสมัย ดินเหว, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๙} สัมภาษณ์ พระมหาภูทศ เกื้อนดี, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สภาพปัญหาของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย การบริหารงานบุคคล พนักงานศาสนา การ ลูกจ้างประจำและชั่วคราวไม่มีความมั่นคง เพราะรัฐรับรองฐานะทางสังคม มีสวัสดิการที่ได้ตามกฎหมาย สำหรับบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ไม่มีสถานภาพและรับรองโดยองค์กรของรัฐมีสถานภาพเดียวคือ “ลูกจ้างของวัด” งบประมาณที่รัฐจัดให้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นงบอุดหนุน และได้เป็นรายหัว ถ้าจำนวนนักเรียนเยอะก็มีงบสนับสนุนเป็นจำนวนมาก ซึ่งปัจจุบันได้งบสนับสนุนจากค่าหัวนักเรียน พร้อมกับจำนวนครู นักเรียน ๒๐ รูป ต่อครู ๑ ท่าน โรงเรียนต้องจัดเป็นสัดส่วนและถัวเฉลี่ยทุกรายการ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกส่วนงานเมื่อส่วนใดไม่เพียงพอวัดโดยท่านเจ้าอาวาสจะจัดการหาเงิน งบประมาณมาเสริมในส่วนที่เหลือ ที่ผ่านมางบบริหารงานบุคคล ของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ประสบปัญหาไม่แตกต่างจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั่วไป คือ งานวิชาการด้านครูที่ไม่คงที่งบประมาณที่ไม่เอื้อในการจัดหาบุคคลครูที่มีคุณภาพ กฎหมายว่าด้วยอัตราการจัดจ้าง ปัจจุบันระบบการบริหารจัดการในภาพรวมมีปัญหา คือ เจ้าหน้าที่ประจำที่ทำหน้าที่สารบัญ และงานอื่น ๆ ไม่มี บุคคลครูเฉพาะทางไม่มี ใช้ระบบอัตราจ้างและจ้างได้ไม่แพง มีการปรับเปลี่ยน^{๑๐๐} การบริหารจัดการเกี่ยวกับงานการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย คือ “ให้ครูที่มีอยู่ และครูพิเศษที่เสียสละเพื่อส่วนรวมรับผิดชอบในรายวิชาปัจจุบัน แก้ปัญหาได้เฉพาะกาลเท่านั้น ในระยะยาวยังต้องหาวิธีการและใช้การบริหารแบบเป็นระบบที่สอดคล้องต่อไป^{๑๐๑} ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในภาพรวม ที่ได้เพราะใจ^{๑๐๒} การวางแผนอัตรากำลังบุคคลไม่คงที่ บุคคลยังต้องพัฒนาความรู้ บุคคลเปลี่ยนแปลง บุคคลครูขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียน ๒๐ ต่อ ครู ๑ คน บุคคลขาดความรู้ทางด้านการวางแผนการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคคลทางการศึกษา ผู้ที่ศึกษาจบปริญญาตรีขึ้นไป การสรรหาขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียน ๒๐ ต่อ ครู ๑ ท่าน การแต่งตั้งครูต้องสำนักงานพุทธแห่งชาติหรือสำนักงานพุทธจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง บุคคลไม่เพียงพอต้องใช้งบประมาณจากทางวัดช่วยจ้างครูมาสอน บุคคลจ้างจากข้างนอก เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น การประเมินผลการปฏิบัติงานมีการประเมินด้วยผู้บริหาร และมีการประชุมของโรงเรียนเป็นประจำทุกเดือน มีการเรียกดูแบบประเมินแผนการสอนเป็นประจำทุกเทอม การประเมินของหน่วยงานภายในตนเอง แบบประเมินตัวเองในการสอน การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษมีการตรวจสอบตามระเบียบประกาศของโรงเรียน ลงโทษเบาที่สุดถึงไล่ออก ถ้าบุคคลไม่ทำตามระเบียบการลงโทษนักเรียนตามประกาศของโรงเรียนวางไว้ การพัฒนาครูและบุคคลทางการศึกษา การดำเนินการที่

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ พระมหาพิชัยภูษิต เหวกัณ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พระมหาสมสมัย ดินหว่อ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ พระมหากุศล เกียนตีก, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นมีการส่งบุคคลครูไปอบรมตามหน่วยงานที่จัด เป็นประจำ มีการอบรมภายในสถานศึกษาหนึ่งปีหนึ่งครั้ง มีกิจกรรมการปฏิบัติธรรม พร้อมกับนักเรียนเป็นประจำทุกปี มีการพัฒนาครูด้วยการแสดงความคิดเห็นของครูกันเองในองค์กร มีการอบรมครูตามแผนงานที่หน่วยงานอื่น ๆ จัดและเข้าร่วมอย่างตลอด

สรุปว่า สภาพเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาให้โรงเรียนได้ก้าวขึ้นไปสู่กลุ่มโรงเรียนขนาดกลาง และขยายสู่ความเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ทำได้ยาก สภาพปัจจุบัน คือ การสร้างความเป็นโรงเรียนที่เป็นเอกลักษณ์ และมีอัตลักษณ์เฉพาะเน้นความเป็นอนันต์ศึกษา (มหายานในประเทศไทย) รักษาความเป็นอัตลักษณ์ เพื่อสร้างจุดได้เปรียบทางวิชาการ และเช่นการเน้นภาษาจีน ภาษาเวียดนาม เป็นพิเศษเพื่อที่จะได้เกิดแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนได้มีโอกาสไปต่ออย่างต่างประเทศ เพราะมีตัวอย่างรุ่นพี่ที่จบมาให้เห็นเป็นต้นแบบ มีแนวคิดที่จะส่งนักเรียนไปศึกษาที่ประเทศไต้หวัน เพื่อเด็กนักเรียนจะได้ภาษาจีนอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัยมีปัญหาโดยเฉพาะเรื่องครูสอนวิชาหลัก เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ บุคคลประจำส่วนมากไม่ถนัดเพราะจบจากมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทาง ด้านภาษาพอสอนได้ แต่วิชาอื่น ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ โรงเรียนต้องสรรหาครูชำนาญจากภายนอกลักษณะครูสอนพิเศษและจำเป็นต้องใช้งบประมาณซึ่งปัจจุบันไม่เพียงพอต่อการบริหาร

๒.๕.๔ การบริหารงานทั่วไป

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย การบริหารงานทั่วไปในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ร่วมงานบางส่วนในสามแผนกเข้ามาด้วยโดยตรง เช่น การซ่อมบำรุง การก่อสร้าง เหล่านี้ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญไม่อาจทำให้เป็นระบบได้ เพราะมีความไม่แน่นอน การบริหารงานงบประมาณ ตามมากับงานอื่น ๆ ที่เหลือ”^{๑๐๓} ในความเป็นจริงและสภาพการณ์ปัจจุบัน คือ “ขวัญกำลังใจของบุคคลในองค์กร เป็นเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารงานทุก ๆ ด้านถ้าบุคคลในองค์กรมีขวัญกำลังใจ ในการปฏิบัติงานดีจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตและผลผลิตสูงขึ้น ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นบุคคลที่เสียสละอย่างยิ่ง และเป็นโรงเรียนที่สร้างคนดีสู่สังคมไทยอีกด้วย แต่เงื่อนไขบางอย่างไม่อาจทำให้ผู้บริหารให้ความสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและพัฒนาขวัญกำลังใจให้กับครูเหล่านั้น เพราะการเอาใจใส่จากผู้บริหารเป็นเหตุผลหนึ่งที่จะเป็นกำลังใจให้กับครูได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ แต่บุคคลในโรงเรียนแม้ว่าจะทำงานได้ดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด แต่ไม่ได้รับความเอาใจใส่จาก

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ พระมหาพิชัยภูจิต เทวถัน, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

องค์กร การที่เขาทำงานอยู่ส่งผลให้หลายโรงเรียนต้องขาดบุคลากร และเกิดการหมุนเวียน อย่างต่อเนื่อง บุคคลไม่นิ่ง งานไม่แน่นอน และไม่เป็นระบบปัญหาเหล่านี้ไม่ได้หมายความว่า ผู้บริหารไม่ดี แต่ท่านที่เป็นผู้บริหารรับภาระหลายอย่าง ในขณะเดียวกันต้องบริหารวัดซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของเจ้าอาวาส งานก่อสร้างในวัดก็ต้องทำ งานการศึกษาด้านธรรมและบาลีก็ต้องดูแล งานด้านการเผยแผ่สาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ยังไม่รวมงานเกี่ยวกับหน้าที่ของพระที่ต้องทำ ตามตำแหน่งทางการคณะสงฆ์ รวมแล้วการบริหารโรงเรียนใช้ทั้งเงินและทักษะด้านอื่น ๆ อย่างมาก”^{๑๐๔}

การขยายอาคารหรือการสร้างอาคารเพื่อรองรับแผนพัฒนาระยะยาวของโรงเรียน ไม่อาจทำได้เพราะติดขัดเรื่องงบประมาณ เพราะงบประมาณที่รัฐจัดให้เป็นงบบุคลากร และให้มาเป็นรายหัว และบุคคลจำนวนนักเรียน ๒๐ รูป ต่อครู ๑ ท่าน ไม่แยกกว่าจำนวนเท่าใดใช้ประเภทใด บุคคลของโรงเรียนมีฐานะเป็นเพียงลูกจ้างของวัด สวัสดิการก็ไม่มากพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้พวกเขาเหล่านั้นอยู่รับใช้องค์กรได้อย่างตลอด เมื่อมีงานที่ ดีกว่าและมีสวัสดิการดีกว่าก็ออกไปอยู่กับตำแหน่งและหน้าที่ใหม่ที่มั่นคงกว่า “การที่โรงเรียนจะขยายพื้นที่หรือจัดซื้อจัดจ้างสิ่งที่จะเป็นปัจจัยสนับสนุนงานวิชาการให้มีความเข้มแข็งและสมบูรณ์นั้น เป็นไปได้ยาก อาศัยเพียงอย่างเดียว คือ โรงเรียนต้องจัดหาเอง ซึ่งเป็นเรื่องยากมากถ้าเจ้าอาวาสมีบารมีไม่เพียงพอ” หวังว่าพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรมที่จะเดินเรื่องขอให้ผ่าน เพื่อบุคคลที่อยู่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะมีความมั่นคง^{๑๐๕}

สภาพปัญหาของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย การบริหารงานทั่วไป ประสบปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานครุภัณฑ์ การจัดซื้อจัดจ้างไม่อาจทำได้ เพราะไม่มีงบประมาณเพียงพอในการจัดซื้อจัดจ้าง และยังขาดผู้เชี่ยวชาญในด้านการบริหารอย่างเต็มที่ “อาศัยวัดจัดสร้างก็ลำบาก เพราะค่านิยมชาวพุทธที่ฝังรากอยู่ยาวนาน ที่ว่าการสร้างโบสถ์ สร้างวิหาร สร้างกุฏิสงฆ์นั้นง่ายมาก บอกบุญ ก็ทำบุญและทำมาก แต่บอกบุญเพื่อสร้างโรงเรียนมันยาก คนยังเห็นว่าโรงเรียนเป็นหน้าที่ของรัฐ มีงบรัฐควรสร้าง ค่านิยมคนไทยไม่เคยคิดว่า เพื่อสร้างชาติให้เจริญพร้อมสรรพ ทรัพยากรของชาติการบริหารงานบุคคลจะมีคุณภาพได้เพราะการศึกษา”^{๑๐๖} การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา สารสนเทศภายในสถานศึกษายังไม่มีระบบ ขาดบุคคลที่มีความรู้ในการบริหารระบบสารสนเทศ สารสนเทศภายในสถานศึกษายังกระจายกันอยู่ ขาดการบริหารสารสนเทศที่เป็นระบบอย่างถูกต้อง บุคคลยังขาดความเชี่ยวชาญในการจัดระบบสารสนเทศ การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย มีการประสานงานหน่วยงานหลักกับโรงเรียนอยู่เสมอ การประสานงานยังเป็นเอกสารจึงไม่มีการใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพมากพอ เครือข่ายระหว่างโรงเรียนยังไม่มีแบบเป็นรูปแบบของ

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ พระมหาสายบัว กิตติโสภโณ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ พระมหาสายบัว กิตติโสภโณ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ พระมหาพิชัยภูจิต เทวถัน, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ชัดเจน โรงเรียนยังใช้การประสานงานผ่านเอกสาร ยังขาดการใช้งานระบบสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพ การดำเนินงานธุรการยังเป็นรูปแบบการจัดเก็บแบบเอกสาร ยังขาดบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญด้านธุรการ ขั้นตอนยังไม่เป็น ขาดงบประมาณในการบริหาร ขาดบุคคลที่เป็นงานธุรการโดยตรง การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมสถานที่เพียงพอแก่นักเรียนสภาพแวดล้อมโรงเรียนอยู่ในพื้นที่ป่า จึงทำให้สภาพอากาศดีสภาพการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นโรงเรียนกึ่งนอนอาคารเรียนมีเพียงพอสำหรับนักเรียนรองรับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น เป็นสภาพที่มีพื้นที่มีความสวยงาม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่มีการทัศนศึกษานอกสถานที่เป็นประจำทุกปี โครงการปฏิบัติธรรมก็จัดให้เรียนเดินทางป่า มีการส่งครูนักเรียนไปร่วมงาน เช่น งานวิสาขบูชา เป็นต้น สิ่งสำคัญในการจัดงานคือ ขาดการบริหารงานงบประมาณในการจัดทัศนศึกษาจะต้องให้ทางวัดช่วยเหลือ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษาผ่านเฟซบุ๊ก การติดป้ายประชาสัมพันธ์ และยังขาดงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ ขาดบุคคลที่มีความรู้ในการประชาสัมพันธ์^{๑๐๗}

สรุปว่า สภาพปัจจุบันการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์ มีสภาพสถานที่เพียงพอต่อการเล่าเรียนของนักเรียน ใช้พื้นที่เท่าที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุดและใช้สอยให้ครอบคลุมอย่างเหมาะสมลงตัว เพราะโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์ตั้งอยู่ใจกลางเมืองอุดรธานี เพื่อจัดระบบให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันมากที่สุด

โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย งบประมาณไม่เพียงพอในการสนับสนุนหรือบริหารงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ เพราะขาดหลักการบริหารและเกณฑ์มาตรฐานด้านต่าง ๆ ที่ผ่านมา โรงเรียนพึ่งอาศัยญาติโยม และทางวัดมาอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน ๑๐๐ รูป งบประมาณจึงถึงจัดสรรมาอย่างเป็นสัดส่วนที่น้อย เป็นค่าตอบแทนสำหรับผู้เสียสละเวลามาสอน และค่าใช้จ่ายรายหัว ส่งผลให้โรงเรียนปรับตัวได้ช้าจนมีผลให้ นักเรียนลดลงอย่างต่อเนื่อง เพราะทุกวันนี้โครงการเรียนฟรีของรัฐบาลให้เด็กเรียนฟรี ทำให้เยาวชนที่จะเข้ามาบวชเป็นจำนวนน้อย ปัจจุบันโรงเรียนได้มีแนวคิดการบริหารการศึกษาแบบใหม่ว่าจะดำเนินการให้โรงเรียนก้าวสู่ระดับกลางขนาดใหญ่ นำการวางแผนทั่วไปมาใช้โดยใช้แบบบูรณาการให้เข้ากับหลักธรรม

๒.๕.๕ สรุปการศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา

จากการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ได้ใช้หลักการวิเคราะห์ ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ซึ่งสามารถทำให้ผู้บริหารรู้ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน มองเห็นโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ได้วิเคราะห์ออกมาดังนี้

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ พระมหาสายบัว กิตติโสภโณ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ปัจจัยภายในจุดแข็ง ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) โรงเรียนมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยคอยให้บริการแก่ผู้เรียนและชุมชน เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ และห้องสมาร์ทคลาสรูม ที่ผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตได้ ห้องชาวด์แล็บ ห้องบันทึกเสียง ห้องสมุด และห้องประชุมใหญ่ (๒) จัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบตามหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ อย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างดี (๓) ผู้เรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ถึง ๖ สามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือระดับสูงได้ทั้งในและนอกประเทศ (๔) ส่งเสริมให้ผู้เรียนและบุคคลของสถานศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการทั้งในและนอกสถานศึกษา (๕) โรงเรียนสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาสชุมชน และสังคมไทย

๒) การบริหารงานงบประมาณ (๑) มีอาคารเรียนที่มั่นคงถาวร ใช้พื้นที่สำหรับเป็นที่พักและห้องเรียนได้อย่างดี มีโรงอาหาร ห้องสมุด ห้องชาวด์แล็บ ห้องบันทึกเสียง ห้องสมาร์ทคลาสรูม และห้องประชุมที่มีขนาดเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ของสถานศึกษา และมีสถานที่สำหรับจอดรถภายในวัด (๒) การคมนาคมสะดวก มีรถประจำทางผ่าน อยู่ในย่านชุมชนที่เจริญ ส่วนมากนักเรียนจะเป็นนักเรียนที่กินนอนในวัดโรงเรียนนั้น ๆ จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการเดินทาง (๓) โรงเรียนตั้งอยู่ใกล้แหล่งอบายมุขเป็นสังเวียนของภิกษุและสามเณร การงบประมาณที่โรงเรียนจะได้รับด้วย แม้ว่าวัดจะมีนโยบายเพื่อที่จะขยายสถานศึกษา เพื่อรองรับ จำนวนผู้เรียนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต แต่ไม่อาจทำได้เพราะติดขัดเรื่องพื้นที่ (๓) การบริหารงานบุคคล (๑) ครู และเจ้าหน้าที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ ๘๐ ส่งผลให้ผู้เรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาไปแล้ว เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะด้านความรู้ ความซื่อสัตย์สุจริต และความกตัญญูทดเวท (๒) โรงเรียนให้การสนับสนุนแก่ผู้เรียน เรียนฟรี พร้อมทั้งค่าอาหารเมื่อเช้ามื้อกลางวัน และที่พัก โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๖ และมีทุนการศึกษาเรียนในระดับปริญญาตรี โท เอก (๓) ด้านกิจการนักเรียน ผู้เรียนได้รับการอนุเคราะห์ด้านทุนการศึกษา เพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โรงเรียนเน้นและส่งเสริมกิจกรรมตามความสามารถของผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถและมีโอกาสได้แสดงออกด้านศิลปะการพูดและศิลปะแขนงต่าง ๆ อย่างเป็นบูรณาการ มีกิจกรรม ร้านค้าสหกรณ์บริการให้ความสะดวกภายใน โรงเรียนมีการจัดตั้งสภานักเรียนในรูปคณะกรรมการ นักเรียน เพื่อส่งเสริมหลักประชาธิปไตย ๔) การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนยังไม่อาจกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้อย่างชัดเจน แม้มีก็อาจทำได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพราะขาดทั้งงบประมาณและบุคคลที่มีคุณภาพคอยสนับสนุน

ปัจจัยภายในจุดด้อย ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กัน ทำให้มีพื้นฐานด้านความรู้แตกต่าง ๆ กัน จึงต้องมีการปรับความรู้ขึ้นพื้นฐานใหม่ในหลาย ๆ วิชาจึงส่งผลกระทบทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน เช่นการอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เป็นต้น (๒) ครูมีแผนการสอนที่ยังไม่สมบูรณ์ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการปรับปรุง เพิ่มขึ้นอีก เพื่อให้การเรียนการ

สอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ๒) การบริหารงานงบประมาณ มีจำกัดไม่เพียงพอในการขยายสถานที่โรงเรียน และการจัดซื้อจัดจ้าง เกี่ยวกับงานด้านพัสดุครุภัณฑ์เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน ๓) การบริหารงานบุคคล ขาดแคลนผู้สอนที่ตรงกับสาขาวิชาที่จบมา ครูผู้สอนบางท่านยังไม่ได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนโดยเข้ารับการอบรมหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป การร่วมกิจกรรมระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่มหรือกับโรงเรียนอื่นยังมีน้อย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้อย เพราะการแนะแนวและกรณีศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยภายนอกโอกาส ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ส่งเสริมผู้เรียนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดี ผู้ที่เรียนจบหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ถึง ๖ แล้วสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับสูงหรือระดับอุดมศึกษาทั่วไปได้ (๒) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเปิดโอกาสให้จัดการศึกษาได้ตามความต้องการของสถานศึกษาโดยให้เพิ่มเนื้อหาตามความต้องการของท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษา ๒) การบริหารงานงบประมาณ (๑) โรงเรียนตั้งอยู่ในย่านชุมชนมีรถประจำทางผ่าน การคมนาคมสะดวก เปิดโอกาส ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ตามความต้องการ จึงไม่มีความจำเป็นในการจัดหายานพาหนะในการรับส่งนักเรียน (๒) สถานศึกษาตั้งอยู่ในชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ที่มีฐานะดีทำให้พุทธศาสนิกชนมาสนับสนุนด้านการศึกษาและกิจกรรมการเรียนการสอน ได้สะดวก และโรงเรียนมีแหล่งทุนในการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนเพียงพอ ๓) การบริหารงานบุคคล (๑) เทคโนโลยีสารสนเทศเปิดโอกาสให้บุคลากรของสถานศึกษา สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ตามความต้องการของตนเองและสถานศึกษา (๒) การศึกษาระบบใหม่สนับสนุนให้ผู้สอนต้องมีประสบการณ์วิชาชีพครู หรือเข้าอบรมตามสาขาวิชาที่สอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สอนและประสิทธิภาพของการสอน ๔) การบริหารงานทั่วไป (๑) สถานศึกษาอยู่ในชุมชนที่เป็นแหล่งการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ตามความต้องการ (๓) โรงเรียนพัฒนาสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต อีเมล เว็บไซต์ต่าง ๆ เปิดโอกาสให้มีการค้นคว้าหาความรู้ ติดต่อสื่อสารและเป็นแหล่งการเรียนรู้ของผู้เรียน

ปัจจัยภายนอกอุปสรรค (Threats) ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) การขยายโอกาสทางการศึกษาของภาครัฐ ทำให้เยาวชนที่จะบวชเรียนลดจำนวนลงพร้อมทั้งเด็กที่เรียนในโรงเรียนของภาครัฐจะไม่ค่อยเห็นคุณค่าของคุณธรรม ซึ่งผู้ที่จะเป็นคนดีของสังคมได้ก็ต้องมีคุณธรรม (๒) สภาพสังคมในปัจจุบันมีผลต่อค่านิยมในการบวชเรียนของเยาวชนลดลง และการเข้าถึงคุณธรรมของเยาวชนก็น้อยลงไปตามกัน ๒) การบริหารงานงบประมาณ การพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่และอุปกรณ์ทางการศึกษาในปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายสูง โรงเรียนได้รับงบประมาณจำกัด และที่ดินมีราคาสูงทำให้การขยายพื้นที่การใช้สอยเป็นไปได้ยาก ส่วนการบริหารงานงบประมาณยังต้องให้วัดช่วยเป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารต่าง ๆ เช่น ค่าจ้างครู อุปกรณ์การเรียน เป็นต้น ๓) การบริหารงานบุคคล การจัดสรรงบประมาณที่มีในปัจจุบันมีจำกัดทำให้ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาบุคคล บางโรงเรียนไม่มี

เงินจ้างครูมาสอนก็ต้องให้ทางวัดช่วยเหลือทางการบริหารงานงบประมาณ ๔) การบริหารงานทั่วไป

(๑) การนำเสนอข่าวสารในด้านลบที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ที่เสนออย่างขาดวิจารณญาณ ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทำให้มีแต่ภาพไม่ดีที่ออกไปนำเสนอในข่าวในทุก ๆ ด้าน

(๒) ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีทำให้นักเรียนต้องมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น ตามนโยบาย ๔.๐ นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปัญหาตามมาคืองบประมาณที่จะมาใช้จ่าย แต่ก็ไม่พ้นเจ้าอาวาสที่คอยสนับสนุนตลอดมา

๒.๖ การศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนมหาปัญญา

โรงเรียนมหาปัญญา เริ่มจัดตั้งในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยพระมหาคณานัมมธรรมปัญญาธิวัตร อดีตเจ้าคณะใหญ่อนัมมิกาย ได้มอบหมายให้ องปลัดบุญส่ง เขียวหาย ซึ่งดำรงตำแหน่งเลขานุการ เจ้าคณะใหญ่อนัมมิกาย และเจ้าอาวาสวัดถาวรารามหาดใหญ่ ในขณะนั้น ดำเนินการจัดตั้ง ณ วัดถาวรารามหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในขณะเริ่มจัดตั้งใช้ชื่อว่า “โรงเรียนถาวรวิทยาลัย” โดยได้รับใบอนุญาตจากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดการศึกษาในระดับมัธยมต้น คือ มัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๓ ต่อมาได้ทำการขออนุญาตขยายการจัดการศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ปัจจุบันสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ คณะสงฆ์อนัมมิกายได้มีมติจัดตั้งวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนามหายาน ของคณะสงฆ์ ณ ที่ธรณีสงฆ์ของวัดถาวรารามหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ภายใต้ความอนุเคราะห์ของพระเดชพระคุณ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร และได้รับการสถาปนามาว่า “มหาปัญญาวิทยาลัย” ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอน เป็นสถาบันสมทบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้สอดคล้องในการบริหารจัดการด้านการศึกษา จึงได้ขอเปลี่ยนชื่อ “โรงเรียนถาวรวิทยาลัย” เป็น “โรงเรียนมหาปัญญา” จัด เป็นโรงเรียนสาธิตของมหาปัญญาวิทยาลัย และย้ายจากวัดถาวรารามหาดใหญ่ มาจัดตั้ง ณ มหาปัญญาพุทธสถาน ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาปัญญาวิทยาลัย ปัจจุบันมีสามเณรนักเรียนที่จบการศึกษาแล้วมากกว่า ๑๕ รุ่น เป็นโรงเรียนในกลุ่ม ๑๔ ของคณะสงฆ์อนัมมิกายที่อยู่ในภาคใต้ เพื่อส่งเสริมการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรทั้งเถรวาทและมหายาน โดยดำริของพระเดชพระคุณ พระมหาคณานัมมธรรมปัญญาธิวัตร อดีตเจ้าคณะใหญ่อนัมมิกายแห่งประเทศไทย ที่จะจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาของคณะสงฆ์อนัมมิกาย ในเบื้องต้นได้เริ่มจัดตั้งในวัดของคณะสงฆ์อนัมมิกายที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ความไม่ลงตัวในด้านสถานที่จัดตั้งจึงทำให้โครงการต้องชะลอไป ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้มีการประชุมคณะสงฆ์ ณ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร โดยมีพระเดชพระคุณ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) เป็นประธานการประชุม โดยมีตัวแทนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมคณะสงฆ์อนัมมิกาย ในที่ประชุม มีมติจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์ของอนัมมิกาย ณ ที่ธรณีสงฆ์วัดถาวรารามหาดใหญ่ และได้สถาปนามาว่า “มหาปัญญาวิทยาลัย” โดยมีองพจนกรโกศล (บุญส่ง เขียวหาย) เลขานุการเจ้าคณะใหญ่อนัมมิกาย และเจ้าอาวาสวัดถาวราราม จังหวัดหาดใหญ่ เป็นผู้รับมอบหมายจัดตั้ง เริ่มเปิดทำการเรียนการสอนในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นต้นมา โดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอน ในปีเดียวกันได้มีการประชุมนักวิชาการ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ เพื่อจัดทำแผนพัฒนา ๕ ปีแรก โดยมีพระเดชพระคุณ เจ้าประคุณสมเด็จพระ

พระพุฒาจารย์ เป็นประธานการประชุม มีพระเทพโสภณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้บรรยายในหัวข้อ “การพัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์” นับเป็นการพัฒนาการศึกษา ก้าวสำคัญของคณะสงฆ์อนัมนิกาย ปัจจุบันมีพระภิกษุทั้งในและต่างประเทศที่จบการศึกษาจาก มหาปัญญาวิทยาลัย ที่ตั้งมานานกว่า ๖๐ ปี และมีพระภิกษุมหาญาณ และเถรวาท ที่ได้ศึกษาจบ การศึกษาจากมหาปัญญาวิทยาลัยแล้วไปเผยแผ่และศึกษาต่อในประเทศสหรัฐอเมริกา^{๑๐๘}

ภาพที่ ๒.๑๖ อาคารเรียนโรงเรียนมหาปัญญา

สรุปโรงเรียนมหาปัญญาเป็นโรงเรียนในคณะสงฆ์อนัมนิกายภายใต้การนำของพระเดช พระคุณ พระมหาคณานัมนธรมปัญญาธิวัตร ได้จัดระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ตั้งแต่ระดับมัธยม จนถึงอุดมศึกษา เพื่อส่งเสริมการศึกษาความรู้ความสามารถของพระภิกษุสามเณรให้มีศักยภาพ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกกว้างต่อไปอย่างมั่นคง

๒.๖.๑ การบริหารงานวิชาการ

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนมหาปัญญา การบริหารงานวิชาการนับจากการก่อตั้งที่ผ่าน สภาพการต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่องและทุก ๆ ด้าน “สภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน จะพบเจอสภาพปัญหาคล้าย ๆ กับโรงเรียนอื่นเหมือนกัน คือ ตัวครูผู้สอนที่ไม่มีความต่อเนื่อง เพราะ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียน ส่วนวิชาภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ จะจ้างครูพิเศษเข้ามา สอนเพราะครูโรงเรียนมหาปัญญา ไม่มีครูที่มีความเชี่ยวชาญวิชาภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และ

^{๑๐๘} โรงเรียนมหาปัญญา, รายงานการประเมินตนเอง (SAR), ๒๕๖๑.

คณิตศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของวิชาหลักในกลุ่มสาระวิชา ๘ กลุ่มสาระวิชา”^{๑๐๙} ประเด็นหลักที่โรงเรียนประสบอยู่อย่างต่อเนื่องและการประสานงานระหว่างกลุ่มยังขาดการติดต่ออย่างมีประสิทธิภาพส่วน “งานธุรการ งานทะเบียน งานส่งเสริมวิชาการ โรงเรียนต้องจัดการด้วยงบประมาณที่ทางวัดจัดหามาให้ในรูปของการขอรับบริจาค จากผู้มีจิตศรัทธา และเจ้าอาวาสจัดการตั้งกองทุนในรูปมูลนิธิเพราะหากไม่ทำลักษณะนี้ โรงเรียนจะอยู่ไม่ได้”^{๑๑๐} วิชาการที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน คือ “นักเรียนต้องเรียนในรายวิชาทุก ๆ ภาคเรียนเป็น ๒ เท้า เพราะรายวิชาในกลุ่มสาระ ๘ กลุ่มนักเรียนต้องเรียนให้ครบ และรายวิชาเสริมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือพระธรรมวินัยตลอดถึงศาสนปฏิบัติและภาษาบาลี และวิชาภาษาจีน นักเรียนยังต้องเรียนนันทกรรมตามหลักสูตรของคณะสงฆ์ไทย โดยมหาเถรสมาคม ๓ ระดับ คือ นักระฆกตรี นักระฆกโท และนักระฆกเอก ทั้ง ๓ ระดับ มีวิชาบังคับที่ต้องเรียนทั้งสิ้น ๔ วิชา คือ วิชาแต่งกระทุงธรรม วิชาธรรม วิชาพุทธประวัติ และวิชาวินัย เรียกสั้น ๆ กระทุงธรรม พุทธวินัย”^{๑๑๑} สภาพปัจจุบันของงานวิชาการ คือ “โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะด้านการบริหารงานการบริหารงานวิชาการต้องเน้นที่ความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองให้เจอ ปัจจุบันคณะผู้บริหารมองเห็นว่าการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะทางจะมีความได้เปรียบและโดดเด่นได้ โรงเรียนจึงส่งเสริมภาษาจีนกลาง และภาษาอังกฤษเป็นหลักให้ผู้เรียนมีทักษะและความรู้ด้านนี้อย่างเป็นเอกลักษณ์ โดยใช้ครูที่เป็นชาวจีนเข้ามาสอน และใช้ทุนทรัพย์สูง แต่อาศัยว่า วัดและเจ้าอาวาสมีศักยภาพจึงอยู่ได้และก้าวหน้าประสบความสำเร็จพอสมควร” ทางโรงเรียนยังมีส่งนักเรียนที่มีความเก่งวิชาภาษาอังกฤษ วิชาภาษาจีน ไปศึกษาต่างประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประจำทุกปี^{๑๑๒}

สภาพปัญหาของโรงเรียนมหาปัญญา การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา “โรงเรียนมหาปัญญา” เป็นโรงเรียนสังกัดกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๔ มีโรงเรียนในกลุ่มเดียวกัน อีก ๒ โรงเรียน คือ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์ วิทยาลัย ตั้งอยู่ ณ วัด วัดสุนทรประดิษฐ์ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี และโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ตั้งอยู่ ณ วัดกุศลสมาคร เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร การบริหารจัดการโดยคณะสงฆ์มหานิกายแห่งประเทศไทย สภาพปัญหาที่โรงเรียนได้รับในภาพรวมไม่ต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ คือ “โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นเหมือนโรงเรียนการกุศลของวัด บุคคลเป็นเหมือนลูกจ้างของวัด ทุกอย่างต้องวางตน และกำหนดให้ได้ว่าทำงานให้วัดการเสียสละต้องมาก่อน ผลตอบแทนไม่ต้องหวังให้สูงมาก ได้เท่าไรก็เท่านั้น ทำจิตให้เป็นกุศล ต้องเสียสละเพื่อ

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนมหาปัญญา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ นางวัลลิกา สังข์แก้ว, ครูพิเศษโรงเรียนมหาปัญญา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์ใจ ชุน้อย, ครูพิเศษโรงเรียนมหาปัญญา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ นายเทพฤทธิ์ รัตนอุดม, ครูพิเศษโรงเรียนมหาปัญญา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ส่วนรวมและอยู่อย่างพอเพียง” เจ้าอาวาสท่านกล่าวไว้ว่าเราต้องสร้างเยาวชนให้เป็นคนดีของสังคม พร้อมกับปัญญาที่เป็นเลิศ^{๑๑๓} งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับสถานศึกษาและผู้บริหาร เพราะเป็นงานที่จะต้องปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน เป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จความสามารถของผู้บริหาร การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา หรือโรงเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพที่สุด เพราะเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาทุกแห่ง คือ “การให้ความรู้ทางการบริหารงานวิชาการแก่ผู้เรียน การบริหารงานวิชาการประกอบด้วยงานหลายอย่าง สิ่งสำคัญของงานการบริหารงานวิชาการ คือ หลักสูตรเป็นตัวกำกับงานการบริหารงานวิชาการ ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำในการนำไปใช้ในแต่ละสถานศึกษาจึงแตกต่างกันไป^{๑๑๔} ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมหาปัญญา ในภาพรวม คือ “ความพร้อมของทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้สอน (ซึ่งจำมาสอนพิเศษ) และผู้เรียนมีความสอดคล้องที่ไม่เท่าเทียมกัน ผู้เรียนมาจากครอบครัวที่แตกต่างกันมาก ทั้งด้านเชื้อชาติและภาษา นักเรียนหลายคนมีฐานะและจบการศึกษาภาคบังคับ แต่เมื่อมาเรียนกับทางโรงเรียนกลับปรับตัวไม่ได้ มีสาเหตุหลากหลายปัจจัย เช่น ทนต่อสภาพแวดล้อมไม่ได้ เข้ากับระบบระเบียบทางวัดไม่ได้ ไม่มีความอดทนเพียงพอ เด็กเรียนกลางคัน และลาออก ประเด็นต่อมา คือ นักเรียนเขียนอ่านภาษาไทยไม่ออก แต่มีความตั้งใจสูง และจริงจังในการเรียน โรงเรียนต้องใช้เวลาปรับพื้นฐานทางภาษาไทยทั้งการเขียนและการอ่าน ต้องใช้เวลาหลังจากการเรียนการสอนปกติมาสอนพิเศษนักเรียนคนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ นี่คือสภาพปัญหาที่โรงเรียนพบ และเผชิญอยู่อย่างต่อเนื่องในทุกปี”^{๑๑๕} งานการบริหารงานวิชาการที่มีปัญหา คือ “งานทะเบียนนักเรียน เกิดจากครูมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในการสร้างแบบทดสอบ ขาดผู้เชี่ยวชาญแนะนำ ขาดการวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผล และครูไม่ใช้การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง สืบเนื่องจากความไม่ต่อเนื่องของครูส่วนหนึ่ง และการทำหน้าที่หลายอย่างในขณะเดียวกันเพราะเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ”^{๑๑๖} การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีปัญหาเกิดจาก “ระบบงานมีความคล่องตัวน้อย มีการทำงานที่เป็นระบบไม่สอดคล้องกันไม่มีการนำระบบสารสนเทศเข้ามาใช้ในระบบงานทะเบียน อันเป็นเป้าหมายของระบบงานใหม่ ๆ กลุ่มผู้บริหารกับเจ้าหน้าที่ทำงานขาดการประสานงานให้เป็นระบบ ขบประมาณที่หน่วยงานรัฐจัดให้ไม่เพียงพอต่อ

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติสุนทร, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นางวัลลิกา สังข์แก้ว, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์ใจ ชูน้อย, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ นายเทพฤทธิ์ รัตนอุดม, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

การบริหารจัดการ”^{๑๑๗} “โครงสร้างการบริหารงานฝ่ายวิชาการ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการฝ่ายวิชาการ งานหลักสูตรมีส่วน ในงานการจัดการเรียนการสอน งานนิเทศ สอนงานทะเบียนวัดผล งานข้อสอบ งานวิจัยในชั้นเรียน งานห้องสมุด และศูนย์การเรียนรู้ ไม่มีการประสานงานอย่างเป็นระบบเพราะยังขาดบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ ทุกคนทำงานอย่างมีเงื่อนไข หรือทำตามหน้าที่ให้งานผ่านไปแต่ละวันเท่านั้น เนื่องจากทุกคนไม่มีความมั่นคงในวิชาชีพ ค่าครองชีพไม่เพียงพอ ต้องดิ้นรนเพื่ออยู่รอดงานในหน้าที่จึงลดความเข้มข้นลง เพราะทุกคนอยู่ในฐานะลูกจ้างวัดมากกว่าที่จะเป็นพนักงานองค์กรของรัฐ”^{๑๑๘} การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนสามัญศึกษา ยังขาดบุคคลที่เชี่ยวชาญ บุคคลยังขาดความรู้ในเรื่องหลักสูตร ขาดการพัฒนาหลักสูตรที่ชัดเจน มีวิชาการเรียนมากเกินไปเวลาเรียน สามเณรมีเพียงพอต่อการเรียน ขาดการอบรมบุคคล การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา มีวิชาเพิ่มเติมของคณะสงฆ์เวลาเรียนไม่เพียงพอ เวลาทางวัดมีกิจกรรมจะส่งนักเรียนไปช่วยเสมอ ขาดเครื่องมือที่ทันสมัย นักเรียนอ่านและเขียนไม่ออก และนักเรียนไม่มีเลขบัตรประชาชน การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนบุคคลยังไม่เชี่ยวชาญ บุคคลพัฒนาด้วยการอบรมและการสอบถาม ปัญหาเรื่องนักเรียนติด ๐, ติด ร เป็นเรื่องเจอปล่อย แต่มีวิธีแก้คือการสอนเสริม การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ยังขาดความรู้การวิจัยที่มีประสิทธิภาพ บุคคลไม่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่วิจัยแล้วนำมาพัฒนา ขาดผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทางด้านวิจัยแนะนำ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ยังขาดความรู้การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพบุคคลต้องมีการพัฒนาอย่างมีระบบมากยิ่งขึ้น ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านการประกันคุณภาพแนะนำ สถานที่เพียงพอต่อการเรียน ยังไม่มีระบบประกันภายในที่ชัดเจน การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีสื่อการสอนเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ในโรงเรียน ยังขาดครูที่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้งาน บุคคลไม่จบตามสายงาน ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีแนะนำงบประมาณในการจัดซื้อสื่อการสอนไม่เพียงพอ

สรุปว่า สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการที่ต้องรับภาระอยู่ คือ มีวิชาที่สอนมากเกินไปที่นักเรียนจะรับไหว ทั้งวิชาบังคับใน ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิชาเสริมบังคับแก่นักธรรมและบาลี ภาษาจีน ในความเป็นจริงเด็กจะต้องพักอย่างน้อยวันหนึ่ง ประมาณ ๘ ชั่วโมง แต่นักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ มีเวลาพักน้อยมาก เพราะต้องเข้านอนตามระเบียบของวัดประมาณ ๒๒.๐๐ นาฬิกา ตื่นนอน ๐๔.๐๐ นาฬิกา ทุกวัน เพราะต้องทำกิจกรรมทางศาสนา

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติสุนทร, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์ใจ ชูน้อย, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ในฐานะพระภิกษุและสามเณร คือ ทำวัตรสวดมนต์เช้า เริ่ม ๐๔.๐๐ นาฬิกา ทำวัตรสวดมนต์ เริ่ม ๑๙.๐๐ นาฬิกา หรือแล้วแต่ว่าวัดใดจะกำหนดเวลาที่ชัดเจน และยืดหยุ่นบ้างตามสภาวะการณ์

สภาพปัญหาทางการบริหารงานวิชาการ เช่น งานด้านการเรียนการสอน กิจกรรมส่งเสริมการสอนงานทะเบียน อันเป็นงานในหน้าที่ปฏิบัติโดยตรงของฝ่ายวิชาการ ที่รับผิดชอบด้านเอกสาร ยังขาดการต่อเนื่องของการเรียนการสอน เนื่องจากบุคคลสลับเข้าออกบ่อยข้อมูลต่าง ๆ และของนักเรียนตั้งแต่การเข้าเรียน ระหว่างเรียนจนถึงการออกจากโรงเรียน การปฏิบัติงานจึงต้องมีความละเอียดถี่ถ้วน และงานต้องเป็นระบบขั้นตอน การจัดเก็บเอกสารหลักฐานต้องมีความปลอดภัย ผู้ปฏิบัติงานต้องเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะการให้บริการที่ดีอุทิศเวลาให้การทำงานอย่างจริงจังมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครู อาจารย์ นักเรียน และผู้ปกครอง

๒.๖.๒ การบริหารงานงบประมาณ

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนมหาปัญญา การบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนมหาปัญญา ได้มาจากการสนับสนุนจากต่างประเทศซึ่งหลวงพ่เจ้าอาวาสมีวัดที่อยู่ประเทศสหรัฐอเมริกา ท่านได้หาญาติโยมจากที่นั่นส่งเงินมาช่วยโรงเรียนมหาปัญญา เงินเป็นเสมือนเส้นเลือดใหญ่ของการบริหาร ในสภาพสังคมปัจจุบันที่ใช้เงินเป็นตัวตั้งการขับเคลื่อนองค์กรทุก ๆ ด้านไม่ว่าด้านใด ล้วนต้องพึ่งเงินเป็นตัวหลักทั้งสิ้น “สภาพการณ์เกี่ยวกับปัญหาของงบประมาณที่มีผลด้านการบริหาร คือ โรงเรียนขาดงบประมาณ สนับสนุนการพัฒนาบุคคลอย่างเป็นระบบ งบที่ได้เป็นงบอุดหนุนจากภาครัฐ ไม่เพียงพอทางวัดโดยเจ้าอาวาสต้องจัดหางบประมาณจากต่างประเทศมาสมทบเพื่อให้โรงเรียนดำรงอยู่ได้อย่างเป็นระบบ”^{๑๑๙} งบที่ได้รับจากรัฐบาล เป็นงบอุดหนุนและถูกจัดระบบเป็นรายหัวให้กับนักเรียน ซึ่งโรงเรียนมหาปัญญาเป็นโรงเรียนที่มีขนาดเล็กจำนวนนักเรียนน้อยจึงทำให้เงินสนับสนุนจากภาครัฐไม่เพียงพอต่อการจ้างครูมาสอน รวมทั้งค่าอาหารค่าอื่น ๆ รวมทั้ง ค่าตอบแทนครูและบุคคลด้านอื่น ๆ ก็รวมอยู่ในเงินก้อนนี้ ไม่ได้แยกว่าจำนวนเท่าไรในการบริหารจัดการแต่ละส่วน งบประมาณทางโรงเรียนได้ยังเป็นระบบสัดส่วน ถ้าโรงเรียนมีนักเรียนน้อยจะเสียเปรียบทันที เพราะจำนวนรายหัวก็จะลดลงตามสัดส่วน “การจัดสรรงบประมาณที่ได้รับเป็นหน้าที่ของโรงเรียนว่าจะให้ครอบคลุมและสอดคล้องอย่างไร ปัญหาเกิดขึ้นเพราะบุคคลน้อยเพราะงบน้อย นักเรียนน้อยยังต้องพึ่งตนเองมาก เจ้าอาวาสต้องหาทุนมาสนับสนุนเพื่อเติมเต็ม ส่วนที่ขาดให้เกิดความสมดุล”^{๑๒๐} สถานศึกษาทุกพื้นที่ต้องจัดสรรและบริหารจัดการอย่างเหมาะสมใน ทุก ๆ ส่วน ให้สอดคล้องบางครั้งไม่พอ “วัดโดยเจ้าอาวาสและผู้จัดการโดยตำแหน่งเป็นผู้จัดหามาเสริมทุก ๆ รายการเพราะฉะนั้น

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติสุนทร, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์ใจ ชูน้อย, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

เจ้าอาวาสและผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญทั่วประเทศ มีภารกิจต้องรับผิดชอบหนักสองส่วน คือ ส่วนบริหารจัดการวัดตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์อนัมนิกาย โดยอาศัยระเบียบแบบแผนจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม ๒๕๓๕ ที่ให้เจ้าอาวาสต้องรับผิดชอบงานหลัก คือ “งานด้านการปกครอง งานด้านศาสนศึกษา นักธรรมบาลี รวมทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้วยงานสาธารณูปการ งานด้านการเผยแผ่ งานศึกษา สงเคราะห์และงานสาธารณสงเคราะห์”^{๑๒๑}

สภาพปัญหาของโรงเรียนมหาปัญญา การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาทุกประเภทในภาพรวมรัฐได้จัดให้กับสถานศึกษานั้น ๆ เป็นรายหัว โรงเรียนมีสถิติและรายการใช้จ่ายที่ชัดเจน และมีเงินสนับสนุนน้อย เพราะโรงเรียนมหาปัญญาเป็นโรงเรียนขนาดเล็กทำให้งบประมาณสนับสนุนมีจำนวนน้อยมาก ไม่พอกับการจ่ายค่าจ้างครูประจำ และครูพิเศษ มีกรอบการเบิกจ่ายที่แน่นอน ผู้บริหารและกลุ่มคณะกรรมการสามารถจัดการได้อย่างเป็นระบบ โรงเรียนมีการเรียนการสอนและตอบสนองพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ แต่รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ทั้ง ๓ ระบบ คือ “ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษารัฐ จัดงบประมาณสนับสนุนผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม มอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กองพุทธศาสนศึกษาดูแล และได้จัดงบประมาณลักษณะงบอุดหนุนแบบรายหัว ให้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศ แบบรายหัวซึ่งปัจจุบันไม่เพียงพอต่อการจ้างครู และให้โรงเรียนแต่ละแห่งจัดการบริหารกันเองตามสัดส่วน และขนาดโรงเรียน ที่ผ่านมาได้ดำเนินการลักษณะนี้มาอย่างต่อเนื่อง ปัญหา คือ “ในรายหัวนั้นรวมค่าใช้จ่ายทุกอย่าง ไม่ได้ระบุว่าจะอะไร เช่น ค่าจัดการเรียนการสอนค่าหนังสือเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพนักเรียน”^{๑๒๒} รายจ่ายของส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจ หมายถึง รายจ่ายซึ่งกำหนดไว้สำหรับแต่ละส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจโดยเฉพาะ จำแนกออกเป็น ๕ ประเภท งบรายจ่าย ได้แก่ ๑) งบบุคคล ๒) งบดำเนินงาน ๓) งบลงทุน ๔) งบเงินอุดหนุน ๕) งบรายจ่ายอื่น งบเงินอุดหนุน มี ๒ ประเภท ได้แก่ เงินอุดหนุนทั่วไป^{๑๒๓} การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ ยังขาดบุคคลที่เชี่ยวชาญในการทำแผนงบประมาณรายปี บุคคลยังขาดความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร ขาดการพัฒนาหลักสูตรที่ชัดเจน เช่น

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ นายเทพฤทธิ์ รัตนอุดม, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติสุนทร, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ นางวัลลิกา สังข์แก้ว, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ภาษาจีน วิชาการของนักเรียนมากเกินไป เวลาเรียนสามเณรไม่เพียงพอ การอนุมัติการใช้จ่ายงบบุณฑนที่ได้รับจัดสรร มีวิชาเพิ่มเติมที่อุดหนุนงบบุณฑนของคณะสงฆ์ เวลาเรียนไม่เพียงพอต้องมาจัดการเรียนการสอนในวันเสาร์อาทิตย์ต้องมีการอนุมัติงบเพิ่มเติม เบิกงบต้องมีบันทึกอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ ไม่มีระบบในการจัดงบประมาณ ยังขาดบุคคลที่มีความรู้ด้านสารสนเทศ บุคคลไม่มีความรู้มากเพียงพอในการจัดทำสารสนเทศ ปัญหาเรื่องความรู้ที่ใช้ระบบข้อมูลเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ^{๑๒๔}

สรุปว่า โรงเรียนมหาปัญญา แม้จะเป็นวัดในคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย แต่ระเบียบปฏิบัติทางการบริหารการปกครองต้องทำตามกติกาและกฎของมหาเถรสมาคมทุกอย่าง ยกเว้นการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่ใช้ระบบมหานิกายเป็นเกณฑ์ ในส่วนของการศึกษา พระเถรมหานิกายต้องเรียนนักธรรมบาลี และสอบให้ผ่านถึงนักธรรมเอก ส่งเสริมให้พระเถรได้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาเมื่อจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ คือ ให้เรียนที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และส่งไปเรียนต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

สภาพปัญหาการบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนมหาปัญญา มีปัญหากับคณะผู้บริหารตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนพยายามปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้โรงเรียนขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการระดมทุนจากต่างประเทศบ้าง ทอดผ้าป่าบ้าง เพื่อนำผลมาบริหารจัดการ ซึ่งที่ผ่านมาก็ได้ผลพอสมควร แต่ไม่อาจที่จะสร้างความคล่องตัวและความมั่นคงให้กับบุคคลและเจ้าหน้าที่ได้อย่างเต็มร้อย

๒.๖.๓ การบริหารงานบุคคล

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนมหาปัญญา การบริหารงานบุคคลเป็นงานที่สำคัญสำหรับสถานศึกษา เป็นโรงเรียนที่เปรียบเสมือนโรงเรียนการกุศลของวัด ซึ่งอยู่ในการดูแลของเจ้าอาวาส การบริหารงานงบประมาณการบริหารจัดการโดยพระสงฆ์ และคณะกรรมการที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบวัดโดยส่วนมากจะเป็นผู้ที่เจ้าอาวาสไว้วางใจและมีความใกล้ชิดกับวัดเป็นอย่างดี “สภาพปัจจุบันที่พบเจอ คือ ความไม่ต่อเนื่องของบุคคลในทุก ๆ แผนกตั้งแต่ธุรการยันครูประจำชั้น ไม่มีที่ไหนไม่เจอ เพียงแต่จะมากหรือน้อย และผู้บริหารการศึกษาเท่านั้นที่จะช่วยประทับประกองให้โรงเรียนผ่านพ้นไป”^{๑๒๕} สภาพปัจจุบันที่พบและภาคภูมิใจ คือ “นักเรียนไม่ดื้อ ไม่เกร่ พุดและสั่งให้ปฏิบัติอะไรก็ทำตาม และสามารถสื่อสารเป็นภาษาจีน และภาษาอังกฤษได้อย่างดีเยี่ยม ครูประจำชั้นโดยเฉพาะครูผู้หญิง จะสบายใจมาก นักเรียนได้เรียกครูผู้หญิงเกือบทุกท่านว่า “แม่” ทำให้การสั่งสอนอบรม

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์ใจ ชูน้อย, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติสุนทร, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

นักเรียนได้อย่างใกล้ชิดเหมือนลูกกับแม่จริง ๆ ในจุดนี้ ที่เป็นอย่างนี้เพราะเป็นประสบการณ์จริงที่สอนมานานกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ แม้จะเป็นครูพิเศษแต่ก็รับผิดชอบและสอนด้วยความภาคภูมิใจ พยายามจัดเวลาให้สอดคล้องกับงานประจำไม่ให้เกิดกระทบ และสอนในรายวิชา บางครั้งต้องทำหน้าที่อื่นในส่วนงานสารบัญ และงานทะเบียน ก็ไม่รู้สึกว่าหนักเกินไป”^{๑๒๖}

สภาพปัญหาของโรงเรียนมหาปัญญา การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนมีภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษา มุ่งเน้นภารกิจหลักในการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความรู้คู่คุณธรรม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับภารกิจหลักตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ด้วยการพัฒนาทั้งระบบซึ่ง ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพของปัจจัยการผลิต การพัฒนาคุณภาพของกระบวนการบริหารจัดการ จัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลาเพื่อจะได้เป็นหลักประกันว่าสถานศึกษาจะสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพเพื่อให้ผู้เรียนเป็น คนดี คนเก่งและมีความสุข ตลอดจนสามารถสร้างสรรค์จริยธรรมให้มีความสงบและมีสันติสุข “สภาพปัญหาเกี่ยวกับบุคคล ส่วนของวิชาศาสนาไม่มี แต่วิชาแกนหลัก เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาโดยเฉพาะภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ มีมากที่สุดจำนวน ๘ กลุ่มสาระวิชา โรงเรียนไม่อาจจ้างครูที่มีคุณวุฒิให้ตรงสายได้เพราะติดขัดเรื่องงบประมาณ ที่ผ่านมาได้แต่จ้างครูพิเศษแต่ก็มีข้อจำกัด เพราะครูที่มีศักยภาพและเก่งจริง ๆ ไม่อาจจ้างได้เพราะรายชั่วโมงสูงและไม่มีงบได้แต่ครูที่มีคุณภาพที่เกษียณราชการแล้วมาสอนให้ เพราะบางท่านก็รักในการสอนและมีจิตอาสาที่จะทำโดยไม่คิดค่าจ้าง ให้เท่าไรก็รับ ทำเพื่อการกุศลมากกว่า”^{๑๒๗} การที่โรงเรียนเลือกจ้างครูพิเศษหลังเกษียณมาเป็นครูสอนให้กับโรงเรียนเกิดปัญหาเพราะ “ครูพิเศษ ที่เกษียณแล้วไม่อาจรับสอนในรายชั่วโมงได้เยอะ เพราะติดเงื่อนไขด้านอายุ และสุขภาพ จ้างจำนวนหลายคนก็ได้เพราะไม่กระทบความเพียงพอ”^{๑๒๘}

สรุปว่า สภาพปัญหงานการบริหารงานบุคคล คือ ครูที่จบมาไม่ตรงสาย และบุคคลไม่เน้นมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย เข้าออกอยู่ตลอดเวลา ไม่สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนาที่มีแนวคิดที่ชีวิตของมนุษย์ทั้งชีวิตนั้นเกี่ยวข้องกับการศึกษาอยู่ตลอดเวลา トラบที่ยังไม่สิ้นกิเลสเป็นบุคคล ยังต้องศึกษาฉะนั้นการพัฒนาตนเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงต้องมีจุดหมายเพื่อความสิ้นกิเลส อันเป็นจุดหมายของชีวิต “มนุษย์” ในมรรควิธีของมนุษย์ การมีบุคคลด้านการศึกษาที่ดี

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นายเทพฤทธิ์ รัตนอุดม, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ นายเทพฤทธิ์ รัตนอุดม, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์ใจ ชูน้อย, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สมบูรณ์สอดคล้องกับสภาพการณ์อย่างต่อเนื่อง จะส่งผลกระทบยาวในการดำเนินการสู่เป้าหมายให้เกิดสังคมคุณธรรม มีความสงบร่มเย็น เป็นระเบียบ การบริหารงานบุคคลโรงเรียนมหาปัญญายังขาดบุคคลเพื่อให้สอดคล้องกับนักเรียนอยู่ทำให้การบริหารงานบุคคลยังไม่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลโรงเรียนมหาปัญญาประสบปัญหาไม่แตกต่างจากโรงเรียนปริยัติธรรมอื่น ๆ และมีปัญหากับคณะผู้บริหารตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนพยายามปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้โรงเรียนขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการระดมทุนจากต่างประเทศ เพื่อนำผลมาบริหารจัดการ ซึ่งที่ผ่านมาได้ผลพอสมควร แต่ไม่อาจที่จะสร้างความคล่องตัวและความมั่นคงให้กับบุคคลและเจ้าหน้าที่ได้อย่างเต็มร้อย

๒.๖.๔ การบริหารงานทั่วไป

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนมหาปัญญา การบริหารงานทั่วไป ครอบคลุมเกี่ยวกับงานการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการบริหารการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล “สภาพปัญหาด้านนี้ของโรงเรียนมังกรมกลาวาสวิทยาลัย เป็นที่ยอมรับว่าไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนี้ ๑) การขยายพื้นที่เพราะจำกัดด้านความเจริญของสังคมและชุมชน ๒) พื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียงพยายามพัฒนาปรับปรุงจนส่งผลกระทบต่อด้านศิลปกรรมต่อวัดและโรงเรียน ๓) งบประมาณที่รัฐจัดให้เป็นรายหัวไม่อำนวยต่อการขยายพื้นที่และส่งเสริมคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพสังคม^{๑๒๙}

สภาพปัญหาของโรงเรียนมหาปัญญา การบริหารงานทั่วไป ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำหรับโรงเรียนมหาปัญญการบริหารงานทั่วไปที่ครอบคลุมเกี่ยวกับงานการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการบริหารการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล“ สภาพ

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ นางวัลลิกา สังข์แก้ว, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ปัญหาด้านนี้ของโรงเรียนมหาปัญญา เป็นที่ยอมรับว่าไม่อาจปฏิเสธได้ การขยายพื้นที่เพราะจำกัดด้านความเจริญของสังคมและชุมชน พื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียงพยายามพัฒนาปรับปรุงจนส่งผลกระทบต่อศีลธรรมต่อวัดและโรงเรียน งบประมาณที่รัฐจัดให้เป็นรายหัว ไม่อำนวยต่อการขยายพื้นที่และส่งเสริมคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพสังคม^{๑๓๐}

สรุปว่า สภาพปัญหาเกี่ยวกับงานทั่วไป ซึ่งครอบคลุมหลาย ๆ งาน เช่น การก่อสร้าง การต่อเติมอาคาร หรือห้องเรียนตลอดถึงงานจัดซื้อจัดจ้างทุกประเภท ประสบปัญหาที่คล้าย ๆ กับโรงเรียนปริยัติธรรมทุกโรงเรียนและทุกพื้นที่ ปัจจัยหลักอยู่ที่งบประมาณและระบบการบริหารจัดการที่รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดให้บแต่ให้ไม่พอ ส่งเสริมแต่ส่งเสริมแบบครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่สอดคล้องกับสภาพความจริงของบริบท เจ้าอาวาสจึงได้หาเงินสนับสนุนจากต่างประเทศพร้อมกับบอกบุญกับญาติโยมเพื่อสร้างกุฏิและแนวทางปฏิบัติไม่ชัดเจน คนที่รู้ปัญหาไม่ได้เข้ามาแก้ปัญหา คนที่มีส่วนในการแก้กลับไม่รู้ปัญหาที่แท้จริง การพัฒนาส่วนอื่น ๆ ทำได้ช้า และไม่ต่อเนื่อง หากต้องการให้งานเดินหน้าอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ วัดและผู้บริหารวัด คือ เจ้าอาวาสต้องจัดการหาทุนเอง ซึ่งที่ผ่านมาได้ผลอยู่ในระดับที่ดี เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันเป็นคนที่เพื่อนและญาติโยมเยอะทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ทำให้มีญาติโยมเข้ามาช่วยเยอะ บารมีท่านมากมาย ทำให้การก่อสร้างนั้นผ่านไปด้วยดีอย่างแน่นอน สภาพปัญหาเกี่ยวกับงานทั่วไป ซึ่งครอบคลุมหลาย ๆ งาน เช่น การก่อสร้าง การต่อเติมอาคาร หรือห้องเรียนตลอดถึงงานจัดซื้อจัดจ้างทุกประเภท ประสบปัญหาที่คล้าย ๆ กับ โรงเรียนปริยัติธรรมทุกโรงเรียนและทุกพื้นที่ คือการบริหารงานงบประมาณและระบบการบริหารจัดการที่รัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนด ให้บแต่ให้ไม่พอ การพัฒนาส่วนอื่น ๆ ทำได้ช้าและไม่ต่อเนื่อง หากต้องการให้งานเดินหน้าอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ วัดและผู้บริหารวัด คือ เจ้าอาวาสต้องจัดการหาทุนจากต่างประเทศเอง

๒.๖.๕ สรุปการศึกษาสภาพการบริหารการศึกษา

จากการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิโรงเรียนมหาปัญญา ได้ใช้หลักการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ซึ่งสามารถทำให้ผู้บริหารรู้ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน มองเห็นโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ได้วิเคราะห์ออกมาดังนี้

ปัจจัยภายในจุดแข็ง ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) โรงเรียนมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยคอยให้บริการแก่ผู้เรียนและชุมชน เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ และห้องสมาร์ทคลาสรูม ที่ผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตได้ ห้องชาวด์แล็บ ห้องบันทึกเสียง ห้องสมุด และห้องประชุมใหญ่

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติสุนทร, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

(๒) จัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบตามหลักสูตรโรงเรียน มีคุณภาพและประสิทธิภาพสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างดี (๓) ผู้เรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หรือจบระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ สามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือระดับสูงได้ทั้งในและนอกประเทศ (๔) โรงเรียนสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาส ชุมชน และสังคมไทย ๒) การบริหารงานงบประมาณ (๑) มีอาคารเรียนที่มั่นคงถาวร ใช้พื้นที่สำหรับเป็นที่พักและห้องเรียนได้อย่างดี (๒) การคมนาคมสะดวก อยู่ในย่านชุมชนที่เจริญ ส่วนมากนักเรียนจะเป็นนักเรียนที่กินนอนในวัดโรงเรียนนั้น ๆ จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการเดินทาง (๓) การบริหารงานบุคคล (๑) บุคคลที่ทำหน้าที่ครูและเจ้าหน้าที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะด้านความรู้ และความกตัญญูทศเวที (๒) โรงเรียนให้การสนับสนุนแก่ผู้เรียน เรียนฟรี พร้อมทั้งค่าอาหาร มื้อเช้ามื้อกลางวัน และที่พัก โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๖ และมีทุนการศึกษาเรียนในระดับปริญญาตรี โท เอก (๓) ส่งเสริมและสนับสนุนบุคคล และผู้เรียนได้รับการพัฒนาในด้านความรู้และวิชาการในด้านต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนมีห้องปฏิบัติการรวมไว้บริการสำหรับนักเรียนและชุมชน และโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชน องค์กร หน่วยงาน และบุคคลหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐและเอกชน โรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานบูชาดาวนพเคราะห์ประจำปี งานบุญทิ้งกระจาด การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน งานวันประชุมผู้ปกครอง ซึ่งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัด โรงเรียนและชุมชน ๔) การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนยังไม่อาจกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้อย่างชัดเจนแต่ยังดำเนินการยังไม่มากพอ แม้ก็มีมีอาจทำได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพราะขาดทั้งงบประมาณและบุคคลที่มีคุณภาพคอยสนับสนุน

ปัจจัยภายในจุดด้อย ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กัน ทำให้มีพื้นฐานด้านความรู้แตกต่างกันจึงต้องมีการปรับความรู้ขึ้นพื้นฐานใหม่ในหลาย ๆ วิชาจึงส่งผลกระทบทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน เช่นการอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เป็นต้น (๒) ครูมีแผนการสอนที่ยังไม่สมบูรณ์ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการปรับปรุง เพิ่มขึ้นอีก เพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ๒) การบริหารงานงบประมาณ มีจำกัดไม่เพียงพอในการขยายสถานที่โรงเรียน และการจัดซื้อจัดจ้าง เกี่ยวกับงานด้านพัสดุครุภัณฑ์เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน ๓) การบริหารงานบุคคล ขาดแคลนผู้สอนที่ตรงกับสาขาวิชาที่จบมา ครูผู้สอนบางท่านยังไม่ได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนโดยเข้ารับการอบรมหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป การร่วมกิจกรรมระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่มหรือกับโรงเรียนอื่นยังมีน้อย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้อย เพราะขาดการแนะแนวและกรณีศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยภายนอกโอกาส ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ส่งเสริมผู้เรียนให้มีโอกาสได้รับ การศึกษาที่ดี ผู้ที่เรียนจบหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษา

ปีที่ ๓ ถึง ๖ แล้วสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับสูงหรือระดับอุดมศึกษาทั่วไปได้ (๒) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเปิดโอกาสให้จัดการศึกษาได้ตามความต้องการของสถานศึกษาโดยให้เพิ่มเนื้อหาตามความต้องการของท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษา (๓) ผู้ปกครองมีค่านิยมสนับสนุนบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงยิ่งขึ้น (๒) การบริหารงานงบประมาณ (๑) โรงเรียนตั้งอยู่ในย่านชุมชนมีรถประจำทางผ่าน การคมนาคมสะดวก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ตามความต้องการ จึงไม่มีความจำเป็นในการจัดหายานพาหนะในการรับส่งนักเรียน (๒) สถานศึกษตั้งอยู่ในชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ที่มีฐานะดีทำให้พุทธศาสนิกชนมาสนับสนุนด้านการศึกษาและกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวก และโรงเรียนมีแหล่งทุนในการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนเพียงพอ (๓) การบริหารงานบุคคล (๑) เทคโนโลยีสารสนเทศเปิดโอกาสให้บุคลากรของสถานศึกษา สามารถค้นคว้าหา ความรู้ได้ตามความต้องการของตนเองและสถานศึกษา (๒) การศึกษาระบบใหม่สนับสนุนให้ผู้สอนต้องมีประสบการณ์วิชาชีพครู หรือเข้าอบรมตามสาขาวิชาที่สอน เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สอนและประสิทธิภาพของการสอน (๔) การบริหารงานทั่วไป (๑) สถานศึกษาอยู่ในชุมชนที่เป็นแหล่งการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ตามความต้องการ (๒) โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา และสถานศึกษาเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน (๓) โรงเรียนพัฒนาสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต อีเมล เว็บไซต์ต่าง ๆ เปิดโอกาสให้มีการค้นคว้าหาความรู้ ติดต่อสื่อสารและเป็นแหล่งการเรียนรู้ของผู้เรียน

ปัจจัยภายนอกอุปสรรค ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) สภาพเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอนของประเทศ ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของการศึกษา พร้อมทั้งปัญหาเรื่องเด็กเข้ามาบวเรียนจำนวนน้อยลงทุกปี (๒) การขยายโอกาสทางการศึกษาของภาครัฐ ทำให้เยาวชนที่จะบวเรียนจำนวนลง (๓) สภาพสังคมในปัจจุบันมีผลต่อค่านิยมในการบวเรียนของเยาวชนลดลง และการเข้าถึงคุณธรรมของเยาวชนก็น้อยลงไปตามกัน (๒) การบริหารงานงบประมาณ การพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่ และอุปกรณ์ทางการศึกษาในปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายสูง โรงเรียนได้รับงบประมาณจำกัด ทำให้การขยายพื้นที่การใช้สอยเป็นไปได้ยาก ส่วนการบริหารงานงบประมาณยังต้องให้วัดช่วยเป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารต่าง ๆ (๓) การบริหารงานบุคคล (๑) การจัดสรรงบประมาณที่มีในปัจจุบันมีจำกัด ทำให้ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาบุคคล บางโรงเรียนไม่มีเงินจ้างครูมาสอนก็ต้องให้ทางวัดช่วยเหลือทางการบริหารงานงบประมาณ (๒) การแข่งขันในการสรรหาบุคคลในปัจจุบันมีสูง จึงเป็นอุปสรรคในการสรรหาบุคคลในสถานศึกษาส่วนมากครูที่มาสอนนักเรียนสามเณรเป็นครูที่จบใหม่และกำลังจะสอบบรรจุราชการต่อไป เมื่อสอบติดก็จะลาออกจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (๔) การบริหารงานทั่วไป (๑) การนำเสนอข่าวสารในด้านลบที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ที่เสนออย่างขาดวิจาร์ณญาณ ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทำให้มีแต่ภาพไม่ดีที่ออกไปนำเสนอในข่าวในทุก ๆ ด้าน (๒) ภาระหน้าที่ของประชาชนในปัจจุบันมีมากไม่อำนวยต่อการ

ร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนทำให้ชุมชนไม่เห็นคุณค่าของนักเรียนสามเณร (๓) ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีทำให้นักเรียนต้องมีค่าใช้จ่ายมากขึ้นตามนโยบาย ๔.๐ นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาปัญหาตามมาก็คืองบประมาณที่จะมาใช้จ่ายแต่ก็ไม่พนัก้าวาสที่คอยสนับสนุนตลอดมา

๒.๗ สรุปผลการศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

ผลการศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย กระบวนการบริหารการศึกษาที่ใช้แก้ปัญหา และผลลัพธ์ที่ได้แต่ละพื้นที่ด้วยวิธีสำรวจ สัมภาษณ์ ในพื้นที่ได้ผลสรุปกระบวนการ แนวทางและวิธีการปฏิบัติเชิงรูปแบบการบริหารการศึกษาดังนี้

๒.๗.๑ โรงเรียนมัธยมกลาวาสวิทยาลัย

โรงเรียนขนาดกลาง นักเรียนมากกว่า ๑๕๐ ผู้เรียนเป็นชาวไทยทั้งหมด มาจากทุกภาค ส่วนของประเทศ และครอบครัวอยู่ในระดับฐานระดับกลาง และระดับล่าง ทุกคนที่เข้ามาบวชเป็นนักเรียนมอบชีวิตให้วัด และโรงเรียนดูแลพวกเขาไม่ทราบว่าเป็นมีสิทธิ และรัฐจะต้องสนับสนุนให้การศึกษากับพวกเขาเหมือนให้การศึกษากับเยาวชนระดับอื่น ๆ ระบบอุดหนุนที่รัฐจัดให้นั้นไม่เพียงพอ อาศัยรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาเชิงพุทธด้วยหลักธรรมในพุทธศาสนาเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ เข้ามาเป็นรูปแบบพุทธบริหารการศึกษา

๒.๗.๒ โรงเรียนโพธิ์ตรารวิทยาลัย

โรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนมากกว่า ๗๐ ผู้เรียนเป็นทั้งชาวไทยชาวม้ง มาจากทุกภาค ส่วนของประเทศ และครอบครัวอยู่ในระดับกลาง และระดับล่าง พ่อแม่ที่ส่งลูกเข้ามาเรียนเพื่อต้องการให้ลูกได้เรียนหนังสือ และทุกคนมอบชีวิตให้วัดและโรงเรียนดูแล การศึกษากับพวกเขาเหมือนให้การศึกษากับเยาวชนระดับอื่น ๆ ระบบอุดหนุนที่รัฐจัดให้นั้นไม่เพียงพอ เพราะอุดหนุนตามแบบรายหัว โรงเรียนโพธิ์ตรารวิทยาลัยเป็นโรงเรียนขนาดเล็กจึงไม่มีงบประมาณในการจ้างครูมาสอนนักเรียนจึงต้องใช้ระบบพี่สอนน้อง และบริหารตามงบประมาณเท่าที่มี มีการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาเชิงพุทธ

๒.๗.๓ โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา

โรงเรียนขนาดกลาง มีนักเรียนกว่า ๑๕๐ รูป ในจำนวนนี้เป็นนักเรียนประจำ และเป็นนักเรียนที่อยู่บนดอย เช่น กะเหรี่ยง ชาวม้ง เป็นต้น เข้ามาศึกษาเพื่อนำวุฒิเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง นักเรียนเหล่านี้ได้รับเงินอุดหนุนไม่เพียงพอ

งบประมาณของรัฐ แต่แนวทางปฏิบัติก็คือ “โรงเรียนต้องใช้วิธีการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาที่ว่า ใช้หลักพรหมวิหารธรรม”

๒.๗.๔ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย

โรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน ๑๐๐ รูป ตั้งอยู่ในชุมชนย่านเยาวราช ถือว่าอยู่ใจกลางเมืองกรุงเทพมหานครก็ได้ ผู้บริหารเป็นพระสงฆ์ระดับสูงของคณะสงฆ์ มีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะใหญ่หน่มนิกายเป็นผู้จัดการ มีพระสงฆ์จากคณะสงฆ์เถรวาทเป็นผู้อำนวยการ เดิมทีเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่เกือบจะใหญ่พิเศษด้วยซ้ำ จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ที่เยาวชนต้องเรียนในระบบพื้นฐาน ๑๒ ปี และเรียนฟรี ส่งผลให้ศาสนาทยายาที่เข้ามาบวชลดลงอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันเหลือนักเรียนประมาณ ๑๐๐ จาก ๒๐๐ เศษ ปัญหาโดยรวมทุกแผนก ทั้ง ๔ คือ วิชาการ งบประมาณ บุคคล และงานทั่วไป ต่างก็ประสบปัญหาทั้งมากและน้อยไม่แตกต่างจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอื่น ๆ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย โชคดีที่ใครในคณะสงฆ์หน่มนิกายทุกวัด พร้อมด้วยมูลนิธิต่าง ๆ ช่วยในการบริหารโรงเรียนสนับสนุนอยู่บ้างที่ผู้บริหารมีจิตเมตตาและเสียสละสูง

๒.๗.๕ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย

โรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน ๑๐๐ รูป ตั้งอยู่ในย่านชุมชนใจกลางเมืองจังหวัดอุดรธานี ผู้บริหารเป็นพระสงฆ์ระดับสูงของคณะสงฆ์ มีตำแหน่งเป็นรองเจ้าคณะใหญ่หน่มนิกายแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัดการ มีพระสงฆ์จากคณะสงฆ์เถรวาทเจ้าคณะอำเภอ เป็นผู้อำนวยการ เดิมทีเป็นโรงเรียนขนาดกลาง จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ที่เยาวชนต้องเรียนในระบบพื้นฐาน ๑๒ ปี และเรียนฟรี ส่งผลให้ศาสนาทยายาทยาลดลงอย่างต่อเนื่อง ทางโรงเรียนได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันเหลือนักเรียนประมาณ ๑๐๐ รูป จาก ๒๐๐ เศษ ปัญหาโดยรวมทุกแผนก ทั้ง ๔ คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ต่างก็ประสบปัญหาทั้งมากและน้อยไม่แตกต่างจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอื่น ๆ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ยังเป็นโรงเรียนมหาดานโรงเรียนเดียวที่อยู่ในภาคอีสานอีกด้วยทำให้การบริหารโรงเรียน และหางบสนับสนุนถือว่ามีเข้ามาเรื่อย ๆ แต่ก็ยังขาดงบประมาณในส่วนต่าง ๆ อีกด้วย ทำให้การบริหารโรงเรียนยังติดปัญหาเรื่องบุคคลไม่ตรงวิชาที่สอน

๒.๗.๖ โรงเรียนมหาปัญญา

เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก นักเรียนมากกว่า ๗๐ ผู้เรียนเป็นชาวไทย และชาวต่างชาติ มาจากทุกภาคส่วนของประเทศ และครอบครัวได้พาเด็กเข้ามาบวชเรียน และพ่อแม่ทุกคนมอบชีวิตให้วัด และโรงเรียนเป็นผู้ดูแลอบรมสั่งสอนพวกเขาไม่ทราบว่ามันมีสิทธิและรัฐจะต้องสนับสนุนให้

การศึกษาแก่พวกเขาเหมือนให้การศึกษาแก่เยาวชนระดับอื่น ๆ ระบบอุดหนุนที่รัฐจัดให้นั้นไม่เพียงพอ

สภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้ง ๖ โรงเรียนที่ใช้เป็นพื้นที่ศึกษาเชิงลึก ด้วยการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ และการจัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อการสนทนากลุ่ม ถึงสภาพปัจจุบันและปัญหา ได้ข้อสรุปว่า มีทั้งลักษณะเด่น ลักษณะด้อย ที่ต้องพัฒนาจุดเด่นให้ดียิ่งขึ้นและปรับปรุงหรือกำจัดจุดด้อยให้หมดไปตามกระบวนการต่าง ๆ ที่นำมาคิดวิเคราะห์สภาพภายในและภายนอกโรงเรียน รวมถึงสภาพทั่วไปที่เป็นจุดเด่น หรือปัญหาที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น และได้สรุปวิเคราะห์ภาพรวมสภาพปัจจุบันและปัญหา ด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้ดังนี้

ปัจจัยภายในจุดแข็ง (๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) โรงเรียนมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยคอยให้บริการแก่ผู้เรียนและชุมชน เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ และห้องสมาร์ทคลาสรูม ที่ผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตได้ ห้องชาวด์แล็บ ห้องบันทึกเสียง ห้องสมุด และห้องประชุมใหญ่ (๒) จัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบตามหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีคุณภาพและประสิทธิภาพสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ อย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างดี (๓) ผู้เรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ถึง ๖ สามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือระดับสูงได้ทั้งในและนอกประเทศ (๔) ส่งเสริมให้ผู้เรียนและบุคคลของสถานศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการทั้งในและนอกสถานศึกษา (๕) โรงเรียนสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาส ชุมชน และสังคมไทย (๖) การบริหารงานงบประมาณ (๑) มีอาคารเรียนที่มั่นคงถาวร ใช้พื้นที่สำหรับเป็นที่พักและห้องเรียนได้อย่างดี มีโรงอาหาร ห้องสมุด ห้องชาวด์แล็บ ห้องบันทึกเสียง ห้องสมาร์ทคลาสรูม และห้องประชุมที่มีขนาดเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ของสถานศึกษา และมีสถานที่สำหรับจอดรถภายในวัด (๒) การคมนาคมสะดวก มีรถประจำทางผ่าน อยู่ในย่านชุมชนที่เจริญ ส่วนมากนักเรียนจะเป็นนักเรียนที่กินนอนในวัดโรงเรียนนั้น ๆ จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการเดินทาง (๓) โรงเรียนตั้งอยู่ใกล้แหล่งอบายมุขเป็นสิ่งยั่วยวนของภิกษุและสามเณร การงบประมาณที่โรงเรียนจะได้รับด้วย แม้ว่าวัดจะมีนโยบายเพื่อที่จะขยายสถานศึกษา เพื่อรองรับจำนวนผู้เรียนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต แต่ไม่อาจทำได้เพราะติดขัดเรื่องพื้นที่ (๓) การบริหารงานบุคคล (๑) บุคคลที่ทำหน้าที่ครู และเจ้าหน้าที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ ๘๐ ส่งผลให้ผู้เรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาไปแล้ว เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะด้านความรู้ ความประพฤติที่เหมาะสม ความซื่อสัตย์สุจริต และความกตัญญูทศเวที (๒) โรงเรียนให้การสนับสนุนแก่ผู้เรียน เรียนฟรี พร้อมทั้งค่าอาหารมื้อเช้ามื้อกลางวัน และที่พัก โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๖ และมีทุนการศึกษาเรียนในระดับปริญญาตรี โท เอก (๓) ส่งเสริมและสนับสนุนบุคคลและผู้เรียนได้รับการพัฒนาในด้านความรู้และวิชาการในด้านต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา และ

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนมีห้องปฏิบัติการรวมไว้บริการสำหรับนักเรียนและชุมชน และโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชน องค์กรหน่วยงาน และบุคคลหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ และเอกชน โรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานบูชาตาวนพเคราะห์ประจำปี งานบุญทิ้งกระจาด การบรรพชา สามเณรภาคฤดูร้อน งานวันประชุมผู้ปกครอง ซึ่งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัด โรงเรียนและชุมชน (๔) ด้านกิจการนักเรียน ผู้เรียนได้รับการอนุเคราะห์ด้านทุนการศึกษา เพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โรงเรียนเน้นและส่งเสริมกิจกรรมตามความสามารถของผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถ และมีโอกาสได้แสดงออกด้านศิลปะการพูดและศิลปะแขนงต่าง ๆ อย่างเป็นบูรณาการ มีกิจกรรม สหกรณ์บริการให้ความสะดวกภายในโรงเรียน มีการจัดตั้งสถานักเรียนในรูปคณะกรรมการนักเรียน เพื่อส่งเสริมหลักประชาธิปไตย ๔) การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนยังไม่อาจกำหนดวัตถุประสงค์และ เป้าหมายได้อย่างชัดเจน แม้มีก็มีอาจทำได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพราะขาดทั้งงบประมาณและบุคคลที่มี คุณภาพคอยสนับสนุน

ปัจจัยภายในจุดด้อย ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กันทำให้มี พื้นฐานด้านความรู้แตกต่างกัน จึงต้องมีการปรับความรู้ขึ้นพื้นฐานใหม่ในหลาย ๆ วิชาจึงส่งผลกระทบ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน เช่น การอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เป็นต้น (๒) ครูมีแผนการ สอนที่ยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการปรับปรุงเพิ่มขึ้นอีกเพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ ๒) การบริหารงานงบประมาณ มีจำกัดไม่เพียงพอในการขยายสถานที่โรงเรียน และ การจัดซื้อจัดจ้างเกี่ยวกับงานด้านพัสดุครุภัณฑ์เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน ๓) การบริหารงาน บุคคล ขาดแคลนผู้สอนที่ตรงกับสาขาวิชาที่จบมา ครูผู้สอนบางท่านยังไม่ได้การพัฒนาในวิชาที่ สอนโดยเข้ารับการอบรมหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป การร่วมกิจกรรม ระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่มหรือกับโรงเรียนอื่นยังมีน้อย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้อย เพราะการแนะแนวและกรณีศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยภายนอกโอกาส ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษา ส่งเสริมผู้เรียนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดี ผู้ที่เรียนจบหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ถึง ๖ แล้วสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับสูงหรือระดับอุดมศึกษาทั่วไปได้ (๒) พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติเปิดโอกาสให้จัดการศึกษาได้ตามความต้องการของสถานศึกษาโดยให้เพิ่มเนื้อหา ตามความต้องการ (๓) ผู้ปกครองมีค่านิยมสนับสนุนบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงยิ่งขึ้น ๒) การบริหารงานงบประมาณ (๑) โรงเรียนตั้งอยู่ในย่านชุมชนมีรถประจำทางผ่านการคมนาคมสะดวก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ตามความต้องการ จึงไม่มีความจำเป็นในการจัดหายานพาหนะ ในการรับส่งนักเรียน (๒) สถานศึกษาตั้งอยู่ในชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ที่มีฐานะดีทำให้พุทธศาสนิกชน มาสนับสนุนด้านการศึกษาและกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวก และโรงเรียนมีแหล่งทุนในการ สนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนเพียงพอ ๓) การบริหารงานบุคคล (๑) เทคโนโลยีสารสนเทศ

เปิดโอกาสให้บุคลากรของสถานศึกษา สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ตามความต้องการของตนเองและสถานศึกษา (๒) การศึกษาระบบใหม่สนับสนุนให้ผู้สอนต้องมีประสบการณ์วิชาชีพครู หรือเข้าอบรมตามสาขาวิชาที่สอน เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สอนและประสิทธิภาพของการสอน ๔) การบริหารงานทั่วไป (๑) สถานศึกษาอยู่ในชุมชนที่เป็นแหล่งการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหา ความรู้ตามความต้องการ (๒) โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน (๓) โรงเรียนพัฒนาสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต อีเมล เว็บไซต์ต่าง ๆ เปิดโอกาสให้มีการค้นคว้าหาความรู้ ติดต่อสื่อสารและเป็นแหล่งการเรียนรู้ของผู้เรียน

ปัจจัยภายนอกอุปสรรค ๑) การบริหารงานวิชาการ (๑) สภาพเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอนของประเทศ ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของการศึกษา พร้อมทั้งปัญหาเรื่องเด็กเข้ามาบวเรียนจำนวนน้อยลงทุกปี (๒) การขยายโอกาสทางการศึกษาของภาครัฐ ทำให้เยาวชนที่จะบวเรียนลดจำนวนลงพร้อมทั้งเด็กที่เรียนในโรงเรียนของภาครัฐส่วนมากจะไม่ค่อยเห็นคุณค่าของคุณธรรม ซึ่งผู้ที่จะเป็นคนดีของสังคมได้ก็ต้องมีคุณธรรม (๓) สภาพสังคมในปัจจุบันมีผลต่อค่านิยมในการบวเรียนของเยาวชนลดลง และการเข้าถึงคุณธรรมของเยาวชนก็น้อยลงไปตามกัน ๒) การบริหารงานงบประมาณ การพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่และอุปกรณ์ทางการศึกษาในปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายสูง โรงเรียนได้รับงบประมาณจำกัด และที่ดินมีราคาสูง ทำให้การขยายพื้นที่การใช้สอยเป็นไปได้ยาก ส่วนการบริหารงานงบประมาณยังต้องให้วัดช่วยเป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารต่าง ๆ เช่น ค่าจ้างครู อุปกรณ์การเรียน เป็นต้น ๓) การบริหารงานบุคคล (๑) การจัดสรรงบประมาณที่มีในปัจจุบันมีจำกัด ทำให้ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาบุคคล บางโรงเรียนไม่มีเงินจ้างครูมาสอนก็ต้องให้ทางวัดช่วยเหลือทางการบริหารงานงบประมาณ (๒) การแข่งขันในการสรรหาบุคคลในปัจจุบันมีสูง จึงเป็นอุปสรรคในการสรรหาบุคคล ในสถานศึกษาส่วนมากครูที่มาสอนนักเรียนสามเณรเป็นครูที่จบใหม่และกำลังจะสอบบรรจุราชการต่อไป เมื่อสอบติดก็จะลาออกจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๔) การบริหารงานทั่วไป (๑) การนำเสนอข่าวสารในด้านลบที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ที่เสนออย่างขาดวิจรณญาณ ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนทำให้มีแต่ภาพไม่ดีที่ออกไปนำเสนอในข่าวในทุก ๆ ด้าน (๒) ภาระหน้าที่ของประชาชนในปัจจุบันมีมากไม่อำนวยต่อการร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนทำให้ชุมชนไม่เห็นคุณค่าของนักเรียนสามเณร (๓) ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีทำให้นักเรียนต้องมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น ตามนโยบาย ๔.๐ นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปัญหาตามมาคืองบประมาณที่จะมาใช้จ่าย แต่ก็ไม่พ้นเจ้าอาวาสที่คอยสนับสนุนตลอดมา

ตารางที่ ๒.๑ สรุปผลการศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย S+O

การวิเคราะห์	การบริหารงานวิชาการ	การบริหารงานงบประมาณ	การบริหารงานบุคคล	การบริหารงานทั่วไป	ผลที่ได้
S + O	๑) ส่งเสริมผู้เรียนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดี ๒) เปิดโอกาสให้จัดการศึกษาได้ตามความต้องการของสถานโรงเรียน ๓) ผู้ปกครองสนับสนุนบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงยิ่งขึ้น	๑) โรงเรียนตั้งอยู่ในย่านชุมชน มีรถประจำทางผ่าน การคมนาคมสะดวก ๒) สถานศึกษาตั้งอยู่ในชุมชนเมืองขนาดใหญ่	๑) เปิดโอกาสให้บุคลากรของสถานศึกษา สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ตามความต้องการ ๒) สนับสนุนให้ผู้สอนต้อง มีประสบการณ์วิชาชีพครู	๑) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ตามความต้องการ ๒) โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา ๓) โรงเรียนพัฒนาสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต อีเมล เว็บไซต์ต่าง ๆ	๑) นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการช่วยสอนนักเรียน ๒) นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำการสอนให้มีประสิทธิภาพ ๓) ผู้บริหารกำหนดการประชุมครูทุกเดือน ๔) การทรัพยากรที่มีให้คุ้มค่าและมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ๕) สนับสนุนบุคลากรให้มีการศึกษาเพิ่มเติม ๖) สร้างกำหนดเป้าหมายที่มีแรงจูงใจให้กับนักเรียนและบุคลากร
	๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กัน ๒) ครูมีแผนการสอนที่ยังไม่สมบูรณ์ ๓) มีการนิเทศการประชุม ยังไม่ต่อเนื่อง	งบประมาณมีจำกัดไม่เพียงพอในการขยายสถานโรงเรียน และการจัดซื้อจัดจ้าง เกี่ยวกับงานด้านพัสดุครุภัณฑ์เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน	ขาดแคลนผู้สอนที่จบตรงกับสาขาวิชาที่เรียนจบมา	การร่วมกิจกรรมระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่มยังมีน้อย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้อย	

ตารางที่ ๒.๒ สรุปผลการศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย W+T

การวิเคราะห์	การบริหารงานวิชาการ	การบริหารงานงบประมาณ	การบริหารงานบุคคล	การบริหารงานทั่วไป	ผลที่ได้
W + T	๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กัน ๒) ครูมีแผนการสอนที่ยังไม่สมบูรณ์ ๓) มีการนิเทศการประชุม ยังไม่ต่อเนื่อง	งบประมาณมีจำกัดไม่เพียงพอในการขยายสถานโรงเรียน และการจัดซื้อจัดจ้าง เกี่ยวกับการด้านพัสดุครุภัณฑ์เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน	ขาดแคลนผู้สอนที่จบตรงกับสาขาวิชาที่เรียนจบมา	การร่วมกิจกรรมระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่มยังมีน้อยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้อย	๑) โรงเรียนระดมทุนเพื่อผู้สนับสนุนกองทุนอย่างสม่ำเสมอ ๒) โรงเรียนสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของโรงเรียนเพื่อให้ผู้สนใจเข้ามาบวเรียนเพิ่มขึ้น
	๑) สภาพเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอนของประเทศ ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ๒) การขยายโอกาสทางการศึกษาของภาครัฐ ทำให้เยาวชนที่จะบวเรียนลดลง ๓) ปัจจุบันมีผลต่อค่านิยมในการบวเรียนของเยาวชนลดลง	ปรับปรุงอาคารสถานที่ในปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายสูง โรงเรียนได้รับงบประมาณจำกัด	๑) การจัดสรรงบประมาณที่มีในปัจจุบันมีจำกัดทำให้ไม่เพียงพอต่อการพัฒนา ๒) การแข่งขันในการสรรหาบุคคลในปัจจุบันมีสูง	๑) การนำเสนอข่าวสารในด้านลบที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ และสามเณร ๒) ภาระหน้าที่ของประชาชนในปัจจุบัน จึงไม่ค่อยมีเวลาเข้าวัด ๓) ความเจริญด้านเทคโนโลยีทำให้นักเรียนต้องมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น	๓) โรงเรียนสร้างคุณธรรมให้กับนักเรียนมากขึ้น ๔) การปรับปรุงอาคารเรียนและอุปกรณ์การเรียน หาผู้ใจบุญเพื่อจัดซื้อต่าง ๆ ๕) ส่งบุคลากรเข้าอบรมตามโรงเรียนรัฐบาลเพื่อพัฒนาบุคคล ๖) สร้างความมั่นคงให้กับบุคลากรในโรงเรียน ๗) นำเสนอข่าวในด้านดีของนักเรียนสามเณร

บทที่ ๓

การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

การศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย เป็นการศึกษาแบบพุทธบริหารการศึกษาในการบริหารโรงเรียนที่สังกัดคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย โดยการนำเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การบริหารงานวิชาการ ๒) การบริหารงานงบประมาณ ๓) การบริหารงานบุคคล ๔) การบริหารงานทั่วไป ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาโดยมีกระบวนการค้นคว้าข้อมูลทั้งเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๖ โรงเรียน จำนวน ๓๒ รูป/คน เมื่อได้ข้อมูลจากการศึกษามาแล้ว ได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน พร้อมด้วยนำหลักพุทธบริหารศึกษามานำมาบูรณาการให้เข้ากับขอบข่ายงานทั้ง ๔ ด้าน เพื่อจะได้ร่างรูปแบบการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย และนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ต่อไป

๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

จากการศึกษาการสร้างรูปแบบ (model) นั้นไม่มีข้อกำหนดที่แน่นอนว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้ (intensive knowledge) เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจนจากนั้นจึงค้นหาสมมุติฐาน และหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนาแล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น และนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความเหมาะสม และหาคุณภาพของรูปแบบต่อไป

๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย เป็นรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับงานโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนสิ่งที่สำคัญที่โรงเรียนจะขาดไปไม่ได้ โดยการนำหลักพุทธบริหารศึกษามานำมาบูรณาการกับการบริหารงานทั้ง ๔ ด้าน ต้องทำหน้าที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนที่มีความพร้อมทั้งด้านวิชาการและหลักพุทธในการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้บริหารนั้นมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงานทั้งหมด

ของโรงเรียนเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หลักการบริหารงานตามหลักพุทธบริหารสมัยใหม่จะเน้นไปทางเทคนิครูปแบบกระบวนการบริหารในเชิงระบบซึ่งเป็นแนวทางในการบริหารงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในบริบทในโลกยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่หากผู้บริหารได้นำหลักพุทธบริหารการศึกษาเข้าประกอบบูรณาการใช้ควบคู่กับการบริหารงานสมัยใหม่โดยความสอดคล้อง ถือว่าเป็นการบริหารงานแนวใหม่เข้าสู่การบริหารงานในมิติใหม่ “คนเป็นสุข งานสมบูรณ์” และการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา หมายถึง ศิลปะในการทำในสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นผลสำเร็จ โดยผู้บริหารไม่ใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะในการบริหารให้งานสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารได้ตั้งใจไว้ เป็นกระบวนการศาสตร์และศิลป์ของบุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการบริหารโรงเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการพร้อมด้วยหลักพุทธบริหาร และทรัพยากรทางการบริหารเป็นปัจจัยอย่างประหยัด และให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๓.๓ การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์โรงเรียนที่อยู่ในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย จำนวน ๖ โรงเรียน ๑) โรงเรียนมังกรมกลาวาสวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ๒) โรงเรียนโพธิ์ตราวิทยาลัย จังหวัดชลบุรี ๓) โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา จังหวัดเชียงราย ๔) โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ๕) โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย จังหวัดอุดรธานี ๖) โรงเรียนมหาปัญญา จังหวัดสงขลา โดยมีแบบสัมภาษณ์การบริหารทั้ง ๔ ด้าน (ตามเอกสารภาคผนวก) พร้อมด้วยการศึกษาสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่องการบูรณาการหลักพุทธบริหารการศึกษาว่าได้ใช้หลักพุทธใดเข้ามาแก้ปัญหาพร้อมด้วยการนำมาบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ๖ โรงเรียน ดังนี้

๓.๓.๑ โรงเรียนมังกรมกลาวาสวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

ผลจากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาว่าโรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการ กับการบริหารงานโรงเรียนประกอบด้วยหลักธรรม กัลยาณมิตตตา, กุศลมูล ๓, โภสกล ๓, ขรवासธรรม ๔, ทศพิธราชธรรม, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, ปัญญา ๓, พรหมวิหาร ๔, พละ ๕, โยนิโสมนสิการ, อธิปไตย ๓, อัปมาทะ, อิทธิบาท ๔^๑ และได้อธิบายตามส่วนงานบริหารโรงเรียนทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

^๑ สัมภาษณ์ พระมงคลรัตน์ เสี่ยมย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนมังกรมกลาวาสวิทยาลัย, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑. การบริหารงานวิชาการ การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น การพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนสามัญศึกษา การจัดการเรียนการสอนใน สถานศึกษา การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาการพัฒนา และใช้สื่อนวัตกรรมเพื่อการศึกษา โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษามานุภาพการ ดังนี้

๑) กัลยาณมิตตดา หมายถึง มีผู้นำสั่งสอนให้ปริกษา และมีบุคคลรอบตัวที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญามีความสามารถ ซึ่งจะช่วย แวดล้อมสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนิน ก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรมการครองชีวิตการประกอบกิจการ และสิ่งแวดลอมทางสังคมที่ดี ซ่อนเป็นองค์ประกอบภายนอก

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความมีกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรคแก่ภิกษุฉันนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตรเท่ากับการครองชีวิตประเสริฐทั้งหมดทีเดียวเพราะว่าผู้มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจะเจริญจัดทำมากซึ่งอารยอัษฎางคิกมรรค”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็น ธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และ อุปายาสเป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^๒

๒) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผล จนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์หัดด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๔, (นครปฐม : มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ, ๒๕๕๙), หน้า ๕๗.

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศล ให้เกิดขึ้น”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^๓

๓) โกศล ๓ หมายถึง ความฉลาด คือความเชี่ยวชาญ (๑) आयโกศล หมายถึง ความฉลาดในความเจริญ คือรอบรู้ทางเจริญและเหตุของความเจริญ (๒) อปายโกศล หมายถึง ความฉลาดในความเสื่อม คือรอบรู้ทางเสื่อมและเหตุของความเสื่อม (๓) อุปายโกศล หมายถึง ความฉลาดในอุบาย คือรอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จ^๔

๔) ปัญญา ๓ หมายถึง ความรอบรู้, รู้ทั่ว, เข้าใจ, รู้ซึ่ง (๑) จินตามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การคิดการพิจารณาหาเหตุผล (๒) สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรียน (๓) ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ^๕

๕) อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (๒) วิริยะ หมายถึง ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง (๓) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (๔) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผนวัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^๖

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

๒. การบริหารงานงบประมาณ การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยกกาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยกกาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัชฎางคิภรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^๗

๒) อัปมาทะ หมายถึง ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ หรือ ความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ระมัดระวังตัว ไม่ยอมถลำไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความดีงามและความอันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยปละละเลย การทำการด้วยความจริงใจ รอบคอบและรวดเร็วไป ข้อนี้เป็น องค์ประกอบภายในและเป็น ฝ่ายสมาธิ

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัชฎางคิภรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ธรรมเอก ที่มีอุปการะมาก เพื่อการเกิดขึ้นแห่งอารยอัชฎางคิภรรคที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญบริบูรณ์ เหมือนอย่างความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทนี้เลย”

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

“รอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลาย ชนิดใด ๆ ก็ตาม ย่อมลงในรอยเท้าข้างใดข้างหนึ่งได้ทั้งหมด, รอยเท้าข้างใด เรียกว่าเป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้น โดยความใหญ่ ฉะนั้นใด กุศลธรรมทั้งหลายอย่างใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาทได้ทั้งหมด ความไม่ประมาท เรียกได้ว่าเป็นยอดของธรรมเหล่านั้นฉะนั้น”

“ผู้มีกัลยาณมิตร พึงเป็นอยู่โดยอาศัยธรรมเอกข้อนี้ คือ ความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย”

“ธรรมเอกอันจะทำให้ยึดเอาประโยชน์ไว้ได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ ทั้งทิฏฐธัมมิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เฉพาะหน้า หรือประโยชน์สามัญของชีวิต เช่น ทรัพย์ ยศ กามสุข เป็นต้น และสัมปรายิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์เบื้องหน้าหรือประโยชน์ชั้นสูงขึ้นไปทางจิตใจหรือคุณธรรม ก็คือความไม่ประมาท”

“สังขาร หมายถึง สิ่งที่กำลังปรับปรุงแต่งขึ้นทั้งหลาย มีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ที่มุ่งหมายให้สำเร็จ ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

“ความไม่ประมาท ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^๘

๓) ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ หมายถึง ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย (๑) หิริ หมายถึง ความละอาย คือ ละอายใจต่อการทำความชั่ว (๒) โอตตัปปะ หมายถึง ความกลัวบาป คือ เกรงกลัวต่อความชั่ว^๙

๔) กุศลมูล ๓ คือ รากเหง้าของกุศล และความดี (๑) อโลภะ คือ ความไม่โลภ, ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโลภะ ความคิดเผื่อแผ่ จากะ (๒) อโทสะ คือ ความไม่คิดประทุษร้าย ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโทสะ เมตตา (๓) อโมหะ คือ ความไม่หลง ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับความหลง ปัญญา^{๑๐}

๓. การบริหารงานบุคคล การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔.

๑) กัลยาณมิตตตา หมายถึง มีผู้แนะนำสั่งสอนให้ปรีชา และมีบุคคลรอบตัวที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือล่อมสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการ และสิ่งแวดล่อมทางสังคมที่ดี ซ่อนเป็นองค์ประกอบภายนอก

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความมีกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยธรรมาภิบาลคึกคักมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตรเท่ากับการครองชีวิตประเสริฐทั้งหมดทีเดียว เพราะว่าผู้มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจะเจริญจัดทำมากซึ่งอารยธรรมาภิบาลคึกคักมรรค”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๑๑}

๒) พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ (๑) เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า (๒) กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ (๓) มุทิตา หมายถึง ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามทีพิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน^{๑๒}

๓) ทศพิธราชธรรม หมายถึง ธรรมของพระราชา คือ กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ, คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง, ธรรมของนักปกครอง (๑) ทาน หมายถึง การให้ คือ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (๒) ศีล หมายถึง ความประพฤติดีงาม คือ สำรวมกายและวจีหวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษากิตติคุณ ให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน (๓) ปริจจาคะ หมายถึง การบริจาคน คือ เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (๔) อาชชะ หมายถึง ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ ไร้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน (๕) มัททวะ หมายถึง ความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองค์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีที่ริยาสุภาพ นุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้ความรักภักดี แต่มีขาดยำเกรง (๖) ตปะ หมายถึง ความทรงเดช คือ แผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำย่ำยีจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์ (๗) อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ คือ ไม่กริ้วกราด ลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและกระทำการต่าง ๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจําใจไว้ระงับความเคืองขุ่น วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง (๘) อวิหิงสา หมายถึง ความไม่เบียดเบียน คือ ไม่บีบคั้นกดขี่ เช่น เก็บภาษีขูดรีด หรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเห็จอำนาจขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง (๙) ขันติ หมายถึง ความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณียที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม (๑๐) อวิโรธนะ หมายถึง ความไม่คลาดธรรม คือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ตีส่าย ลากสัการะ หรืออิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์ใด ๆ สติมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม ก็ดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ก็ดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป^{๑๓}

๔) ฆราวาสธรรม ๔ หมายถึง ธรรมสำหรับฆราวาส คือ ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ (๑) สัจจะ หมายถึง ความจริง คือ ซื่อตรงซื่อสัตย์จริงใจพูดจริง

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๐.

ทำจริง (๒) หมด หมายถึง การฝึกฝนคือการข่มใจฝึกนิสัยปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจฝึกหัดตัดสินใจแก้ไข ข้อบกพร่องปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา (๓) ขันติ หมายถึง ความอดทน คือตั้งหน้าทำหน้าทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็งทนทานไม่หวั่นไหวมั่นในจุดหมายไม่ท้อถอย (๔) จาคะ หมายถึง ความเสียสละ คือสละกิเลสสละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่นพร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัวในธรรมหมวดนี้ ท่านมุ่งเอาด้านปัญญา ขันติท่านเน้นแจ้งวิริยะ^{๑๔}

๕) อธิปไตย ๓ หมายถึง ความเป็นใหญ่ คือ ภาวะที่ถือเอาเป็นใหญ่ (๑) อัตตาธิปไตย หมายถึง ความมีตนเป็นใหญ่, ถือตนเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาเป็นประมาณ (๒) โลกาธิปไตย หมายถึง ความมีโลกเป็นใหญ่, ถือโลกเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาของโลกเป็นประมาณ (๓) ธัมมาธิปไตย หมายถึง ความมีธรรมเป็นใหญ่, ถือธรรมเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ ผู้เป็นอัตตาธิปไตย พึงใช้สติให้มาก; ผู้เป็นโลกาธิปไตย พึงมีปัญญารองตนและรู้พินิจ, ผู้เป็นธัมมาธิปไตย พึงประพฤติให้ถูกหลักธรรม; ผู้เป็นหัวหน้าหมู่ เป็นนักปกครอง พึงถือธัมมาธิปไตย^{๑๕}

๔. การบริหารงานทั่วไป การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สืบหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิจารณาเหตุด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัชฎางคิกมรรคแก่ภิกษุฉันนั้น”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอันมีสัทธิกอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗.

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๑๖}

๒) อัมปมาทะ หมายถึง ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ หรือ ความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ระมัดระวังตัว ไม่ยอมถลำไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาด โอกาสสำหรับความดีงามและความอันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยปละละเลย การทำการด้วยความจริงจัง รอบคอบและรวดเร็วไป ข้อนี้เป็น องค์ประกอบภายในและเป็น ฝ่ายสมาธิ

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตอันใด ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารย วัชฎาภิคมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ธรรมเอก ที่มีอุปการะมาก เพื่อการเกิดขึ้นแห่งอารยวัชฎาภิคมรรคที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญบริบูรณ์ เหมือนอย่างความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทนี้เลย”

“รอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลาย ชนิดใด ๆ ก็ตาม ย่อมลงในรอยเท้าข้างได้ทั้งหมด, รอยเท้า ข้าง เรียกว่าเป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้น โดยความใหญ่ฉันใด กุศลธรรมทั้งหลายอย่างใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาทได้ทั้งหมด ความไม่ประมาท เรียกได้ว่าเป็นยอดของธรรมเหล่านั้นฉันนั้น”

“ผู้มีกัลยาณมิตร พึงเป็นอยู่โดยอาศัยธรรมเอกข้อนี้ คือ ความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย”

“ธรรมเอกอันจะทำให้ยึดเอาประโยชน์ไว้ได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ ทั้งทิฐิธัมมิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เฉพาะหน้า หรือประโยชน์สามัญของชีวิต เช่น ทรัพย์ ยศ กามสุข เป็นต้น และสัมปรายิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์เบื้องหน้าหรือประโยชน์ชั้นสูงขึ้นไปทางจิตใจหรือคุณธรรม ก็คือความไม่ประมาท”

“สังขาร หมายถึง สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้นทั้งหลาย มีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ที่มุ่งหมายให้สำเร็จ ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

“ความไม่ประมาท ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งศีลธรรม” ฯลฯ^{๑๗}

๓) พละ ๕ หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง (๑) สัทธา หมายถึง ความเชื่อ (๒) วิริยะ หมายถึง ความเพียร (๓) สติ หมายถึง ความระลึกได้ (๔) สมาธิ หมายถึง ความตั้งจิตมั่น (๕) ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่วชัด ธรรม ๕ อย่างนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อินทรีย์ ๕ หมายถึง ธรรมที่เป็นใหญ่ในกิจของตน ที่เรียกว่า อินทรีย์ เพราะความหมายว่า เป็นใหญ่ในการกระทำหน้าที่แต่ละอย่าง ๆ ของตน คือเป็นเจ้าการ ในการครอบงำเสียซึ่งความไร้ศรัทธา ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงตามลำดับ ที่เรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคง ซึ่งความไร้ศรัทธาเป็นต้น แต่ละอย่างจะเข้าครอบงำไม่ได้ พละหมวดนี้เป็นหลักปฏิบัติทางจิตใจ ให้ถึงความหลุดพ้นโดยตรง^{๑๘}

๔) ปัญญา ๓ หมายถึง ความรอบรู้, รู้ทั่ว, เข้าใจ, รู้ซึ่ง (๑) จินตามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การคิดการพิจารณาหาเหตุผล (๒) สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรียน (๓) ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ^{๑๙}

๕) อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (๒) วิริยะ หมายถึง ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง (๓) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (๔) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อสงสัยย่อมนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^{๒๐}

สรุปได้จากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์โรงเรียนมัธยมกลาสาวิทยาลัยได้มีการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนได้ใช้หลักพุทธบริหารการศึกษามาบริหารโรงเรียนให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๙.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

๓.๓.๒ โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย จังหวัดชลบุรี

ผลจากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาว่าโรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการ กับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรมกัลยาณมิตตตา, กุศลมูล ๓, ทศพิธราชธรรม, ธรรมคัมภีร์โลก ๒, ธรรมมีอุปการะมาก ๒, ปัญญา ๓, พรหมวิหาร ๔, พละ ๕, โยนิโสมนสิการ, สังคหวัตถุ ๔, อัปมาทะ, อิทธิบาท ๔^{๒๑} และได้อธิบายตามส่วนงานบริหารโรงเรียนทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

๑. การบริหารงานวิชาการ การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น การพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) กัลยาณมิตตตา หมายถึง มีผู้แนะนำสั่งสอนให้ปรีชา และมีบุคคลรอบตัวที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญามีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรมการครองชีวิตการประกอบกิจการ และสิ่งแวดลอมทางสังคมที่ดี ซ่อนเป็นองค์ประกอบภายนอก

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความมีกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยธรรมาภิบาล กัมมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตรเท่ากับการครองชีวิตประเสริฐทั้งหมดทีเดียวเพราะว่าผู้มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจะเจริญจัดทำมากซึ่งอารยธรรมาภิบาล กัมมรรค”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระณอม จรณสมปนโน, รักษาการแทนผู้อำนวยการ โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๒๒}

๒) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สาเหตุเหตุผล จนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๒๓}

๓) ธรรมมีอุปการะมาก ๒ หมายถึง ธรรมที่เกื้อกูลในกิจหรือในการทำ ความดีทุกอย่าง (๑) สติ หมายถึง ความระลึกได้, นึกได้, สำนึกอยู่ไม่ปล่อย (๒) สัมปชัญญะ หมายถึง ความรู้ชัด, รู้ชัดสิ่งที่นึกได้, ตรชนก, เข้าใจชัดตามความเป็นจริง^{๒๔}

๔) อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (๒) วิริยะ หมายถึงความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย (๓) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (๔) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหา

^{๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๕๗.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

เหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^{๒๕}

๒. การบริหารงานงบประมาณ การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) อัปมาทะ หมายถึง ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ หรือความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ระมัดระวังตัว ไม่ยอมถลำไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความดีงามและความอันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยปละละเลย การทำการด้วยความจริงใจ รอบคอบและรวดเร็วไป ข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายในและเป็น ฝ่ายสมาธิ

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัชฎางคิภรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ธรรมเอก ที่มีอุปการะมาก เพื่อการเกิดขึ้นแห่งอารยอัชฎางคิภรรคที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้นที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญบริบูรณ์ เหมือนอย่างความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทนี้เลย”

“รอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลาย ชนิดใด ๆ ก็ตาม ย่อมลงในรอยเท้าข้างได้ทั้งหมด, รอยเท้าข้าง เรียกว่าเป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้น โดยความใหญ่ฉันใด กุศลธรรมทั้งหลายอย่างใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาทได้ทั้งหมด ความไม่ประมาท เรียกได้ว่าเป็นยอดของธรรมเหล่านั้นฉันนั้น”

“ผู้มีกัลยาณมิตร พึงเป็นอยู่โดยอาศัยธรรมเอกข้อนี้ คือ ความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย”

“ธรรมเอกอันจะทำให้ยึดเอาประโยชน์ไว้ได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ ทั้งทิฐฐัมมิภักตละ หมายถึงประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เฉพาะหน้า หรือประโยชน์สามัญของชีวิต เช่น ทรัพย์ ยศ กามสุข เป็นต้น และสัมปรายภักตละ หมายถึง ประโยชน์เบื้องหน้าหรือประโยชน์ขั้นสูงขึ้นไปทางจิตใจหรือคุณธรรม ก็คือความไม่ประมาท”

“สังขาร หมายถึง สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้นทั้งหลาย มีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ที่มุ่งหมายให้สำเร็จ ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

“ความไม่ประมาท ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๒๖}

๒) ธรรมคัมภีร์โลก ๒ หมายถึง ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย (๑) หิริ หมายถึง ความละอาย คือ ละอายใจต่อการทำความชั่ว (๒) โอตตัปปะ หมายถึง ความกลัวบาป คือ เกรงกลัวต่อความชั่ว^{๒๗}

๓) กุศลมูล ๓ คือ รากเหง้าของกุศล และความดี (๑) อโลภะ คือ ความไม่โลภ, ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโลภะ ความคิดเผื่อแผ่ จาคะ (๒) อโทสะ คือ ความไม่คิดประทุษร้าย ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโทสะ เมตตา (๓) อโมหะ คือ ความไม่หลง ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับความหลง ปัญญา^{๒๘}

๓. การบริหารงานบุคคล การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) กัลยาณมิตตตา หมายถึง มีผู้แนะนำสั่งสอนให้ปรึกษา และมีบุคคลรอบตัวที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ชื่อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความมีกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยธรรมาภิบาลสังคม แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตรเท่ากับการครองชีวิตประเสริฐทั้งหมดทีเดียว เพราะว่าผู้มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจะเจริญจัดทำมากซึ่งอารยธรรมาภิบาลสังคม”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔.

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๒๙}

๒) พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ (๑) เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า (๒) กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ (๓) มุทิตา หมายถึง ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามทีพิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน^{๓๐}

๓) ทศพิธราชธรรม หมายถึง ธรรมของพระราชา คือ กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ, คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง, ธรรมของนักปกครอง (๑) ทาน หมายถึง การให้ คือ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (๒) ศีล หมายถึง ความประพฤติดีงาม คือ สำรวมกายและวจีหวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษาจิตดีคุณ ให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน (๓) ปริจจาคะ หมายถึง การบริจจาค คือ เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (๔) อาชวชะ หมายถึง ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ ไร้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน (๕) มัททวะ หมายถึง ความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองคค์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีกริยาสุภาพ นุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้ความรักภักดี แต่มีขาดยาเกรง (๖) ตปะ หมายถึง ความทรงเดช คือ แผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำอำยิจิต ระงับยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์ (๗) อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ คือ ไม่กริ้วกราด ลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔.

วินิจฉัยความและกระทำการต่าง ๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจำใจไว้ระงับความเคืองชุน วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง (๘) อวิหิงสา หมายถึง ความไม่เบียดเบียน คือ ไม่บีบบังคับกดขี่ เช่น เก็บภาษีบูดรีด หรือ เกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเหิรอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง (๙) ขันติ หมายถึง ความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกย่ำถูกเหยียดด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมัดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณียที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม (๑๐) อวิโรธนะ หมายถึง ความไม่คลาดธรรม คือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ร้าย ลากสักการะ หรือ อิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์ใด ๆ สติมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม กดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม กดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป^{๓๑}

๔. การบริหารงานทั่วไป การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย คือ การใช้ความคิดถุวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยธรรมาภิบาลที่มั่นคงแก่ภิกษุฉันนั้น”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๐.

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๓๒}

๒) สังคหวัตถุ ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ (๑) ทาน หมายถึง การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน (๒) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ หมายถึง วาจาเป็นที่รัก วาจาสุดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะ อ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วย เหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม (๓) อตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทาง จริยธรรม (๔) สมานัตตตา หมายถึง ความมีตนเสมอ** คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอ กันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๓๓}

๓) พละ ๕ หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง (๑) สัทธา หมายถึง ความเชื่อ (๒) วิริยะ หมายถึง ความเพียร (๓) สติ หมายถึง ความระลึกได้ (๔) สมาธิ หมายถึง ความตั้งจิตมั่น (๕) ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่วชัด ธรรม ๕ อย่างนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อินทรีย์ ๕ หมายถึง ธรรมที่เป็นใหญ่ใน กิจของตน ที่เรียกว่า อินทรีย์ เพราะความหมายว่า เป็นใหญ่ในการกระทำหน้าที่แต่ละอย่าง ๆ ของตน คือเป็นเจ้าการ ในการครอบงำเสียซึ่งความไร้ศรัทธา ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงตามลำดับ ที่เรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคง ซึ่งความ ไร้ศรัทธาเป็นต้น แต่ละอย่างจะเข้าครอบงำไม่ได้ พละหมวดนี้เป็นหลักปฏิบัติทางจิตใจ ให้ถึงความ หลุดพ้นโดยตรง^{๓๔}

๔) ปัญญา ๓ หมายถึง ความรอบรู้, รู้ทั่ว, เข้าใจ, รู้ซึ่ง (๑) จินตามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การคิดการพิจารณาหาเหตุผล (๒) สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การ สดับการเล่าเรียน (๓) ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ^{๓๕}

๕) อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะ ทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (๒) วิริยะ หมายถึงความเพียร คือ ขยัน

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๓.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๙.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

หมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อุตุน เอารุระไม่ทอดอโย (๓) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝัไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ไป (๔) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตรา หาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^{๓๖}

สรุปได้จากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์โรงเรียนโพธิ์ตราวิทยาลัยได้มีการบริหาร การศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงาน บประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนได้ใช้หลักพุทธบริหารการศึกษามา บริหารโรงเรียนให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

๓.๓.๓ โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา จังหวัดเชียงราย

ผลจากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การบริหารการศึกษาตามหลัก พุทธบริหารการศึกษาว่าโรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการ กับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรมกัลยาณมิตตตา, โกศล ๓, ทศพิธราชธรรม, ธรรมมีอุปการะมาก ๒, ปัญญา ๓, พรหมวิหาร ๔, พละ ๕, โยนิโสมนสิการ, สังคหวัตถุ ๔, อธิปไตย ๓, อปฺปมาทะ, อิทธิบาท ๔^{๓๗} และได้อธิบายตามส่วนงานบริหารโรงเรียนทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

๑. การบริหารงานวิชาการ การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น การพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนสามัญศึกษา การจัดการเรียนการสอนใน สถานศึกษา การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาการพัฒนา และใช้สื่อนเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) กัลยาณมิตตตา หมายถึง มีผู้แนะนำสั่งสอนให้ปรีक्षा และมีบุคคลรอบตัวที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมุ่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญามีความสามารถ ซึ่งจะช่วย แวดล้อมสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนิน ก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรมการครองชีวิตการประกอบกิจการ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ขื่อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

^{๓๗} สัมภาษณ์ หลวงจันทน์วินัยธร เกริกพล เสียงยัง, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา, วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความมีกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตรเท่ากับการครองชีวิตประเสริฐทั้งหมดทีเดียว เพราะว่าผู้มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจะเจริญจัดทำมากซึ่งอารยอัษฎางคิกมรรค”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๓๘๘}

๒) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผล จนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์หัดด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๓๘๙}

^{๓๘๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๕๗.

^{๓๘๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

๓) อัปมาหะ หมายถึง ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ หรือ ความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ระมัดระวังตัว ไม่ยอมมถล่าไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความดีงามและความอันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยปละละเลย การทำการด้วย ความจริงจัง รอบคอบและรวดเร็วไป ข้อนี้เป็น องค์ประกอบภายในและเป็น ฝ่ายสมาธิ

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารย ัษฎางคิกรมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ธรรมเอก ที่มีอุปการะมาก เพื่อการเกิดขึ้นแห่งอารยัษฎางคิกรมรรคที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญบริบูรณ์ เหมือนอย่างความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทนี้เลย”

“รอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลาย ชนิดใด ๆ ก็ตาม ย่อมลงในรอยเท้าข้างใดข้างหนึ่ง รอยเท้า ข้าง เรียกว่าเป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้น โดยความใหญ่ฉันใด กุศลธรรมทั้งหลายอย่างใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาทได้ทั้งหมด ความไม่ประมาท เรียกได้ว่า เป็นยอดของธรรมเหล่านั้นฉันนั้น”

“ผู้มีกัลยาณมิตร พึงเป็นอยู่โดยอาศัยธรรมเอกข้อนี้ คือ ความไม่ประมาทในกุศลธรรม ทั้งหลาย”

“ธรรมเอกอันจะทำให้ยึดเอาประโยชน์ไว้ได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ ทั้งทิฏฐธัมมิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เฉพาะหน้า หรือประโยชน์สามัญของชีวิต เช่น ทรัพย์ ยศ กามสุข เป็นต้น และสัมปรายิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์เบื้องหน้าหรือประโยชน์ชั้นสูงขึ้นไปทางจิตใจหรือคุณธรรม ก็คือความไม่ประมาท”

“สังขาร หมายถึง สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้นทั้งหลาย มีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ที่มุ่งหมายให้สำเร็จ ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

“ความไม่ประมาท ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๔๐}

๔) ธรรมมีอุปการะมาก ๒ หมายถึง ธรรมที่เกื้อกูลในกิจหรือในการทำความดี ทุกอย่าง (๑) สติ หมายถึง ความระลึกได้, นึกได้, สำนึกอยู่ไม่เผลอ (๒) สัมปชัญญะ หมายถึง ความรู้ชัด, รู้ชัดสิ่งที่นึกได้, ตระหนัก, เข้าใจชัดตามความเป็นจริง^{๔๑}

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

๒. การบริหารงานงบประมาณ การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยกกาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยกกาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผล จนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัชฎางคิกมรรคแก่ภิกษุฉันนั้น”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๔๒}

๒) โกศล ๓ หมายถึง ความฉลาด คือความเชี่ยวชาญ (๑) อายโกศล หมายถึง ความฉลาดในความเจริญ คือรอบรู้ทางเจริญและเหตุของความเจริญ (๒) อปายโกศล หมายถึง ความฉลาดในความเสื่อม คือรอบรู้ทางเสื่อมและเหตุของความเสื่อม (๓) อุบายโกศล หมายถึง ความฉลาดในอุบาย คือรอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จ^{๔๓}

๓) ปัญญา ๓ หมายถึง ความรอบรู้, รู้ทั่ว, เข้าใจ, รู้ซึ่ง (๑) จินตามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การคิดการพิจารณาหาเหตุผล (๒) สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรียน (๓) ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ^{๔๔}

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

๔) อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (๒) วิริยะ หมายถึงความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง (๓) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (๔) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^{๔๕}

๓. การบริหารงานบุคคล การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) กัลยาณมิตตตา หมายถึง มีผู้แนะนำสั่งสอนให้ปรีชา และมีบุคคลรอบตัวที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความมีกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยธรรมาภิบาลสังคม แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตรเท่ากับการครองชีวิตประเสริฐทั้งหมดทีเดียว เพราะว่าผู้มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจะเจริญจัดทำมากซึ่งอารยธรรมาภิบาลสังคม”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๔๖}

๒) พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ (๑) เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า (๒) กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ (๓) มุทิตา หมายถึง ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามทีพิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน^{๔๗}

๓) ทศพิธราชธรรม หมายถึง ธรรมของพระราชา คือ กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ, คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง, ธรรมของนักปกครอง (๑) ทาน หมายถึง การให้ คือ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (๒) ศील หมายถึง ความประพฤติดีงาม คือ สำรวมกายและวจีหวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษาจิตดีคุณ ให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน (๓) ปริจจาคะ หมายถึง การบริจจาค คือ เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (๔) อาชวชะ หมายถึง ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ ไร้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน (๕) มัททวะ หมายถึง ความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองคค์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีกิริยาสุภาพ นุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้ความรักภักดี แต่มีขาดยาเกรง (๖) ตปะ หมายถึง ความทรงเดช คือ แผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำอำยิจิต ระงับยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์ (๗) อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ คือ ไม่กริ้วกราด ลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔.

วินิจัยความและกระทำการต่าง ๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจำใจไว้ระงับความเคืองชุ่น วินิจัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง (๘) อวิหิงสา หมายถึง ความไม่เบียดเบียน คือ ไม่บีบบังคับกดขี่ เช่น เก็บภาษีบูดรีด หรือ เกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเหิรอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง (๙) ขันติ หมายถึง ความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมัดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณียที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม (๑๐) อวิโรธนะ หมายถึง ความไม่คลาดธรรมดา คือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ตีร้าย ลากสักการะ หรือ อภิปรายมณเฑียรนิพนธ์ใด ๆ สติมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม ก็ดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ก็ดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป^{๔๘}

๔) อธิปไตย ๓ หมายถึง ความเป็นใหญ่ คือ ภาวะที่ถือเอาเป็นใหญ่ (๑) อัตตาธิปไตย หมายถึง ความมีตนเป็นใหญ่, ถือตนเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาตนเป็นประมาณ (๒) โลกาธิปไตย หมายถึง ความมีโลกเป็นใหญ่, ถือโลกเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาของโลกเป็นประมาณ (๓) ธัมมาธิปไตย หมายถึง ความมีธรรมเป็นใหญ่, ถือธรรมเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ ผู้เป็นอัตตาธิปิก พึงใช้สติให้มาก; ผู้เป็นโลกาธิปิก พึงมีปัญญาครองตนและรู้พินิจ, ผู้เป็นธรรมาธิปิก พึงประพฤติให้ถูกหลักธรรม; ผู้เป็นหัวหน้าหมู่ เป็นนักปกครอง พึงถือธรรมาธิปไตย^{๔๙}

๔. การบริหารงานทั่วไป การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์หัดด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๐.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗.

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๕๐}

๒) อัมปมาทะ หมายถึง ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ หรือ ความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ระมัดระวังตัว ไม่ยอมถลำไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาด โอกาสสำหรับความดีงามและความอันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยปละละเลย การทำการด้วยความจริงจัง รอบคอบและรวดเร็วไป ข้อนี้เป็น องค์ประกอบภายในและเป็น ฝ่ายสมาธิ

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ธรรมเอก ที่มีอุปการะมาก เพื่อการเกิดขึ้นแห่งอารยอัษฎางคิกมรรคที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญบริบูรณ์ เหมือนอย่างความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทนี้เลย”

“รอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลาย ชนิดใด ๆ ก็ตาม ย่อมลงในรอยเท้าข้างได้ทั้งหมด, รอยเท้า ข้าง เรียกว่าเป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้น โดยความใหญ่ฉันใด กุศลธรรมทั้งหลายอย่างใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาทได้ทั้งหมด ความไม่ประมาท เรียกได้ว่าเป็นยอดของธรรมเหล่านั้นฉันนั้น”

“ผู้มีกัลยาณมิตร พึงเป็นอยู่โดยอาศัยธรรมเอกข้อนี้ คือ ความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย”

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

“ธรรมเอกอันจะทำให้ยึดเอาประโยชน์ไว้ได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ ทั้งทวิภูมิมกัถะ หมายถึง ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เฉพาะหน้า หรือประโยชน์สามัญของชีวิต เช่น ทรัพย์ ยศ กามสุข เป็นต้น และสัมปรายิกัถะ หมายถึง ประโยชน์เบื้องหน้าหรือประโยชน์ขั้นสูงขึ้นไปทางจิตใจหรือคุณธรรม ก็คือความไม่ประมาท”

“สังขาร หมายถึง สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้นทั้งหลาย มีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ที่มุ่งหมายให้สำเร็จ ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

“ความไม่ประมาท ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๕๑}

๓) สังคหวัตถุ ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และ ประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ (๑) ทาน หมายถึง การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน (๒) ปิยวาจา หรือ เปยวัชชะ หมายถึง วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะ อ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วย เหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม (๓) อตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทาง จริยธรรม (๔) สมานัตตตา หมายถึง ความมีตนเสมอ** คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอ กันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๕๒}

๔) พละ ๕ หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง (๑) สัทธา หมายถึง ความเชื่อ (๒) วิริยะ หมายถึง ความเพียร (๓) สติ หมายถึง ความระลึกได้ (๔) สมาธิ หมายถึง ความตั้งจิตมั่น (๕) ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่วชัด ธรรม ๕ อย่างนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อินทรีย์ ๕ หมายถึง ธรรมที่เป็นใหญ่ใน กิจของตน ที่เรียกว่า อินทรีย์ เพราะความหมายว่า เป็นใหญ่ในการกระทำหน้าที่แต่ละอย่าง ๆ ของตน คือเป็นเจ้าการ ในการครอบงำเสียซึ่งความไร้ศรัทธา ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงตามลำดับ ที่เรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคง ซึ่งความ ไร้ศรัทธาเป็นต้น แต่ละอย่างจะเข้าครอบงำไม่ได้ พละหมวดนี้เป็นหลักปฏิบัติทางจิตใจ ให้ถึงความ หลุดพ้นโดยตรง^{๕๓}

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๓.

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๙.

๕) ปัญญา ๓ หมายถึง ความรอบรู้, รู้ทั่ว, เข้าใจ, รู้ซึ่ง (๑) จินตามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การคิดการพิจารณาหาเหตุผล (๒) สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรียน (๓) ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ^{๕๔}

๖) อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (๒) วิริยะ หมายถึง ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดลอย (๓) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (๔) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น^{๕๕}

สรุปได้จากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์โรงเรียนวัดหมื่นพุทธรักษา ได้มีการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนได้ใช้หลักพุทธบริหารการศึกษามาบริหารโรงเรียนให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

๓.๓.๔ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

ผลจากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาว่าโรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการ กับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม โยนิโสมนสิการ, กัลยาณมิตตตา, กุศลมูล ๓, ฆราวาสธรรม ๔, ทศพิธราชธรรม, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, ปัญญา ๓, พรหมวิหาร ๔, พละ ๕, สังคหวัตถุ ๔, อธิปไตย ๓, อิทธิบาท ๔^{๕๖} และได้อธิบายตามส่วนงานบริหารโรงเรียนทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

๑. การบริหารงานวิชาการ การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูศัพทสุนทร, ดร., ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย, ๒๕ พฤศจิกายน

การศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาการพัฒนา และใช้สื่อนเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) กัลยาณมิตตตา หมายถึง มีผู้แนะนำสั่งสอนให้ปรีชา และมีบุคคลรอบตัวที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมักกับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญามีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนิน ก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความมีกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยธรรมาภิบาลคัมภีร์ แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตรเท่ากับการครองชีวิตประเสริฐทั้งหมดทีเดียวเพราะว่าผู้มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจะเจริญจัดทำมากซึ่งอารยธรรมาภิบาลคัมภีร์”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชรา เป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๕๗}

๒) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สืบหาเหตุผล จนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยธรรมาภิบาลคัมภีร์ แก่ภิกษุฉันนั้น”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

^{๕๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๕๗.

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๕๘}

๓) อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (๒) วิริยะ หมายถึงความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง (๓) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (๔) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อสงสัยย่อมนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ วิเคราะห์แก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^{๕๙}

๔) พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ (๑) เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า (๒) กรุณา หมายถึงความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ (๓) มุทิตา หมายถึงความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตพองใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับ ความรับผิดชอบของตน^{๖๐}

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔.

๒. การบริหารงานงบประมาณ การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยกกาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยกกาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัชฎางคิกมรรคแก่ภิกษุฉันนั้น”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๖๑}

๒) ธรรมคัมภรณโลก ๒ หมายถึง ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย (๑) ทิริ หมายถึง ความสะอาด คือ สะอาดใจต่อการทำความชั่ว (๒) โอตตปปะ หมายถึง ความกลัวบาป คือ เกรงกลัวต่อความชั่ว^{๖๒}

๓) กุศลมูล ๓ คือ รากเหง้าของกุศล และความดี (๑) อโลภะ คือ ความไม่โลภ, ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโลภะ ความคิดเผื่อแผ่ จากะ (๒) โทสะ คือ ความไม่คิดประทุษร้าย ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโทสะ เมตตา (๓) อโมหะ คือ ความไม่หลง ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับความหลง ปัญญา^{๖๓}

๓. การบริหารงานบุคคล การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔.

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) กัลยาณมิตตตา หมายถึง มีผู้แนะนำสั่งสอนให้ปรึกษา และมีบุคคลรอบตัวที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมุ่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญามีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความมีกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตรเท่ากับการครองชีวิตประเสริฐทั้งหมดทีเดียวเพราะว่าผู้ที่มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจะเจริญจัดทำมากซึ่งอารยอัษฎางคิกมรรค”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๖๔}

๒) พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ (๑) เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า (๒) กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ (๓) มุทิตา หมายถึง ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตพองใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

พร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน^{๖๕}

๓) ทศพิธราชธรรม หมายถึง ธรรมของพระราชา คือ กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดิน ควรประพฤติ, คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง, ธรรมของนักปกครอง (๑) ทาน หมายถึง การให้ คือ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (๒) ศีล หมายถึง ความประพฤติดีงาม คือ สำรวมกายและวจีทวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษากิตติคุณ ให้ควรเป็น ตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน (๓) ปริจจาคะ หมายถึง การบริจาค คือ เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (๔) อาชชวะ หมายถึง ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ ไร้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน (๕) มัททวะ หมายถึง ความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองคค์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีกิริยาสุภาพ นุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้ความรักภักดี แต่มีขาดยำเกรง (๖) ตปะ หมายถึง ความทรงเดช คือ แผดเผ่า กิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำย่ำยีจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นในความสุข สำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สมำเสมอ หรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจ ให้บริบูรณ์ (๗) อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ คือ ไม่กริ้วกราด ลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้ วินิจฉัยความและกระทำการต่าง ๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจําใจไว้ระงับความเคืองขุ่น วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง (๘) อวิหิงสา หมายถึง ความไม่ เบียดเบียน คือ ไม่บีบคั้นกดขี่ เช่น เก็บภาษีขูดรีด หรือ เกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเห็จอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง (๙) ขันติ หมายถึง ความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอม ละทิ้งกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม (๑๐) อวิโรธนะ หมายถึง ความไม่คลาดธรรม คือ วางองค์เป็น หลักหนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ตีร้าย ลากสักการะ หรือ อิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์ใด ๆ สติมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม กดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม กดี ไม่ประพฤติให้ เคลื่อนคลาดวิบัติไป^{๖๖}

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๐.

๔) ขรवासธรรม ๔ หมายถึง ธรรมสำหรับขรवास คือ ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ (๑) สัจจะ หมายถึง ความจริง คือ ชื่อตรงชื่อสัตย์จริงใจพูดจริง ทำจริง (๒) ทมะ หมายถึง การฝึกฝนคือการข่มใจฝึกนิสัยปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจฝึกหัดตัดสินใจเสียใจชอบพร้อมปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา (๓) ขันติ หมายถึง ความอดทน คือตั้งหน้าทำหน้าทีการทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็งทนทานไม่หวั่นไหวมั่นในจุดหมายไม่ท้อถอย (๔) จาคะ หมายถึง ความเสียสละ คือสละกิเลสสละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่นพร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัวในธรรมหมวดนี้ ท่านมุ่งเอาด้านปัญญา ขันติท่านเน้นแจ้งวิธี^{๖๗}

๕) อธิปไตย ๓ หมายถึง ความเป็นใหญ่ คือ ภาวะที่ถือเอาเป็นใหญ่ (๑) อัตตาธิปไตย หมายถึง ความมีตนเป็นใหญ่, ถือตนเป็นใหญ่, กระทำการด้วยประการตนเป็นประมาณ (๒) โลกาธิปไตย หมายถึง ความมีโลกเป็นใหญ่, ถือโลกเป็นใหญ่, กระทำการด้วยประการนิยมของโลกเป็นประมาณ (๓) ธัมมาธิปไตย หมายถึง ความมีธรรมเป็นใหญ่, ถือธรรมเป็นใหญ่, กระทำการด้วยประการความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ ผู้เป็นอัตตาธิปไตย พึงใช้สติให้มาก; ผู้เป็นโลกาธิปไตย พึงมีปัญญาครองตนและรู้พินิจ, ผู้เป็นธัมมาธิปไตย พึงประพฤติให้ถูกหลักธรรม; ผู้เป็นหัวหน้าหมู่ เป็นนักปกครอง พึงถือธัมมาธิปไตย^{๖๘}

๔. การบริหารงานทั่วไป การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สืบหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์เหตุด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยธรรมาภิบาล”^{๖๙}

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓.

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗.

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งจะเป็เหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๖๙}

๒) สังคหัตถ์ ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และ ประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ (๑) ทาน หมายถึง การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน (๒) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ หมายถึง วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะ อ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วย เหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม (๓) อัตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทาง จริยธรรม (๔) สมานัตตตา หมายถึง ความมีตนเสมอ** คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอ กันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๗๐}

๓) พละ ๕ หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง (๑) สัทธา หมายถึง ความเชื่อ (๒) วิริยะ หมายถึง ความเพียร (๓) สติ หมายถึง ความระลึกได้ (๔) สมาธิ หมายถึง ความตั้งจิตมั่น (๕) ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่วชัด ธรรม ๕ อย่างนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อินทรีย์ ๕ หมายถึง ธรรมที่เป็นใหญ่ใน กิจของตน ที่เรียกว่า อินทรีย์ เพราะความหมายว่า เป็นใหญ่ในการกระทำหน้าที่แต่ละอย่าง ๆ ของตน คือเป็นเจ้าการ ในการครอบงำเสียซึ่งความไร้ศรัทธา ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงตามลำดับ ที่เรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคง ซึ่งความ ไร้ศรัทธาเป็นต้น แต่ละอย่างจะเข้าครอบงำไม่ได้ พละหมวดนี้เป็นหลักปฏิบัติทางจิตใจ ให้ถึงความ หลุดพ้นโดยตรง^{๗๑}

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๓.

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๙.

๔) ปัญญา ๓ หมายถึง ความรอบรู้, รู้ทั่ว, เข้าใจ, รู้ซึ่ง (๑) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การคิดการพิจารณาหาเหตุผล (๒) สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรียน (๓) ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ^{๗๒}

๕) อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (๒) วิริยะ หมายถึง ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง (๓) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (๔) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น^{๗๓}

สรุปได้จากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ได้มีการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนได้ใช้หลักพุทธบริหารการศึกษามาบริหารโรงเรียนให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

๓.๓.๕ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย อุดรธานี

ผลจากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาว่าโรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการ กับการบริหารงานโรงเรียนประกอบด้วยหลักธรรม โยนิโสมนสิการ, กัลยาณมิตตตา, กุศลมูล ๓, ฆราวาสธรรม ๔, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, ปัญญา ๓, พรหมวิหาร ๔, พละ ๕, สังคหวัตถุ ๔, อธิปไตย ๓, อัปมาหะ, อิทธิบาท ๔^{๗๔} และได้อธิบายตามส่วนงานบริหารโรงเรียนทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

๑. การบริหารงานวิชาการ การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น การพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ

^{๗๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

^{๗๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระมหาสายบัว กิตติโสภโณ, ผู้อำนวยการโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

การศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาการพัฒนา และใช้สื่อนเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) กัลยาณมิตตตา หมายถึง มีผู้แนะนำสั่งสอนให้ปรีक्षा และมีบุคคลรอบตัวที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมุ่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญามีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนิน ก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการ และสิ่งแวดลอมทางสังคม ที่ดี ข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความมีกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรคแก่ภิกษุ ฉะนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตรเท่ากับการครองชีวิตประเสริฐทั้งหมดทีเดียวเพราะว่าผู้ที่มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจะเจริญจัดทำใ้มากซึ่งอารยอัษฎางคิกมรรค”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชรา เป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๗๕}

๒) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผล จนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉะนั้น”

^{๗๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๕๗.

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๗๖}

๓) อัมปมาทะ หมายถึง ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ หรือ ความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ระมัดระวังตัว ไม่ยอมถลำไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาด โอกาสสำหรับความดีงามและความอันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยปละละเลย การทำการด้วยความจริงจัง รอบคอบและรวดเร็วไป ข้อนี้เป็น องค์ประกอบภายในและเป็น ฝ่ายสมาธิ

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุญนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ก็เป็นตัวนำ เป็นบุญนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ธรรมเอก ที่มีอุปการะมาก เพื่อการเกิดขึ้นแห่งอารยอัษฎางคิกมรรคที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญบริบูรณ์ เหมือนอย่างความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทนี่เลย”

“รอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลาย ชนิดใด ๆ ก็ตาม ย่อมลงในรอยเท้าข้างได้ทั้งหมด, รอยเท้าข้าง เรียกว่าเป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้น โดยความใหญ่ฉันใด กุศลธรรมทั้งหลายอย่างใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาทได้ทั้งหมด ความไม่ประมาท เรียกได้ว่าเป็นยอดของธรรมเหล่านั้นฉันนั้น”

“ผู้มีกัลยาณมิตร พึงเป็นอยู่โดยอาศัยธรรมเอกข้อนี้ คือ ความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย”

“ธรรมเอกอันจะทำให้ยึดเอาประโยชน์ไว้ได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ ทั้งทิฐุธัมมิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เฉพาะหน้า หรือประโยชน์สามัญของชีวิต เช่น ทรัพย์ ยศ กามสุข เป็นต้น และสัมปรายิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์เบื้องหน้าหรือประโยชน์ขั้นสูงขึ้นไปทางจิตใจหรือคุณธรรม ก็คือความไม่ประมาท”

^{๗๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

“สังขาร หมายถึง สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้นทั้งหลาย มีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ที่มุ่งหมายให้สำเร็จ ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

“ความไม่ประมาท ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๗๗}

๔) อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (๒) วิริยะ หมายถึงความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง (๓) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (๔) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^{๗๘}

๒. การบริหารงานงบประมาณ การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) อัปมาทะ หมายถึง ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ หรือความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ระมัดระวังตัว ไม่ยอมถลำไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความดีงามและความอันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยปละละเลย การทำการด้วยความจริงจัง รอบคอบและรวดเร็วไป ข้อนี้เป็น องค์ประกอบภายในและเป็น ฝ่ายสมาธิ

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยธรรมาภิบาลก็เหมือนกัน”

“ธรรมเอก ที่มีอุปการะมาก เพื่อการเกิดขึ้นแห่งอารยธรรมาภิบาลที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้นที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญบริบูรณ์ เหมือนอย่างความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทนี้เลย”

“รอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลาย ชนิดใด ๆ ก็ตาม ย่อมลงในรอยเท้าข้างใดข้างหนึ่งหมด, รอยเท้าข้างใด เรียกว่าเป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้น โดยความใหญ่ฉันใด กุศลธรรมทั้งหลายอย่างใด ๆ ก็ตาม

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๗๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

ย่อมมีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาทได้ทั้งหมด ความไม่ประมาท เรียกได้ว่าเป็นยอดของธรรมเหล่านั้นฉันนั้น”

“ผู้มีกัลยาณมิตร พึงเป็นอยู่โดยอาศัยธรรมเอกข้อนี้ คือ ความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย”

“ธรรมเอกอันจะทำให้ยึดเอาประโยชน์ไว้ได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ ทั้งทวิภูธัมมิกัตถะ หมายถึงประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เฉพาะหน้า หรือประโยชน์สามัญของชีวิต เช่น ทรัพย์ ยศ กามสุข เป็นต้น และสัมปรายิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์เบื้องหน้าหรือประโยชน์ขั้นสูงขึ้นไปทางจิตใจหรือคุณธรรม ก็คือความไม่ประมาท”

“สังขาร หมายถึง สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้นทั้งหลาย มีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ที่มุ่งหมายให้สำเร็จ ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

“ความไม่ประมาท ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๗๙}

๒) ธรรมคัมภีร์ของโลกร ๒ หมายถึง ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย (๑) ทิธี หมายถึง ความละอาย คือ ละอายใจต่อการทำความชั่ว (๒) โอตตปเป หมายถึง ความกลัวบาป คือ เกรงกลัวต่อความชั่ว^{๘๐}

๓) กุศลมูล ๓ คือ รากเหง้าของกุศล และความดี (๑) อโลภะ คือ ความไม่โลภ, ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโลภะ ความคิดเผื่อแผ่ จาคะ (๒) โทสะ คือ ความไม่คิดประทุษร้าย ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโทสะ เมตตา (๓) อโมหะ คือ ความไม่หลง ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับความหลง ปัญญา^{๘๑}

๓. การบริหารงานงานบุคคล การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครู และบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) กัลยาณมิตตตา หมายถึง มีผู้แนะนำสั่งสอนให้ปรึกษา และมีบุคคลรอบตัวที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญามีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๘๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

^{๘๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔.

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตอันใด ความมีกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตรเท่ากับการครองชีวิตประเสริฐทั้งหมดทีเดียว เพราะว่าผู้มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจะเจริญจัดทำมากซึ่งอารยอัษฎางคิกมรรค”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๘๒}

๒) พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ (๑) เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า (๒) กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ (๓) มุทิตา หมายถึง ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตพองใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามทีพิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับมารับผิดชอบของตน^{๘๓}

๓) ขรवासธรรม ๔ หมายถึง ธรรมสำหรับขรवास คือ ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ (๑) สัจจะ หมายถึง ความจริง คือ ชื่อตรงชื่อสัตย์จริงใจพูดจริงทำจริง (๒) ทมะ หมายถึง การฝึกฝนคือการข่มใจฝึกนิสัยปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจฝึกหัดตนนิสัยแก้ไข

^{๘๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๘๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔.

ข้อบกพร่องปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา (๓) ชันติ หมายถึง ความอดทน คือตั้งหน้าทำหน้าทีการทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็งทนทานไม่หวั่นไหวมั่นในจุดหมายไม่ทอดย (๔) จาคะ หมายถึง ความเสียสละ คือสละกิเลสสละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่นพร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัวในธรรมหมวดนี้ ท่านมุ่งเอาด้านปัญญา ชันติท่านเน้นแจ้งวิริยะ^{๘๔}

๔) อธิปไตย ๓ หมายถึง ความเป็นใหญ่ คือ ภาวะที่ถือเอาเป็นใหญ่ (๑) อัตตาธิปไตย หมายถึง ความมีตนเป็นใหญ่, ถือตนเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาตนเป็นประมาณ (๒) โลกาธิปไตย หมายถึง ความมีโลกเป็นใหญ่, ถือโลกเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาของโลกเป็นประมาณ (๓) ธัมมาธิปไตย หมายถึง ความมีธรรมเป็นใหญ่, ถือธรรมเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ ผู้เป็นอัตตาธิปไตย พึงใช้สติให้มาก; ผู้เป็นโลกาธิปไตย พึงมีปัญญาครองตนและรู้พินิจ, ผู้เป็นธัมมาธิปไตย พึงประพฤติให้ถูกหลักธรรม; ผู้เป็นหัวหน้าหมู่ เป็นนักปกครอง พึงถือธัมมาธิปไตย^{๘๕}

๔. การบริหารงานทั่วไป การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สืบหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัชฎาภิกขมรรคแก่ภิกษุฉันนั้น”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

^{๘๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓.

^{๘๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗.

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๘๖}

๒) อัมปมาทะ หมายถึง ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ หรือ ความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับ ความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ระมัดระวังตัว ไม่ยอมถลำไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาด โอกาสสำหรับความดีงามและความอันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยปละละเลย การทำการด้วยความจริงจัง รอบคอบและรวดเร็วไป ข้อนี้เป็น องค์ประกอบภายในและเป็น ฝ่ายสมาธิ

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตอันใด ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารย วัชฎาภิคมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ธรรมเอก ที่มีอุปการะมาก เพื่อการเกิดขึ้นแห่งอารยวัชฎาภิคมรรคที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญบริบูรณ์ เหมือนอย่างความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทนี้เลย”

“รอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลาย ชนิดใด ๆ ก็ตาม ย่อมลงในรอยเท้าข้างได้ทั้งหมด, รอยเท้า ข้าง เรียกว่าเป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้น โดยความใหญ่ฉันใด กุศลธรรมทั้งหลายอย่างใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาทได้ทั้งหมด ความไม่ประมาท เรียกได้ว่าเป็นยอดของธรรมเหล่านั้นฉันนั้น”

“ผู้มีกัลยาณมิตร พึงเป็นอยู่โดยอาศัยธรรมเอกข้อนี้ คือ ความไม่ประมาทในกุศลธรรม ทั้งหมด”

“ธรรมเอกอันจะทำให้ยึดเอาประโยชน์ไว้ได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ ทั้งทิฐิธัมมิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เฉพาะหน้า หรือประโยชน์สามัญของชีวิต เช่น ทรัพย์ ยศ กามสุข เป็นต้น และสัมปรายิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์เบื้องหน้าหรือประโยชน์ชั้นสูงขึ้นไปทางจิตใจหรือคุณธรรม ก็คือความไม่ประมาท”

“สังขาร หมายถึง สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้นทั้งหลาย มีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ที่มุ่งหมายให้สำเร็จ ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

^{๘๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

“ความไม่ประมาท ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๘๗}

๓) สังคหวัตถุ ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ (๑) ทาน หมายถึง การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน (๒) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ หมายถึง วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะ อ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วย เหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม (๓) อตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทาง จริยธรรม (๔) สมานัตตตา หมายถึง ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอ กัน ในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๘๘}

๔) พละ ๕ หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง (๑) สัทธา หมายถึง ความเชื่อ (๒) วิริยะ หมายถึง ความเพียร (๓) สติ หมายถึง ความระลึกได้ (๔) สมาธิ หมายถึง ความตั้งจิตมั่น (๕) ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่วชัด ธรรม ๕ อย่างนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อินทรีย์ ๕ หมายถึง ธรรมที่เป็นใหญ่ใน กิจของตน ที่เรียกว่า อินทรีย์ เพราะความหมายว่า เป็นใหญ่ในการกระทำหน้าที่แต่ละอย่าง ๆ ของตน คือเป็นเจ้าการ ในการครอบงำเสียซึ่งความไร้ศรัทธา ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงตามลำดับ ที่เรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคง ซึ่งความ ไร้ศรัทธาเป็นต้น แต่ละอย่างจะเข้าครอบงำไม่ได้ พละหมวดนี้เป็นหลักปฏิบัติทางจิตใจ ให้ถึงความ หลุดพ้นโดยตรง^{๘๙}

๕) ปัญญา ๓ หมายถึง ความรอบรู้, รู้ทั่ว, เข้าใจ, รู้ซึ่ง (๑) จินตามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การคิดการพิจารณาหาเหตุผล (๒) สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่ การสดับการเล่าเรียน (๓) ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ^{๙๐}

๖) อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะ ทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (๒) วิริยะ หมายถึงความเพียร คือ ขยัน

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๘๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๓.

^{๘๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๙.

^{๙๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

หมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อุตุน เอารุระไม่ทอดลอย (๓) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝัไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (๔) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้านวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^{๙๑}

สรุปได้จากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ได้มีการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนได้ใช้หลักพุทธบริหารการศึกษามาบริหารโรงเรียนให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

๓.๓.๖ โรงเรียนมหาปัญญา จังหวัดสงขลา

ผลจากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาว่าโรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการ กับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม โยนิโสมนสิการ, กัลยาณมิตตตา, กุศลมูล ๓, ขรवासธรรม ๔, ทศพิธราชธรรม, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, ปัญญา ๓, พรหมวิหาร ๔, พละ ๕, สังคหวัตถุ ๔, อธิปไตย ๓, อัปมาทะ อธิบาท ๔^{๙๒} และได้อธิบายตามส่วนงานบริหารโรงเรียนทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

๑. การบริหารงานวิชาการ การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น การพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนสามัญศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) กัลยาณมิตตตา หมายถึง มีผู้แนะนำสั่งสอนให้ปรึกษา และมีบุคคลรอบตัวที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญามีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือล่อมสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรมการครองชีวิต การประกอบกิจการ และสิ่งแวดล่อมทางสังคมที่ดี ชื่อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

^{๙๒} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนมหาปัญญา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความมีกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตรเท่ากับการครองชีวิตประเสริฐทั้งหมดทีเดียว เพราะว่าผู้มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจะเจริญจัดทำมากซึ่งอารยอัษฎางคิกมรรค”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๙๓}

๒) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผล จนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์เหตุด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๙๔}

^{๙๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๕๗.

^{๙๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

๓) อัปมาหะ หมายถึง ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ หรือ ความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ระมัดระวังตัว ไม่ยอมมถลาไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความดีงามและความอันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยปละละเลย การทำการด้วย ความจริงจัง รอบคอบและรุดหน้าเรื่อยไป ข้อนี้เป็น องค์ประกอบภายในและเป็น ฝ่ายสมาธิ

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ธรรมเอก ที่มีอุปการะมาก เพื่อการเกิดขึ้นแห่งอารยอัษฎางคิกมรรคที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญบริบูรณ์ เหมือนอย่างความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทนี้เลย”

“รอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลาย ชนิดใด ๆ ก็ตาม ย่อมลงในรอยเท้าข้างใดทั้งหมด, รอยเท้า ข้าง เรียกว่าเป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้น โดยความใหญ่ฉันใด กุศลธรรมทั้งหลายอย่างใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาทได้ทั้งหมด ความไม่ประมาท เรียกได้ว่าเป็นยอดของธรรมเหล่านั้นฉันนั้น”

“ผู้มีกัลยาณมิตร พึงเป็นอยู่โดยอาศัยธรรมเอกข้อนี้ คือ ความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย”

“ธรรมเอกอันจะทำให้ยึดเอาประโยชน์ไว้ได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ ทั้งทิฏฐธัมมิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เฉพาะหน้า หรือประโยชน์สามัญของชีวิต เช่น ทรัพย์ ยศ กามสุข เป็นต้น และสัมปรายิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์เบื้องหน้าหรือประโยชน์ขั้นสูงขึ้นไปทางจิตใจหรือคุณธรรม ก็คือความไม่ประมาท”

“สังขาร หมายถึง สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้นทั้งหลาย มีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ที่มุ่งหมายให้สำเร็จ ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

“ความไม่ประมาท ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๙๔}

๔) อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (๒) วิริยะ หมายถึงความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย (๓) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย

^{๙๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

ไป (๔) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^{๙๖}

๒. การบริหารงานงบประมาณ การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สืบหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรคแก่ภิกษุฉันนั้น”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้นที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้นที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๙๗}

๒) ธรรมคัมภรณโลก ๒ หมายถึง ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย (๑) หิริ หมายถึง ความละอาย คือ ละอายใจต่อการทำความชั่ว (๒) โอตตัปปะ หมายถึง ความกลัวบาป คือ เกรงกลัวต่อความชั่ว^{๙๘}

^{๙๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

^{๙๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

๓) กุศลมูล ๓ คือ รากเหง้าของกุศล และความดี (๑) อโลภะ คือ ความไม่โลภ, ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโลภะ ความคิดเผื่อแผ่ จาคะ (๒) อโทสะ คือ ความไม่คิดประทุษร้าย ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโทสะ เมตตา (๓) อโมหะ คือ ความไม่หลง ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับความหลง ปิณฺญา^{๙๙}

๓. การบริหารงานบุคคล การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) กัลยาณมิตตตา หมายถึง มีผู้แนะนำสั่งสอนให้ปรีชา และมีบุคคลรอบตัวที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรมการครองชีวิต การประกอบกิจการ และสิ่งแวดลอมทางสังคมที่ดี ซ่อนเป็นองค์ประกอบภายนอก

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความมีกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยธรรมาภิบาลสังคม แก่ภิกษุฉันนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตรเท่ากับการครองชีวิตประเสริฐทั้งหมดทีเดียว เพราะว่าผู้มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจะเจริญจัดทำใ้มากซึ่งอารยธรรมาภิบาลสังคม”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๑๐๐}

๒) พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ (๑) เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์

^{๙๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔.

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

ท้าวหน้า (๒) กรุณา หมายถึงความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ (๓) มุทิตา หมายถึงความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรม ตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจดาวชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับ ความรับผิดชอบของตน^{๑๐๑}

๓) ทศพิธราชธรรม หมายถึง ธรรมของพระราชา คือ กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดิน ควรประพฤติ, คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง, ธรรมของนักปกครอง (๑) ทาน หมายถึง การให้ คือ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (๒) ศีล หมายถึง ความประพฤติดีงาม คือ สำรวมกายและวจีหวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษาจิตดีคุณ ให้ควรเป็น ตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน (๓) ปริจจาคะ หมายถึง การบริจาคน คือ เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (๔) อาชวชะ หมายถึง ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ ไร้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน (๕) มัททวะ หมายถึง ความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองคค์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีที่ทวิริยาสุภาพ นุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้ความรักภักดี แต่มีขาดยำเกรง (๖) ตปะ หมายถึง ความทรงเดช คือ แผดเผ่า กิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำย่ำยีจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นในความสุข สำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจ ให้บริบูรณ์ (๗) อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ คือ ไม่กริ้วกราด ลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้ วินิจฉัยความและกระทำการต่าง ๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจําใจไว้ระงับความเคืองชุน วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง (๘) อวิหิงสา หมายถึง ความไม่ เบียดเบียน คือ ไม่บีบบั่นกดขี่ เช่น เก็บภาษีขูดรีด หรือ เกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเห็จอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง (๙) ขันติ หมายถึง ความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้ง ภารกิจที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม (๑๐) อวิโรธนะ หมายถึง ความไม่คลาดธรรม คือ วางองค์เป็นหลัก

^{๑๐๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔.

หนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ดีร้าย ลาภสักการะ หรืออิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์ใด ๆ สติมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม กัตติ นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม กัตติ ไม่ประพฤติกให้เคลื่อนคลาด วัปตีไป^{๑๐๒}

๔) ขรवासธรรม ๔ หมายถึง ธรรมสำหรับขรवास คือ ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ (๑) สัจจะ หมายถึง ความจริง คือ ซื่อตรงซื่อสัตย์จริงใจพูดจริงทำจริง (๒) ทมะ หมายถึง การฝึกฝนคือการข่มใจฝึกนิสัยปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจฝึกหัดตนนิสัยแก้ไขข้อบกพร่องปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา (๓) ขันติ หมายถึง ความอดทน คือตั้งหน้าทำหน้าทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็งทนทานไม่หวั่นไหวมั่นในจุดหมายไม่ห่อถอย (๔) จาคะ หมายถึง ความเสียสละ คือสละกิเลสสละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่นพร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัวในธรรมหมวดนี้ ท่านมุ่งเอาด้านปัญญา ขันติท่านเน้นแง่วิริยะ^{๑๐๓}

๕) อธิปไตย ๓ หมายถึง ความเป็นใหญ่ คือ ภาวะที่ถือเอาเป็นใหญ่ (๑) อัตตาธิปไตย หมายถึง ความมีตนเป็นใหญ่, ถือตนเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาตนเป็นประมาณ (๒) โลกาธิปไตย หมายถึง ความมีโลกเป็นใหญ่, ถือโลกเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาของโลกรเป็นประมาณ (๓) ธัมมาธิปไตย หมายถึง ความมีธรรมเป็นใหญ่, ถือธรรมเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ ผู้เป็นอัตตาธิปไตย พึงใช้สติให้มาก; ผู้เป็นโลกาธิปไตย พึงมีปัญญาครองตนและรู้พินิจ, ผู้เป็นธัมมาธิปไตย พึงประพฤติให้ถูกหลักธรรม; ผู้เป็นหัวหน้าหมู่ เป็นนักปกครอง พึงถือธัมมาธิปไตย^{๑๐๔}

๔. การบริหารงานทั่วไป การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา โดยใช้หลักพุทธบริหารการศึกษาได้นำมาบูรณาการ ดังนี้

๑) โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์หัดด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา

^{๑๐๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๐.

^{๑๐๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓.

^{๑๐๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗.

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุ ผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการ ภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้น เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย”

“โยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯ^{๑๐๕}

๒) สังคหัตถุ ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และ ประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ (๑) ทาน หมายถึง การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน (๒) ปิยวาจา หรือ เปยวัชชะ หมายถึง วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะ อ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่กันตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วย เหตุผลเป็นหลักฐานจงใจให้นิยามยอมตาม (๓) อตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทาง จริยธรรม (๔) สมานัตตตา หมายถึง ความมีตนเสมอ** คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอ กันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๑๐๖}

๓) พละ ๕ หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง (๑) สัทธา หมายถึง ความเชื่อ (๒) วิริยะ หมายถึง ความเพียร (๓) สติ หมายถึง ความระลึกได้ (๔) สมาธิ หมายถึง ความตั้งจิตมั่น (๕) ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่วชัด ธรรม ๕ อย่างนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อินทรีย์ ๕ หมายถึง ธรรมที่เป็นใหญ่ใน กิจของตน ที่เรียกว่า อินทรีย์ เพราะความหมายว่า เป็นใหญ่ในการกระทำหน้าที่แต่ละอย่าง ๆ ของตน คือเป็นเจ้าการ ในการครอบงำเสียซึ่งความไร้ศรัทธา ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่าน และความหลงตามลำดับ ที่เรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคง ซึ่งความ

^{๑๐๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๑๐๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๓.

ไร้ศรัทธาเป็นต้น แต่ละอย่างจะเข้าครอบงำไม่ได้ พละหมัดนี้เป็นหลักปฏิบัติทางจิตใจ ให้ถึงความหลุดพ้นโดยตรง^{๑๐๗}

๔) ปัญญา ๓ หมายถึง ความรอบรู้, รู้ทั่ว, เข้าใจ, รู้ซึ่ง (๑) จินตามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การคิดการพิจารณาหาเหตุผล (๒) สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรียน (๓) ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ^{๑๐๘}

๕) อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (๒) วิริยะ หมายถึงความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง (๓) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (๔) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^{๑๐๙}

สรุปได้จากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์โรงเรียนมหาปัญญา ได้มีการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนได้ใช้หลักพุทธบริหารการศึกษามาบริหารโรงเรียนให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

^{๑๐๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๙.

^{๑๐๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

^{๑๐๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

๓.๓.๗ สรุปการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์โรงเรียนที่อยู่ในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทยจำนวน ๖ โรงเรียน โดยการขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๓๒ รูป/คน ในเรื่องการบริหารจัดการหลักพุทธบริหารได้บ้างมาใช้ในการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ หลักพุทธบริหารการศึกษาการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ	หลักพุทธบริหารการศึกษา
๑. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	การบริหารงานวิชาการหลักพุทธธรรมประกอบด้วย
๒. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	๑. กัลยาณมิตตตา
๓. การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน	๒. โภทศ ๓
๔. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา	๓. ธรรมมีอุปการะมาก ๒
๕. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา	๔. ปัญญา ๓
๖. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	๕. โยนิโสมนสิการ
	๖. อัมปมาทะ
	๗. อิทธิบาท ๔

ตารางที่ ๓.๒ หลักพุทธบริหารการศึกษาการบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณ	หลักพุทธบริหารการศึกษา
๑. การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ	การบริหารงานงบประมาณตามหลักพุทธธรรมประกอบด้วย
๒. การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร	๑. กุศลมูล ๓
๓. การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ	๒. โภทศ ๓
	๓. ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒
	๔. ปัญญา ๓
	๕. โยนิโสมนสิการ
	๖. อัมปมาทะ
	๗. อิทธิบาท ๔

ตารางที่ ๓.๓ หลักพุทธบริหารการศึกษาการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคล	หลักพุทธบริหารการศึกษา
๑. การวางแผนอัตรากำลัง ๒. การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา ๓. การประเมินผลการปฏิบัติงาน ๔. การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ ๕. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การ เน้นการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไป ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น	การบริหารงานบุคคลตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย ๑. กัลยาณมิตตดา ๒. ขรवासธรรม ๔ ๓. ทศพิธราชธรรม ๔. พรหมวิหาร ๔ ๕. อธิปไตย ๓

ตารางที่ ๓.๔ หลักพุทธบริหารการศึกษาการบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไป	หลักพุทธบริหารการศึกษา
๑. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายใน สถานศึกษา ๒. การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย ๓. การดำเนินงานธุรการ ๔. การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ๕. การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ ๖. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา	การบริหารงานทั่วไปตามหลักพุทธธรรมที่มี ความสอดคล้องด้วยกัน ประกอบด้วย ๑. โยนิโสมนสิการ ๒. ปัญญา ๓ ๓. พละ ๕ ๔. สังคหวัตถุ ๔ ๕. อปปมาทะ ๖. อิทธิบาท ๔

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้นำหลักพุทธธรรมเข้ามาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน
 ทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย โกศล ๓, โยนิโสมนสิการ, กัลยาณมิตตดา, กุศลมูล ๓, ขรवासธรรม ๔,
 ทศพิธราชธรรม, ธรรมคัมภีร์โลก ๒, ธรรมมีอุปการะ ๒, ปัญญา ๓, พรหมวิหารธรรม ๔, พละ ๕,
 สังคหวัตถุ ๔, อธิปไตย ๓, อปปมาทะ, อิทธิบาท ๔ เป็นต้น

๓.๔ ร่างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๓๒ ท่าน ได้ข้อสรุปและได้ร่างรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย โดยประกอบดังนี้

ก. หลักการและเหตุผล

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓,๑๔ เป็นกลุ่มโรงเรียนอยู่ในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย มีจำนวนโรงเรียน ๖ แห่ง ดังนี้ ๑) โรงเรียนมังกรมกลาวาสวิทยาลัย ๒) โรงเรียนโพธิ์ตราวิทยาลัย ๓) โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา ๔) โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ๕) โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ๖) โรงเรียนมหาปัญญา จากการสรุปจากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ ยังมีจุดด้อยของแต่ละโรงเรียน ๑) ด้านวิชาการ (๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กัน ทำให้มีพื้นฐานด้านความรู้แตกต่างกัน จึงต้องมีการปรับความรู้ขึ้นพื้นฐานใหม่ในหลาย ๆ วิชาจึงส่งผลกระทบทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน เช่น การอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เป็นต้น (๒) ครูมีแผนการสอนที่ยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการปรับปรุง เพิ่มขึ้นอีก เพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (๓) มีการนิเทศการประชุม แต่การติดตามผลประเมินผล ยังไม่ต่อเนื่อง (๒) ด้านงบประมาณ มีจำกัด ไม่เพียงพอในการขยายสถานโรงเรียน และการจัดซื้อจัดจ้าง เกี่ยวกับการด้านพัสดุครุภัณฑ์เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน ๓) ด้านบุคลากร ขาดแคลนผู้สอนที่ตรงกับสาขาวิชาที่จบมา ครูผู้สอนบางท่านยังไม่ได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนโดยเข้ารับการอบรมหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป การร่วมกิจกรรมระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่มหรือกับโรงเรียนอื่นยังมีน้อย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้อย เพราะการแนะแนวและกรณีศึกษาอย่างต่อเนื่อง

จากสาเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ร่างรูปแบบเพื่อเสนอผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจึงจะสามารถนำรูปแบบนี้ไปเสนอผู้บริหารโรงเรียนทั้ง ๖ แห่ง ได้นำไปบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข. วัตถุประสงค์

รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทยทั้ง ๔ ด้าน ๑) การบริการงานวิชาการ ๒) การบริหารงานงบประมาณ ๓) การบริหารงานบุคคล ๔) การบริหารงานทั่วไป

ค. กระบวนการดำเนินงาน

การวิจัยประกอบไปด้วยโครงสร้างหลักสูตรที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้ใช้บริหารในปัจจุบันมีโครงสร้างบริหารหลักสูตรและหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย

การบริหารงานวิชาการ ๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น การพัฒนาสาระหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒) การจัดการเรียนการสอนใน สถานศึกษา ๓) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ๔) การวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

การบริหารงานงบประมาณ ๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรร งบประมาณ ๒) การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร ๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและ สารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

การบริหารงานบุคคล ๑) การวางแผนอัตรากำลัง ๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและ บุคลากรทางการศึกษา ๓) การประเมินผลการปฏิบัติงาน ๔) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ ๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไป ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

การบริหารงานทั่วไป ๑) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา ๒) การ ประสานงานและพัฒนาเครือข่าย ๓) การดำเนินงานธุรการ ๔) การดูแลอาคารสถานที่และ สภาพแวดล้อม ๕) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ ๖) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

ง. หลักพุทธบริหารการศึกษา

การบริหารงานวิชาการ ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, โภทส ๓, ธรรมมีอุปการะมาก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อัปปมาทะ, อิทธิบาท ๔

การบริหารงานงบประมาณ ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กุศลมูล ๓, โภทส ๓, ธรรม คัมภีร์ครองโลก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อัปปมาทะ, อิทธิบาท ๔

การบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, ขมราวาสธรรม ๔, ทศพิธราชธรรม, พรหมวิหาร ๔, อธิปไตย ๓

การบริหารงานทั่วไป ตามหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องด้วยกัน ประกอบด้วย โยนิโสมนสิการ, ปัญญา ๓, พละ ๕, สังคหวัตถุ ๔, อัปปมาทะ, อิทธิบาท ๔

จ. การประเมินผลการดำเนินงาน

การประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนต้องการจัดประชุมบริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนทุกเดือน เพื่อสอบถามในงานแต่ละด้านทั้ง ๔ ด้าน ว่ามีความคืบหน้าอย่างไรบ้าง แต่ติดปัญหาในส่วนใดผู้บริหารต้องหาวิธี หรือให้ครูแสดงความคิดเห็นว่าจะแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร เพื่อให้การบริหารงานนั้นเกิดความเรียบร้อยและสมบูรณ์ที่สุด โดยมีขอบข่ายในการประเมินผลการดำเนินงาน ดังนี้

การบริหารงานวิชาการ การวัดผลประเมินผลการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

การบริหารงานงบประมาณ การวัดผลประเมินผลการจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร และการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำ

การบริหารงานบุคคล การวัดผลประเมินผลแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัย และการลงโทษ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

การบริหารงานทั่วไป การวัดผลประเมินผลการจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย การดำเนินงานธุรการ การดูอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

บทที่ ๔

เสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

การศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย เป็นการศึกษาแบบพุทธบริหารการศึกษาในการบริหารโรงเรียนที่สังกัดคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย โดยการนำเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การบริหารงานวิชาการ ๒) การบริหารงานงบประมาณ ๓) การบริหารงานบุคคล ๔) การบริหารงานทั่วไป ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาโดยมีกระบวนการค้นคว้าข้อมูลทั้งเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๖ โรงเรียน จำนวน ๓๒ รูป/คน เมื่อได้ข้อมูลจากการศึกษามาแล้ว ได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน พร้อมด้วยนำหลักพุทธบริหารศึกษามาบูรณาการให้เข้ากับขอบข่ายงานทั้ง ๔ ด้าน เพื่อจะได้นำเสนอการพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ต่อผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๑๑ รูป/คน ในการตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของงานวิจัยในครั้งนี้

๔.๑ การสนทนากลุ่ม (focus group)

การสนทนากลุ่มเพื่อให้ผู้คุณวุฒิตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งเอกสาร และการสัมภาษณ์ พร้อมให้คำแนะนำในทุกมิติของการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อจะทำงานนั้นมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพที่สุด สรุปผลการสนทนากลุ่ม วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้คำแนะนำเป็นเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยในครั้งนี้ ๑) ให้ปรับประเด็นให้มีความกระชับเข้าใจง่าย ๒) ให้ปรับเรื่องของหลักพุทธธรรมว่ามีหลักธรรมใดเหมาะสมกับการบริการงานทั้ง ๔ ด้าน ๓) ให้ไปปรับเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องให้มีข้อมูลที่เยอะขึ้น พร้อมทั้งคำแนะนำเกี่ยวกับรูปแบบของงานวิจัยเพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๔.๒ รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ มหายานในประเทศไทย (แบ่งตามส่วนงาน)

การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ มหายานในประเทศไทยในครั้งนี้ เป็นการพัฒนารูปแบบพุทธบริหารการศึกษา ในโรงเรียนที่สังกัด คณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย โดยการนำเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหาร การศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การบริหารงานวิชาการ ๒) การบริหารงานงบประมาณ ๓) การบริหารงานบุคคล ๔) การบริหารงานทั่วไป ได้พัฒนาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาโดยมี กระบวนการค้นคว้าข้อมูลทั้งเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๖ โรงเรียน จำนวน ๓๒ รูป/ คน เมื่อได้ข้อมูลจากการศึกษามาแล้วได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน พร้อมทั้ง นำหลักพุทธบริหารการศึกษามาบูรณาการ เพื่อจะได้นำเสนอการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย ต่อผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๑๑ รูป/คน ในการตรวจสอบความถูกต้อง หลังจากสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้ปรับตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จึงได้ รูปแบบที่สมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วย ๑) หลักการและเหตุผล ๒) วัตถุประสงค์ ๓) กระบวนการ ดำเนินงาน ๔) หลักพุทธบริหารการศึกษา ๕) การประเมินผลการดำเนินงาน ดังนั้นเพื่อให้เกิดการ บริหารงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนต่อไป โดยการแบ่งตามด้านการบริหารงานโรงเรียนซึ่งได้ รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย ทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

๔.๒.๑ การบริหารงานวิชาการ ถือเป็นงานที่มีความสำคัญที่สุด เป็นหัวใจของการ จัดการศึกษา ซึ่งทั้งผู้บริหารโรงเรียน คณะครู โดยได้พัฒนารูปแบบ ดังนี้

ก. หลักการและเหตุผล

การบริหารงานวิชาการ ถือเป็นงานที่มีความสำคัญที่สุดเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ซึ่งทั้งผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องมีความรู้ความเข้าใจให้มีความสำคัญ และมีส่วนร่วม ในการวางแผนกำหนดแนวทางปฏิบัติการประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็น ระบบและต่อเนื่อง งานวิชาการของโรงเรียนประกอบด้วยงานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เป็นหลัก ซึ่งโรงเรียนจะต้องสร้างหลักสูตรของตนเองเรียกว่า หลักสูตรสถานศึกษา ดังนั้น ครูจะต้อง ทำหน้าที่ในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งงานวิชาการที่ครูจะต้องปฏิบัติ ประกอบด้วยภารกิจหลัก ดังนี้

ข. วัตถุประสงค์

เพื่อการพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ มหayananในประเทศไทย ฝ่ายการบริหารงานวิชาการ

ค. กระบวนการดำเนินงาน

การวิจัยประกอบไปด้วยโครงสร้างหลักสูตรที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้ใช้บริหารในปัจจุบันมีโครงสร้างบริหารหลักสูตร และหลักพุทธบริหารการศึกษา ประกอบด้วย

การบริหารงานฝ่ายวิชาการ ๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น การพัฒนาสาระหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒) การจัดการเรียนการสอนใน สถานศึกษา ๓) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ๔) การวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ง. หลักพุทธบริหารการศึกษา

การบริหารงานวิชาการ ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, โภทล ๓, ธรรมมีอุปการะมาก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อปฺปมาทะ, อิทธิบาท ๔

จ. การประเมินผลการดำเนินงาน การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานฝ่ายวิชาการ การวัดผลประเมินผล การดำเนินการเกี่ยวกับการให้ ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียน การสอนในสถานศึกษา การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

๔.๒.๒ การบริหารงานงบประมาณ เป็นเรื่องสำคัญกับโรงเรียนมากเพราะงบประมาณ นั้นเป็นส่วนที่จะขับเคลื่อนงานการบริหารโรงเรียนทั้ง ๔ ด้าน จึงทำให้มีรูปแบบการบริหารดังนี้

ก. หลักการและเหตุผล

การบริหารงานประมาณงบเงินอุดหนุนที่ได้รับด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ หมวด ๓ มาตรา ๔๙ “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่า สิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ หมวด ๒ มาตรา ๑๐ “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า

สิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และหมวด ๘ มาตรา ๖๐ (๑) “ให้รัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้กับการศึกษาในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ โดยจัดสรรเป็นเงินงบประมาณเพื่อการศึกษา ในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐและเอกชนให้เท่าเทียมกัน” จากบทบัญญัติดังกล่าว รัฐบาลได้จัดสรรเงินงบประมาณเพื่อเป็นเงินอุดหนุนให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานอื่นที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การบริหารและการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้โรงเรียนจัดการศึกษาอย่างเป็นอิสระ คล่องตัว สามารถบริหารการจัดการศึกษาได้สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบ โรงเรียนจึงกำหนดให้ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ ๑) ให้ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้บริหารงบประมาณทั่วไป ๒) ให้โรงเรียนมีอำนาจปกครอง ดูแล บำรุง รักษา ใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้ เว้นแต่การจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์ที่มีผู้บริจาคให้โรงเรียน ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ๓) ให้โรงเรียนจดทะเบียนลิขสิทธิ์หรือดำเนินการทางทะเบียนทรัพย์สินต่าง ๆ ที่มีผู้อุทิศให้ หรือโครงการซื้อ แลกเปลี่ยนจากรายได้ของสถานศึกษาให้เป็นกรรมสิทธิ์ของโรงเรียน ๔) กรณีโรงเรียนดำเนินคดีเป็นผู้ฟ้องหรือถูกฟ้องร้อง รองผู้อำนวยการซึ่งเป็นฆราวาส ผู้บริหารจะต้องดำเนินคดีแทนโรงเรียนหรือถูกฟ้องร่วมกับสถานศึกษา ถ้าถูกฟ้องโดยมิได้อยู่ในการปฏิบัติหน้าที่ ในรอบอำนาจ ผู้บริหารต้องรับผิดชอบเป็นการเฉพาะตัว ๕) โรงเรียนจัดทำบุคลากรประจำปีและรายงานต่อหน่วยงานต้นสังกัดทุกสิ้นปีงบประมาณ

ข. วัตถุประสงค์

เพื่อการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย ฝ่ายการบริหารงานงบประมาณ

ค. กระบวนการดำเนินงาน

การบริหารงานงบประมาณ ๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ ๒) การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร ๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

ง. หลักพุทธบริหารการศึกษา

การบริหารงานงบประมาณ ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กุศลมูล ๓, โภคัล ๓, ธรรมคัมภีร์โลก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อปัมาทนะ, อธิธิบาท ๔

จ. การประเมินผลการดำเนินงาน การบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณ การวัดผลประเมินผลการจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร และการพัฒนาระบบ ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำ

๔.๒.๓ การบริหารงานบุคคล มีความสำคัญหลักของโรงเรียน เมื่อมีบุคคลที่พร้อมทำงาน และพร้อมที่จะพัฒนาองค์กร ซึ่งมีรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ดังนี้

ก. หลักการและเหตุผล

การบริหารงานบุคคล หมายถึง การหาทางใช้คนที่อยู่ร่วมกันในองค์กรนั้น ๆ ให้ทำงาน ได้ผลดีที่สุด ลั่นเปลื้องค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็สามารถทำให้ผู้ร่วมงานมีความสุข มีความพอใจที่จะให้ความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้บริหาร เพื่อให้งานขององค์กรนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ข. วัตถุประสงค์

เพื่อการพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ มหายานในประเทศไทย ฝ่ายการบริหารงานบุคคล

ค. กระบวนการดำเนินงาน

การบริหารงานบุคคล ๑) การวางแผนอัตรากำลัง ๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและ บุคลากรทางการศึกษา ๓) การประเมินผลการปฏิบัติงาน ๔) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ ๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไป ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

ง. หลักพุทธบริหารการศึกษา

การบริหารงานบุคคลตาม หลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, ฆราวาสธรรม ๔, ทศพิธราชธรรม, พรหมวิหาร ๔, อธิปไตย ๓

จ. การประเมินผลการดำเนินงาน การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคล การวัดผลประเมินผลแผนอัตรากำลังการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ครูและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัย และการลงโทษ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตาม กฎหมายว่าด้วยการนั้น

๔.๒.๔ การบริหารงานทั่วไป มีความสำคัญมากในการบริหารโรงเรียน ให้เกิดการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เพราะต้องดูงานทุกส่วนให้เกิดความเรียบร้อย ซึ่งมีรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ดังนี้

ก. หลักการและเหตุผล

งานด้านการบริหารทั่วไป เป็นภารกิจหนึ่งของโรงเรียนในการสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงาน ของโรงเรียนให้บรรลุตามนโยบาย และมาตรฐานการศึกษาที่โรงเรียนกำหนดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น การดำเนินงานธุรการ งานเลขานุการคณะกรรมการโรงเรียนชั้นพื้นฐาน งานพัฒนาระบบและเครือข่าย ข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดการระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร งานเทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การส่งเสริมและประสานงานการศึกษาในระบบ การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา งานส่งเสริมกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา การจัดระบบการควบคุมในหน่วยงาน งานบริการสาธารณะซึ่งควรที่จะได้รับรู้แนวปฏิบัติในการปฏิบัติดังนี้

ข. วัตถุประสงค์

เพื่อการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย ฝ่ายการบริหารงานทั่วไป

ค. กระบวนการดำเนินงาน

การบริหารงานทั่วไป ๑) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา ๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย ๓) การดำเนินงานธุรการ ๔) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ๕) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ ๖) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

ง. หลักพุทธบริหารการศึกษา

การบริหารงานทั่วไปตาม หลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องกัน ประกอบด้วย โยนิโส มนสิการ, ปัญญา ๓, พละ ๕, สังคหวัตถุ ๔, อัปมาทะ, อิทธิบาท ๔

จ. การประเมินผลการดำเนินงาน การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไป การวัดผลประเมินผลการจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

๔.๓ รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ มหายานในประเทศไทย (ฉบับสมบูรณ์)

การพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ มหายานในประเทศไทยในครั้งนี้ เป็นการพัฒนารูปแบบพุทธบริหารการศึกษา ในโรงเรียนที่สังกัด คณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย โดยการนำเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหาร การศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การบริหารงานวิชาการ ๒) การบริหารงานงบประมาณ ๓) การบริหารงานบุคคล ๔) การบริหารงานทั่วไป ได้พัฒนาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาโดยมี กระบวนการค้นคว้าข้อมูลทั้งเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๖ โรงเรียน จำนวน ๓๒ รูป/คน เมื่อได้ข้อมูลจากการศึกษามาแล้วได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน พร้อมด้วยนำ หลักพุทธบริหารการศึกษามาบูรณาการ เพื่อจะได้นำเสนอการพัฒนาแบบการบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย ต่อผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๑๑ รูป/คน ในการตรวจสอบความถูกต้อง หลังจากสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้ปรับตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ ให้แนะจึงได้รูปแบบที่สมบูรณ์ซึ่งได้รูปแบบที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย ๑) หลักการและเหตุผล) วัตถุประสงค์ ๓) กระบวนการดำเนินงาน ๔) หลักพุทธบริหารการศึกษา ๕) การประเมินผลการ ดำเนินงาน ดังนั้นเพื่อให้เกิดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนต่อไป

ก. หลักการและเหตุผล

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓, ๑๔ เป็นกลุ่มโรงเรียนอยู่ในสังกัด คณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย มีจำนวนโรงเรียน ๖ แห่ง ดังนี้ ๑) โรงเรียนมังกรมลาวาสวิทยาลัย ๒) โรงเรียนโพธิ์ตราวิทยาลัย ๓) โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา ๔) โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ๕) โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ๖) โรงเรียนมหาปัญญา จากการสรุปจากการศึกษาเอกสาร และ สัมภาษณ์ ยังมีจุดด้อยของแต่ละโรงเรียน ๑) ด้านวิชาการ (๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กัน ทำให้มี พื้นฐานด้านความรู้แตกต่างกัน จึงต้องมีการปรับความรู้ขึ้นพื้นฐานใหม่ในหลาย ๆ วิชาจึงส่งผลกระทบ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน เช่น การอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เป็นต้น (๒) ครูมีแผนการ สอนที่ยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งอยู่ในระหว่างดำเนินการปรับปรุง เพิ่มขึ้นอีก เพื่อให้การเรียนการสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (๓) มีการนิเทศการประชุม แต่การติดตามผลประเมินผล ยังไม่ต่อเนื่อง ๒) ด้านงบประมาณมีจำกัด ไม่เพียงพอในการขยายสถานที่โรงเรียน และการจัดซื้อจัดจ้าง เกี่ยวกับ งานด้านพัสดุครุภัณฑ์เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน ๓) ด้านบุคลากร ขาดแคลนผู้สอนที่ตรงกับ สาขาวิชาที่จบมา ครูผู้สอนบางท่านยังไม่ได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนโดยเข้ารับการอบรมหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป การร่วมกิจกรรมระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่ม หรือกับ โรงเรียนอื่นยังมีน้อย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้อย เพราะการแนะแนวและกรณีศึกษา

อย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจึงจะสามารถนำรูปแบบนี้ไปเสนอผู้บริหารโรงเรียนทั้ง ๖ แห่ง ได้นำไปบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข. วัตถุประสงค์

รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทยทั้ง ๔ ด้าน ๑) การบริการงานวิชาการ ๒) การบริหารงานงบประมาณ ๓) การบริหารงานบุคคล ๔) การบริหารงานทั่วไป

ค. กระบวนการดำเนินงาน

การวิจัยประกอบไปด้วยโครงสร้างหลักสูตรที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้ใช้บริหารในปัจจุบันมีโครงสร้างบริหารหลักสูตรและหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้านประกอบด้วย

การบริหารงานวิชาการ ๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ๓) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ๔) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

การบริหารงานงบประมาณ ๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ ๒) การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร ๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

การบริหารงานบุคคล ๑) การวางแผนอัตรากำลัง ๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา ๓) การประเมินผลการปฏิบัติงาน ๔) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ ๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

การบริหารงานทั่วไป ๑) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา ๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย ๓) การดำเนินงานธุรการ ๔) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ๕) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ ๖) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

ง. หลักพุทธบริหารการศึกษา

การบริหารงานวิชาการ ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, โภทศ ๓, ธรรมมีอุปการะมาก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อปฺปมาทะ, อิทธิบาท ๔

การบริหารงานงบประมาณ ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กุศลมูล ๓, โภทศ ๓, ธรรมคัมภีร์โลก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อปฺปมาทะ, อิทธิบาท ๔

การบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, ขรวาสาธรรม ๔, ทศพิธราชธรรม, พรหมวิหาร ๔, อธิปไตย ๓

การบริหารงานทั่วไป ตามหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องกัน ประกอบด้วย โยนิโสมนสิการ, ปัญญา ๓, พละ ๕, สังคหัตถ์ ๔, อปฺปมาทะ, อิทธิบาท ๔

จ. การประเมินผลการดำเนินงาน

การประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนต้องการจัดประชุมบริหารครูและเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนทุกเดือน เพื่อสอบถามในงานแต่ละด้านทั้ง ๔ ด้าน ว่ามีความคืบหน้าอย่างไรบ้าง แต่ติดปัญหาในส่วนใด ผู้บริหารต้องหาวิธี หรือให้ครูแสดงความคิดเห็นว่าจะแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร เพื่อให้การบริหารงานนั้นเกิดความเรียบร้อยและสมบูรณ์ที่สุด โดยมีขอบข่ายในการประเมินผลการดำเนินงาน ดังนี้

การบริหารงานวิชาการ การวัดผลประเมินผลการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การวัดผลประเมินผลดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

การบริหารงานงบประมาณ การวัดผลประเมินผลการจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรรและการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำ

การบริหารงานบุคคล การวัดผลประเมินผลแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัย และการลงโทษ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

การบริหารงานทั่วไป การวัดผลประเมินผลการจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย การดำเนินงานธุรการ การดูอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

- #### ๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ ประกอบด้วย ๑) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยวิธีสำรวจสังเกต และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๓๒ รูป/คน พร้อมด้วยการจัดสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของงานวิจัย และความสมบูรณ์เพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้มีคุณภาพที่สุด

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” แบ่งการสรุปผลการวิจัยออกเป็น ๓ ข้อ ดังนี้

๕.๑.๑ สภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ด้วยวิธีการเก็บข้อมูล สำรวจ สังเกต และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๓๒ รูป/คน ได้ผลจากการศึกษา ดังนี้

๑. โรงเรียนม้งกรมกลาวาสวิทธาลัย เป็นโรงเรียนที่อยู่ในดูแลของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓ สังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่ที่ โรงเรียนม้งกรมกลาวาสวิทธาลัย สถานที่ตั้ง ตั้งอยู่เลขที่ ๔๒๓ ถนนเจริญกรุง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐ เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียนประมาณ ๑๕๐ ถึง ๒๐๐ รูป และมีสภาพการบริหารการศึกษาแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑) การบริหารงานวิชาการ สภาพปัจจุบันงานการบริหารงานวิชาการที่ต้องรับภาระอยู่ คือ วิชาที่สอนเกินกว่าที่นักเรียนจะรับไหว ทั้งวิชาบังคับใน ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิชาเสริมบังคับแก่นักธรรมและบาลี นักเรียนต้องเรียนตามเวลา และต้องสอบผ่านทุกวิชา ในความเป็นจริงเด็กจะต้องพักอย่างน้อยวันหนึ่งประมาณ ๘ ชั่วโมง แต่นักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา มีเวลาพักน้อยมาก เพราะต้องเข้านอนตามระเบียบของวัดประมาณ ๒๒.๐๐ นาฬิกา ตื่นนอน ๐๔.๐๐ นาฬิกา ทุกวัน เพราะต้องทำกิจกรรมทางศาสนา ในฐานะพระภิกษุและสามเณร คือ ทำวัตรสวดมนต์เช้า เริ่ม ๐๔.๐๐ นาฬิกา ทำวัตรสวดมนต์เย็น เริ่ม ๑๙.๐๐ นาฬิกา หรือแล้วแต่ว่าวัดใด จะกำหนดเวลาที่ชัดเจน และยืดหยุ่นบ้างตามสถานการณ์ ส่วนสถานที่ยังรอการสร้างอาคารจอรถจนแล้วเสร็จ สภาพปัญหางานการบริหารงานวิชาการ เช่น งานด้านการเรียนการสอน กิจกรรมส่งเสริมการสอน งานทะเบียน อันเป็นงานในหน้าที่ปฏิบัติโดยตรงของฝ่ายวิชาการ ที่รับผิดชอบด้านเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ของนักเรียนตั้งแต่การเข้าเรียน ระหว่างเรียนจนถึงการออกจากโรงเรียน การปฏิบัติงาน จึงต้องมีความละเอียดถี่ถ้วน และงานต้องเป็นระบบขั้นตอน การจัดเก็บเอกสารหลักฐาน ต้องมีความปลอดภัย ผู้ปฏิบัติงานต้องเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะการให้บริการที่ดี อุทิศเวลาให้การทำงานอย่างจริงจัง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครู อาจารย์ นักเรียนและผู้ปกครอง ตลอดจนมีความคิดริเริ่ม พัฒนา ปรับปรุงงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้นนั้นขาดการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ โรงเรียนพระปริยัติธรรมประสบปัญหาโดยตลอด การบันทึกไว้ในฐานข้อมูล ไม่มีการริเริ่มสร้างฐานข้อมูล เป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ส่งผลให้ระบบอื่น ๆ ในภาพรวมไม่พัฒนา และหยุดอยู่กับที่ ตลอดเวลาที่ผ่านมา สภาพปัญหาไม่ได้รับการเหลียวแลจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง โรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงเกิดขึ้นจากคณะสงฆ์ แต่ในอนาคตอาจถูกตัดรอนด้วยเงื่อนไขหลายๆ ประการ

๒) การบริหารงานงบประมาณ สภาพปัญหาปัจจุบันแม้จะเป็นวัดในคณะสงฆ์ มหายานจีนิกาย แต่ระเบียบปฏิบัติทางการบริหารการปกครองต้องทำตามกติกาและกฎของมหาเถรสมาคมทุกอย่าง ยกเว้นการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่ใช้ระบบมหายานเป็นเกณฑ์ ในส่วนของการศึกษา พระภิกษุสามเณรมหายานต้องเรียนนักธรรม และสอบให้ผ่านถึงนักธรรมเอก ส่วนบาลีที่ผ่านมา พระเณรในคณะสงฆ์จีนิกายไม่ได้ส่งสอบ ขาดเสียโดยส่งเสริมให้พระเณรได้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ให้เรียนที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สภาพปัญหาการบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนมังกรมลาวาสวิทยาลัยประสบปัญหาไม่แตกต่างจากโรงเรียนปริยัติธรรมอื่น ๆ และมีปัญหากับคณะผู้บริหารตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนพยายามปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้โรงเรียนขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการตั้งมูลนิธิและระดมทุน เพื่อนำดอกผลมาบริหารจัดการ ซึ่งที่ผ่านมาก็ได้ผลพอสมควร แต่ไม่อาจที่จะสร้างความคล่องตัวและความมั่นคง ให้กับบุคคลและเจ้าหน้าที่ได้อย่างเต็มร้อย

๓) การบริหารงานบุคคล สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคล คือ ครูไม่ตรงสาย บุคคลไม่เนืองมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย เข้าออกอยู่ตลอดเวลา ไม่สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนาที่มีแนวคิดที่ว่า ชีวิตของมนุษย์ทั้งชีวิตนั้นเกี่ยวข้องกับการศึกษาอยู่ตลอดเวลา トラบที่ ยังไม่สิ้นกิเลสเป็นเพศบุคคล ยังต้องศึกษา ฉะนั้นการพัฒนาตนเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงต้องมี

จุดหมายเพื่อความสิ้นกิเลส อันเป็นจุดหมายของชีวิต “มนุษย์” ในมรรควิธีของมนุษย์ การมีบุคคลด้านการศึกษาที่ดี สมบูรณ์สอดคล้องกับสภาพการณ์อย่างต่อเนื่อง จะส่งผลกระทบยาวในการดำเนินการสู่เป้าหมาย ให้เกิดสังคมคุณธรรม มีความสงบร่มเย็น เป็นระเบียบ สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคล โรงเรียนมัธยมภุมลาวาสวิทยาลัย ประสบปัญหาไม่แตกต่างจากโรงเรียนปริยัติธรรมอื่น ๆ และมีปัญหากับคณะผู้บริหาร ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนพยายามปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้โรงเรียนขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการตั้งมูลนิธิและระดมทุน เพื่อนำดอกผลมาบริหารจัดการ ซึ่งที่ผ่านมาก็ได้ผลพอสมควร

๔) การบริหารงานทั่วไป สภาพเกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป ซึ่งครอบคลุมหลาย ๆ งาน เช่น การก่อสร้าง การต่อเติมอาคารหรือห้องเรียนตลอดถึงงานจัดซื้อจัดจ้างทุกประเภท ประสบปัญหาที่คล้ายๆ กับโรงเรียนปริยัติธรรมทุกโรงเรียนและทุกพื้นที่ ปัจจัยหลักอยู่ที่งบประมาณและระบบการบริหารจัดการที่รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนด ให้งบแต่ให้ไม่พอ ไม่สอดคล้องกับสภาพความจริงของบริบท กฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติไม่ชัดเจน คนที่รู้ปัญหาไม่ได้เข้ามาแก้ปัญหาคนที่มีส่วนในการแก้กลับไม่รู้ปัญหาที่แท้จริง การพัฒนาส่วนอื่น ๆ ทำได้ช้าและไม่ต่อเนื่อง หากต้องการให้งานเดินหน้าอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ วัดและผู้บริหารวัด คือ เจ้าอาวาสต้องจัดการหาทุนเอง

๒. โรงเรียนโพธิ์ตราราชวิทยาลัย เป็นโรงเรียนที่อยู่ในดูแลของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓ สังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่ที่โรงเรียนโพธิ์ตราราชวิทยาลัย สถานที่ตั้งเลขที่ ๗๖/๒ หมู่ ๗ ตำบลสุรศักดิ์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียนประมาณ ๕๐ ถึง ๑๐๐ รูป และมีสภาพการบริหารการศึกษาแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑) การบริหารงานวิชาการ สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับงานการบริหารงานวิชาการที่ต้องรับภาระอยู่ คือ วิชาที่สอนเกินกว่าที่นักเรียนจะรับไหว ทั้งวิชาบังคับใน ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ มีวิชาภาษาจีน และวิชาเสริมบังคับแก่นักธรรมและบาลีตามนโยบายของคณะสงฆ์จีนนิกายอีกด้วย นักเรียนต้องเรียนตามเวลาและต้องสอบผ่านทุกวิชา นักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีเวลาพักน้อยมาก เพราะเวลานักเรียนปกติต้องพัก ๘ ชั่วโมง ถึงจะเพียงพอต่อร่างกายของคน แต่ต้องเข้านอนตามกฎของวัดประมาณ ๒๒.๐๐ นาฬิกา ตื่นนอน ๐๕.๐๐ นาฬิกา ทุกวัน เพราะต้องทำกิจกรรมทางศาสนาในฐานะพระภิกษุและสามเณร คือ ทำวัตรสวดมนต์เช้า เริ่ม ๐๕.๐๐ นาฬิกา ทำวัตรสวดมนต์เย็น เริ่ม ๑๙.๐๐ นาฬิกา จึงทำให้นักเรียนพักผ่อนไม่เพียงพอ หรือแล้วแต่ว่าวัดใดจะกำหนดเวลาที่ชัดเจน และยืดหยุ่นบ้าง ตามสภาพการณ์ สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการ เช่น งานจัดหลักสูตรให้ตรงตาม ๘ กลุ่มสาระ และวิชาเพิ่มเติมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และนโยบายคณะสงฆ์จีนนิกาย งานด้านการเรียนการสอน กิจกรรมส่งเสริมการสอนงาน

ทะเบียน อันเป็นงานในหน้าที่ปฏิบัติโดยตรงของฝ่ายวิชาการที่รับผิดชอบด้านเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ของนักเรียนตั้งแต่การเข้าเรียนระหว่างเรียนจนถึงการออกจากโรงเรียน การปฏิบัติงานจึงต้องมีความละเอียดถี่ถ้วน และงานต้องเป็นระบบขั้นตอน การจัดเก็บเอกสารหลักฐาน ต้องมีความปลอดภัย ผู้ปฏิบัติงานต้องเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะการให้บริการที่ดีอุทิศเวลาให้การทำงานอย่างจริงจัง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครูอาจารย์ นักเรียน และผู้ปกครอง ตลอดจนมีความคิดริเริ่ม พัฒนาปรับปรุงงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้นนั้น ขาดการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ โรงเรียนพระปริยัติธรรมประสบปัญหาโดยตลอด การบันทึกไว้ในฐานข้อมูลไม่มีการริเริ่ม สร้างฐานข้อมูลเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ส่งผลให้ระบบอื่น ๆ ในภาพรวมไม่พัฒนา

๒) การบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย แม้จะเป็นวัดในคณะสงฆ์มหานิกาย แต่ระเบียบปฏิบัติทางการบริหารการปกครองต้องทำตามระเบียบและกฎหมายของมหาเถรสมาคมทุกอย่าง ยกเว้นการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่ใช้ระบบมหานิกายเป็นเกณฑ์ในส่วนของการศึกษาพระธรรมมหานิกายต้องเรียนทั้งภาษาจีน และนักธรรมตรี โท เอก จึงต้องสอบให้ผ่านถึงนักธรรมเอก สภาพปัญหาการบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัยประสบปัญหาคือการขาดบุคคลที่มีความต่อเนื่อง และครูผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ และมีปัญหากับคณะผู้บริหารตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนพยายามปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้โรงเรียนขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง มีการระดมทุน เพื่อนำดอกผลมาบริหารจัดการ ซึ่งที่ผ่านมาก็ได้ผลพอสมควร แต่ไม่อาจที่จะสร้างความคล่องตัวและความมั่นคง ให้กับบุคคลและเจ้าหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

๓) การบริหารงานบุคคล สภาพปัจจุบันงานการบริหารงานบุคคล คือ ครูไม่ตรงสายในวิชาที่สอน บุคคลไม่นิ่งมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย สาเหตุจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่เงินสนับสนุนขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนทำให้ครูบางท่านไม่มีสวัสดิการเพียงพอ บางท่านสอบติดครูราชการโรงเรียนข้างนอกการเข้าออกอยู่ตลอดเวลา ไม่สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนาที่มีแนวคิดชีวิตของมนุษย์ทั้งชีวิตนั้นเกี่ยวข้องกับการศึกษาอยู่ตลอดเวลา トラบที่ ยังไม่สิ้นกิเลสเป็นเพศบุคคล ยังต้องศึกษา ฉะนั้นการพัฒนาตนเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงต้องมีจุดหมายเพื่อความสิ้นกิเลส อันเป็นจุดหมายของชีวิต “มนุษย์” ในมรรควิถีมุขมรรค การมีบุคคลด้านการศึกษาที่ดี สมบูรณ์สอดคล้องกับสภาพการณ์อย่างต่อเนื่อง จะส่งผลกระทบยาวในการดำเนินการสู่เป้าหมาย ให้เกิดสังคมคุณธรรม มีความสงบร่มเย็น เป็นระเบียบ ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกรักผูกพันกับโรงเรียนเหมือนบ้านตัวเอง สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคล โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย ประสบปัญหากับคณะผู้บริหารตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนพยายามปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้โรงเรียนขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการระดมทุนจากญาติโยมและระดมทุนจากคณะสงฆ์ เพื่อนำดอกผลมาบริหารจัดการ ซึ่งที่ผ่านมาได้ผลไม่พอสำหรับการจ้างครูมาสอน ทางวัดยังคง

ต้องรับค่าใช้จ่ายในด้านอื่น ๆ และไม่อาจที่จะสร้างความคล่องตัวและความมั่นคงให้กับบุคคลและเจ้าหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

๔) การบริหารงานทั่วไป สภาพเกี่ยวกับงานทั่วไปของโรงเรียนโพธิ์ตราชวิทยาลัย ซึ่งครอบคลุมหลาย ๆ งาน เช่น การก่อสร้าง การต่อเติมอาคาร หรือห้องเรียนตลอดถึงงานจัดซื้อจัดจ้างทุกประเภท ปัจจัยหลักอยู่ที่งบประมาณและระบบการบริหารจัดการที่รัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนด ให้งบแต่ให้ไม่พอ ส่งเสริมแต่ส่งเสริมแบบครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่สอดคล้องกับสภาพความจริงของบริบท กฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติไม่ชัดเจน คนที่รู้ปัญหาไม่ได้เข้ามาแก้ปัญหา คนที่มีส่วนในการแก้กลับไม่รู้ปัญหาที่แท้จริง การพัฒนาส่วนอื่น ๆ ทำได้ช้าและไม่ต่อเนื่อง หากต้องการให้งานเดินหน้าอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และผู้บริหารวัด คือ เจ้าอาวาสต้องจัดการหาทุนเอง

๓. โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา เป็นโรงเรียนที่อยู่ในดูแลของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓ สังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่ที่โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา สถานที่ตั้ง วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม ๘๐ หมู่ ๙ ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๑๐ เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียน ประมาณ ๑๐๐ ถึง ๑๕๐ รูป และมีสภาพการบริหารการศึกษาแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑) การบริหารงานวิชาการ สภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา โรงเรียนใช้รูปแบบและแนวคิด บริหารจัดการโดยเน้นวิชาหลักในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระ และเสริมวิชาพุทธศาสนา ในกลุ่มที่ ๔ คือ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม โดยการบูรณาการให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคม และให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้ที่สมบูรณ์แบบ คือ “ความรู้คู่คุณธรรม” สร้างศาสนทายาทและให้เกิดสังคมอุดมปัญญา สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา เกิดจากครูมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในการสร้างแรงจูงใจ และส่วนการสอนต่อนักเรียนเอง ขาดการวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผล ครูไม่ใช้การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง การประเมินผลการจัดการงานวิชาการ เกิดจากแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประเมินผลการจัดการงานวิชาการไม่ชัดเจน โรงเรียนไม่ได้นำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนา และผู้รับผิดชอบในการประเมินขาดความชำนาญการเฉพาะด้าน ขาดความต่อเนื่อง การบริหารงานบุคคล ขาดงบประมาณในการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเพียงพอ

๒) การบริหารงานงบประมาณ สภาพปัจจุบันการบริหารงานงบประมาณของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา คือ งบประมาณที่ได้รับเป็นรายหัว โรงเรียนต้องวางแผนและกำหนดรูปแบบในการใช้เองเพื่อให้สอดคล้องกับระบบราชการและมีความสมดุลกับทุก ๆ ฝ่าย ผลกระทบ คือ บุคคล เพราะต้องจัดสรรให้สอดคล้องกับระบบค่าแรงขั้นต่ำ เมื่อได้ตามระเบียบไม่ได้ บุคคลจะออกและเข้าบ่อย บางวิชาต้องเปลี่ยนครู มากกว่า ๓ คนต่อ ๑ ภาคการศึกษา เพราะครูที่สอนแต่ละคนต้องดิ้นรนเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของตนเองมากกว่าที่จะทุ่มเทเพื่องานสอนและวิชาการ

สภาพปัญหาการบริหารงานงบประมาณของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา ไม่มีความแน่นอน ขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียน โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาจะจัดให้เพราะโรงเรียนมีฐานะต่างกัน นักเรียนมากเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่จะได้เปรียบเพราะสัดส่วนจะได้มาก หากน้อยลงมาจะเสียเปรียบเพราะงบที่ได้ตลอดปีไม่ถึงล้าน แต่ต้องบริหารจัดการให้ครอบคลุมทุกระบบ วัดที่รับผิดชอบโรงเรียนต้องอาศัยเงินจากวัดช่วยและญาติโยมเข้ามาสนับสนุน เพื่อหาเงินงบประมาณมาชดเชย ด้วยสภาพเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ แต่โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา เป็นโรงเรียนของคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย

๓) การบริหารงานบุคคล สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยาการบริหารงานบุคคล คือการขาดความต่อเนื่อง และไม่มีบุคคลทำหน้าที่เฉพาะทาง เพราะไม่มีตำแหน่งที่เป็นทางการ สภาพปัญหาของบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา อบรมเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีประสิทธิภาพ การพัฒนาบุคคลเกิดความเหลื่อมล้ำ และบุคคลที่มีก็ไม่อาจคาดหวังได้ว่าจะอยู่อย่างมั่นคงถาวร เพราะปัญหาค่าครองชีพเงินเดือนที่ได้จากความเป็นครูหรือเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ไม่สอดคล้องกับสภาพเป็นจริง ครอบครัวไม่อาจดำรงตนอยู่ได้อย่างที่ควรจะเป็น ต้องดิ้นรนหาความมั่นคง เมื่อได้อาชีพและงานที่มีเงินเดือนสูงกว่า ต้องลาออกไปอยู่ในที่ใหม่ที่ได้เงินเดือนสูง พร้อมกับความมั่นคงในฐานะและครอบครัว

๔) การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา ไม่มีความก้าวหน้าในการสร้างอาคาร การจัดซื้อจัดจ้าง การสรรหาอุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมงานวิชาการและการเพิ่มจำนวนครู สภาพปัญหาของงานทั่วไปโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา สถานที่มีจำนวนมากสามารถรองรับนักเรียนที่จะเพิ่มในอนาคตได้ มีแหล่งเรียนรู้อย่างมีศักยภาพ เช่น ห้องสมุดมีพื้นที่คับแคบ ห้องฝึกงานและห้องประชุมตลอดถึงการจัดการงานการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการบริหารงานทั่วไป เรื่องการก่อสร้างมีปัญหาทั้งระบบเพราะงบด้านนี้ ไม่มีเลย และหากจะสร้างอาคารเรียนเพื่อให้โรงเรียนมีอาคารเรียนทันสมัย และสอดคล้องกับสภาพสังคมวัดหรือเจ้าสำนักจะต้องดำเนินการจัดหางบประมาณเอง

๔. โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย เป็นโรงเรียนที่อยู่ในดูแลของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๔ สังกัดคณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่ที่โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย สถานที่ตั้ง วัดกุศลสมาคร เลขที่ ๙๗ ถนนราชวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียนประมาณ ๘๐ ถึง ๑๑๐ รูป และมีความสามารถในการศึกษาแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑) การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่มีครูที่ไม่ตรงกับสายวิชาที่สอน ทั้งนี้เพราะเป็นไปตามกระบวนการทางสังคม ที่เปลี่ยนแปลงโดย

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางระบบ สภาพปัญหางานการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย มีปัญหาสืบเนื่องจากงบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เพราะการจัดบักขณะอุดหนุน โรงเรียนต้องถัวเฉลี่ย นักเรียนที่อยู่ในโครงสร้างของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนนั้น เพราะความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อของ สำนักพุทธที่เป็นหน่วยงานหลักในการดูแลกิจกรรมพุทธศาสนาโดยตรง

๒) การบริหารงานงบประมาณ สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับงานการบริหารงาน งบประมาณ งบประมาณไม่เพียงพอ วัดต้องจัดหาสมทบเพื่อให้งานดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง วิธีการ คือการจัดทอดผ้าป่าเพื่อส่งเสริมการศึกษาพระภิกษุสามเณร และการจัดตั้งมูลนิธิและขอรับบริจาคโดยตรงจากผู้มีจิตศรัทธา สภาพปัญหาการบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย มีปัญหาเพราะงบประมาณไม่เพียงพอ โรงเรียนเป็นกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน ๑๒๐ รูป และได้รับการจัดสรรแบบสัดส่วนแต่ภาระงานเท่ากับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ การบริหารจัดการต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบอยู่ตลอด สาเหตุมาจากงบประมาณ และบุคคลที่สับเปลี่ยนหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา สิ่งตามมา คือ ผู้บริหารต้องมีเมตตาธรรมสูง ให้ความสำคัญกับนักเรียนสูง มองความก้าวหน้าขององค์กรผ่านระบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ

๓) การบริหารงานบุคคล สภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับงานการบริหารงาน บุคคลโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ได้รับผลกระทบมาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเพื่อยกระดับให้โรงเรียนได้ก้าวขึ้นไปสู่กลุ่มโรงเรียนขนาดกลาง และขยายสู่ความเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ทำได้ยาก สภาพปัจจุบัน คือ การสร้างความเป็นโรงเรียนที่เป็นเอกลักษณ์ และมีอัตลักษณ์เฉพาะเน้นความเป็นอนันต์ศึกษา รักษาความเป็นอัตลักษณ์เพื่อสร้างจุดได้เปรียบทางวิชาการ เช่น การเน้นภาษาจีน ภาษาเวียดนามเป็นพิเศษ เพื่อที่จะได้เกิดแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนได้มีโอกาสไปต่ออย่างต่างประเทศ เพราะมีตัวอย่างรุ่นพี่ที่จบมาให้เห็นเป็นต้นแบบ การบริหารงานบุคคลมีปัญหา โดยเฉพาะครูสอนวิชาหลัก เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ บุคคลประจำส่วนมากไม่ถนัดเพราะจบจากมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทาง ด้านภาษาพอสอนได้ แต่วิชาอื่น ๆ เช่นวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ โรงเรียนต้องสรรหาครูชำนาญจากภายนอกลักษณะครูสอนพิเศษ และต้องอยู่นอกเวลาประจำ จึงต้องเรียนช่วงเย็น บางครั้งครูติดภาระอื่น ติดประชุมมาช้าบ้าง หรือมาไม่ได้ ก็ต้องหยุดเรียนโดยปริยาย

๔) การบริหารงานทั่วไป สภาพปัจจุบัน การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย มีสภาพหยุดนิ่ง ก่อสร้างอะไรไม่ได้ ใช้พื้นที่เท่าที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุดและใช้สอยให้ครอบคลุมอย่างเหมาะสมลงตัว จัดระบบให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันมากที่สุด สภาพปัญหาด้านการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย เป็นไปอย่างช้าและไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ด้านอาคารสร้างมานานมีอายุการใช้งานมากกว่า ๒๐ ปี การปรับปรุงและ

ซ่อมบำรุงทำได้อย่างไม่ต่อเนื่อง ด้านอื่น ๆ เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง และงานสารบัญต่าง ๆ ก็มีปัญหา เพราะขาดหลักการบริหาร และเกณฑ์มาตรฐานด้านต่าง ๆ ที่ผ่านมา โรงเรียนพึ่งตนเองมาอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน ๑๐๐ รูป งบประมาณจึงจัดสรรมาอย่างเป็นสัดส่วนที่น้อย เป็นค่าตอบแทนสำหรับผู้เสียสละเวลามาสอน ที่เหลือจะเป็นส่วนที่วัดจัดทำมาเองทั้งหมด โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก แม้ในอดีตจะเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ แต่ด้วยเงื่อนไขภายนอกและระบบสังคมที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้โรงเรียนปรับตัวได้ช้าจนมีผลให้นักเรียนลดลงอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันโรงเรียนกำหนดรูปแบบใหม่ว่าจะดำเนินการให้โรงเรียนก้าวสู่ระดับกลางขนาดใหญ่ และใหญ่พิเศษ การนำรูปแบบทั่วไปมาใช้โดยใช้แบบบูรณาการให้เข้ากับหลักธรรมในพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้นำมาปรับใช้เป็นรูปแบบ คือ หลักสังคหวัตถุ ๔ ที่พุทธศาสนมหายานเน้นเรื่องทานเป็นอันดับแรก หลักสังคหวัตถุ ๔ ประกอบด้วย “ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา”

๕. โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย เป็นโรงเรียนที่อยู่ในดูแลของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๔ สังกัดคณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่ที่โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย สถานที่ตั้ง ๔๔/๓ ถนนอดุลยเดช ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี รหัสไปรษณีย์ ๔๑๐๐๐ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียนประมาณ ๕๐ ถึง ๑๑๐ รูป และมีสภาพการบริหารการศึกษาแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑) การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ ครูมีการเปลี่ยนแปลงเข้าออกบ่อยไม่มีความต่อเนื่อง งบประมาณไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายของบุคคลในโรงเรียน แม้คณะผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องจะหาทางแก้ไขแต่ภาพรวมก็ยังเหมือนเดิม ทั้งนี้เพราะเป็นไปตามกระบวนการทางสังคม ที่เปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางระบบโรงเรียนยังมีการพัฒนาของบุคคลอย่างสม่ำเสมอ และใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุดเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และใช้ความสามารถให้เพียงพอ สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย มีปัญหาสืบเนื่องจากงบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงยังต้องหาทุนมาสนับสนุนโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนบริหารงานด้านต่าง ๆ เพราะการจัดงบลักษณะอุดหนุน โรงเรียนต้องถัวเฉลี่ยให้สอดคล้องกับทุกภาคส่วนเป็นธรรม และโปร่งใส ไม่เหลื่อมล้ำ นักเรียนที่อยู่ในโครงสร้างของโรงเรียน ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนนั้น เพราะความอนุเคราะห์เอื้อเอื้อเฟื้อของสำนักพุทธที่เป็นหน่วยงานหลักดูแลกิจกรรมพุทธศาสนาโดยตรง และยังขาดบุคคลที่เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ และครูที่จบไม่ตรงสายจึงทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพมากเพียงพอ

๒) การบริหารงานงบประมาณ สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับงานการบริหารงานงบประมาณ งบประมาณไม่เพียงพอ วัดต้องจัดหาสมทบจากญาติโยม และผ้าป่าโรงเรียน เพื่อให้งานดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง วิธีการ คือการจัดทอดผ้าป่าเพื่อส่งเสริมการศึกษาพระภิกษุสามเณร

และการจัดตั้งมูลนิธิและขอรับบริจาคโดยตรงจากผู้มีจิตศรัทธา ทำให้งบประมาณที่ได้มาใช้ในการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป สภาพปัญหาการบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย มีปัญหาเพราะงบที่ได้ไม่สอดคล้องและเพียงพอ โรงเรียนเป็นกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน ๑๐๐ รูป และได้รับการจัดสรรแบบสัดส่วน การบริหารจัดการต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบอยู่ตลอด สาเหตุมาจากงบประมาณ และบุคคลที่สับเปลี่ยนหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา สิ่งที่ตามมา คือ ผู้บริหารต้องมีเมตตาธรรมสูง และต้องระดมทุนมาช่วยในการบริหาร โรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ และให้ความสำคัญกับนักเรียนสูง มองความก้าวหน้าขององค์กรผ่านระบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

๓) การบริหารงานบุคคล สภาพเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ได้รับผลกระทบมาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาให้โรงเรียนได้ก้าวขึ้นไปสู่กลุ่มโรงเรียนขนาดกลาง และขยายสู่ความเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ทำได้ยากสภาพปัจจุบัน คือ การสร้างความเป็นโรงเรียนที่เป็นเอกลักษณ์และมีอัตลักษณ์เฉพาะเน้นความเป็นอนันต์ศึกษา (มหายานในประเทศไทย) รักษาความเป็นอัตลักษณ์เพื่อสร้างจุดได้เปรียบทางวิชาการ และเช่นการเน้นภาษาจีน ภาษาเวียดนามเป็นพิเศษเพื่อที่จะได้เกิดแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนได้มีโอกาสไปต่ออย่างต่างประเทศ เพราะมีตัวอย่างรุ่นพี่ที่จบมาให้เห็นเป็นต้นแบบ มีแนวคิดที่จะส่งนักเรียนไปศึกษาที่ประเทศไต้หวัน เพื่อเด็กนักเรียนจะได้ภาษาจีนอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัยมีปัญหา โดยเฉพาะครูสอนวิชาหลัก เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ บุคคลประจำส่วนมากไม่ถนัดเพราะจบจากมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทาง ด้านภาษาพอสอนได้ แต่วิชาอื่น ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ โรงเรียนต้องสรรหาครูชำนาญจากภายนอกลักษณะครูสอนพิเศษ และจำเป็นต้องใช้งบประมาณซึ่งปัจจุบันไม่เพียงพอต่อการบริหาร

๔) การบริหารงานทั่วไป สภาพปัจจุบันการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์ มีสภาพสถานที่เพียงพอต่อการเล่าเรียนของนักเรียน ใช้พื้นที่เท่าที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด และใช้สอยให้ครอบคลุมอย่างเหมาะสมลงตัว เพราะโรงเรียนสุนทรประดิษฐ์ตั้งอยู่ใจกลางเมืองอุดรธานี เพื่อจัดระบบให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันมากที่สุด โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัยงบประมาณไม่เพียงพอในการสนับสนุนหรือบริหารงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ เพราะขาดหลักการบริหารและเกณฑ์มาตรฐานด้านต่าง ๆ ที่ผ่านมา โรงเรียนพึ่งพาอาศัยญาติโยมและทางวัดมาอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน ๑๐๐ รูป งบประมาณจึงจัดสรรมาอย่างเป็นสัดส่วนที่น้อย เป็นค่าตอบแทนสำหรับผู้เสียสละเวลา มาสอนและค่าใช้จ่ายรายหัว ส่งผลให้โรงเรียนปรับตัวได้ช้าจนมีผลให้นักเรียนลดลงอย่างต่อเนื่อง เพราะทุกวันนี้โครงการเรียนฟรีของรัฐบาลให้เด็กเรียนฟรี ทำให้เยาวชนที่จะเข้ามาบวชเป็นจำนวนน้อย ปัจจุบันโรงเรียนได้มีแนวคิดการ

บริหารการศึกษาแบบใหม่ว่าจะดำเนินการให้โรงเรียนก้าวสู่ระดับกลางขนาดใหญ่ นำการวางแผนทั่วไปโดยใช้แบบบูรณาการให้เข้ากับหลักธรรม

๖. โรงเรียนมหาปัญญา เป็นโรงเรียนที่อยู่ในดูแลของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๔ สังกัดคณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่ที่ โรงเรียนมหาปัญญา สถานที่ตั้ง ๖๓๕/๑ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ๙๐๑๑๐ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียนประมาณ ๕๐ ถึง ๑๐๐ รูป และมีสภาพการบริหารการศึกษาแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑) การบริหารงานวิชาการ สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการ เช่น งานด้านการเรียนการสอน กิจกรรมส่งเสริม การสอนงานทะเลเบียน อันเป็นงานในหน้าที่ปฏิบัติโดยตรงของฝ่ายวิชาการ ที่รับผิดชอบด้านเอกสาร ยังขาดการต่อเนื่องของการเรียนการสอน เนื่องจากบุคคลสลับเข้าออกบ่อย ข้อมูลต่าง ๆ ของนักเรียนตั้งแต่การเข้าเรียน ระหว่างเรียนจนถึงการออกจากโรงเรียน การปฏิบัติงานจึงต้องมีความละเอียดถี่ถ้วน และงานต้องเป็นระบบขั้นตอน การจัดเก็บเอกสารหลักฐานต้องมีความปลอดภัย ผู้ปฏิบัติงานต้องเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะการให้บริการที่ดี อุทิศเวลาให้การทำงานอย่างจริงจัง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครู อาจารย์ นักเรียน และผู้ปกครอง

๒) การบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนมหาปัญญา แม้จะเป็นวัดในคณะสงฆ์มหายานอนัมนิกายในประเทศไทย แต่ระเบียบปฏิบัติทางการบริหารการปกครองต้องทำตามกติกาและกฎของมหาเถรสมาคมทุกอย่าง ยกเว้นการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่ใช้ระบบมหายานเป็นเกณฑ์ ในส่วนของการศึกษา พระณรมหายนต้องเรียนนักธรรมบาลี และสอบให้ผ่านถึงนักธรรมเอก ส่งเสริมให้พระณรมได้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาเมื่อจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ คือ ให้เรียนที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และส่งไปเรียนต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา สภาพปัญหาการบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนมหาปัญญา มีปัญหากับคณะผู้บริหารตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนพยายามปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้โรงเรียนขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการระดมทุนจากต่างประเทศบ้าง ทอดผ้าป่าบ้าง เพื่อนำผลมาบริหารจัดการ ซึ่งที่ผ่านมาได้ผลพอสมควร แต่ไม่อาจที่จะสร้างความคล่องตัวและความมั่นคง ให้กับบุคคลและเจ้าหน้าที่ได้อย่างเต็มร้อย

๓) การบริหารงานบุคคล สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคล คือ ครูที่จบมาไม่ตรงสาย และบุคคลไม่นิ่งมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย เข้าออกอยู่ตลอดเวลา ไม่สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนาที่มีแนวคิดที่ว่า ชีวิตของมนุษย์ทั้งชีวิตนั้นเกี่ยวข้องกับการศึกษาอยู่ตลอดเวลา トラบที่ยังไม่สิ้นกิเลสเป็นบุคคล ยังต้องศึกษา ฉะนั้นการพัฒนาตนเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงต้องมีจุดหมายเพื่อความสิ้นกิเลส อันเป็นจุดหมายของชีวิต “มนุษย์” ในมรรควิธีของมนุษย์ การมีบุคคลด้านการศึกษาที่ดี สมบูรณ์สอดคล้องกับสภาพการณ์อย่างต่อเนื่อง จะส่งผลกระทบยาวในการดำเนินการสู่เป้าหมาย ให้เกิดสังคมคุณธรรม มีความสงบร่มเย็น เป็นระเบียบ การบริหารงานบุคคล

โรงเรียนมหาปัญญายังขาดบุคคลเพื่อให้สอดคล้องกับนักเรียน ทำให้การบริหารงานบุคคลยังไม่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลโรงเรียนมหาปัญญาประสบปัญหาไม่แตกต่างจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมอื่น ๆ และมีปัญหากับคณะผู้บริหาร ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนพยายามปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้โรงเรียนขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการระดมทุนจากต่างประเทศ เพื่อนำผลมาบริหารจัดการ ซึ่งที่ผ่านมาก็ได้ผลพอสมควร แต่ไม่อาจที่จะสร้างความคล่องตัวและความมั่นคงให้กับบุคคลและเจ้าหน้าที่ได้อย่างเต็มร้อย

๔) การบริหารงานทั่วไป สภาพปัญหาเกี่ยวกับงานทั่วไป ซึ่งครอบคลุมหลาย ๆ งาน เช่น การก่อสร้าง การต่อเติมอาคาร หรือห้องเรียนตลอดถึงงานจัดซื้อจัดจ้างทุกประเภท ประสบปัญหาที่คล้าย ๆ กับโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุกโรงและทุกพื้นที่ ปัจจัยหลักอยู่ที่งบประมาณและระบบการบริหารจัดการที่รัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดให้งบแต่ให้ไม่พอ ส่งเสริมแต่ส่งเสริมแบบครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่สอดคล้อง กับสภาพความจริงของบริบท เจ้าอาวาสจึงได้หาเงินสนับสนุนจากต่างประเทศพร้อมกับบอกบุญกับญาติโยม เพื่อสร้างกฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติไม่ชัดเจน คนที่รู้ปัญหาไม่ได้เข้ามาแก้ปัญหา คนที่มีส่วนในการแก้กลับไม่รู้ปัญหาที่แท้จริง การพัฒนาส่วนอื่น ๆ ทำได้ช้าและไม่ต่อเนื่องหากต้องการให้งานเดินหน้าอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ วัดและผู้บริหารวัด คือ เจ้าอาวาสต้องจัดการหาทุนเอง ซึ่งที่ผ่านมาก็ได้ผลอยู่ในระดับที่ดี เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันเป็นคนที่เพื่อนและญาติโยมเยอะทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ทำให้มีญาติโยมเข้ามาช่วยเหลือ บารมีท่านมากมาย ทำให้การก่อสร้างนั้นผ่านไปได้อย่างแน่นอน สภาพปัญหาเกี่ยวกับงานทั่วไป ซึ่งครอบคลุมหลาย ๆ งาน เช่น การก่อสร้าง การต่อเติมอาคาร หรือห้องเรียนตลอดถึงงานจัดซื้อจัดจ้างทุกประเภท ประสบปัญหาที่คล้าย ๆ กับ โรงเรียนพระปริยัติธรรมทุกโรงและทุกพื้นที่ คือการบริหารงานงบประมาณและระบบการบริหารจัดการที่รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนด ให้งบแต่ให้ไม่พอ การพัฒนาส่วนอื่น ๆ ทำได้ช้าและไม่ต่อเนื่อง หากต้องการให้งานเดินหน้าอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ วัดและผู้บริหารวัด คือ เจ้าอาวาสต้องจัดการหาทุนจากต่างประเทศเอง

๕.๑.๒ การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

๑. โรงเรียนมัธยมกลาวาสวิทยาลัย

๑) การบริหารงานวิชาการ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (๒) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (๓) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน (๔) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา (๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม กัลยาณมิตตตา, โยนิโสมนสิการ, โกศล ๓, ปัญญา ๓, อิทธิบาท ๔

๒) การบริหารงานงบประมาณ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ (๒) การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร (๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาวัสดุ โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม โยนิโสมนสิการ, อปฺปมาทะ, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, กุศลมูล ๓

๓) การบริหารงานบุคคล หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การวางแผนอัตรากำลัง (๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา (๓) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (๔) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ (๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม กัลยาณมิตตตา, พรหมวิหาร ๔, ทศพิธราชธรรม, ขรवासธรรม ๔, อธิปไตย ๓

๔) การบริหารงานทั่วไป หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา (๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย (๓) การดำเนินงานธุรการ (๔) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม (๕) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ (๖) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม โยนิโสมนสิการ, อปฺปมาทะ, พละ ๕, ปัญญา ๓, อิทธิบาท ๔

๒. โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย

๑) การบริหารงานวิชาการ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (๒) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (๓) การวัดผลประเมินผลและ

ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน (๔) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา (๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม กัลยาณมิตตตา, โยนิโสมนสิการ, ธรรมมีอุปการะมาก ๒, อิทธิบาท ๔

๒) การบริหารงานงบประมาณ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ (๒) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร (๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม อปปมาทะ, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, กุศลมูล ๓

๓) การบริหารงานบุคคล หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การวางแผนอัตรากำลัง (๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา (๓) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (๔) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ (๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม กัลยาณมิตตตา, พรหมวิหาร ๔, ทศพิธราชธรรม

๔) การบริหารงานทั่วไป หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา (๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย (๓) การดำเนินงานธุรการ (๔) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม (๕) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ (๖) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม โยนิโสมนสิการ, สังคหวัตถุ ๔, พละ ๕, ปัญญา ๓, อิทธิบาท ๔

๓. โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา

๑) การบริหารงานวิชาการ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (๒) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (๓) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน (๔) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา (๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรมกัลยาณมิตตตา, โยนิโสมนสิการ, อปปมาทะ, ธรรมมีอุปการะมาก ๒

๒) การบริหารงานงบประมาณ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ (๒) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร (๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม โยนิโสมนสิการ, โกศล ๓, ปัญญา ๓, อิทธิบาท ๔

๓) การบริหารงานบุคคล หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การวางแผน อัตรากำลัง (๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา (๓) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (๔) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ (๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม กัลยาณมิตตตา, พรหมวิหาร ๔, ทศพิธราชธรรม, อธิปไตย ๓

๔) การบริหารงานทั่วไป หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา (๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย (๓) การดำเนินงานธุรการ (๔) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม (๕) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ (๖) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม โยนิโสมนสิการ, อัปมาทะ, สังคหวัตถุ ๔, พละ ๕, ปัญญา ๓, อิทธิบาท ๔

๔. โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย

๑) การบริหารงานวิชาการ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (๒) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (๓) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน (๔) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา (๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม กัลยาณมิตตตา, โยนิโสมนสิการ, อิทธิบาท ๔, พรหมวิหาร ๔

๒) การบริหารงานงบประมาณ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ (๒) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร (๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม อัปมาทะ, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, กุศลมูล ๓

๓) การบริหารงานบุคคล หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การวางแผน อัตรากำลัง (๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา (๓) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (๔) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ (๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น โรงเรียนใช้หลัก

พุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม กัลยาณมิตตตา, พรหมวิหาร ๔, ทศพิธราชธรรม, ฆราวาสธรรม ๔, อธิปไตย ๓

๔) การบริหารงานทั่วไป หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา (๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย (๓) การดำเนินงานธุรการ (๔) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม (๕) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ (๖) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม โยนิโสมนสิการ, สังคหัตถ์ ๔, พละ ๕, ปัญญา ๓, อิทธิบาท ๔

๕. โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย

๑) การบริหารงานวิชาการ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (๒) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (๓) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน (๔) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา (๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม กัลยาณมิตตตา, โยนิโสมนสิการ, อปัมทนะ, อิทธิบาท ๔

๒) การบริหารงานงบประมาณ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ (๒) การอนุมัติการใช้จ่ายงบบุคลากรที่ได้รับจัดสรร (๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม อปัมทนะ, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, ฤคมูล ๓

๓) การบริหารงานบุคคล หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การวางแผนอัตรากำลัง (๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา (๓) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (๔) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ (๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม กัลยาณมิตตตา, พรหมวิหาร ๔, ฆราวาสธรรม ๔, อธิปไตย ๓

๔) การบริหารงานทั่วไป หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา (๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย (๓) การดำเนินงานธุรการ (๔) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม (๕) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ (๖) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการ

บริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม โยนิโสมนสิการ, อัปมาทะ, สังคหัตถุ ๔, พละ ๕, ปัญญา ๓, อิทธิบาท ๔

๖. โรงเรียนมหาปัญญา

๑) การบริหารงานวิชาการ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (๒) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (๓) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน (๔) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา (๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการ กับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม กัลยาณมิตตตา, โยนิโสมนสิการ, อัปมาทะ, อิทธิบาท ๔

๒) การบริหารงานงบประมาณ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ (๒) การอนุมัติการใช้จ่ายงบบุคลากรที่ได้รับจัดสรร (๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม โยนิโสมนสิการ, ธรรมคัมภีร์โลก ๒, กุศลมูล ๓

๓) การบริหารงานบุคคล หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การวางแผนอัตรากำลัง (๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา (๓) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (๔) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ (๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม กัลยาณมิตตตา, พรหมวิหาร ๔, ทศพิธราชธรรม, ฆราวาสธรรม ๔, อธิปไตย ๓

๔) การบริหารงานทั่วไป หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา (๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย (๓) การดำเนินงานธุรการ (๔) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม (๕) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ (๖) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียนประกอบด้วยหลักธรรม โยนิโสมนสิการ, สังคหัตถุ ๔, พละ ๕, ปัญญา ๓, อิทธิบาท ๔

๕.๑.๓ รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย

การพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทยในครั้งนี้ เป็นการพัฒนารูปแบบพุทธบริหารการศึกษา ในโรงเรียนที่สังกัดคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย โดยการนำเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การบริหารงานวิชาการ ๒) การบริหารงานงบประมาณ ๓) การบริหารงานบุคคล ๔) การบริหารงานทั่วไป ได้พัฒนาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาโดยมีกระบวนการค้นคว้าข้อมูลทั้งเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๖ โรงเรียน จำนวน ๓๒ รูป/คน เมื่อได้ข้อมูลจากการศึกษามาแล้วได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน พร้อมด้วยนำหลักพุทธบริหารการศึกษามาบูรณาการ เพื่อจะได้นำเสนอการพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย ต่อผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๑๑ รูป/คน ในการตรวจสอบความถูกต้อง หลังจากสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้ปรับตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิจึงได้รูปแบบที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย ๑) หลักการและเหตุผล ๒) วัตถุประสงค์ ๓) กระบวนการดำเนินงาน ๔) หลักพุทธบริหารการศึกษา ๕) การประเมินผลการดำเนินงาน ดังนั้นเพื่อให้เกิดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนต่อไป

ก. หลักการและเหตุผล

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓, ๑๔ เป็นกลุ่มโรงเรียนอยู่ในสังกัดคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย มีจำนวนโรงเรียน ๖ แห่ง ดังนี้ ๑) โรงเรียนมังกกรมลาวาสวิทยาลัย ๒) โรงเรียนโพธิ์ตราวิทยาลัย ๓) โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา ๔) โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ๕) โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ๖) โรงเรียนมหาปัญญา จากการสรุปจากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ ยังมีจุดด้อยของแต่ละโรงเรียน ๑) ด้านงานบริหารงานวิชาการ (๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กัน ทำให้มีพื้นฐานด้านความรู้แตกต่างกัน จึงต้องมีการปรับความรู้ขึ้นพื้นฐานใหม่ในหลาย ๆ วิชาจึงส่งผลกระทบทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน เช่น การอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เป็นต้น (๒) ครูมีแผนการสอนที่ยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการปรับปรุงเพิ่มขึ้นอีก เพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (๓) มีการนิเทศการประชุม แต่การติดตามผลประเมินผล ยังไม่ต่อเนื่อง (๒) ด้านการบริหารงานงบประมาณมีจำกัด ไม่เพียงพอในการขยายสถานที่โรงเรียน และการจัดซื้อจัดจ้าง เกี่ยวกับงานด้านพัสดุครุภัณฑ์เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน (๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ขาดแคลนผู้สอนที่ตรงกับสาขาวิชาที่จบมา ครูผู้สอนบางท่านยังไม่ได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนโดยเข้ารับการอบรมหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ (๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป การร่วมกิจกรรมระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่มหรือกับโรงเรียนอื่นยังมีน้อย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้อย เพราะการแนะแนวและกรณีศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบความถูกต้องของ

รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจึงจะสามารถนำรูปแบบนี้ไปเสนอผู้บริหารโรงเรียนทั้ง ๖ แห่ง ได้นำไปบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข. วัตถุประสงค์

รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทยทั้ง ๔ ด้าน ๑) การบริหารงานวิชาการ ๒) การบริหารงานงบประมาณ ๓) การบริหารงานบุคคล ๔) การบริหารงานทั่วไป

ค. กระบวนการดำเนินงาน

การวิจัยประกอบไปด้วยโครงสร้างหลักสูตรที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้ใช้บริหาร ในปัจจุบันมีโครงสร้างบริหารหลักสูตรและหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้านประกอบด้วย

การบริหารงานวิชาการ ๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ๓) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ๔) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

การบริหารงานงบประมาณ ๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ ๒) การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร ๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

การบริหารงานบุคคล ๑) การวางแผนอัตรากำลัง ๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา ๓) การประเมินผลการปฏิบัติงาน ๔) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ ๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

การบริหารงานทั่วไป ๑) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา ๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย ๓) การดำเนินงานธุรการ ๔) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ๕) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ ๖) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

ง. หลักพุทธบริหารการศึกษา

การบริหารงานวิชาการ ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, โภทศ ๓, ธรรมมีอุปการะมาก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อัปมาทะ, อิทธิบาท ๔

การบริหารงานงบประมาณ ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กุศลมูล ๓, โภทศ ๓, ธรรมคัมภีร์โลก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อัปมาทะ, อิทธิบาท ๔

การบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, ขรवासธรรม ๔, ทศพิธราชธรรม, พรหมวิหาร ๔, อธิปไตย ๓

การบริหารงานทั่วไปตาม หลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องด้วยกัน ประกอบด้วย โยนิโสมนสิการ, ปัญญา ๓, พละ ๕, สังคหัตถ์ ๔, อัปมาทะ, อิทธิบาท ๔

จ. การประเมินผลการดำเนินงาน

การประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนต้องการจัดประชุมบริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนทุกเดือน เพื่อให้มีแนวคิดที่สอดคล้องกัน เพื่อสอบถามในงานแต่ละด้านทั้ง ๔ ด้าน ว่ามีความคืบหน้าอย่างไรบ้าง แต่ติดปัญหาในส่วนใดผู้บริหารต้องหาวิธี หรือให้ครูแสดงความคิดเห็นว่าจะแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร เพื่อให้การบริหารงานนั้นเกิดความเรียบร้อยและสมบูรณ์ที่สุด โดยมีขอบข่ายในการประเมินผลการดำเนินงาน ดังนี้

การบริหารงานวิชาการ การวัดผลประเมินผลการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

การบริหารงานงบประมาณ การวัดผลประเมินผลการจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร และการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำ

การบริหารงานบุคคล การวัดผลประเมินผลแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัย และการลงโทษ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

การบริหารงานทั่วไป การวัดผลประเมินผลการจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย การดำเนินงานธุรการ การดูอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ สภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ด้วยวิธีการเก็บข้อมูล สัมภาษณ์ สังเกต และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๓๒ รูป/คน ได้ผลจากการศึกษา ดังนี้ ๑) โรงเรียนมัธยมบาลาสาวิทยาลัย การบริหารงานวิชาการ สภาพปัจจุบันงานการบริหารงานวิชาการที่ต้องรับภาระอยู่ คือ วิชาที่สอนเกินกว่าที่นักเรียนจะรับไหว ทั้งวิชาบังคับใน ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิชาเสริมบังคับแก่นักธรรมและบาลี มีความสอดคล้องกับ “สิงหา จันทน์ขาว พบว่า การเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา ๘ กลุ่มสาระสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด”^๑ ๒) โรงเรียนโพธิ์ไตรราชวิทยาลัย การบริหารงานงบประมาณ ประสพปัญหา คือการขาดบุคคลที่มีความต่อเนื่อง และครูผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ มีความสอดคล้อง “พระราชปริยัติวิธาน (สุนทร สุนทรเมธี) พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ส่วนใหญ่มีการพัฒนา ครูและบุคลากรทางการศึกษาในระดับที่ขาดคุณภาพ และมีวิธีดำเนินการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพในระดับต่ำ”^๒ ๓) โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา การบริหารงานบุคคล สภาพโรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา ขาดความต่อเนื่อง และไม่มีบุคคลทำหน้าที่เฉพาะทาง “พระมหาขวลิต คงแก้ว พบว่า ทายาทไว้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาและเผยแผ่หลักคำสอนสู่สังคม”^๓ ๔) โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย การบริหารงานงานทั่วไป สภาพการบริหารงาน มีสภาพหยุดนิ่ง ก่อสร้างอะไรไม่ได้ ใช้พื้นที่เท่าที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด ๕) โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย การบริหารงานงบประมาณ สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารงานงบประมาณ งบประมาณไม่เพียงพอ วัดต้องจัดหาสมทบจากญาติโยมและผ้าป่าโรงเรียน เพื่อให้งานดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง วิธีการ คือการจัดทอดผ้าป่าเพื่อส่งเสริมการศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ “พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน พบว่า มีแนวคิดทางการศึกษาที่สอดคล้องกันและแตกต่างกัน”^๔

^๑ สิงหา จันทน์ขาว, “การพัฒนาหลักสูตรสุขศึกษาและพลศึกษาสำหรับสามเณรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนพระปริยัติธรรม”, *ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต*, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^๒ พระราชปริยัติวิธาน (สุนทร สุนทรเมธี), “พุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^๓ พระมหาขวลิต คงแก้ว, “การจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในประเทศไทย”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๖๐).

^๔ พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ดร., “วิเคราะห์ปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ กับแนวคิดทางการศึกษาของพระพุทธมคณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต)”, *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๗) : หน้า ๑๐๓.

๕.๒.๒ การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

๑) การบริหารงานวิชาการ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (๒) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (๓) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน (๔) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา (๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน มีความสอดคล้องกับ “พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์ พบว่า ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมงานด้านวิชาการ ด้านการวัดผลและประเมินผล”^๕ ประกอบด้วยหลักธรรม หลักพุทธธรรมประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, โกศล ๓, ธรรมมีอุปการะมาก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อปปมาทะ, อิทธิบาท ๔ มีความสอดคล้องกับ “พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (ฉลอง) พบว่า การบริหารจัดการโดยเน้นวิชาหลักในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระ ต้องเสริมหลักพุทธธรรมเข้ามาบริหารในกลุ่มที่ ๔ คือ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม”^๖

๒) การบริหารงานงบประมาณ หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ (๒) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร (๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุมีความสอดคล้องกับ “ธีรวัฒน์ พันธศรี พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำมีความเด่นชัดมากที่สุดและด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความเด่นชัดน้อยที่สุด สำหรับรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินแบบผสมผสานระหว่างภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมของชุมชน”^๗ โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม กุศลมูล ๓, โกศล ๓, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อปปมาทะ, อิทธิบาท ๔

^๕ พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์, “การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๖๑).

^๖ พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (ฉลอง), “ยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^๗ ธีรวัฒน์ พันธศรี “การนำเสนอรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, ปริญญาานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

๓) การบริหารงานบุคคล หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การวางแผน อัตรากำลัง (๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา (๓) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (๔) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ (๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นมีความสอดคล้องกับ “ธีรวัฒน์ พันธุ์ศรี พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำมีความเด่นชัดมากที่สุดและด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความเด่นชัดน้อยที่สุด สำหรับรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินแบบผสมผสานระหว่างภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมของชุมชน”^๘ โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม กัลยาณมิตตตา, ฆราวาสธรรม ๔, ทศพิธราชธรรม, พรหมวิหาร ๔, อธิปไตย ๓

๔) การบริหารงานทั่วไป หลักการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย (๑) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา (๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายมีความสอดคล้องกับ “พระมหาขวลิต คงแก้ว พบว่า ทายาทไว้สืบทอดอายุพระพุทธานุสาและเผยแผ่หลักคำสอนสู่สังคม”^๙ (๓) การดำเนินงานธุรการ (๔) การดูอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม (๕) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ (๖) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา โรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานโรงเรียน ประกอบด้วยหลักธรรม โยนิโสมนสิการ, ปัญญา ๓, พละ ๕, สังคหวัตถุ ๔, อปปมาทะ, อิทธิบาท ๔

^๘ ธีรวัฒน์ พันธุ์ศรี “การนำเสนอรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”.

^๙ พระมหาขวลิต คงแก้ว, “การจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในประเทศไทย”.

๕.๒.๓ รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย

หลักการและเหตุผล โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓, ๑๔ เป็นกลุ่มโรงเรียนอยู่ในสังกัดคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย มีจำนวนโรงเรียน ๖ แห่ง ดังนี้ ๑) โรงเรียนมังกรมลาวาสวิทยาลัย ๒) โรงเรียนโพธิ์ตราวิทยาลัย ๓) โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา ๔) โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย ๕) โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ๖) โรงเรียนมหาปัญญา จากการสรุปจากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ยังมีจุดด้อยของแต่ละโรงเรียน มีความสอดคล้องกับ “โรงเรียนเป็นฐานที่จะประสบความสำเร็จ ต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมในโรงเรียน ต้องออกกฎหมายที่ทำให้เกิดการกระจายอำนาจอย่างจริงจัง”^{๑๐} ๑) ด้านการบริหารงานวิชาการ (๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กัน ทำให้มีพื้นฐานด้านความรู้แตกต่างกัน จึงต้องมีการปรับความรู้ขึ้นพื้นฐานใหม่ในหลาย ๆ วิชาจึงส่งผลกระทบทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีสอดคล้องกับผลการวิจัยของ “พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน พบว่า มีแนวคิดทางการศึกษาที่สอดคล้องกันและแตกต่างกัน”^{๑๑} เช่นการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ เป็นต้น (๒) ครูมีแผนการสอนที่ยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการปรับปรุงเพิ่มขึ้นอีก เพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (๓) มีการนิเทศการประชุม แต่การติดตามผลประเมินผล ยังไม่ต่อเนื่อง ๒) ด้านการบริหารงานงบประมาณ มีจำกัดไม่เพียงพอในการขยายสถานที่โรงเรียน และการจัดซื้อจัดจ้าง เกี่ยวกับงานด้านพัสดุครุภัณฑ์เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ขาดแคลนผู้สอนที่ตรงกับสาขาวิชาที่จบมา ครูผู้สอนบางท่านยังไม่ได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนโดยเข้ารับการอบรมหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป การร่วมมือกิจกรรมระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่มหรือกับโรงเรียนอื่นยังมีน้อย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้อย มีความสอดคล้องกับ “พระมหาขวลิต คงแก้ว พบว่า ทายาทไว้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาและเผยแผ่หลักคำสอนสู่สังคม”^{๑๒} เพราะการแนะแนวและกรณีศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจึงจะสามารถนำรูปแบบนี้ไปเสนอผู้บริหารโรงเรียนทั้ง ๖ แห่ง มีความสอดคล้อง “ภูวนัฐสรณ์ หนูมาก พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม

^{๑๐}Iverson, **School-Based Management : A Case Study**, (Dissertation Abstracts International, 2001), p. 62-65.

^{๑๑} พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน, ดร., “วิเคราะห์ปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๕๒ กับแนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต).

^{๑๒} พระมหาขวลิต คงแก้ว, “การจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในประเทศไทย”.

แผนกสามัญศึกษา คือ ปัจจัยด้านนโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และปัจจัยด้านยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตามแนวทางดัชนีสมดุลทั้ง ๔ มุมมอง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก”^{๑๓} ได้นำไปบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทยทั้ง ๔ ด้าน ๑) การบริการงานวิชาการ ๒) การบริหารงานงบประมาณ ๓) การบริหารงานบุคคล ๔) การบริหารงานทั่วไป มีความสอดคล้องกับ “คำนิมิตร ราโชทร พบว่าสภาพการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เมื่อพิจารณาในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก”^{๑๔}

กระบวนการดำเนินงาน การวิจัยประกอบไปด้วยโครงสร้างหลักสูตรที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีความสอดคล้องกับ “พระราชปริยัติวิธาน (สุนทร สุนทรเมธี) พบว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ส่วนใหญ่มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในระดับที่ขาดคุณภาพ และมีวิธีดำเนินการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพในระดับต่ำ”^{๑๕} ได้ใช้บริหารในปัจจุบันมีโครงสร้างบริหารหลักสูตร และหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน มีความสอดคล้องกับ “พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์ พบว่า ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมงานด้านวิชาการ ด้านการวัดผลและประเมินผล”^{๑๖} ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ ๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ๓) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ๔) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีความสอดคล้องกับ “สิงหา จันทน์ขาว พบว่า การเรียนการสอนตาม

^{๑๓} ภาณุรัฐสร หนูมาก, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาคุษภักดิ์บัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๖).

^{๑๔} คำนิมิตร ราโชทร, “การศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย”, *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘), หน้า ๒๗.

^{๑๕} พระราชปริยัติวิธาน (สุนทร สุนทรเมธี), “พุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔”.

^{๑๖} พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์, “การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”.

หลักสูตรสถานศึกษา ๘ กลุ่มสาระสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด”^{๑๗}

การบริหารงานงบประมาณ ๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ ๒) การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร ๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ มีความสอดคล้องกับ “ธีรวัฒน์ พันธุ์ศรี พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำมีความเด่นชัดมากที่สุดและด้าน การมีส่วนร่วมของชุมชนมีความเด่นชัดน้อยที่สุด สำหรับรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินแบบผสมผสานระหว่างภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมของชุมชน”^{๑๘}

การบริหารงานบุคคล ๑) การวางแผนอัตรากำลัง ๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา ๓) การประเมินผลการปฏิบัติงาน ๔) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ ๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น มีความสอดคล้องกับ “Murray, K.W. พบว่า ผู้บริหารกับครู นักเรียนไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำที่ทำให้เกิดประสิทธิผล”^{๑๙}

การบริหารงานทั่วไป ๑) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา ๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย ๓) การดำเนินงานธุรการ ๔) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ๕) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ ๖) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา มีความสอดคล้องกับ “วันทนา เนาว์วัน พบว่า ประกอบด้วยการเข้ารับการอบรมสัมมนาภาวะผู้นำ การศึกษาดูงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่มีการบริหารจัดการที่ดีและมีผู้นำที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติหรือเป็นที่รู้จักกันดี และการกระจายอำนาจภาวะผู้นำในลักษณะการประสานความร่วมมือ”^{๒๐}

หลักพุทธบริหารการศึกษา การบริหารงานวิชาการ ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, โภสกล ๓, ธรรมมีอุปการะมาก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อัมปมาทะ, อิทธิบาท ๔ มีความสอดคล้องกับ “พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (ฉลอง) พบว่า การบริหารจัดการโดยเน้นวิชาหลักในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระ ต้องเสริมหลักพุทธธรรมเข้ามาบริหารในกลุ่มที่ ๔ คือ

^{๑๗} สิงหา จันทน์ขาว, “การพัฒนาหลักสูตรสุขศึกษาและพลศึกษาสำหรับสามเณรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม”.

^{๑๘} ธีรวัฒน์ พันธุ์ศรี “การนำเสนอรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”.

^{๑๙} Murray, K.W., “Transactional and transformational leadership”. A constructive Developmental Analysis Academy of Management Review. 2(2), 1988. P.50.

^{๒๐} วันทนา เนาว์วัน, “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม”^{๒๑} การบริหารงานงบประมาณ ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กุศลมูล ๓, โกศล ๓, ธรรมคัมภีร์โลก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อปฺปมาทฺหะ, อิทธิบาท ๔ การบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, ขรวาสาธรรม ๔, ทศพิธราชธรรม, พรหมวิหาร ๔, อธิปไตย ๓ การบริหารงานทั่วไป ตามหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องด้วยกัน ประกอบด้วย โยนิโสมนสิการ, ปัญญา ๓, พละ ๕, สังคหวัตถุ ๔, อปฺปมาทฺหะ, อิทธิบาท ๔

การประเมินผลการดำเนินงาน การประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนต้องการจัดประชุมบริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ ของโรงเรียนทุกเดือน เพื่อให้มีแนวคิดที่สอดคล้องกัน เพื่อสอบถามในงานแต่ละด้านทั้ง ๔ ด้าน ว่ามีความคืบหน้าอย่างไรบ้าง แต่ติดปัญหาในส่วนใดผู้บริหารต้องหาวิธีหรือให้ครูแสดงความคิดเห็นว่าจะแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร เพื่อให้การบริหารงานนั้นเกิดความเรียบร้อยและสมบูรณ์ที่สุด โดยมีขอบข่ายในการประเมินผลการดำเนินงาน มีความสอดคล้องกับ “พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการพัฒนาการวัดผลและประเมินผล^{๒๒}” ดังนี้ การบริหารงานวิชาการ การวัดผลประเมินผลการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีความสอดคล้องกับ “Ross, M.L. พบว่า ครูมีจิตวิญญาณความเป็นมืออาชีพ และการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ดีขึ้น ที่มีประโยชน์ที่สำคัญที่สุด”^{๒๓} การบริหารงานงบประมาณ การวัดผลประเมินผลการจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร และการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำ การบริหารงานบุคคล การวัดผลประเมินผลแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัย และการลงโทษ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น มีความสอดคล้องกับ “Person, J. L. พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม

^{๒๑} พระมหาสมปัติ ธนปญโญ (ฉลอง), “ยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”.

^{๒๒} พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์, “การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”.

^{๒๓} Ross, M.L., **A Comparative Case Study of Teacher Participation in Planning in Three Types of Decentralization Schools.** Ph.D. Dissertation, (State University of New York at Buffalo, U.S.A., 1997), p. 20.

มีผู้บริหารไม่มีเวลาไม่ได้ให้เวลากับโรงเรียนอย่างเต็มที่”^{๒๔} การบริหารงานทั่วไป การวัดผลประเมินผล การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย การดำเนินงานธุรการ การดูอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ มีความสอดคล้องกับ “Dondero, Grace M. มีความสัมพันธ์ในด้านบวกกับขวัญและกำลังใจในการทำงาน”^{๒๕} การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา มีความสอดคล้องกับ “วันทนา เนาว์วัน พบว่า กระบวนการ และวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีผลต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การเข้ารับการอบรมสัมมนาภาวะผู้นำ การศึกษาดูงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีการบริหารจัดการที่ดี และมีผู้นำที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติหรือเป็นที่รู้จักกันดี และการกระจายอำนาจภาวะผู้นำใน ลักษณะการประสานความร่วมมือ”^{๒๖}

^{๒๔} Person, J. L., An examination of the relationship between anticipative management and perceived institutional effectiveness in North Carolina Community Colleges, (Dissertation Abstracts International, 53, 1993), p. 70-71.

^{๒๕} Dondero, Grace M., School-based Management, Teacher' Decisional Participation Level, School Effectiveness, and Job Satisfaction. (Dissertation Abstracts International, 1993), p. 10.

^{๒๖} วันทนา เนาว์วัน, “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓”.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะพระภิกษุ ผู้บริหาร และครู ด้วยการใช้หลักพุทธบริหาร การศึกษายังมีประเด็นอื่น ๆ ที่ควรศึกษาอย่างเป็นระบบ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอเชิงนโยบายชุดนี้วิเคราะห์มาจากการศึกษาวิจัยการบริหารงานโรงเรียนทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย

๑. การบริหารงานวิชาการ ควรศึกษาโรงเรียนในต่างประเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลการ วิจัยเป็นระดับนานาชาติที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

๒. การบริหารงานงบประมาณ ควรศึกษาโรงเรียนในต่างประเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูล การวิจัยที่แตกต่างจากการบริหารงานงบประมาณในประเทศ ให้ทราบถึงวิธีการบริหารงาน งบประมาณ

๓. การบริหารงานบุคคล ควรศึกษาโรงเรียนในต่างประเทศ เพื่อให้ได้ทราบถึงการ บริหารบุคลากร ว่ามีความแตกต่างจากในประเทศอย่างไร เพื่อปรับให้เข้ากับงานที่เป็นงานวิจัย นานาชาติ

๔. การบริหารงานทั่วไป ควรศึกษาโรงเรียนในต่างประเทศ ในเรื่องการบริหารงาน ทั่วไป ในประเทศที่นับถือศาสนาพุทธมหายาน ว่ามีการบริหารแบบทั่วไปอย่างไร

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอเชิงปฏิบัติชุดนี้วิเคราะห์มาจากการศึกษาวิจัยการบริหารงานโรงเรียน ทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย

๑. การบริหารงานวิชาการ ควรศึกษาถึงหลักการบริหารโรงเรียนในต่างประเทศ โดยการศึกษานี้ในโรงเรียนระดับนานาชาติ เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างด้านงานบริหารงานวิชาการ ในประเทศและต่างประเทศ พร้อมด้วยหลักพุทธธรรมการบริหารการศึกษาของศาสนาพุทธ ฝ่ายมหายานในต่างประเทศ

๒. การบริหารงานงบประมาณ ควรศึกษาแหล่งทุนโรงเรียนในต่างประเทศว่ามีการ บริหารที่มีความแตกต่างจากโรงเรียนในประเทศไทย อย่างไร

๓. การบริหารงานบุคคล ควรศึกษาการบริหารเพิ่มทั้งด้านหลักคำสอนพระพุทธ ศาสนามหายาน

๔. การบริหารงานทั่วไป ควรศึกษาโรงเรียนในต่างประเทศว่ามีระบบการบริหาร โรงเรียนให้มีคุณภาพอย่างไร

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปชุดนี้วิเคราะห์มาจากการศึกษาวิจัยการบริหารงานโรงเรียน
ทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย

๑. การบริหารงานวิชาการ ควรวิจัยเรื่องการบริหารหลักสูตรในต่างประเทศ
๒. การบริหารงานงบประมาณ ควรวิจัยเรื่องการบริหารงานงบประมาณใน
ต่างประเทศแล้วนำมาเปรียบเทียบกับการบริหารงานในประเทศไทย
๓. การบริหารงานบุคคล ควรวิจัยเรื่องเปรียบเทียบการบริหารบุคลากรในโรงเรียนให้
มีประสิทธิภาพ
๔. การบริหารงานทั่วไป ควรวิจัยการพัฒนาในการบริหารงานทั่วไปด้วยหลักพุทธ
ฝ่ายมหายานให้มากกว่าเดิม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเถปิฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูรย์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓๔. นครปฐม : มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ, ๒๕๕๙.

Henri Fayol. แนวคิดและหลักการจัดการองค์การสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพนธ์. การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมารธรรม, ๒๕๔๐.

บรรจบ เนียมมณี. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก, ๒๕๓๕.

ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร. สุขภาพในฐานะปกครองตนเอง. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๓๙.

พุทธทาส ภิกขุ. เป้าหมายของการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิพนพาน, ๒๕๓๗.

ไพรัช ถิตย์ผาด. การประเมินผลการปฏิบัติงานเชิงยุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. การประเมินโครงการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ฤตินันท์ สมุทร์ทัย. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน : การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน, ภาควิชา ประเมินผลและวิจัยการศึกษา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓.

วิชัย ตันศิริ. **อุดมการณ์ทางการศึกษา : ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี ๒๕๕๓. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓**. กรุงเทพมหานคร : พรักหวานกราฟฟิค, ๒๕๕๓.

เสรี ชัดเข้ม. **แบบจำลอง**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ๒๕๓๘.

อนุสรณ์ คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย. **เรื่องตำนานพระอนัมนิกาย (พระญวน)**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๖๐.

(๒) **ดัชนีนิพนธ์ :**

ชนิดา ทองมณโฑ. “รูปแบบการใกล้เคียงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ดิเรก วรรณเศียร. “การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณ์ในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **ปริญญาานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ธีรวัฒน์ พันธุ์ศรี. “การนำเสนอรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

นงลักษณ์ เรือนทอง. “รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

ปรีชา สามัคคี. “การพัฒนารูปแบบการประเมินแผนงานและโครงการในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒.

พระมหาขวลิต คงแก้ว. “การจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๖๐.

พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์. “การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๖๑.

พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (ฉลอง). “ยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

- พระครูใบฎีกาบุญชู ชูติปญโญ (บุญวงศ์). “รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, ๒๕๕๔.
- พระราชปริยัติวิธาน (สุนทร สุนทรเมธี). “พุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- พูนชัย ยาวีราข. “การพัฒนารูปแบบการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- เพลินใจ พฤษชาศิริรัตน์. “การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙.
- ภูวนัฐสร หนูมาก. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๖.
- มนทิพย์ ทรงกิตติพิศาล. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.
- รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ. “การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘.
- วันทนา เนาว์วัน. “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรารณ. “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒”. **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- สมุทธ ชำนาญ. “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน”. **วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๖.
- สิงหา จันทน์ขาว. “การพัฒนาหลักสูตรสุขศึกษาและพลศึกษาสำหรับสามเณรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนพระปริยัติธรรม”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

องสรภณอนัมนิกาย (พิสิษฐ์ เกียนบัว/ศรีวิชา). “การพัฒนารูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต** : บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

(๓) บทความ :

พระมหาญาณวฑฺฒน์ฐิตวฑฺฒโน, ดร.. “วิเคราะห์ปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ กับแนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)”. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๓) : หน้า ๑๐๓.

คำนิมิตร ราโชทร. “การศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย”. **Veridian E-Journal, Silpakorn University**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘) : หน้า ๒๗.

ผศ. ดร.สิน งามประโคน. “กลายณมิตรธรรม : การสื่อสารที่ดีของผู้นำที่องค์กรต้องการ”. **นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐) : หน้า ๑๘.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

เกื้อกูล ขวัญทอง. การนำทฤษฎีบริหารการศึกษามาใช้ในการบริหารโรงเรียน. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา : <https://bit.ly/2rUmXZM> [๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑].

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเฮลซิงกิ, การวิเคราะห์ **SWOT (SWOT Analysis)**, [ออนไลน์],

แหล่งที่มา : <https://bit.ly/2RjYQPw> [๒๒ กันยายน ๒๕๖๑].

๒. ภาษาอังกฤษ :

Bardo. J. W., & Hartman. J. J. **Urban society: A systematic introduction**. New York: F.E. Peacock, 1982.

Daft. R. L. **Management (2nd ed.)**. Orlando: Dryden Press, 1992.

Dale Yoder. **Personnel Principles and Policies**. fourth printing. Englewood Cliffs: New Jersey Prentice – Hall, Inc., 1965.

Don Hellriegel. **Management (3rd ed.)**. Addison-Wesley: Publishing Company, Inc., 1982.

- Dondero. Grace M. **School-based Management**. Teacher' Decisional Participation Level, School Effectiveness, and Job Satisfaction. Dissertation Abstracts International, 1993.
- E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit**. (2nd ed.). California: Science Research Associates Inc., 1995.
- Good. C. V. Dictionary of education. **New York: McGraw-Hill**, 1973.
- Iverson **School-Based Management : A Case Study**. Dissertation Abstracts International, 2001.
- Joyce. B.R.. and Weil. M. **Models of Teaching**. (6th ed.). Massachusetts: Allyn & Bacon, 1985.
- Keeves. P.J. **Educational research methodology. and measurement: An international handbook**. Oxford. England: Pergamon Press, 1988.
- Murray. K.W. **Transactional and transformational leadership**. A constructive Developmental Analysis Academy of Management Review. 2(2), 1988.
- Person. J. L. **An examination of the relationship between anticipative management and perceived institutional effectiveness in North Carolina Community Colleges**. Dissertation Abstracts International, 1993.
- Ross, M.L. A **Comparative Case Study of Teacher Participation in Planning in Three Types of Decentralization Schools**. Ph.D. Dissertation, State University of New York at Buffalo, U.S.A., 1997.
- Steiner, G. A. **Individual behavior and group achievement**. New York: Oxford University Press, 1969.
- Stoner, A. F., & Wankel, C. **Management (3rd ed.)**. New Delhi: Prentice-Hill, 1986.
- Tooi, H. L., & Carroll, S. J. **Management (2nd ed.)**. New York: John Wiley & Sons, 1982.
- Wilier, D. **Scientific sociology: Theory and method**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1967.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของโรงเรียน

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ..... นามสกุล.....

เพศ () หญิง () ชาย

อายุ: ปี

อาชีพ: ตำแหน่ง

ที่อยู่:

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์ สภาการบริหารงานวิชาการ

ประเด็น	สภาพปัญหา	หลักธรรมในการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา
๑. การพัฒนาและการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรพระปริยัติธรรมฯ			
๒. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา			
๓. การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน			
๔. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา			
๕. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา			
๖. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา			

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์ สภาการบริหารงานงบประมาณ

ประเด็น	สภาพปัญหา	หลักธรรมในการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา
๑. การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ			
๒. การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร			
๓. การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ			

ตอนที่ ๔ แบบสัมภาษณ์ สภาการบริหารงานบุคคล

ประเด็น	สภาพปัญหา	หลักธรรมในการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา
๑. การวางแผนอัตรากำลัง			
๒. การสรรหาและบรรจุ แต่งตั้งครูและบุคลากร ทางการศึกษา			
๓. การประเมินผลการ ปฏิบัติงาน			
๔. การดำเนินการทางวินัย			
๕. การพัฒนาบุคลากรครู และบุคลากรทางการ ศึกษาให้ดำเนินการที่ เกี่ยวกับการบริหารงาน บุคคลให้เป็นไปตาม กฎหมาย			

ตอนที่ ๕ แบบสัมภาษณ์ สภาการบริหารงานทั่วไป

ประเด็น	สภาพปัญหา	หลักธรรมในการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา
๑. การจัดระบบบริหาร และสารสนเทศภายใน สถานศึกษา			
๑. การจัดระบบบริหาร และสารสนเทศภายใน สถานศึกษา			
๓. การดำเนินงานธุรการ			
๔. การดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม			

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ณ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.

๑. พระมหาสมบัติ ฌนปญโญ, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตร พธ.ด.
(พุทธบริหารการศึกษา)
๒. พระครูกิตติญาณวิสิฐ, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตร พธ.ม.
(พุทธบริหารการศึกษา)
๓. องสรภาณอนันตพจน์, ดร.	ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๔
๔. พระครูศัพทสุนทร, ดร.	ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย
๕. องปลัดธรรมปัญญาธิวัตร	เลขานุการเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย
แห่งประเทศไทย
๖. พระกุศล คั่นเหล่, (บอกบุญ) ดร.	ผู้อำนวยการฝ่ายผลิตรายการ
"บอกข่าวเล่าธรรม" DDTV
๗. พระจักรพงษ์ คั่นตัน (ทิพสูงเนิน)	ผู้อำนวยการ สถานีวิทยุคลื่นมหายาน
FM 101.25 MHz.
๘. พระครูวินัยธร ธฤติ วิโรจน์, ดร.	เลขานุการเจ้าคณะเขตทุ่งครุ
๙. รศ. ดร.สมศักดิ์ บุญปู	ผู้อำนวยการหลักสูตร พธ.ด.
(พุทธบริหารการศึกษา)
๑๐. รศ. ดร.อินตา ศิริวรรณ	อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา
๑๑. รศ. ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาคุณนิพนธ์

๑. รศ. ดร.สิน งามประโคน	ประธานกรรมการ
๒. พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ดร.	กรรมการ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการเลือกแบบเจาะจงกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓, ๑๔ มีจำนวน ๖ โรงเรียน จำนวน ๓๒ รูป/คน ดังนี้

โรงเรียนมังกกรมลาวาสวิทยาลัย

๑. พระมงคลรัตน์ เสี่ยม่วย	ผู้อำนวยการโรงเรียน
๒. พระภาณุวัฒน์ เสี่ยง	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ
๓. พระนนธิ์ร เสี่ยง	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ
๔. พระชัยภัทร เสี่ยง	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล
๕. พระธวัชชัย เสี่ยง	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป

โรงเรียนโพธิ์ตราวิทยาลัย

๑. พระถนอม จรณสมปนโน	รักษาการแทนผู้อำนวยการโรงเรียน
๒. พระนคร สุกุล	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ
๓. นายพรชัย นามหมื่นไวย	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ
๔. นางสาวแสงเดือน ชัยศิริศักดิ์	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ
๕. นายชวลิต พลายงาม	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล
๖. นายไพวัลย์ เทาศิริ	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป

โรงเรียนวัดหมื่นพุทธรักษา

๑. หลวงจันทน์นิยธร เกริกพล เสี่ยง	ผู้อำนวยการโรงเรียน
๒. นายศาสตรินทร์ อุ่นอินตะ	รองผู้อำนวยการ/ฝ่ายบริหารงานวิชาการ
๓. นางสาวรัชนิกรณ์ บังเงิน	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ
๔. นายสิทธิพร กงทะสร	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล
๕. นางพรทิพย์ สลีคำ	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป

โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย

๑. พระครูศัพทสุนทร, ดร.
๒. องปลัดธรรมปัญญาธิวัตร
๓. นายศุภกร วีสูงเนิน
๔. นางสาวศุภนิชชา ทิกขุนทด
๕. องธรรมธเด่นชัย เหมมิน
๖. นายนำพล ทิกขุนทด

ผู้อำนวยการโรงเรียน
รองผู้อำนวยการโรงเรียน
หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ
หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ
หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล
หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป

โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย

๑. พระมหาสายบัว กิตติโสภโณ
๒. พระมหากุศล เลี่ยนดีก
๓. พระมหาสมสมัย ดั้นแห่ว
๔. พระมหาพิชัยภูษิต เหว่งถ่น
๕. นายทวีศักดิ์ ฤาชาคำ
๖. นายณรงค์ มาตรสงคราม

ผู้อำนวยการโรงเรียน
รองผู้อำนวยการโรงเรียน
หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ
หัวหน้าฝ่ายบริหารงานงบประมาณ
หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล
หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป

โรงเรียนมหาปัญญา

๑. พระครูวิบูลย์ปริยัติสุนทร
๒. นางวัลลิกา สังข์แก้ว
๓. นางสาวพิมพ์ใจ ชูน้อย
๔. นายเทพฤทธิ์ รัตนอุดม

ผู้อำนวยการโรงเรียน
ครูพิเศษ
ครูพิเศษ
ครูพิเศษ

ภาคผนวก ค

หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย การสนทนากลุ่ม **(Focus Group)**

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มจร โทร. ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๘๔

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ /ว ๑๓๔

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระครูกิตติญาณวิสิฐ, ดร.

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทาบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี ที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญบุ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

ดร.พิรวัฒน์ ชัยสุข

๐๘ ๖๐๔๖ ๕๑๒๒

น.ส.ณัฏฐา อลากุล

๐๘ ๘๔๙๕ ๔๔๐๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มจร โทร. ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๘๔

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ /ว ๑๓๔

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระมหาสมปติ ธนปณโด, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตร พธ.ด.(พุทธบริหารการศึกษา)

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันพิาบ นามสกุล แสงอินดา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย”

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสักการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญบุ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข

๐๘ ๖๐๔๖ ๕๑๒๒

น.ส.ณัฏฐา อาลากุล

๐๘ ๘๕๙๕ ๕๔๐๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มจร โทร. ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๘๔

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ /ว ๑๓๔

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตร พธ.ด.(พุทธบริหารการศึกษา)

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทาบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี ที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสักการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญป)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

ดร.พิรวัฒน์ ชัยสุข

๐๘ ๖๐๔๖ ๕๑๒๒

น.ส.ณัฏฐา อาสากุล

๐๘ ๘๔๙๕ ๔๔๐๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มจร โทร. ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๘๔

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ /ว ๑๓๔

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู ผู้อำนวยการหลักสูตร พธ.ด.(การบริหารการศึกษา)

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทาบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข

๐๘ ๖๐๔๖ ๕๑๒๒

น.ส.ณัฏฐา อลากุล

๐๘ ๘๔๙๕ ๔๔๐๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มจร โทร. ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๘๔

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ /ว ๑๓๔

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย ผู้อำนวยการหลักสูตร พธ.ม.(พุทธบริหารการศึกษา) วัดศรีฯ

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทาบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ จากท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู้)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

ดร.พิรวัฒน์ ชัยสุข

๐๘ ๖๐๔๖ ๕๑๒๒

น.ส.ณัฏฐา อาลากุล

๐๘ ๘๔๙๕ ๔๔๐๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มจร โทร. ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๘๔

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ /ว ๑๓๔

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน รศ.ดร.อินดา ศิริวรรณ อาจารย์ประหลักรัศพร.ด.(พุทธบริหารการศึกษา)

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทิยา นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข

๐๘ ๖๐๔๖ ๕๑๒๒

น.ส.ณัฏฐา อลากุล

๐๘ ๘๔๙๕ ๔๔๐๑

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๑๗๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐๕๐๘๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นายศุภกร วีสูงเนิน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คั่นฟ้าบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖
 นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา
 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนา
 รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย"
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
 พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตเข้าร่วมประชุม
 ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันที่พฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม
 พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุหลาบสมณาราม แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ
 หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ
 โอกาส นี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญป)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

พระมหาสุริยา คั่นฟ้าบ

น.สมณี อาลาภูล

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๕๐

๐๘ ๐๐๗๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐๕๐๓๘ โทรสาร ๐๕๒๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นายนำพล ทีกุญเทศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทาบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่าน ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ นุญปุ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

พระมหาสุริยา คันทาบ

น.ส.มณี อาลากุล

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๖๒

๐๘ ๐๐๙๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐๕๐๓๘ โทรสาร ๐๕๒๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นางสาวศุภนิชชา ทึกขุนทด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทาบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุมัติให้จากท่าน ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญป)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

พระมหาสุริยา คันทาบ

น.ส.มณี อาลากุล

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๕๒

๐๘ ๐๐๙๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐๕๐๓๘ โทรสาร ๐๕๒๙๔ ๘๐๓๙
www.mcu.ac.th

๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นายพชร แสงเพชร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทาบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญป)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

พระมหาสุริยา คันทาบ

น.ส.มณี อาลากุล

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๕๒

๐๘ ๐๐๙๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐ ๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๕๒๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นายทองผิมน เมืองทอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทิยา นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ นุญปุ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

พระมหาสุริยา คันทิยา

น.ส.มณี อาลากุล

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๕๒

๐๘ ๐๐๙๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐๕๐๓๘ โทรสาร ๐๕๒๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นางลัดดาวรรณ ตอรัมย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทาบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖
นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา
รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่าน
ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม
พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ
โอกาส นี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ นุญปุ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

พระมหาสุริยา คันทาบ

น.ส.มณี อาลากุล

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๕๒

๐๘ ๐๐๙๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐๕๐๓๘ โทรสาร ๐๕๒๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นายณรงค์ สุตโยธา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทาบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่าน ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นประโยชน์ทางการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

พระมหาสุริยา คันทาบ

น.ส.มณี อาลากุล

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๕๒

๐๘ ๐๐๙๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐๕๐๓๘ โทรสาร ๐๕๒๙๔ ๘๐๓๙
www.mcu.ac.th

๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นางสาวมาณี คັນธณิษ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันพิาบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ นุญปุ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

พระมหาสุริยา คันพิาบ

น.ส.มณี อาลากุล

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๖๒

๐๘ ๐๐๙๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๙ ๘๐๓๙
www.mcu.ac.th

๔ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

นมัสการ อังคารมจรณ์คณีย์ เหวมิน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คณพัฑฒานามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖
นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา
รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาต
จากพระคุณท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี
ที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์
กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อม
นี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้เป็นพระคุณยิ่ง

ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญป)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่oprสานงาน :-

พระมหาสุริยา คณพัฑฒานามสกุล

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๕๒

น.ส.มณี อาลากุล

๐๘ ๐๙๗๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐๕๐๓๘ โทรสาร ๐๕๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

นมัสการ อภิสภาอณัมพนัน, ดร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทิพ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากพระคุณท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี ที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญป)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่oprสานงาน :-

พระมหาสุริยา คันทิพ

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๕๒

น.ส.มณี อาลากุล

๐๘ ๐๙๗๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๙ ๘๐๓๙
www.mcu.ac.th

๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

นมัสการ พระครูศุภพสุนทร, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทาบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากพระคุณท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี ที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญป๋)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่oprasanงาน :-

พระมหาสุริยา คันทาบ

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๕๒

น.สมณี อาลากุล

๐๘ ๐๙๙๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๙ ๘๐๓๙
www.mcu.ac.th

๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

นมัสการ อภิปัตถกรรมปัญญาธิวัตร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันทิา นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากพระคุณท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี ที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญป)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

พระมหาสุริยา คันทิา

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๕๒

น.สมณี อาลากุล

๐๘ ๐๙๙๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๙ ๘๐๓๙
www.mcu.ac.th

๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

นมัสการ พระกุศล คั่นเหล่, (บอกบุญ) ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คั่นฟ้าบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖
นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา
รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาต
จากพระคุณท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี
ที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์
กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อม
นี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้เป็นพระคุณยิ่ง

ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญป)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่oprสานงาน :-

พระมหาสุริยา คั่นฟ้าบ

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๕๒

น.ส.มณี อาลากุล

๐๘ ๐๙๙๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๙ ๘๐๓๙
www.mcu.ac.th

๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

นมัสการ พระจักรพงษ์ คั่นตัน (ทิพสุ่งเนิน)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คั่นฟ้าบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖
นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา
รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุมัติ
จากพระคุณท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี
ที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์
กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อม
นี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้เป็นพระคุณยิ่ง

ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ นุญ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่oprสานงาน :-

พระมหาสุริยา คั่นฟ้าบ

๐๙ ๒๕๕๖ ๒๕๕๒

น.ส.มณี อาลากุล

๐๘ ๐๙๗๑ ๔๑๖๘

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๑๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๙๓๐๓๐ ๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๕๒๙๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๔ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

นมัสการ พระครูวินัยธรธฤติ วิโรจน์, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุริยา ฉายา คันพิาบ นามสกุล แสงอินตา รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๑๖
 นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา
 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา
 รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
 พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์
 จากพระคุณท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี
 ที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์
 กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อม
 นี้ หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
 วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ นุญ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

พระมหาสุริยา คันพิาบ

๐๙ ๒๙๕๖ ๒๕๕๒

น.ส.มณี อาลากุล

๐๘ ๐๙๗๑ ๔๑๖๘

ภาคผนวก ง

การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา
ของคณะสงฆ์มหายานในประเทศไทย

การพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย

ก. หลักการและเหตุผล

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓, ๑๔ เป็นกลุ่มโรงเรียนอยู่ในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย มีจำนวนโรงเรียน ๖ แห่ง ดังนี้ ๑) โรงเรียนมังกรกมลาวาส วิทยาลัย ๒) โรงเรียนโพธิ์ไตรราชวิทยาลัย ๓) โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา ๔) โรงเรียนกุศลสมาคร วิทยาลัย ๕) โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย ๖) โรงเรียนมหาปัญญา จากการสรุปจากการศึกษา เอกสาร และสัมภาษณ์ ยังมีจุดด้อยของแต่ละโรงเรียน ๑) ด้านงานบริหารงานวิชาการ (๑) ผู้เรียนมาจากต่างสถานที่กัน ทำให้มีพื้นฐานด้านความรู้แตกต่างกัน จึงต้องมีการปรับความรู้ขึ้นพื้นฐานใหม่ในหลาย ๆ วิชาจึงส่งผลกระทบทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน เช่น การอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เป็นต้น (๒) ครูมีแผนการสอนที่ยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการปรับปรุง เพิ่มขึ้นอีก เพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (๓) มีการนิเทศการประชุม แต่การติดตามผล ประเมินผล ยังไม่ต่อเนื่อง ๒) ด้านการบริหารงานงบประมาณมีจำกัด ไม่เพียงพอในการขยายสถานที่ โรงเรียน และการจัดซื้อจัดจ้าง เกี่ยวกับงานด้านพัสดุครุภัณฑ์เพราะขาดความเป็นระบบที่ชัดเจน ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ขาดแคลนผู้สอนที่ตรงกับสาขาวิชาที่จบมา ครูผู้สอนบางท่านยังไม่ได้ รับการพัฒนาในวิชาที่สอนโดยได้รับการอบรมหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๔) ด้านการบริหารงาน ทั่วไป การร่วมกิจกรรมระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่มหรือกับ โรงเรียนอื่นยังมีน้อย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ของผู้เรียนมีน้อย เพราะการแนะแนวและกรณีศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบ ความถูกต้องของรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายใน ประเทศไทย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจึงจะสามารถนำรูปแบบนี้ไป เสนอผู้บริหารโรงเรียนทั้ง ๖ แห่ง ได้นำไปบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข. วัตถุประสงค์

รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกาย ในประเทศไทยทั้ง ๔ ด้าน ๑) การบริหารงานวิชาการ ๒) การบริหารงานงบประมาณ ๓) การ บริหารงานบุคคล ๔) การบริหารงานทั่วไป

ค. กระบวนการดำเนินงาน

การวิจัยประกอบไปด้วยโครงสร้างหลักสูตรที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้ใช้บริหาร ในปัจจุบันมีโครงสร้างบริหารหลักสูตรและหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย

การบริหารงานวิชาการ ๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น การพัฒนาสาระหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒) การจัดการเรียนการสอนใน สถานศึกษา ๓) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ๔) การวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

การบริหารงานงบประมาณ ๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับ จัดสรรงบประมาณ ๒) การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร ๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและ สารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

การบริหารงานบุคคล ๑) การวางแผนอัตรากำลัง ๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครู และบุคลากรทางการศึกษา ๓) การประเมินผลการปฏิบัติงาน ๔) การดำเนินการทางวินัยและการ ลงโทษ ๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้ เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

การบริหารงานทั่วไป ๑) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา ๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย ๓) การดำเนินงานธุรการ ๔) การดูอาคารสถานที่และ สภาพแวดล้อม ๕) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ ๖) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

ง. หลักพุทธบริหารการศึกษา

การบริหารงานวิชาการ ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, โภส ๓, ธรรมมีอุปการะมาก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อัปมาทะ, อิทธิบาท ๔

การบริหารงานงบประมาณ ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กุศลมูล ๓, โภส ๓, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, ปัญญา ๓, โยนิโสมนสิการ, อัปมาทะ, อิทธิบาท ๔

การบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย กัลยาณมิตตตา, มรณวาส ธรรม ๔, ทศพิธราชธรรม, พรหมวิหาร ๔, อธิปไตย ๓

การบริหารงานทั่วไปตาม หลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องด้วยกัน ประกอบด้วย โยนิโสมนสิการ, ปัญญา ๓, พละ ๕, สังคหวัตถุ ๔, อัปมาทะ, อิทธิบาท ๔

จ. การประเมินผลการดำเนินงาน

การประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนต้องการจัดประชุมบริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนทุกเดือน เพื่อให้มีแนวคิดที่สอดคล้องกัน เพื่อสอบถามในงานแต่ละด้านทั้ง ๔ ด้าน ว่ามีความคืบหน้าอย่างไรบ้าง ติดตามปัญหาในส่วนใดผู้บริหารต้องหาวิธี หรือให้ครูแสดงความคิดเห็นว่าจะแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร เพื่อให้การบริหารงานนั้นเกิดความเรียบร้อย และสมบูรณ์ที่สุด โดยมีข้อบ่งชี้ในการประเมินผลการดำเนินงาน ดังนี้

การบริหารงานวิชาการ การวัดผลประเมินผลการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

การบริหารงานงบประมาณ การวัดผลประเมินผลการจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร และการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำ

การบริหารงานบุคคล การวัดผลประเมินผลแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุ แต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัย และการลงโทษ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

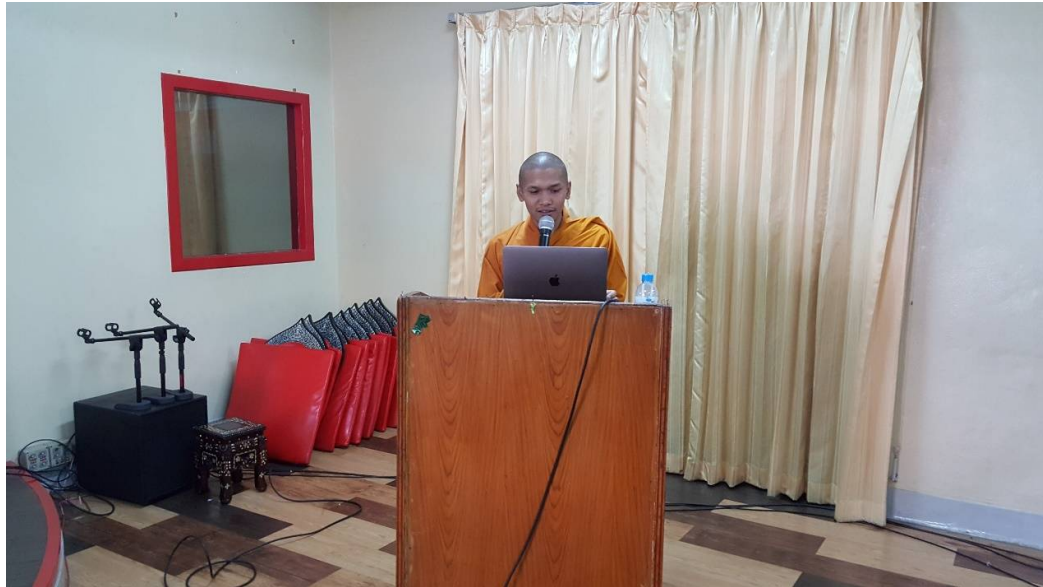
การบริหารงานทั่วไป การวัดผลประเมินผลการจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่าย การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

ภาคผนวก จ

รูปภาพสนทนากลุ่ม และภาคสนามสัมภาษณ์

สนทนากลุ่ม (Focus Group) ดุษฎีนิพนธ์บัณฑิตศึกษา
ณ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนมัธยมลาวาสวิทยาลัย

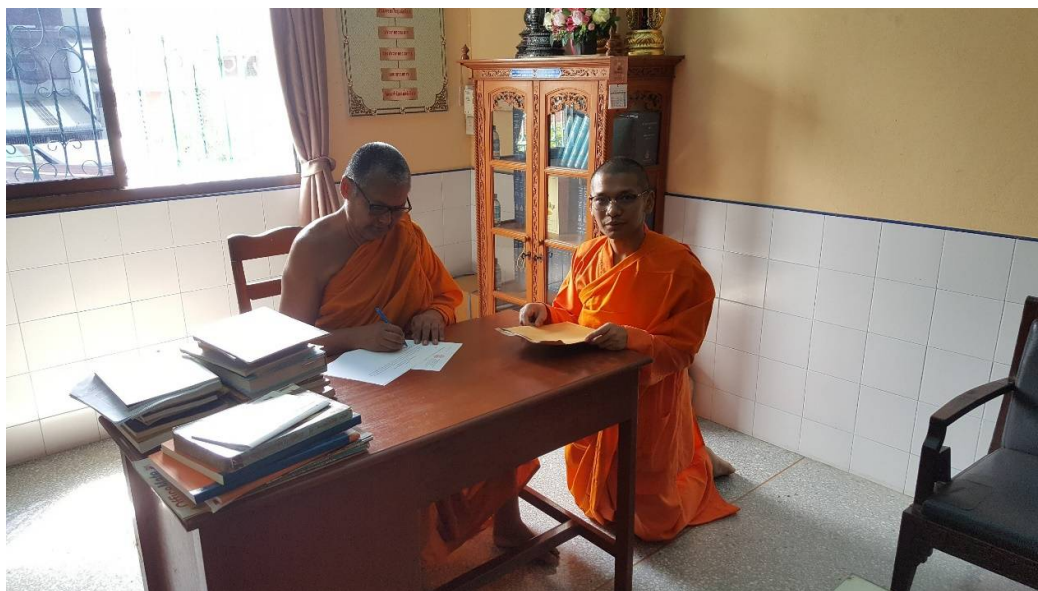
สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนโพธิ์ตรัชาวิทยาลัย

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย

สถานที่ โรงเรียนมหาปญญา

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : พระมหาสุริยา คั่นฟ้าบ (แสงอินตา)
ภูมิลำเนา : ณ บ้านคำจวง ตำบลผาสุก อำเภอสว่างสามหมอก จังหวัดอุดรธานี ๔๑๒๘๐

การศึกษา : การศึกษาแผนกธรรม-บาลี

- พ.ศ. ๒๕๕๐ สอบได้นักธรรมชั้นตรี
- พ.ศ. ๒๕๕๕ สอบได้นักธรรมชั้นโท
- พ.ศ. ๒๕๕๗ สอบได้ชั้นประโยค ๑-๒
- พ.ศ. ๒๕๖๐ สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค
- พ.ศ. ๒๕๖๑ สอบได้นักธรรมชั้นเอก

: การศึกษาแผนกสามัญ

- พ.ศ. ๒๕๔๗ ประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านคำจวง ตำบลผาสุก อำเภอสว่างสามหมอก จังหวัดอุดรธานี
- พ.ศ. ๒๕๕๐ มัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. ๒๕๕๓ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. ๒๕๕๕ ปวส. ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง คณะบริหารธุรกิจ สาขาคอมพิวเตอร์ วิทยาลัยเทคโนโลยีพัฒนการสยาม ในพระอุปถัมภ์ฯ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. ๒๕๕๗ ปริญญาตรี บธ.บ. คณะบริหารธุรกิจ สาขาคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัย เอเชียอาคเนย์ แขวงหนองคายพลู เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. ๒๕๕๙ ปริญญาโท วท.ม. เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) มหาวิทยาลัยสยาม กรุงเทพมหานคร

อุปสมบท : วัดสุนทรประดิษฐ์ ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ๔๑๐๐

สังกัด : วัดโลกานุเคราะห์ ๑๒๖ ซอยผลิตผล แขวงจักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐

งานพิเศษ : - บรรณาธิการนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน
- บรรณาธิการวารสาร Anam Nikaya Mahayana in Thailand

ประสบการณ์ทำงาน :

- พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๐ เจ้าหน้าที่กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ กลุ่มที่ ๑๔
- พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๐ เจ้าหน้าที่สำนักงานเจ้าคณะใหญ่หน้มนิกายแห่งประเทศไทย
- พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๑ ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าคณะใหญ่หน้มนิกายแห่งประเทศไทย
- พ.ศ. ๒๕๕๕-ปัจจุบัน ครูพิเศษโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๑ ผู้ช่วยเลขานุการกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ กลุ่มที่ ๑๔
- พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๑ ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าคณะใหญ่หน้มนิกายแห่งประเทศไทย
- พ.ศ. ๒๕๖๑-ปัจจุบัน เลขานุการกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ กลุ่มที่ ๑๔

ผลงานวิชาการ :

- พ.ศ. ๒๕๕๙ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ นำเสนอผลงานวิชาการ **“การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชัน เพื่อการประชาสัมพันธ์ บนเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๔”** ในการประชุมวิชาการระดับประเทศ ครั้งที่ ๑๑ พหุวัฒนธรรม : โอกาสและความท้าทาย ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๙
- พ.ศ. ๒๕๖๑ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นำเสนอผลงานวิชาการ **“การเผยแผ่พระพุทธศาสนาหายาน”** ในการประชุมวิชาการระดับประเทศ ครั้งที่ ๑๐ ปรัชญา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ๒๙-๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑
- พ.ศ. ๒๕๖๐ ตีพิมพ์บทความใน นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน (2465-4205) ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ เรื่อง **“พระพุทธเจ้าและหลักธรรมตามคติพระสงฆ์หน้มนิกายในประเทศไทย”** ประจำเดือน ธันวาคม ๒๕๖๐
- พ.ศ. ๒๕๖๑ ตีพิมพ์บทความใน วารสารอนัมนิกาย (2651-1843) ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ เรื่อง **“การศึกษาในประเทศไต้หวัน”** ประจำเดือนธันวาคม ๒๕๖๑
- พ.ศ. ๒๕๖๑ ตีพิมพ์บทความใน วารสารอนัมนิกาย (2651-1843) ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ เรื่อง **“การศึกษาในประเทศไต้หวัน”** ประจำเดือนธันวาคม ๒๕๖๑
- พ.ศ. ๒๕๖๑ ตีพิมพ์บทความใน มจร พุทธบริหารการศึกษา (2651-1843) ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ เรื่อง **“พระพุทธศาสนาหายาน ฝ่ายอนัมนิกาย”** ประจำเดือน เมษายน ๒๕๖๑

ปีเข้าศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๕๙

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๑